تنزيل من رب العالمين

FÜYUZAT

Kur'an-ı Mübîn'in Meâlen Tefsiri

ŞEMSEDDİN YEŞİL

FÜYÛZAT

Kur'ân-ı Mübîn'in Meâlen Tefsiri

ŞEMSEDDİN YEŞİL

Kur'ân-ı Mübîn, Beşer'in bütün ihtiyâcını câmi' saâdetini kâfildir. O'ndan gayrı yerde hidâyet arayanlar, dalâlette kalanlardır. Beşer ister tasdik etsin, ister etmesin O'nun ahkâmı tahtında yürür ve O'nun sadrına kulağını vaz'edecek olursa çabuk felâha kavuşur. O, her zaman gençdir, dinçdir, hasmını dâima muârazaya da'vet eder, ilmen ve aklen tepeler. O, ilâ mâşâallah okunacakdır.

CİLD: 4

İkinci Baskı: İstanbul, 2000

YAYLACIK MATBAACILIK
SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
2BE6 / 2NE14 Topkapı - İST.
Tel: (0212) 567 80 03 - 612 58 60

İÇİNDEKİLER

سورة الرعد مكية او
مدنية وهي ثلاث واربعون آية

SÛRE-İ RA'D

Sûre-i celîlenin birkaç âyetinden mâadâsı Mekkî'dir.
Âyetleri : Kırk üç
Kelimeleri : Sekiz yüz elli beş
Harfleri : Üç bin beş yüz altı'dır.

بسم الله الرحمن الرحيم

المر تلك ايات الكتاب والذي انزل اليك من ربك الحق ولكن
اكثر الناس لا يؤمنون ﴿١﴾ الله الذي رفع السموات بغير عمد ترونها
ثم استوى على العرش وسخر الشمس والقمر كل يجري لاجل مسمى
يدبر الامر يفصل الايات لعلكم بلقاء ربكم توقنون ﴿٢﴾ وهو الذي
مد الارض وجعل فيها رواسي وانهارا ومن كل الثمرات جعل
فيها زوجين اثنين يغشي الليل النهار ان في ذلك لايات لقوم
يتفكرون ﴿٣﴾ وفي الارض قطع متجاورات وجنات من اعناب
وزرع ونخيل صنوان وغير صنوان يسقى بماء واحد ونفضل
بعضها على بعض في الاكل ان في ذلك لايات لقوم يعقلون
﴿٤﴾ وان تعجب فعجب قولهم ءاذا كنا ترابا ءانا لفي خلق
جديد اولئك الذين كفروا بربهم واولئك الاغلال
في اعناقهم واولئك اصحاب النار هم فيها خالدون ﴿٥﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

Bismillâhirraĥmânirraĥıymi

Kendisini beyân eden bu kitâb-ı kâinatda envâ-ı tecelliyât-ı Sübhânîsi ile tecellî eden, bu âlemde bütün kullarına birbiri ardınca atiyyâtda bulunan, erâzilin de, eâzımın da rızkını veren, Neş'e-i Uhrâ'da; istikbal inananların olduğuna inananlara büyük dereceler veren Allah'ın Rahmân, Rahıym ismiyle başla...

1– elif läm mïym rà tilk̈e àyàtülk̈itàbi velleżïy ünzile ileyk̈e min rabbik̈elĥakku ve lâk̈inne ek̈śerennàsi lâ yü'minùne.

Allahü Teâlâ ve Habîbi arasında sırlanmış olan o ma'nâ...

Esrâr-ı kitâbı ve alâmât-ı hitâbı işâret etdiğimiz o harfler, Kur'ân' ın âyetleridir.

Ey insân-ı kâmil!

Ey bütün esrâr-ı zâtiyye-i Sübhâniyyemin, âsâr-ı vahdet-i zâtiyyemin tecellîlerine âgâh kılınan Habîbullah!

İşte bu sûre-i münzele; beşeriyyetin bütün saâdetini tekeffül eden, elfâzı füsehâyı, ma'nâsı urafâyı hayretde bırakan Kitâbın âyetleridir.

Ey tâlib!

Evliyâullah:

Elif: "Allahü lâ ilâhe illâ hüvel hayyul kayyûm" (Bakara: 255) kavl-i celiline işâret etdiğini,

Lâm: "Lehü mâ fiyssemâvâti vel'ard" (Bakara: 255) fermân-ı Sübhânîsine işâret etdiğini,

Miym: "Mâliki yevmiddiyn" (Fatiha: 4) nazm-ı kerîmine işâret etdiğini,

Râ: "Rabbüssemâvâti vel'ardi" (Meryem: 65) âyet-i celîlesine işâret etdiğini beyân etmişlerdir.

Sana, Rabbin tarafından inzâl olunan Kitab,.zâhir ve bâtın hepsi hakdır, i'vicâcsızdır, vâkıa mutâbıkdır. Fakat gaflet ü nisyâna inhimâk eden nâs'ın ekseriyeti ona inanmazlar. Onun hakâyikıne ârif olamazlar.

İmdi Cenâb-ı Hakk kudret-i kadîmesini, sıfât-ı Sübhânîsini, hikmet-i ezelîsini beyân buyuruyor da:

2- allâhülleẑiy refeʿassemàvàti biğayri ʿamedin terevnehà ŝümmestevà ʿalelʿarşi ve saĥĥareşşemse velkamere k̈üllün yecriy liecelin müsemmen yüdebbirül'emre yüfaŝŝılül'àyàti leʿallek̈üm bilikäi rabbik̈üm tùkınùne.

Umûma hitâb ederek: Semâvâtı, gördüğünüz şekilde illelden illetsiz, direksiz kaldıran Vâhidü'l-ehad olan Allah'dır. (Bu tecellîyi kafa gözlerinizle görüyorsunuz. Kalb gözlerinizle de şu tecellîyi görün):

"Sümmestevâ alelarşi": O, Arş üzerine istivâ eyledi.

(Bu keyfiyyet-i istivâ, kafa gözüyle görülmez, anlaşılmaz.)

Nazm-ı kerîm'den ma'nâ-i enfüsî tahsil edilecek olursa:

Arş: Âlem-i kalbdir. "Envâr-ı tecelli-i Sübhânîsi ile kırık kalbleri istivâ etdi..."

(Evet, Hakk'ın adresi orasıdır.) "Kalbü'l-mü'mini arşullah..."

"Ve sahhareşşemse velkamere": Kezâ şems ü Kameri teshîr etdi. Semâvat-ı ervâh ile urûş-ı kalb beyninde şems-i ma'rifetle kamerü'l-ilmi musahhar kıldı. Bunların her biri muayyen seyrinde devâm ediyor, akıp gidiyor.

(Hulâsa, O'nun "Rahmân" ismi, nizâm-ı âlem içün Âlem-i Arş'ı istivâ etdi.) Kudret-i Şübhânîsi tahtında emrine musahhar kıldı.

Bunların her biri mukadder olan zamana kadar hayât-ı âlem öylece hıfzedilir.

Fütûrsuz ve kusursuz, lâyık olduğu vechile emr-i meâşınız içün bunları tedbîr ediyor, mülkünün işini tedvîr ediyor, vahdâniyyet-i zâtiyyesini âşikâr kılmak içün âyetleri tafsil ediyor. (Kalblerinize muhabbet-i İlâhiyye karargâhı kurulması, envâr-ı yakîn ve hakâyık-ı temkin hasıl olabilmesi içün âyetlerini tafsil ediyor.)

"Leallekûm bilikâi rabbiküm tûkınûn": Tâ ki Rabbinizin likâsına mazhar olacağınızı teemmül ve tafattun edersiniz. Arş'ın, semâvâtın halkı, Şems ü Kamer'in teshîri, bütün umûrun tedbîri, tedvîri, tanzîmi tanzîfi teemmül edilecek olursa; konuşduranın bir gün tercemansız, hicabsız konuşacağına insan hiç yakîn hasıl edemez mi?

Ya bunların ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa, "Lâ ilâhe illâllah" demekden başka ne yapılabilir?

3- ve hüvelleẑiy meddel'arḋa ve ceʿale fiyhâ revâsiye ve enhâren ve min k̈üllisemerâti ceʿale fiyhâ zevceynis̈neyni yuğşilleylennehâre inne fiy ẑâlik̈e leâyâtin likavmin yetefek̈k̈erûne.

Nasıl tafattun edilmez? O Allahü Teâlâ ki, Arz'ı Semâvâtdan ayırarak, kudretiyle çekdi, bir hacim ve satıh vererek enine boyuna bast etdi, döşedi.

Dikkat!

Nazm-ı kerîm'de "Medd-i arz" buyurulmasında, madde-i arz'ın elâstikiyyetine işâret vardır.

Arz'ın tabiatı tafsîl edilerek, bütün dağları muhtelif suretde (arz'ın direğiymiş gibi) yükselten O'dur. Yekdiğerine zıd iki tabiatda olan nehirleri, ırmakları akıtan, her bir nevi'den çift çift (çeşit çeşit renkde, tatlı ekşi, türlü lezzetde meyveleri peydâ etdiren O'dur.)

O öyle bir Hâlıkdır ki, geceyi gündüze, gündüzü geceye kalbeder.

Geceyi gündüze giydiriyor; burûdet hâsıl olsun içün... Bu sûretle tabiât-ı havada i'tidâl hâsıl oluyor.

İşte bu tecelliyât, bu eserler, mütefekkirler (olanı görenler) içün büyük ibretlerdir.

Her iyi düşünen içün bunlar Sân-i hakîmin alîm ve müdebbir olduğunu beyân eden açık burhanlardır.

Binâen'aleyh hilkate ibretle nazar eden; abes yaradılmış hiçbir zerre olmadığını, Hakk'sız bir zerre bulunmadığını yakînen duyar da; vücûdiyle mevcûd, sıfâtıyle muhît, esmâsıyla ma'lûm, ef'âliyle zâhir, âsâriyle meşhûd olan ancak Allah'dır der.

Âyet-i celîlenin böylece ma'nâ-i zâhirîsi tahsil edildikden sonra, ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Arz-ı cesed tesviye edildi, kemikler giydirildi, enhâr-ı urûk cereyân etdirildi. Ahlâkın türlü türlü yemişleri, bütün müdrekât tecellî etdirildi, mütekabil iki sınıf zâhir oldu: cömerdlik, hasislik, iffet, rezâlet, korkaklık, şecâat, zulm, adâlet ve emsâli... Zulmet-i cismâniyye, nehâr-ı nûrâniyye, kuvâ-i ruhâniyye birçok ni'metleriyle cesede taallûk etdirildi...

Bu muazzam hilkat görülür de artık Allah denmez mi yâ?..

Allahü Azîmüşşân, evliyâsının kalbini nûr-ı muhabbetle basteder... Heyecân-ı vecdin galebesiyle tezelzüle uğramasın içün ma'rifet zirveleri vaz'etmişdir. Mâ'rifet-i İlâhiyye enhârı akar, ezhâr-ı hikem biter, makamât semereleri, halâs yemişleri meydana gelir. Zılâl-i müşâhede, şems-i inâyet devam eder.

4– ve fiyl'ardı kıta§un mütecâviràtün ve cennàtün min a§nàbin ve zer§un ve nehıylün ŝınvànün ve ğayrü ŝınvànin yüskà bimäin vàhıdin ve nüfaddılü ba§dahà §alâ ba§dın fiyl'üküli inne fiy żàlike leàyàtin likavmin ya§kılûne.

O'nun tedbîr-i Sübhânîsi ile Arz üzerinde zâhir olan bedâyi', biribirine mücâvir kıt'alar, tabiatları, mizâcları ayrı ayrı biribirine komşu yerler, yekdîğerine mütecânis, ba'zısı münbit, ba'zısı gayr-ı münbit, ba'zısı çok verir, ba'zısı az verir, ba'zısında üzüm bağları, her nevi meyveler bulunan topraklar, ekin tarlaları, dallı budaklı, dalsız budaksız hurmalıklar vardır ki,

bunların hepsi bir sudan sulanır. Arzın tabiatı bir olduğu halde, suyu da bir olduğu halde, biz Azîmüşşân bunları tadda, kokuda, renkde, yemede biribirine müsâvî kılmayız, tafdil ederiz. (Aynı toprakda aynı suyla yetişir, lezzetleri ayrı olur.)

Ey tâlib! Tabiat Sünnetullah olmasaydı onun mutasarrıf-ı hakikîsi Rabb-i Müteâl bulunmasaydı, aynı sebebler dâhilinde biri başka, biri başka olur muydu?

Bir ağacın dalında yan yana bulunan yemişin birinin tadı çok, birinin az olmasına imkân var mıydı?..

"İnne fiy zâlike leâyâtin likavmin ya'kılûn":

İşte (tabiatın kabûlündeki) şu ihtilâfatda, tefekkürde akıllarını kullanan kavm içün çok azîm deliller ve pek âşikâr kudret-i İlâhiyyemiz meşhûddur. Onlarda: Fâil-i hakîm, alîm bir zât-ı mutlak'ın sun-ı rabbânîsi olduğuna açık deliller vardır.

Nazm-ı kerîm'den ma'nâ-i enfüsî tahsîl edilecek olursa:

(Ve fiyl'ardı kıtaun...) Muhibbînin kalbleri müştâkînin kalblerine komşudur. Kulûb-i âşıkîn kulûb-i muhibbîne komşudur. Kulûb-i muhibbîn kulûb-i müştâkîne civârdır. Kulûb-i müştâkîn kulûb-i vâlihîne, evet, kulûb-i vâlihîn kulûb-i hâimîne, kulûb-i hâimîn kulûb-i ârifîne, kulûb-i ârifîn kulûb-i muvahhidîne komşudur.

Ey tâlib!

Kıt'a-i nüfus şükûk u şehevât bitirir, kıt'a-i akıl, ilmin nurlarını bitirir, kıt'a-i ervâhda ma'rifetullah zevkı biter, kıt'a-i esrârda keşfü'l-envâr tecellî eder.

(Ve cennâtün min a'nâbin...) Aşk-ı hakikîden ruhlar mest olur, ma'rifet yemişleri tecellî eder, akıl nûra inkılâb eder, bütün muamelât îmân-ı yakînî ile yapılmaya başlar. İlletsiz, istidlâlsiz yakîn ve irfân hâsıl olur.

Ekvândan münezzeh, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olan zât-ı Kibriyânın envâr-ı Sübhânîsindeki tecellî ile hayat bulurlar. Esrâr-ı zâtiyyeye âgâh ve sıfât-ı İlâhiyyeye lâyık olurlar, ma-

kamda biribirlerine tafdîl edilirler. Meselâ, müşâhedenin semeresi, murâkabenin semeresinden daha üstündür.

Cenâb-ı Hakk ehl-i îkân içün, ya'ni bir şey'in şübhesiz hakîkatını bilmek isteyenlere Arz'da olan âyâtı (alâmatı) beyân buyuruyor:

Arz'ın yaradılış şekli, her bucağında dolaşılabilmek içün yollar, âsumândan lûtf ile indirilen bârân-ı rahmete mahzen olmak üzere dağlar, ekip biçilmek içün ovalar, karargâh olmak üzere karalar, biribirine mücâvir kıt'alar, fışkıran kaynaklar, insanların ihtiyâcına hizmet eden ma'denler, renkleri, lezzetleri, kokuları muhtelif, gûnagûn nebâtlar, çeşit çeşit ağaçlar, türlü türlü yemişler, mütenevvi' dâbbeler... Zât-ı Bâri'nin şuûn-ı İlâhiyyesine vâzıhan delâlet etmez mi? Onun yed-i kudret-i hikmetini göstermez mi?

Zeminde olan bu kadar ahvâl-i keyfiyyet, bu nizâm u intizâm, bu kadar tenâsüb, bâhusûs kendimizde gördüğümüz bu derece bîpâyân-ı bedâyii icâd size bir şey söylemiyor mu? Başda göz, fikir, o re'y-i temyîz, kalb ile mükerrem kılınmış olan cevârih u âza, ilm ü ma'ri-fetle tekrîm edilmiş olan o kalb, nazargâh-ı İlâhî olan o gönül, Kudretin imzasını taşıyan bilhassa o yüz; âtıfet-i rabbânî ile ruhun penceresi olan iki gözle tenvîr edilmiş... Derûn-ı re'sdeki fikr-i re'yi muhtevî bulunan akıl...

İşte biribirine mücâvir olan bu varlıklar, bu intizâm hâlâ mı kör bir tesadüfün neticesidir?.. Bu nakş, hâlâ mı nakkâşdan hâlîdir?..

Evet, Nâbî ne güzel söylemişdir:

"Kitâb-ı kâinât esrâr-ı Hakk'ı bîdehan söyler
Sıvâd-ı mümkinât âsâr-ı sun'u bîsuhân söyler..."

5- ve in taᶊceb feᶊacebün kavlühüm eiżâ k̇ünnâ türâben einnâ lefiy ḣalkın cediydin üläik̇elleżiynė k̇eferû birabbihim ve üläik̇el'ağlâlü fiy aᶊnâkıhim ve üläik̇e aṡḣâbünnâri hüm fiyhâ ḫâlidûne.

Ey Ekmelerrüsül!

Sen eğer küffârın seni inkâr edişlerine, taraf-ı Sübhânîmden Peygamber-i Hakk olarak gönderdiğime bu kadar açık delâille umûr-ı haricîyyede misalleri gösterilerek beyân edilen haşr-ı ecsâdı inkâr etmelerine teaccüb ediyorsan, asıl teaccüb edilecek, onların: "Biz toprak oldukdan sonra yeniden mi yaradılacağız?" sözleridir. İşte o daha ziyâde teaccübü mûcibdir.

Rablerini tanımayanlar, kudretini inkâr edenler işte bunlardır.

(İsimleri yok iken, maddeleri, modelleri yok iken, ademden varlık vücûdu pazarına getirilmiş, kendi kendilerini bilmezler iken isim almışlar, resim almışlar, maddeleri, modelleri izhâr edilmiş...) Bu kadar açık berâhin karşısında şimdi ikinci varlığı inkâr ediyorlar. Türlü türlü tûrlardan geçip birçok terbiyeleri ikmâlden sonra inkâra uğruyorlar, Kudretle istihzâ ederek: "Ölüm bizi toprak etdikden sonra yeniden halkolunacakmışız!" diye eğleniyorlar.

Ey tâlib!

Yukarıda zikretdiğimiz gibi, ismin, resmin, vesmin yok iken, hiçbir defterde kaydın bulunmaz iken, kendi kendini bilmez iken, muhîtin senden haberi yok iken seni vâr eden Hâlık bu kadar açık bilindikden sonra, ikinci hilkatinin olamayacağını ilmen nasıl iddiâ edebilirsin?..

İşte onun içün Cenâb-ı Hakk: **"Ve ülâikel'ağlâlü fiy a'nâkıhim"** buyuruyor:

Maddenin kesâfetinde boğulan, dünyâ denilen bu âlemde yalnız silsile-i tabiatla kayıdlanan, hak ve hakîkatı inkâr eden o ehl-i dalâlin, ebediyyet âleminde, Neş'e-i Uhrâ'da dâima müstemirren boyunlarına kızgın lâleler vurulacak, (enselerinden kelepçeleneceklerdir.)

İşte o eşkiya-i merdûdîn, tathirhâne-i küfr olan âlem-i nâra tarholunup orada müebbeden kalacaklardır.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ
الْمَثُلَاتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا
أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ۗ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ ۖ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾
اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ
وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ
وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ
مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ۗ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۗ وَإِذَا
أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۚ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ
مِنْ وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾

6- ve yestaĝcilûneke bisseyyieti kablelhaseneti ve kad halet min kablihimülmesülâtü ve inne rabbeke lezü mağfiretin linnâsi ĝalâ zulmihim ve inne rabbeke leşediydül-ĝıkâbi.

Ey Peygamber-i Hakk!

Müşrikler o kadar Hakk'dan gâfildirler ki, iyilikden önce fenalığı getirmeni isterler. Bu hususda isti'câl ederler. İstihzâ yolu ile:

"Bizi korkutmak istediğin azâbı niçün geri bırakıyorsun, şimdiden getirsene" derler.

Hâlbuki onlardan evvel, onlar gibi olanların uğradıkları müdhiş azabların misalleri gelip geçmişdir.

Halîm, hakîm, alîm olan Rabbin, muhakkak nâs içün büyük bir mağfiret sâhibidir. Çirkinliklerini setreder, Hakk'a dönenleri afv eder. Kendilerine yapdıkları zulümleri ile beraber, ki o zulümler azâb-ı İlâhîyi celbetdiği hâlde; rücû' ve nedametlerine karşı Rabbin mağfiret sâhibidir.

Zulümde temerrüd edenlere, küfr ü şirkde ısrâr ve inâd edenlere karşı da hiç şübhesiz şedîdü'l-ikâbdır. Ya'ni nefislerine zulmedenleri, nâdim olup Hakk'a döndüklerinde mağfiret eder.

Zulümde, şirkde inâd edenlere karşı da şedîdü'l-ikâbdır.

7- ve yekûlülleziyne keferû levlä ünzile ĝaleyhi âyetün min rabbihî innemä ente münzirün ve liküllî kavmin hâdin.

Ey Ekmelerrüsül!

Sana, dînine, Kitâbına kâfir olan o kâfirler, o kadar gayz sahibleridir ki, (senin içün) "Ona Rabbinden bir mûcize inzâl olunmalıydı" derler.

(Ey tâlib! Resûl-i Ekrem'in bizâtihî kendisinin mûcize olduğunu göremeyen göze, acaba hangi mûcize gösterilebilir?..)

Ey Resûl-i Ekrem!

Onlara, onların küfürlerine, bu sözlerine karşı sen ancak

münzirsin. Ve her kavm içün hak yolunu târif eden bir hâdî vardır. Bir nebiyy-i mahsûs vardır. Ve o kavme hangi mûcize getirilmek lâzımsa o getirilir. O günkü beşeriyyetin sûretde ileri giden sâhası ne ise ona göre mûcize getirilir.

Meselâ, Hz. Mûsâ zamânında sihir revaçda idi, Hz. Mûsâ' nın mûcizesi ona göre tecellî etdi.

Eyyâm-ı Îsâ'da tıb revaçda idi, Hz. Îsâ'nın mûcizesi de ona münâsib bir şekilde tecellî etdi.

Resûlûllah'ın zamanlarında da fesâhât ve belâgat revaçda idi; Fahr-i Âlem de: Elfâzı füsehâyı, ma'nâsı urefâyı hayretde bırakan Kur'ân-ı Mübîn ile karşılarına çıkdı.

8- allàhü yaʿlemü mà tahmilü küllü ünsà ve mà teğıydul'erhàmü ve mà tezdàdü ve küllü şey'in ʿındehu bimıkdàrin.

Hidâyeti, her şey'i halkeden Allah, ilm-i huzûrîsi ile her kadının sûret-i hamlini bilir. Her dişi neyi hâmildir; gerek insandan, gerek hayvandan ve hattâ nebâtdan herhangi bir dişinin hamli nedir? Hangi tohumdandır? Helâlden midir, haramdan mıdır? Sonra nedir? Erkek midir, dişi midir? Güzel midir, çirkin midir? Tam âzâlı mıdır, eksik âzâlı mıdır? Rahimlerde artanı, eksileni bilir. Her şey onun indinde makdûrdur, mukadderdir... Ne noksan olur, ne ziyâde olur, her şey ölçülmüş, biçilmişdir.

9- ʿàlimülğaybi veşşehàdetilkebiyrül-müteʿàli.

O Teâlâ her şey'i bilir. Serâiri, zamâiri, hafâyâyı bilir. Mûcize isteyenlerin ne niyetle istediklerini de bilir. Gâib ve hâzırın âlimidir. Büyükdür. O Azîmüşşânın ilminden hâriç bir şey yokdur. Azamet-i Sübhânîsi ile her şeyden üstündür.

10- seväün minküm men eserrelkavle ve men cehere bihî ve men hüve müstahfin billeyli ve sàribün binnehàri.

İnd-i Sübhânîsinde; sizden sözünü gizleyen ile, açıklayanı,

ya'ni küfrünü alenen i'lân eden ile gönlünde gizleyeni, geceleyin saklanan gündüzün meydana çıkan bütün şeyleri alesseviye işitir ve görür.

11- lehu muķakkıbâtün min beyni yedeyhi ve min ħalfihî yaħfeżûnehu min emrillâhi innallâhe lâ yuğayyirü mâ bikavmin ħattâ yuğayyirû mâ bienfüsihim ve iżâ erâdallâhü bikavmin sûen felâ meredde lehu ve mâ lehüm min dûnihî min vâlin.

Onun muakkibleri vardır. İnsan içün etrafında dâim beraber, önünden, ardından, biribiri ardınca gelen Melekler vardır. Gündüz Melekleri gece Meleklerini, gece Melekleri gündüz Meleklerini takib eder. Allah'ın emri ile insanı hıfzederler. Allah'ın emrindedirler.

Allah kat'iyyen bir kavmin nefislerinde olan îman ve ihlâsı, tavır ve ahlâklarını tebdîl etmedikçe, ya'ni kendileri bozulmadıkça, ihsân-ı Sübhânîsi olan saâdeti, ikbâli, şân u şerefi ellerinden almaz, ni'me-tini tağyir etmez. (Dinsizlikle, ahlâksızlıkla terbiye etmez.)

Ni'metin şükrü terk edilir, refâh u saâdet de kalkar.

Ey tâlib!

Hakk'a, O'nun ni'metlerine şükür, yalnız lisân ile "şükrederim" demek değildir. Verdiği ni'metleri yerli yerine sarfetmekdir.

Meselâ: Akıl bir ni'metdir. İsyâna inkılâb etdirmeyip eğer onu asâ-i şerîat yapmışsa, akıl ni'metinin şükrü yapılmışdır.

Kuvvet bir ni'metdir. Zâlimden mazlûma inen yumruğa siper olmuşsa, o kuvvetin şükrü yapılmışdır.

Güzellik bir ni'metdir. Onun şükrü iffetdir.

Büyük bir câha, büyük bir rütbeye, büyük bir masaya mazhar olmak, bir ni'metdir. Şükrü adâletdir.

Servetin şükrü infakdır...

İnsan bu ni'metlerin kıymetini bilmez, kalb kararır, îman iğrenir, insanı terk eder, havâsda merhamet, avâmda hürmet

kalkar, insanlıkdan istifâ edilirse, (Allah da o hâle karşı bir cezâ murâd ederse), Cenâb-ı Hakk bir kavm içün; habâset ve redâetleri sebebiyle azâb isterse, onu reddetmeklik hiç kimse içün mümkün olamaz.

İrâde muvakkat bir zaman içün sâdır olmuşsa muvakkat, müebbed bir zaman içün sâdır olmuşsa müebbed tecellî eder.

Ve onların Allah'dan gayrı veli ve dostları, bir sâhib-i iktidâr yokdur ki kurtarabilsin.

12- hüvelleẑiy yüriyk̈ümülberka ḣavfen ve ṫameĝan ve yünşiüsseḣâbeŝŝikâle.

Size şimşeği bağteten, korku ve tama' ile gösteren, ya'ni hem yağmur alâmeti, hem de endîşe, hem sürûru, hem korkuyu müstelzim bulunan berkı gösteren yağmur danelerini hâmil bulutları yapan O'dur.

13- ve yüsebbiḣurraĝdü biḣamdihî velmeläik̈etü min ḣıyfetihî ve yürsiluŝŝavâĝıka feyuŝıybü bihâ men yeşäü ve hüm yücâdilûne fiyllâhi ve hüve şediydülmiḣâli.

Şimşek, O'nun emriyle öğerek tesbih eder. Melekler de O'nun mehâbetinden dolayı "sübhânallâh ve bihamdihî" diye tesbîh ederler. Kemâl-i havflerinden Allahü Teâlâ'nın ni'metlerine hamd ile ism-i celâlini zikrederler.

Allahü Teâlâ o berkden meydana gelen sâikaları gönderir ve kime dilerse o yıldırım ona isâbet eder, yakar, mahveder.

Azamet-i Sübhânîsi bu kadar âşikâr iken; münkirler, mürtedler, müşrikler, o zâlimler, kâfirler Allah ile azamet yarışına kalkarlar da O'nun şânında cidâl ederler.

Hâlbuki O'nun, bâtılı hak sûretinde gösterenlere karşı havl ü kuvvet ve ikabda tecellîsi pek şiddetlidir.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ
كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ ١٤ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ١٥ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ
نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي
الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ
الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ١٦
أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا
رَّابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ
مِّثْلُهُ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً
وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ
١٧ لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ
لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ أُولَٰئِكَ
لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ١٨

14– lehu daȣvetülhakkı velleẑiyne yedȣûne min dûnihî lâ yesteciybûne lehüm bişey'in illâ kebâsitı keffeyhi ilelmâi liyeblüğa fâhü ve mà hüve bibàliğıhi ve mà düȣâülkâfiriyne illâ fiy dalâlin.

Hak olan duâ, Allah'a mahsûsdur. Kelimetü'l-ihlâs ancak onun içündür. Ma'bûdün bilhak ancak O'dur. Duâlara cevab veren ancak O'dur. Cenâb-ı Hakk'dan gayrıya duâ edenlerin duâsı müstecâb olmaz. Duâ etdikleri şeylere icâbet etmezler. Onlar bâtıl ma'bûdlardır. Kendileri muhtaçdırlar.

Allah'dan gayrıya duâ edenlerin hâli şuna benzer: Ağzına su erişsin diye suya doğru iki avuçlarını açıp uzatıp da bir türlü ağzına su erişmeyen kimsenin hâline... Kâfirlerin duâları hüsrândan başka hiçbir fâide vermez. Sırf dalâletdir.

15– ve lillâhi yescüdü men fiyssemàvàti vel'ardı tavȣan ve ker-hen ve zılâlühüm bilğudüvvi vel'âsâli.

Ahsen-i takvîm sırrına mazhar olan insan yüzünü, nasıl olur da Hakk'ı bırakıp Hakk'dan gayrısına döndürür?

Bütün mevcûdât, Hakk'ın vücûdu ile kâim, O'nun muhabbetiyle dâimdir. O'ndan gayrı Kayyûm var mıdır? Her zerrede Kayyûmiyet-i Zâtiyyesi meşhûd değil midir?

Semâvâtda, Arz'da akıl ve ruh sahiblerinin hepsi, kendileri ve gölgeleri ister istemez gece ve gündüz (her vakit) Allah'a secde ederler.

Âyân-ı sâbite'de olanlar, kezâ Âlem-i Tabâyi'de bulunanlar, huşû' ve hudû', hayret ile, Allahü Teâlâ'ya kendileri ve gölgeleri tezelzül ve tadarrûda bulunurlar. Ya'ni levâzım-ı hüviyâtları ile beraber...

Ehl-i Melekût: Azamet-i Sübhânîyi müşâhede ederek secdededir.

Sınıf-ı İns ü Cin: Envâr-ı rubûbiyyete şâhid olarak secdededir.

Tav'an secdede olanlar: Cemâl-i Sübhânî kendilerine keşfo-

lanlardır. Onlar huşû', hudû', şevk, aşk ve ma'rifetle secde ederler.

Kerhen secdede olanlar: Teklif-i ubûdiyyetde kalıp henüz yakîn hasıl olmayanlardır. Aşk, muhabbet, şevk tecellî etmeyenlerdir.

Uşşâk-ı muhibbîn: Onlar Hakk'a tav'an secde ederler. Zîra onlar aşk ve muhabbetden hâsıl olan mahall-i ubûdiyyetdedirler.

Makam-ı infirâdda olanlar, kerhen secde ederler.

Ruh, Akıl, Kalb, nefs, onların hepsi secdededir.

Keşf-i cemâlde ruh, keşf-i celâlde kalb, tav'an secde ederler.

Keşf-i âlâ indinde akıl, tav'an secde eder.

Nefs: Keşf-i envâr-ı cebbâriyye'de ve kahhâriyyede kerhen secdededir.

Bunların bu âlem-i imkândaki bu hüviyetleri, heykelleri, cesedleri "zıl"dir, "gölge"dir.

Tav'an secde edenlerin gölgesi, şems-i ulûhiyyetin tulûu zamanındadır.

Kerhen secde edenlerin gölgesi; şumûs-ı kahriyyenin tulûu zamanındadır.

16- kul men rabbüssemâvâti vel'ardı kulillâhü kul efetteĥaźtüm min dûnihî evliyâe lâ yemliǩûne lienfüsihim nefʿan ve lâ đarren kul hel yesteviyl'aʿmâ velbaŝıyrü em hel testeviyźźulümâtü vennûrü em ceʿalû lillâhi şüreǩâe ĥalekû ǩeĥal-kıhî feteşâbehelĥalku ʿaleyhim kulillâhü ĥâliku ǩülli şey'in ve hüvelvâĥıdülkahhârü.

Ey Ekmelerrüsül!

Hakda inad edenlere, sahte benliğine güvenip Kudretle azamet yarışına çıkanlara sor:

Semâvâtın ve Arz'ın Hâlikı, Rabbi, mûcidi, ketm ü ademden izhâr edeni, türlü sûretde terbiye edeni kim?

Habîbim! Onlar kelime-i Hakk ile konuşmakdan hoşlanmadıklarından dolayı, suâlinin cevâbını yine sen ver:

"Mûcid, Mürebbî, ulûhiyyetinde, rubûbiyyetinde müstakil, ondan gayrı mürebbî, ondan gayrı İlâh yokdur, var olan Allah'dır" de.

Ey Peygamber-i Hakk!

Hak böylece zâhir oldukdan sonra, onlara tevbîh ve takri' yoluyla söyle ki:

İmdi, Semâvât ve Arz'ın sâhib-i hakikîsi, mürebbîsi Allahü Teâlâ iken; size hiçbir nef ü zararı olmayan putlarınıza tapmak, onları ma'bûd ittihâz edinmek, hâmi ve velî olarak kabul etmek revâ mıdır?

Masnûât cinsinden olan şey nasıl ma'bûd olur?

Kendi nefislerine hiçbir menfaat ve mazarrata mâlik olmayan nasıl hâmi olur?

Habîb-i Edîbim!

Yine buyur ki: Hiç görmeyen ile gören bir olur mu? Yâhut zulümât ile nûr müsâvî olur mu? Ehl-i dalâlet ile ehl-i hidâyet kıyâs edilebilir mi?

Yoksa o, gaflet ve dalâlin zirvesine çıkan, hakîkatı görmekden mahrûm olanlar, o ahmak inadçılar; şebihden, nazîrden münezzeh olan Allah'ın yaratdığı gibi; tapındıkları ma'bûdlar bir şey halketdiler, bir şey yaratdılar mı ki; onlar da hâlıkdır diye onlara tapınıyorlar? Kendilerinde, bu yaratma husûsunda bir benzerlik mi hâsıl oldu?

Ey Resûl-i Hakk!

İrşâden söyle ki:

Sıfât-ı kemâl ile muttasıf ve Rabb-i kâinât olan Allah, bütün mevcûdâtı yaradandır. Bizâtihî Vücûdda müstakil, Ehad, Vâhid, emrine, hükmüne gaâlib, Kahhâr yine O'dur.

17- enzele minessemäi mäen fesàlet evdiyetün bikaderihà fah̆temelesseylü zebeden ràbiyen ve mimmà yùkıdùne ȿaleyhi fiynnàribtiğäe ḫılyetin ev metàȿın zebedün miŝlühu k̆eżàlik̆e yad̆ribullàhülh̆akka velbàt̆ıle feemmezze-

bedü feyezhebü cüfäen ve emmà mà yenfe§unnàse feyemküšü fiyl'ardı kezàlike yadribullàhül'emšàle.

Allahü Teâlâ, Semâdan bir su indirdi de lüzumu kadar çaylar, ırmaklar hâsıl oldu. Dereler genişliği kadar akdı. Bunlar çağlayıp akarken üzerindeki köpükler zâhir oldu. Köpük gitdi de hâlis su kaldı. Kezâ ziynet veya işe yarar bir şey yapmak maksadıyla altın, gümüş gibi meâdin de eridiğinde onun gibi bir köpüğü olur. O köpük gider asıl cevheri kalır. İşte bu iki misâldeki köpük; bâtıl i'tikâd ve bâtıl amele benzetilmişdir. Zararından başka hiçbir fâidesi olmadığı anlatılmışdır.

Cenâb-ı Hakk bu nazm-ı kerîmde, Arz'a altın, gümüş, bakır, kalay, vs. gibi ma'denler indirdiğini beyân buyuruyor. Ve Allahü Teâlâ köpükle; hak ile bâtıl içün böyle misâl getiriyor.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk burada iki köpük misâli veriyor ve köpüklerin hiçbir işe yaramadığını, atılıp gitdiğini, bâtılın da neticesinin öyle olacağını beyân ediyor.

Nazm-ı Sübhânînin enfüs ma'nâsı tahsîl edilecek olursa: Âlem-i Lâhût'un fezâsından îman ve irfân suyu, insanların arâzi-i kalbiyyelerindeki isti'dadlarına göre iner...

18- lilleziynestecàbù lirabbihimülhusnà velleziyne lem yesteciybù lehu lev enne lehüm mà fiyl'ardı cemiy§an ve mišlehu me§ahu leftedev bihî ülàike lehüm sûülhısàbi ve me'vàhüm cehennemü ve bi'selmihàdü.

Cenâb-ı Hakk'ın da'vetine icâbet edenler, gâyeleri hak ve hakîkat olup Rablerinin emirlerine icâbet ederek, o emirleri hem kabûl hem tahsîn ederek amel eden mü'minler içün ne büyük mertebeler... Ne büyük gâyeler, evet, cennet-i sıfât ve cennet-i zât vardır.

Rabb-i Teâlâ'nın da'vetine icâbet etmeyip onunla azamet yarışına kalkarak emirlerine karşı duran kâfirlerin ise cehennemden başka nasibleri yokdur.

Bunlar dünyâda mevcûd bütün emvâl ve serveti toplasalar, farazâ bir mislini de ilâve etseler, azâb-ı İlâhîden kurtulmak içün de mislini fedâ eyleseler yine azâb-ı İlâhîden kurtulamazlar.

Süâdâ-i makbûlînin nâil olduğuna nâil olamazlar.

İşte o eşkıyâ-i merdûdîn içün huzûr-ı cemâl-i Sübhânîden tardedilmek, şirk, zulüm, küfr ve ma'siyetlerinden dolayı da çetin bir hesâb vardır. Muhâsebe edilip cehennemde bırakılırlar. Onların varacakları yer cehennemdir.

O dâllînin, rüşd ü sedâddan kaçan o ahmak inadçıların yurdları cehennemdir. Cehennem de ne fenâ bir yatakdır, ne kötü bir makardır!

Ey Peygamber-i Hakk!

İnadçı, ahmak müşrik ile; sana tâbi' olan, senin dînini kabûl eden, Kur'ân-ı Mübîn'in hak olduğunu tasdîk eden bir midir?

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو
الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾
وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ
وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ
بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ
يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ
يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ
عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٤﴾ وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۙ أُولَٰئِكَ
لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا
مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ ۗ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ
قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾

19- efemen ya'lemü ennemâ ünzile ileyke min rabbikel-hakku kemen hüve a'mâ innemâ yetezekkerü ülül'el-bâbi.

Ey Ekmelerrüsül! Rabbin Teâlâ'nın sana gönderdiği Kur'-ân-ı Mübîn'in, seni te'yîd eden Kitâb-ı Kerîm'in hak olduğunu vâkıâ mutâbık bulunduğunu bilip tasdîk eden; rezâil-i beşeriyyesini terk etmeyip, kedûrât-ı tabiiyyesinden kurtulamayıp da-lâletde kalan, Kur'ân'a cebhe alan o köre benzer mi?

Bu hakîkatı, Kitâbullah'daki serâiri ancak ülü'l-elbâb olanlar tezekkür eder. İşin kışrında kalmayanlar idrâk eder.
Onlar basîret erbâbıdır, îmân-ı îkânî eshâbıdır.

20- elleziyne yûfûne bi'ahdillâhi ve lâ yenkudûnelmiysâ-ka.

(O ülü'l-elbâb kimlerdir bilir misiniz?)
Meârif-i enhâr-ı İlâhiyye ile sulananlar ki, onlar "Elestü" bezminde Cenâb-ı Hakk ile olan ahd ü mîsakı nakzetmeyip Al-lah'ın ahdini yerine getirenler, o mîsâkı bozmayanlar...
Onlar hiçbir vakit menfaatı fazîlete tercîh etmezler, hiçbir zaman zulme dîvan durmazlar, hiçbir an Allah'ın ve Resûlûl-lah'ın düşmanına dost olmazlar, hiçbir şey mukabilinde küfre, münâfıka meyletmezler.

21- velleziyne yasılûne mä emerallâhü bihî en yûsale ve yahşevne rabbehüm ve yehâfûne sûelhısâbi.

Ve yine o ülü'l-elbâb:
Allah'ın bütün emirlerini sertâc-ı ibtihâc ederler, ahlâk-ı hamîde, hisâl-i cemîle ile ittisâf ederek meârif-i hakayık uğrunda me'mur oldukları vazifeleri kabûl ve tahsîn ile icrâ ederler; Allah'ın, birleşmesini emretdiğini birleşdirirler, sıla-i rahme ri-âyet ederler, bununla beraber Allah'ın yasak etdiği menhiyât-dan bir tanesini irtikâb edeceğim diye tir tir titrerler ve (bir gün) müdhiş hesabdan korkarlar.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Sıddîk Hazretleri:

"Yetmiş helâl kapıyı kapadım, bir haram kapıya düşerim korkusu ile..." buyurmuşlardır.

22- velleżiyne šaberubtiğäe vechi rabbihim ve ekàmusšalâte ve enfekù mimmà rezaknâhüm sirren ve ʢalâniyeten ve yedreûne bilĥasenetisseyyiete ülâike lehüm ʢukbeddâri.

Kezâ Allah'ın rızâsını tahsîl husûsunda zamânın bütün musîbetleri, belâları ihâta etse, onlara sabr u tehammül gösterenler, O'nun rızâsını taleb kasdıyla nefsin i'tiyadlarını terk edenler, ibâdet-i bedeniyye ve ibâdet-i mâliye ile tâatın sıcaklığını, ma'siyetin soğukluğunu duyanlar, muntazaman namazlarını kılanlar (namaz, zâhirde âzânın islâhı, hakîkatte Hakk'a iktirâbdır), kendilerine verdiğimiz rızıkdan menn ü ezâ altında bırakmaksızın düşmüşü kaldıranlar, fukarâ-i muhakkıkîne gizli ve âşikâr infâk ve iâşe eyleyenler, o sabırları sebebiyle kötülüğe iyilikle karşı gelenler, (seyyiâtlarını hasenât ile telâfi edenler), fedakârlıklariyle, her fenâlığın önünü almaya çalışanlar, ezâya sabr ile karşı gelenler, haslet-i hamîde ve güzel ahlâk ile çirkinlikleri gidermeye çalışanlar; işte bunların Dâr-ı Ukbâ'da şerefli yerleri vardır, Dârü's-selâma da'vetlilerdir.

Ey tâlib!

Bunların sabırları cehennem korkusu ile değildir. Menâhîden sabretmeleri cemâl-i Sübhânîye nâil olmak aşkıyladır. Envâr-ı ezeliyye onların kalblerini ihâta etmişdir. Hak ve hakîkat muhabbeti, o lezzet-i şevk nefsin arzularını önlemişdir. Ahlâk-ı İlâhiyye ile tahallûk etmişler, sıfât-ı İlâhiyye ile ittisâf etmişler, nefsin seyyiesini gidermişlerdir.

23- cennâtü ʢadnin yedĥulûnehâ ve men šaleĥa min âbäihim ve ezvàcihim ve żürriyyàtihim velmeläiketü yedĥulûne ʢaleyhim min külli bâbin.

Onlar Adn Cennetlerine gireceklerdir. Hattâ sâlih olan âbâ u ecdâdı, zevceleri, zürriyetleri, bütün taallûkatı, ihvânı da beraberlerinde bulunacaklar. Onların şefâatları ile onlar orada temekkün etdikden sonra, Melekler her kapıdan ziyaret içün onların yanına gelecekler, onları tergîben ve ta'zîmen tavâf edecekler.

24– selâmün ʿaleyküm bimâ sabertüm fenıʿme ʿukbeddâri.

"Ey zulme dîvan durmayanlar!

Vech-i insânîlerini küfre, nifâka çevirmeyenler!

Allah'ın, Resûlûllah'ın düşmânına boyun eğmeyenler!

Dâr-ı ibtila'da çeşit çeşit mihnetlere, meşakkatlere sabretdiniz, katlandınız. Size selâm olsun. Bakın Dâr-ı Ukbâ'nın ikameti ne kadar tatlıdır, ne güzeldir" diyecekler.

25– velleziyne yenkudûne ʿahdallâhi min baʿdi miysâkıhî ve yaktaʿûne mä emerallâhü bihî en yûsale ve yüfsidûne fiyl'ardı üläike lehümüllaʿnetü ve lehüm sûüddâri.

İmdi bil'akis:

Allah ile ahd ü peymân etdikden sonra nakz edenler, ve Allah'ın, rabtedilmesini emretdiği râbıtaları koparanlar, Allah'ın birleşdirdiğini parçalayanlar, vâcibü'l-imtisâl olan ahkâm-ı İlâhîden i'raz edenler, çeşit çeşit fesâd, zulm, iftirâ, riyâ, kibr, inâd, ehl-i Hakk'a adâvet ederek yeryüzünü fesâda verenler, onlar sâhâ-i izz-i kabûlden uzaklaşdırılmış, tard-ı hirmâna uğramışlardır.

İşte la'net bunlar içündür.

Kötü âkıbet, kötü Dâr, cehennem azâbı da bunlar içündür.

26– allâhü yebsüturrızka limen yeşäü ve yakdirü ve ferihû bilhayâtiddünyâ ve melhayâtüddünyâ fiyl'âhıreti illâ metâʿun.

(Müşriklerin zenginleri, mü'minlerin fakirleriyle eğleniyorlardı, hor hakir görüyorlardı...

Cenâb-ı Hakk hikmet-i Sübhânîsi ile şimdi buyuruyor:)

Kullarının isti'dâdına muttali' olan Allah; O Azîmüşşân, dünyâda rızkı dilediğine genişletir, bol bol verir, dilediğine de darlaşdırır, az servet verir. Ba'zı kimseler (o âriyet varlık ile) iğtirâren sevinirler. Hâlbuki bâkî olmayan, fânî lezzetlerden ibâret olan dünyâ dirliği; âhırete nisbetle, ya'ni dünyâ hayâtı âhıret hayâtına kıyâsen nedir?.. Evet, lezzât-ı dâime ve mesûbât-ı bâkiye yanında hiç değil de ya nedir?

Dünyâ dirliği az bir geçinmeden ibâretdir.

Ey tâlib! İmâm-ı Ali, âlem-i cemâle teşrif ederken, İmâm-ı Hasen Hazretlerine yapdıkları vasiyyetde bu husûsu ne kadar güzel açıklamışlardır:

Nûr-ı aynim Hasenim!

Dünya ba'zan, seni arar gibi calî, iltifatlı yüz gösterir... sen onun o nümâyiş-i dilfirîbine aldanma! Ba'zan da senden kaçar gibi yüz çevirir, döner dolaşır... Sakın ona da ehemmiyet verme. O, yüzlerce insanla düşüp kalkan bir acûzeye benzer. Kimseye yâr olmaz. Hayrı az, dirliği kısa, ikbalinde hud'a, idbarinde fecîa gizlidir. Lezzet-i visâli, ni'metleri fânidir. Vizr ü vebâli ise bâkîdir.

İmdi, müddet bitmeden, kudret elden gitmeden, perde-i gaflet açılmadan; zamânın müsâadesini fırsat, ganîmet bil de yârınki ebedî hayatın içün zâd u zahîre topla! Kişi dünyâda âhıretini imâr içün her ne infâk ederse şübhesiz onu bulur. Dünya âhıret mezraasıdır. Tabiidir ki ne ekilirse o biçilir... Dünyânın bir hal üzere kaldığı yokdur. O bir tarafı islâh ederse, diğer tarafı ifsâd eder; birini dilşâd eylerse, diğerini mecrûhu'l-fuâd eyler. Bu dâr-ı fenâda bekâ muhaldir. Elbetde ona bel bağlamak mahz-ı dalâldir... Hâcet messetmedikçe bir işin peşinden koşma, âlicenâb ol!

Yavrum!

Sen, dehrin hâkim-i bîmenendi, asrın seyyid-i ercümendisin. İnsanlık haysiyetini, o şeref-i siyâdetini güzel muhâfaza et. Ömrünü melâhîde geçirme! Malını da meâsîye sarfetme ki;

dünyâdan amelsiz çıkıp da, Bârigâh-ı izzete amelsiz varmış olmayasın. Güzel sözünü güzel işinle mezcet. Sakın yapamayacağın bir işden dem vurma. Söz yapmakdan ziyâde iş yapmalısın... İyi düşün, ihtiyâtlı bulun. Âlâyiş, hevâ-i nefsânî seni aldatmasın. Dünyâda her şey âriyetdir; iğreti olan şey alınır. Her şey fânîdir, tabii biter tükenir. Âdemoğlunda ise yalnız kazanmış olduğu mekârim ve maâsî kalır. Dünyâ kâbuslu bir rü'yâ gibidir, sâhibini azâb-ı rûhânî ile bîzâr ve huzursuz eder. Zâhirde bal gibi tatlı görünür fakat içinde semm-i kaatil vardır. Arz-ı inkıyâd eder, fakat hâl-i inkıyâdında bile bin mekr ü hîle gizler... Onun dış ziynetine aldanan; hâib ü hâsir olur...

Koca dînin büyük İmâmı!.. Ali'ce söyler. Ali'ce!..

27- ve yekùlülleẑiyne k̈eferù levlä ünzile ʢaleyhi àyetün min rabbihî kul innallàhe yuđıllü men yeşäü ve yehdiy ileyhi men enàbe.

Ey Resûl-i Hakk!

Sana, Dînine, Kitâbına cebhe alan kâfirler:

"Ona Rabbi bir mucize indirmeliydi" derler.

Resûlûllah'ın bizâtihî kendisinin mu'cize olduğunu göremiyorlar da mu'cize isteyip duruyorlar.

Resûlüm!

Onlara söyle ki:

Bütün kullarının serâir ü zamâirine muttali' olan Allah, ilm-i huzûrîsi ve adl-i rabbânîsi ile dilediğini (hak ve hakîkate cebhe aldıklarından dolayı) dalâletde bırakır, cûd-ı Sübhânîsi ile, Hakk'a dönenlere, evâmir-i İlâhîsine mütâbaat edenlere de hidâyet eyler.

28- elleẑiyne àmenù ve taṫmeinnü kulûbühüm biẑik̈rillâhi elâ biẑik̈rillâhi taṫmeinnülkulûbü.

Onlar yakînen Hakk'a îman etmiş, kalbleri Allah'ın zikriyle mutmain olanlardır. Tahminden, bâtılı taklidden kurtulmuş,

istikrâr hâsıl olmuş, Vâhid, Ehad, Ferd u Samed olan Allah'ın zikriyle kalblerinden ağyâr çıkmış olanlardır.

Hakk'a yakîn olmakla mertebe-i keşf-i şuhûda tâlib olanlar, uyanın ki!.. Kalbler zikrullâh ile mutmain olur. Zikrullâh da, iskat-ı izâfât ile olur. Sahte benlik olduğu müddetçe huzûr-ı kalb olmaz!

Dört türlü kalb vardır:

1- Kalb-i Kas: Küffâr ve münâfıkînin kalbi. Bunlar dünyâ ve şehevâtiyle mutmain olurlar.

2- Kalb-i Nâs: Günahkâr müslimin kalbi. Bunlar tevbe ile mutmain olurlar.

3- Kalb-i Müştâk: Mü'min-i muti'nin kalbi. Zikrullâh ile mutmain olurlar.

İşte Nazm-ı Kerîm'de: "**Elleziyne âmenû ve tatmeinnü kulûbülhüm bizikrillâhi..**" bu sınıfı beyândır.

4- Kalb-i Vahdâni: Kalb-i Enbiyâ ve havass-ı evliyânın kalbi. Bunlar Allah ve sıfâtıyle mutmain olurlar.

Ey tâlib!

İnsan, rûh-ı menfûh ile tekrîm edilmişdir. Kerremnâ tâcı giydirilmişdir. Hakk'a muhâtab olmak isti'dâdı ile yaradılmışdır. Binâen'aleyh o, metâ-ı dünyâ ile ferahlanamaz! Onun ferâhı ancak Hakk'ı müşâhede ile olur.

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ ﴿٢٩﴾
كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ
الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ إِلَّا
هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ
بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ
الْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُوا أَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى
النَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُم بِمَا
صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ ۚ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ قف فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾ أَفَمَنْ
هُوَ قَائِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ
أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَم بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ
اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ
وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾

29- elleẑiyne àmenù ve ʿamilusŝàlihàti ṫùbà lehüm ve ħusnü meàbin.

Kalblerine, muhabbet-i İlâhiyye karargâhını kuran o kimseler, bidâyet-i sülûklerinde (ilme'l-yakîn) mertebesinde iken îman etdiler. Muhammed aleyhissalâtü vesselâmı tasdîk ederek tâbi' oldular. Kur'ân'ı sertâc-ı ibtihâc etdiler ve aralarında ve Rablerine karşı tâatden ayrılmadılar ve bu sâyede ilme'l-yakîn mertebesinden ayne'l-yakîn mertebesine terfi' etdiler.

Evet, kalb ile îman edip o îmânın yemişini gösterdiler, cevârih ve uzuvları ile amel-i sâlih işlediler, ya'ni şirkden, riyâdan, ucubdan berî işler yapdılar. Tûbâ onlara, fevz ü felâh onlara, müebbed istikbâl onlara, Dârü's-selâm onlara, Hz. Muhammed onlara... Onlara ne güzel dönüş vardır...

30- k̈eẑàlik̈e erselnàk̈e fiy ümmetin kad ħalet min kablihä ümemün litetlüve ʿaleyhimülleẑiy evħaynä ileyk̈e ve hüm yek̈fürùne birraħmàni kul hüve rabbiy lä ilâhe illâ hüve ʿaleyhi tevek̈k̈eltü ve ileyhi metàbi.

Ey Peygamber-i Hakk!

Sünnet-i seniyye-i kadîmemizin iktizâsı, kalblere itmi'nân verecek âyetlerle seni techiz ederek, kendilerinden evvel gelip göçen ümem-i sâlifeye olduğu gibi, seni de ümmetine gönderdik. Sana gönderilen Kur'ân-ı Mübîn'in ahkâmını kendilerine tebliğ et, mütevâliyen oku.

(Biz seni onlara gönderdiğimiz hâlde) onlar Rahmân'ı tanımıyorlar. Allah'ın geniş rahmetine karşı küfrediyorlar. Onun rahmetinin, ni'metlerinin kadrini bilmiyorlar. En büyük ni'met ki; senin irsâlin ve Kur'ân'ın inzâlidir; onlara cebhe alıyorlar.

Ey Ekmelerrüsül!

Rahmân'ı bilmeyen. Rahmân'a küfreden, Rahmân'ı işitince başka bir ma'bûd sanan, "Rahmân kimdir?" diyen o münkir gâfillere, helâkda kalan o ahmak inadçılara, gaflet ve nisyânın te-

pesinde duran o müşriklere söyle ki: O, bütün sıfat-ı kemâliyyenin sâhibi olan Allah, benim Rabbimdir. Beni (ve sizi) halk eden O'dur. Ma'bûdün bilhak ancak O'dur. O'ndan başka ibâdete lâyık yokdur. Ben ancak O'na güveniyorum. Tevbem de, merciim de, meâdım da ancak O'dur.

31- ve lev enne kur'ânen süyyiret bihilcibâlü ev kuťťıat bihil'arđu ev küllime bihilmevtâ bel lillâhil'emrü cemiyan efelem yey'esilleziyne âmenû en lev yeşâüllâhü lehedennâse cemiyan ve lâ yezâlülleziyne keferû tüsıybühüm bimâ sanaû kâriatün ev tehullü kariyben min dârihim hattâ ye'tiye vadullâhi innallâhe lâ yuhlifülmiyâde.

Eğer Kur'an dağları yürütse, makam-ı aslîsinden çıkartarak harekete getirse, yâhut yeri parça parça etse, (okunduğu vakit) ölüler söyletilse yine onlar îman etmezler, inanmazlar.

Nazm-ı Kerîm'den şöyle de bir ma'nâ tahsîl edilebilir:

Bir kitab olsa; o kitâbın okunmasıyla dağlar yürüse, yerler yarılsa, ölüler söyleseydi, muhakkak o kitab, Kur'an olurdu. Fakat yine onlar, Allah ile azamet yarışına kalkan müşrikler, insanlığı inleten zâlimler yine inanmazlar.

Hükm, kudret-i kâmile, havl-i tâm, kuvvet-i gâlibe... Bunların hepsi Allah'ındır.

Dağlar yürüse, Arz iki parça olsa, ölüler söylese, irâdemiz olmayınca îman etmezler.

Ey tâlib!

Ba'zı kimseler, "Allah onların îmânını arzu etmemişse onların ne suçu vardır?" derler.

Hayır!..

Nazm-ı Kerîm'de mühim incelikler vardır:

İnsan, Hakk'a muhâtab olarak ve esrâr-ı zâtiyyesine âgâh, sıfât-ı İlâhiyyesine lâyık bir kabiliyetde yaradılmışdır. Kendisinde emânet-i İlâhiyye vardır. İşte o emânete ihânet etdiğinden

dolayı insanlıkdan istifâ etdiğinden, Cenâb-ı Hakk: "İrademiz olmayınca inanmazlar" buyurmuşdur.

Allah bütün ef'âle hakîmdir, ona göre irâde buyurur.

Kendi zât-ı Sübhânîsiyle azamet yarışına kalkanların kalblerine kasvet verilir, kendi sahte benliklerinde hüsran içinde kalırlar.

Mü'minler bilmiyorlar mı ki; Allah arzu ederse bütün insanları hidâyete erdirir.

Hak ve hakîkatı örtenler, insanları din ve îmandan uzaklaşdırmaklık içün çalışanlar, nasiblerini bulacaklardır. Allah'ın va'di gelinceye kadar bütün yapdıklarına mukabil, küfürde ısrar, inâd ve istikbâr ile devam edenler, başlarına, köklerini kazıyacak felâket gelinceye kadar bekleyecekler, yâhut o felâket, yurdlarının dibinde, evlerinin yakınında vaktini bekleyip duracak. Nihâyet Allah'ın va'di olan azab gelecekdir.

Ey Ekmelerrüsül!

Sen, müşriklerin istihzâlarından, servetlerini, kasalarını ortaya dökerek mallarıyla, cahlarıyla; sana tâbi' olan garîblere, zaîflere öğünmelerinden dolayı mahzûn olma! Zîra Allah va'dinden caymaz!

32- ve lekadistühzie birüsülin min kablike feemleytü lilleziyne keferû sümme ehaztühüm fekeyfe kâne ıkàbi.

Ey Peygamber-i Hakk!

Senden evvel de nice Resûller istihzâ olundu. İstihzâ eden o kâfirlere bir mühlet verdim, tâ ki gafletlerinin zirvesine çıkdılar, küfr ve zulümleriyle ferahlandılar. Ondan sonra bağteten helâk eyledim! Onlara ikâbım nasıl oldu?..

Ey Habîb-i Edîbim!

Seninle istihzâ edeni ben öyle yaparım.

33- efemen hüve käimün alâ külli nefsin bimà kesebet ve cealû lillâhi şürekä'e kul semmûhüm em tünebbiûnehu bimà lâ ya'lemü fiyl'ardı em bizâhirin minelkavli

bel züyyine lilleẑiyne k̇eferû mek̇rühüm ve ŝuddû ξa-nissebiyli ve men yud̈lilillâhü femâ lehu min hâdin.

İmdi, herkesin kazandığı üzerinde duran, hayır ve şer kazancını gözeten, muttali' muhâsib murâkıb, muhâfız, hâzır ve nâzır, Vâhid, Ehad, Ferd ü Samed, şerîkden münezzeh olan Allah'a mı küfrediyorlar?

Allah, âciz olan putlar gibi midir?

Onlar Allah'a birtakım şerikler koşdular, âciz insana, şecere, hacere tapdılar, Hakk'ı bırakdılar, zulme dîvan durdular, seciyye-i insâniyyelerini ayak altına saldılar, insan haklarını çiğnediler...

Ey Ekmelerrüsül!

Tebkîten ve ilzâmen onlara söyle:

Ey yaradırız sevdasında gezinen müşrikîn! (Hâlbuki ne ölümü öldürebilirler, ne kabrin kapısını kapayabilirler, ne de beşerden aczi giderebilirler...) Haber veriniz:

O, Hakk'a koşduğunuz şerikler içinde; vücûdiyle mevcûd, sıfâtiyle muhît, esmâsıyla ma'lûm, ef'âliyle zâhir, âsâriyle meşhûd olan Zât-ı a'lâ gibi var mıdır? Hangi putunuzun müsemmâsı böyle olabilir? Putlarınıza nazar ediniz! Acaba Allah'a yer üzerinde bilemeyeceği bir şey'i mi haber vereceksiniz? Bilemediğini mi öğreteceksiniz? Yoksa sözün zâhiri ile mi atlatıyorsunuz? Ya'ni hakîkatı, ma'nâsı olmayan zâhirî bir söz müdür?

Fakat!.. Küfredenlere, Allah'ın yolunu men'edenlere, din ve îman hırsızlarına; hîleleri, iftirâları, kötü fikirleri tezyin kılındı, hoş göründü, yoldan da çevrildiler. Ondan dolayı halkı doğru yoldan çeviriyorlar.

Allah'ın şaşırtdığına hidâyet edecek yokdur!

Allah her kimi dalâlete düşürürse, onun hâdisi yokdur, rehbersiz kalır!

34– lehüm ξaẑâbün fiylḣayâtiddünyâ ve leξaẑâbül'âḣıreti eşakku ve mâ lehüm minallâhi min vâkın.

Gafletleri hasebiyle, küfr-i inâdîleri dolayısıyle ma'rifetullâh zevkınden, lezzât-ı ruhâniyyeden mutlak sûretde mahrûm olan onlar içün dünyâ hayâtında azab vardır. (Zîra onlar nefislerine, insan ve cin şeytanlarına taparlar. Hakîkatlarını, asıllarını aramadan göçüp geçerler. Bundan daha büyük azab da olur mu ya!)

Âhıret azâbı ise daha ağırdır. Hal meydana çıkınca, bütün azablar yüklenince, Allah'ın o azâbı daha ağır ve meşakkatli olacakdır. (Âhıret azâbı nasıl meşakkatli olmaz!)

Onları Allah'ın azâbından vikâye edici yokdur. Kimse azâb-ı İlâhîden muhâfaza edemez, aablarını tahfîf edemez.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ
وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ٣٥
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ
الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ
بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ ٣٦ وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا
وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَمَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ
مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ٣٧ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ
وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ٣٨ يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ
وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ٣٩ وَإِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ
أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ٤٠
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللَّهُ يَحْكُمُ
لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ٤١ وَقَدْ
مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ
كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ٤٢

35- meŝelülcennetilletiy vuĝıdelmüttekûne tecriy min taħtihel'enhârü üküluhâ däimün ve żıllühâ tilke ĝukbelležiynettekav ve ĝukbelkâfiriynennârü.

İmdi Cenâb-ı Hakk sünnet-i Sübhânîsi üzere vaîdini ta'kiben va'dini beyân buyuruyor da:

Nefislerini Hakk'ın istemediği şeyleri irtikâbdan muhâfaza eden, onun mahlûkuna kalbleri rikkatle çarpan ehl-i takvâya va'dolunan Cennetin sıfâtının bittemsil tasvîri şudur:

Ağaçlarının ve meskenlerinin altından ırmaklar akar. Yiyecekleri ve gölgeleri dâimîdir, bitmez, tükenmez...

İşte va'dolunan bu cennet: Allah'ın yasak etdiği şeylerden kendilerini muhâfaza eden mü'minlerin âkibetidir. Onların son karargâhıdır.

Behîmî şehevâtda, kötülük, rezâlet irtikâbında, can yakmakda, insan haklarını çiğnemekde ısrar eden kâfirlerinki ise ateşdir.

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Ehl-i ittikâya va'dolunan Cennet, Cennet-i Müşâhede-i Zât' dır. Enhâr-ı sıfat, semere-i eşcâr-ı sıfat cereyân eder. Onlar o tecellîde hicâbsız, zılâlsiz, gussasız yaşarlar. Arâzi-i isti'dâdlarından ma'rifet-i İlâhiyye nehirleri akar. Keşf-i şuhûd yemişleri meydana gelir. İnkıta'sız rızk-ı ma'nevî, gıdâ-i ruhânî sâhibidirler.

36- velležiyne âteynâhümülkitâbe yefraħûne bimä ünzile ileyke ve minel'aħzâbi men yünkirü baĝdahu kul innemä ümirtü en aĝbüdallâhe ve lä üşrike bihî ileyhi edĝû ve ileyhi meâbi.

Ey Ekmelerrüsül!

Mukaddemâ kendilerine kitab verdiklerimiz de, ya'ni Ehl-i Kitabdan ba'zıları; sana inzâl olunan Kur'an ile ferahlanırlar, vahy ile sevinirler. Yehûd'dan olsun, Nasârâ'dan olsun Ehl-i Kitab, Kur'ân'ın inceliklerine vâkıf olunca sevinirler.

Bunların, Resûlûllah'a düşman olan fırkalarından öyle kimseler de vardır ki; Kur'ân'ın bir kısmını nefislerine, hevâlarına muhâlif görürler, inkâr ederler.

Ey Ekmelerrüsül!

Sen onlara söyle ki: Ben ancak Allah'a ibâdet etmekle ve O'na şerîk koşmamakla emrolundum. Halkı ancak O'nun ibâdetine da'vet ederim. Rücûum da O'nadır. O'ndan gayrıya iltifât etmem. Ubudiyyetim yalnız O'nun rubûbiyyetinedir.

37– ve ǩežâliǩe enzelnâhü ĥuǩmen ʿarebiyyen ve leinittebaʿte ehväehüm baʿde mà cäeǩe minelʿılmi mà leǩe minallàhi min veliyyin ve lâ vàkın.

Evvelki Resûllere kendi lisânlarıyla gönderdiğimiz Kütüb gibi, sana da bütün beşeriyyetin ihtiyâcını câmi' ve saâdetini kâfil, hakîm, tekâlif-i şer'iyyesi her akl-ı selîme göre ma'kûl Kur'ân'ı gönderdik.

Kur'ân'ı, senin lisânına münâsib olarak, tâ ki fehminde, hıfzında, insanlara yapacağın irşâdda kolaylık olsun içün, Arabî olarak, halk arasında hâkim olmak üzere inzâl eyledik.

(Dikkat!

Diğer kütüb-i münzelenin, Kur'ân'ın tasdîkına iktirân etmeyen hükümleriyle amel câiz değildir. Ve Kur'ân-ı Mübîn Allahü Teâlâ'nın zâtî uslûbu olduğundan bir lisândan bir lisâna intikâl edemez.

Sonra Kur'ân'ın yalnız elfâzını tilâvetle kalmamalı, ahkâmına mutâbaat etmelidir.)

Sen onların dinlerinin mensûh olduğunu bildikden ve bu hususda bir ilim geldikden ve Dîn-i Celîl-i İslâm da bütün berâhini ile ma'lûm oldukdan sonra, onların hevesâtına, arzularına tâbi olacak olursan; Allah'a karşı nerede hâmî, nerede nâsır bulabilirsin?

(Bu hitâb, Aleyhissalâtü vesselâm vâsıtası ile ümmetine âiddir. Burada ta'lîm-i ümmet ve bu hususda hissiyât-ı dinîyyeye da'vet vardır.)

38– ve lekad erselnâ rüsülen min kablike ve ceʿalnâ lehüm ezvâcen ve zürriyyeten ve mâ kâne liresûlin en ye'tiye biâyetin illâ biiznillâhi likülli ecelin kitâbün.

Ey Ekmelerrüsül!

Biz senden evvel gönderdiğimiz Resûllere, sana verdiğimiz gibi zürriyetler, zevceler verdik. Onları zevce ve zürriyet sâhibi kıldık. (Müşrikler, senin nübüvvetini hased eden bîçareler, senin hakkında): "Biz ona Peygamber diye nasıl tâbi' oluruz? Bizim gibi yer, içer, zürriyet sâhibi olur" diyorlar.

Habîbim!

Bunlar senin şânına, nübüvvetine bir nakîse mi teşkil eder? Sen bütün kemâlât-ı beşeriyyeyi ihtivâ edeceksin ki, ehl-i hâl senin hâlini bilsin.

Kezâ Allah'ın izni olmaksızın, ihtiyâr-ı nefisleriyle bir âyet getirmek hiçbir peygamberin elinde değildir. Kendi ihtiyâr-ı nefsleri ile bir âyet getirmek sahîh ve câiz olmaz. Mu'cizeler ancak izn-i İlâhî iledir.

Her bir vakt içün yazılmış muayyen bir hüküm vardır. Her ecel ve va'de, mektûb ve mefrûzdur.

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilirse:

Ehl-i kemâlin nâil olacağı mertebe ve makamlar ind-i Sübhânîde yazılmışdır. Zamanlar tesbît edilmişdir. Hiçbir kimse o zaman gelmeden ona nâil olamaz. Ezelde o derecât ve kemâlât konulmuşdur. **"Velemmâ beleğa eşüddehu âteynâhu hukmen ve ilmen..."** (Yûsuf: 22) fermân-ı Sübhânîsi, bu husûsu beyândır.

39– yemhüllâhü mâ yeşâü ve yüsbitü ve ʿındehu ümmül-kitâbi.

Hikmet-i Sübhânîsinin iktizâsı, Allah dilediğini mahveder, dilediğini de isbât eder. Kitâb-ı Mübîn'de irâde etdiğini mahveder, yine irâde eylediğini isbât eyler. Ümmü'l-kitab O'nun indindedir. İrâde-i kadîmesi ile irâde eder, kulun sıfat-ı beşeriyyesini kaldırır, kalbinde sıfat-ı rûhânîsini isbât eder.

Muhibbînin kalbinden muârazayı kaldırır, ruhlarında îkan nurları tecellî etdirir.

Ârifînden sıfat-ı ubûdiyyeti imhâ eder, sıfat-ı rubûbiyyeti isbât eder.

Akıl levhaları, fikir sûretleri yerine, zikir nurları tesbît edilir.

Yalnız zât ve sıfât, mahv ü isbâtdan münezzehdir, tebeddül makdûratdadır.

40– ve in mà nüriyennek̈e baξd̈allez̈iy neξıdühüm ev neteveffeyennek̈e feinnemà ξaleyk̈elbelâğu ve ξaleynelh̄ısàbü.

Ey Ekmelerrüsül!

Celâl ve kahr tecellîmizle onlara yapdığımız vaîdlerin, azâbın bir kısmı husûl bulur, sana gösteririz. Veyâhut bulmazdan evvel seni yanımıza çağırırız. Senin vazîfe-i nübüvvetin ancak teblîğ-i risâletdir. Hesâb ve cezâ bize âiddir. Âcil, olur, a'cil olur...

41– evelem yerev ennà ne'tiyl'ard̈a nenkus̈uhà min et̄râfihà vallàhü yah̄k̈ümü lâ muξakkıbe lih̄ük̈mihî ve hüve seriyξulh̄ısàbi.

Onlar bizim hesâbımızı, intikamımızı onlardan alacağımızı inkâr mı ediyorlar?

Görmüyorlar mı ki yerlerini nasıl daraltdık? Memleketlerini dört tarafından azaltmakdayız, hududları daraltıldı, yerlerini Müslimîne verdik.

Allah hükmedince asla O'nun hükmünü te'hir edecek yokdur! Allah'ın hesâbları seridir.

42– ve kad mek̈erellez̈iyne min kablihim felillâhilmek̈rü cemiyξan yaξlemü mà tek̈sibü k̈üllü nefsin ve seyaξlemülk̈üffàrü limen ξukbeddàri.

Onlardan evvel ümem-i sâlife de peygamberlerine mekr yapdılar, hîle ile hareket etdiler.

Mekr, evet bütün mekr, ancak Allah'ındır! Zîra bütün yapılacakşeyleri, Allah'ın ilm-i huzûrîsi ihâta etmişdir. Allah her gizli yapılacak şey'i, her hud'ayı, herkesin âmâlini bilir.

O, küfr ü dalâl üzerinde ısrâr eden kâfirler de ileride bileceklerdir ki, âhıret kimin olacakdır!.. Bir gün gelecek öğreneceklerdir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓر ۚ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ
شَدِيدٍ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ
وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ
بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ
لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا
أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ
اللَّهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

43– ve yekûlülleẑiyne k̈eferû leste mürselen kul k̈efâ billâhi şehiyden beyniy ve beynek̈üm ve men ʿındehu ʿılmülk̈itâbi.

Küfredenler, onların rüesâsı, sanâdidi, hasedlerinden, gayz u adâvetlerinden, senin dînine, Kitâbına cebhe alırlar da:

"Sen sâir resuller gibi Allah tarafından gönderilmedin, onun içün sana tâbi' olamayız, sana ve Kitâbına îman etmeyiz" derler.

Onlara söyle ki:

Benimle sizin aranızda, benim risâletimi isbât içün Allah'ın şehâdeti kâfidir. Kezâ kendilerinde Kur'an ilmi bulunanların da şehâdeti kâfidir.

Bu Nazm-ı Kerîm'de mühim incelikler vardır: Zât-ı Muhammedî' nin cemâl-i Sübhânî'yi şuhûd mevziinde olduğuna işâret vardır.

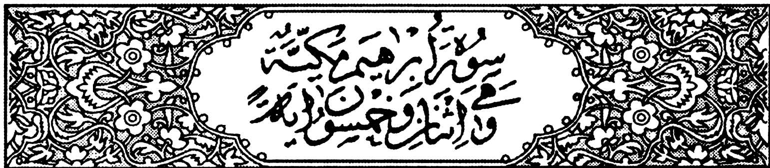
Keşf ü ilhâm ile, vâsıtasız Kitâb-ı İlâhî'ye, Rahman'ın ta'lîm-i Sübhânîsine mazhar olanlara işâret vardır...

Ölenden değil, ölmeyenden ilmi ahzedenlere işâret vardır...

Lisânı Hak olup da konuşduğu vakit onun ile konuşanlara işâret vardır...

Cenâb-ı Hakk'ın lûtf-ı Sübhânîsi ile Ra'd Sûresinin tefsîri burada bitdi.

—

SÛRE-İ İBRAHİM

Bu Sûre-i Celîle Mekkî'dir.

Âyetleri	**:**	**Elli iki**
Kelimeleri	**:**	**Sekiz yüz elli beş**
Harfleri	**:**	**Üç bin dört yüz otuz dört'dür.**

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Bismillâhirrah̄mànirrah̄ıymi

Îman eden kullarının, hidâyetde ve tevhıd caddesinde teâli edebilmeleri içün; Enbiyâsının sadırlarına kemâlât-ı Sübhânîsi ile tecellî edip, onları irşâd etsin içün irsâl eden, Hutbe-i ezeliyye-i Sübhânîsi olan Kur'ân-ı Mübîn'i inzâl ile kullarına felâh yolunu açan Zât-ı ecell-i A'lâ'nın Allah, Rahmân, Rahıym isimleriyle başlarım.

1– elif läm rà k̈itàbün enzelnàhü ileyk̈e lituh̄ricennàse minežžulümàti ilennùri biižni rabbihim ilâ s̄ıràt̄ılǯaziyzilh̄amiydi.

Elif lâm râ:

Ezelde rü'yet-i cemâlim içün seçdiğim, râhat-ı kurbiyyetim içün rahmet-i Sübhânîme mazhar kıldığım Resûlüm! Ümmetine muhabbetimin bir remz ü işâretidir. Haber ver.

Ey insân-ı kâmil!

Ey sûret-i Hakk, sîreti Rahmân Habîb-i Kibriyâ!

Sen her şey'e ehak ve elyaksın. Vahy ve ilhâm yolu ile kalbine rumûz-ı rubûbiyyetimiz tenezzül etdi:

Kitâbün enzelnâhü...

Ey Ekmelerrüsül!

Bu Kur'ân'ı, Kitâb-ı muhabbeti biz sana inzâl etdik.

Onlara nâmütenâhi lutuflarda bulunan, isti'dâdlarına fıtratlarına selâmet ihsân eden Rablerinin izniyle, nâsı, küfr ü nifâk, şirk z̄ulmetlerinden nûra çıkarmaklığın içün, din nûruna

nâil kılmaklığın içün, îman ve şükrân yoluna sevketmekliğin içün, cehil karanlıklarından ilm nûrlarına çıkarmaklığın içün gâlib ve kadir hamd'e lâyık, bütün kemâlât sıfatiyle muttasıf, mülkünde bizâtihi tasarruf eden Allah'ın istediği yola götürmekliğin içün; Nûr-ı kelâmımızı sana verdik.

Zan karanlıklarından yakîn nurlarını, adem zulmetlerinden nûr-ı kıdemi, nefs-i emmâre zulmetlerinden nûr-ı müşâhedeyi; nûr-ı mükâşefeye inzâl etdiğimiz nûr-ı kelâmımla çıkarasın.

Allah'ın yolu, o tarîk-i ubûdiyyet, nasıl doğru olmaz? Orada îman, irfan vardır.

2– allàhilleżiy lehu mà fiyssemàvàti ve mà fiyl'arđı ve veylün lil-ǩâfiriyne min ǯażàbin şediydin.

Semâvâtda ne varsa, Kevâkib, Seyyârât, Sâbitât, bildiğimiz, bilmediimiz bilcümle âvâlimât, yerde ne varsa Anâsır, Mürekkebât... Hepsi, hepsi O'nundur.

(Zavallı beşer! Onun varlığı karşısında "ben varım" diye nasıl yaşar?)

Bu Nazm-ı Celîl'de Cenâb-ı Hakk, Zât-ı Sübhânîsini vasfediyor da: Her şey'in ibtidâsı ve mercii kendisi olduğunu beyânla, kendisinden gayrıya iltifât edilmemesi husûsunu işâret ediyor, "kevni bırakın, mükevvine yüz çevirin" diyor.

(Ağaran saçına sözünü geçiremeyen bîçâre, kabrin kapısını kapayamayan âvâre, O'nun ile azamet yarışına nasıl kalkışır?)

Vay!.. Hak ve hakîkati örten kâfirlerin hâline!..

Onlar içün azâb-ı şedîd beklemededir. Acı azab ile helâk, kâfirleredir.

3– elleżiyne yesteĥıbbûnelĥayàteddünyà ǯalel'àĥıreti ve yeśud-dûne ǯan sebiylillâhi ve yebğûnehà ǯıvecen ülâiǩe fiy đalâlin baǯıydin.

Onlar ki o alçak hayâtı severler, seciyye-i insânîlerini ayak

altına alarak yaşamakdan hoşlanırlar, dünyâ hayâtını âhıret hayâtına tercih ederler, hayât-ı ebedîlerini, baht-ı sermedîlerini, nefs-i emmarelerinin semen-i kalîline satarlar, insanları Allah yolundan ayırırlar, Allah yoluna cebhe alırlar, onu eğri büğrü gösterirler, o şekle çevirmek isterler; (işte) onlar rahmet-i İlâhî'den uzak, çok derin bir dalâletdedirler! Zulümât-ı kahriyyeye mazhar olmuşlardır, onlar içün mahrec yokdur.

4– ve mä erselnà min resùlin illâ bilisàni kavmihî liyübeyyine lehüm feyuđıllullàhü men yeşäü ve yehdiy men yeşä'ü ve hüvelξaziyzülħakiymü.

Biz hiçbir peygamberi başka türlü göndermedik; ancak kavmlerinin istilâhlarına uygun kelâm-ı ma'rifet ve tarîk-i muhabbetle gönderdik. Tâ ki onlara murâd-ı Sübhânîyi bildirebilsinler içün, tarîk-i Hakk'ı onların istilâhı ile anlatsınlar, onlar da kolayca idrâk edebilsinler içün...

Cenâb-ı Hakk kendisini beyân eden Resûlden müstefîd olup, îmâna yaklaşmak istemeyenlerden dilediğini mudil ve muzil ismine mazhar kılarak, celâliyle tecellî edip dalâle mahkûm eder. Kimini de diler; lûtf u cemâliyle hidâyet eyler, ma'rifetullah zevkınden mâadâ bütün zevklerin bir azab olduğunu duyurur, kendi karargâhını kalbinde kurdurur.

O, zâtında emrine gâlib, kadir ve hakîmdir. Idlâl ve hidâyet, O'nun hikmet-i Sübhânîsinin iktizâsıdır.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'de: "Biz ancak kendi kavminin lisâniyle peygamber gönderdik" emrinden: Onların lisân-ı akıllariyle tekellüm ederek, öyle beyânatda bulunacak peygamberler gönderdik ma'nâsı da tahsîl edilir.

Bu sûretle hak yolunu bulsunlar, sahte benliklerinin karanlıklarından çıksınlar; nûr-ı hüviyyete kavuşup kâm alsınlar içün; benliklerinde kalanları, Hakk, dalâletde bırakmış, nûr-ı hüviyyete kavuşanlara da hidâyet ihsân etmiş.

5- ve lekad erselnâ mûsâ biâyâtinâ en aḣric kavmeke mi-neżżulümâti ilennûri ve żekkirhüm bieyyâmillâhi inne fiy żâlike leâyâtin likülli śabbârin şekûrin.

Cenâb-ı Hakk, ibret alınsın içün, Mûsâ'nın, kavmine irsâlindeki kıssayı beyân buyuruyor da:

Biz Mûsâ'yı, makam-ı fazl u cûdumuzdan bâhir mu'cizelerle müeyyed olarak; kavmini karanlıklardan (Mûsâ'nın kavmi dalâletde idi, nefislerinin putuna tapıyorlardı, küfr, fısk, isyân, taklid ve evhâm u hayâlatdan çıkan tahminler, benlikler zulmetinde yüzüyorlardı), o zulümâtdan; tevhıd, iskat-ı izâfât ederek vahdet-i zatî'ye, nûra intikâl etdirsin içün gönderdik.

Ona: "Onlara, Allah'ın günlerini hatırlat. Gerek ümem-i sâlifenin helâklerindeki vakayii, gerekse kendilerinin Fir'avn'ın elinde esir oldukları günleri, ondan çekdiklerini önlerine koy" dedik.

Zîra o hâdiselerin her birinde, işte o vâkî olan azîm musîbetlerde; Hakk'ı sayan, seven, kahr u celâlinden lûtfuna sığınan, o hâdisâtın her birinde sabr ve şükr eden her mü'min içün ne büyük delilller, ne kadar âşikâr ibretler vardır.

Cenâb-ı Hakk burada: Belâya karşı sabr, ni'metlerine karşı şükür huylarını taşıyan kimseye husûsî bir ikrâmda bulunuyor. Ve bunların hâdiselerden büyük ibret alacaklarını beyân ediyor.

Esâsen bir Hadîs-i Kudsî'de:

"Kazâ-i İlâhîme râzi olmayan, ni'metlerime şükretmeyen, belâya sabretmeyen, benden gayrı Rab arasın" buyurulmuşdur.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَاكُمْ
مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ
مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ
مُوسَىٰ إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ
لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ
فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا
لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾ قَالَتْ رُسُلُهُمْ
أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ
لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ
يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾

6- ve iž kâle mûsâ likavmihižkürû nıȿmetalâhi ȿaleyküm iž encâküm min âli firȿavne yesûmûneküm sûelȿažâbi ve yüžebbiĥûne ebnäeküm ve yestaĥyûne nisäeküm ve fiy žâliküm beläün min rabbiküm ȿažıymün.

7- ve iž teežžene rabbüküm lein şekertüm leeziydenneküm ve lein kefertüm inne ȿažâbiy leşediydün.

Ey Ekmelerrüsül!

Beyân et o vakti ki:

Hani vuku' bulan iĥtâr-ı İlâhîmiz üzerine, Mûsâ kavmine şu yolda nasihat eylemişdi:

"Allah sizi Fir'avncılardan, kızlarınızı süflî işlerde kullanmak içün terk, erkek evlâdlarınızı boğazlamak gibi zulmün, işkencenin en kötüsünü yapan Fir'avn'ın avanesinin azâbından kurtardığı zaman, size ihsân etdiği ni'metleri düşününüz.

Fir'avncıların size yapdıkları, Rabbiniz tarafından büyük bir imtihandı. (Emrine muhâlefet etmekden hayâ edilmedi, tâat terk edildi, ibâdetle eğlenildi, aranızdan muhabbet kalkdı; Fir'avn ve avanesi size musallat kılındı.) Kurtarıldınız, yine isyânda müsâbakaya çıkdınız. Halâsınız, Rabbinizin büyük bir lûtfudur; yine unutdunuz.

Düşününüz! Rabbiniz şöyle buyuruyor:

Celâlim hakkı içün... Siz eğer şükrederseniz ni'metlerimi artdırırım. Nankörlük eder de küfrederseniz azâbım şiddetlidir!

Şükre devâm ediniz, küfürden ictinâb ediniz; o azâba takat getiremezsiniz.

Îman ni'metiyle şükredenin ihsânı ziyâdeleşir. İhsân ile şükredenin vuslatı ziyâdeleşir. Vuslatla şükredenin kurbu, kurb ile şükredenin ünsü ziyâdeleşir."

8- ve kâle mûsâ in tekfürû entüm ve men fiyl'ardı cemiyȿan feinnallâhe leğaniyyün ĥamiydün.

Mûsâ bunları birer birer sayıp tezkîr etdikden sonra, nûr-ı nübüvvet ve vilâyetinin iktizâsı yine onlara söyledi ki:

Ey sahte benliğinde mahcûb kalan gafiller! Cenâb-ı Hakk her şeyden münezzehdir. Şükr edenlerin şükrü, sabredenlerin sabrı, îman edenlerin îmânı, kâfirlerin küfrü... hepsi kendilerine âiddir.

Eğer siz hepiniz kâfir olup küfretseniz ve Arz üzerinde olan bütün mahlûkat küfretse (bütün dünya küfretse); Allah sizin ve sizin gayrınızın şükründen müstağnidir. O, zâtında, sıfâtında, ef'alinde mahmûddur.

9- elem ye'tiküm nebeülleziyne min kabliküm kavmi nûhın ve ʿâdin ve semûde velleziyne min baʿdihim lâ yaʿlemühüm illellâhü cäethüm rüsülühüm bilbeyyinâti fereddû eydiyehüm fiy efvâhihim ve kâlû innâ kefernâ bimä ürsiltüm bihî ve innâ lefiy şekkin mimmâ tedʿûnenâ ileyhi müriybin.

Ey gaflet ü gurûrun zirvesine çıkanlar!

Size, sizden evvel yaşayanların haberleri gelmedi mi?

Meselâ, Kavm-i Nuh, Âd, Semûd, bu ümem-i hâlikenin haberi size erişmedi mi? Târihlerini işitmediniz mi? Ve onlardan sonra gelip, adedleri, isimleri Allah'dan başka hiç kimseye ma'lûm olmayan kavimlerin haberleri size gelmedi mi?

Onlardan sonra da nice milletler gelmişdir ki, ve onlara risâletleri vazıh bâhir mu'cizelerle müeyyed, (ücretsiz, külfetsiz, minnetsiz) tevhıyde ve emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkere da'vet eden peygamberler gönderilmişdir ki; onlar inkârın gayesine ulaşdıklarından, istihzâ ederek, ellerini, Allah'ın resûllerinin ağızlarına götürerek, kemâl-i hakaretle sözlerini keserek:

"Me'mûr olduğunuzu iddiâ etdiğiniz risâletinizi red ve inkâr ediyoruz. Biz münkiriz! Biz sizlere nasıl îman ederiz! Vahid, Ehad, Ferd, Samed, bütün kemâl sıfatlarıyle muttasıf diye tanıtdığınız (Allah'dan), bizi kabûlüne da'vet etdiğiniz dinden, kuvvetli bir şübhe içindeyiz" diyerek küfürlerini alenen i'lân etdiler, tuğyânda bulundular.

10– kâlet rüsülühüm efiyllâhi şekkün fâtırissemâvâti vel'ardı yedğuküm liyağfire leküm min zünûbiküm ve yüahhıreküm ilä ecelin müsemmen kâlû in entüm illâ beşerün mislünâ türiydûne en tesuddûnâ ğammâ kâne yağbüdü âbäünâ fe'tûnâ bisultânin mübiynin.

Peygamberleri onlara:

(Vücûdiyle mevcûd, sıfâtiyle muhît, esmâsı ile ma'lûm, ef'aliyle zâhir, âsâriyle meşhûd olan) Allah'ın vücûdünde, vahdâniyyetinde şübheniz mi var? Mükevvin-i hakikî o değil midir?

Semâvâtın, Arz'ın maddesiz, modelsiz Hâlik'ı O'dur.

Günahlarınızı afvedip örtbas etmek ve muayyen bir vakte kadar size mühlet vermek, huzûr içerisinde felâha kavuşarak, muvakkat ve müebbed istikbâlde yaşamak içün sizi bir dîn-i hakka rü'yet-i dîdâr-ı cemâl-i Sübhânî'ye da'vet ediyor" dediler.

Münkirler, kibr ü azametle istihzâ ederek, tekrar cevâben:

"Siz de bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. Babalarımızın ibâdet etdiği şeylerden bizi alakoymak istiyorsunuz. Siz de dâvânızda sâdıksanız, bize zâhir mu'cize gösterin, zâhir... Eğer sizin bize bir rüchâniyetiniz varsa; gösterdiğiniz delillerden başka daha âşikâr bir burhân getirin" dediler.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ
يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَمَا كَانَ لَنَآ أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَٰنٍ
إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَآ
أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ
عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾
وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ
أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
ٱلظَّٰلِمِينَ ۙ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ
خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَٱسْتَفْتَحُوا۟ وَخَابَ كُلُّ
جَبَّارٍ عَنِيدٍ ۙ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّآءٍ
صَدِيدٍ ۙ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ وَيَأْتِيهِ ٱلْمَوْتُ
مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَآئِهِۦ عَذَابٌ
غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ ۖ أَعْمَٰلُهُمْ كَرَمَادٍ
ٱشْتَدَّتْ بِهِ ٱلرِّيحُ فِى يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا
كَسَبُوا۟ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

11- kàlet lehüm rüsülühüm in naĥnü illâ beşerün mişlüküm ve lâkinnallâhe yemünnü ʿalâ men yeşäü min ʿıbâdihî ve mà kâne lenä en ne'tiyeküm bisulţânin illâ biiżnillâhi ve ʿalellâhi felyetevekkelilmü'minûne.

(Yine) Peygamberleri onlara, ahvâl-i beşeriyyeyi, evsâfını ve beşeriyyetin levâzımını i'tirâf ederek:

"Evet, biz de sizin hey'et-i umûmîniz gibi beşeriz. (Biz insan değiliz diye bir dâvâmız yok. Biz kendimizi size o şekilde takdim etmedik.) Fakat mün'im-i hakikî olan Allahü Azîmüşşân, kullarından istediğine, mukteză-i cûd u ihsânı, fezâil-i mahsûsası ve kerem-i Sübhânîsiyle nübüvvet ve vahy ni'meti verir. Nübüvvet ve vilâyet ni'metleri kisbî değildir. O, kullarından kime dilemişse onu ona verir. (Sonra) Allah'ın izni olmaksızın size burhân getirmek câiz ve sahîh olmaz, elimizde değildir. (Cenâb-ı Hakk bize ne emretmişse, neyi teblîğa me'mur kılmışsa, biz onları yapmakla mükellefiz. Bizim kendi kendimize bir da'vâmız, sahte bir benliğimiz de yokdur. Biz abd-i mahzız, onun tevfîkına, vahy-i ikdârına, irâdesine bağlıyız. Bizden sudûruna neye izin vermişse ancak onu yapabiliriz.)

Mü'minler mutlaka Allah'dan gayrısına güvenmezler. Mü'minlerin hakkı, Allah'ın gayrısına tevekkül etmemekdir. Sizin düşmanlıklarınıza, inadlarınıza sabretmek husûsunda, inananlar ve istikbâl inananların olduğuna inananlar Allah'a mütevekkil olsunlar. (Zîra havl ü kuvvet ancak Allah'ındır. Onun içün Hakk kuvvetde değil, kuvvet Hakk'dadır. Binâen'aleyh nokta-i istinâd kuvvet değil, Hakk' dır)" dediler.

12- ve mà lenä ellâ netevekkele ʿalellâhi ve kad hedânâ sübülenâ ve lenaŝbirenne ʿalâ mä àżeytümûna ve ʿalellâhi felyetevekkelilmütevekkilûne.

Küfürde ısrâr edenlerin salâhları içün; ücretsiz, külfetsiz bu kadar iştigalden sonra, yine ahmak inadçılıkda devamlarına karşı şöyle buyuruldu:

Onların Hakk'a tevekkül etmemelerindeki özürleri küfürle-

ridir. Bizim ne özürümüz var ki Allah'a tevekkül etmeyelim? Ona mütevekkil olmayalım?

Hâlbuki o bizim ahvâlimizi ıslâh etmişdir, yolumuzu göstermişdir, tevhıd caddesinde yürütmüşdür, zirve-i tevhıyde çıkarmışdır. Bize tevhıydin, tecrîdin, tefrîdin zevkını tatdırmışdır. Îman, ma'rifet, muhabbet ki, bunlar "sebilü'l vüsûldür; bize ihsan etmişdir. Biz de elbetde ve elbetde sizin bize etdiğiniz ezâ u cefâlara, redd ü inkârınıza, tekzîb ve istikbârınıza, sû-i edebinizden hâsıl olan istihzânıza sabredeceğiz, muhakkak katlanacağız. Bütün esbâbdan nazarımızı keseceğiz. O'na dayanacağız.

Ne güzel söylemişler:

"Mâşukun hukukunu vikaye, âşıkın şânındandır."

Mütevekkiller, ya'ni Hakk'dan gayrisinden alâkasını kesenler; bütün tasarufâtında, milk-i melekûtunda mustakil olan Allah'a dayansınlar.

Muvahhidler; bütün umûrlarında, din üzerinde cihâdlarında, tevhıd yolunda, i'lâ-i kelimetullâh içün çalışmalarında, hele dinsizlerin teşkilâtlı çalışmalarında, mugalâtalı yalanlarında Allah'a mütevekkil olsunlar.

Evet, tevekkül edenler O'na tevekkül etsinler.

13– ve kâlelleẑiyne k̇eferû lirüsülihim lenuh̆ricennek̇üm min ard̆ınâ ev leteĝûdünne fiy milletinâ feevh̆â ileyhim rabbühüm lenühlik̇enneẑẑâlimiyne.

14– ve lenüsk̇inennek̇ümül'ard̆a min baĝdihim ẑâlik̇e limen h̆âfe mekâmiy ve h̆âfe veĝıydi.

Sahte benliğine mağrûr olan, hak ve hakîkati inkârda ısrâr edenler, onları hidâyete da'vet eden resûllerine:

"Ya sizi Arzımızdan, toprağımızdan çıkarırız, veya dînimize, milletimize dönersiniz, bizim âbâ u ecdâdımızın tapdıklarına taparsınız."

Ey tâlib! Bir peygamber ve hakikî bir mü'min içün bundan daha ezâlı ve cefâlı hiçbir muâmele olmaz. Bunlar bu halleriyle zulmün zirvesine çıkdıklarından dolayı, Cenâb-ı Hakk da:

"Lenühlikennezzâlimiyne ve lenüskinenneküm..." buyuruyor.

Ey Peygamber-i Hakk!

Ey kelime-i Hakk'ı teblîğ eden Habîb-i Edîbim!

Onların tehdîdâtından, teşnîâtından, sûrî şevket ve savletlerinden üzülme. Biz onlardan çok kavîyiz. Celâlimizin iktizâsı; hudûdullahı tecâvuz edenleri, size itâat etmek husûsunda isyân edenleri muhakkak sûretde helâk edeceğiz. Sizi de, sizi çıkarmak isteyenlerin yerine vâris kılacağız. Onları helâk etdikden sonra muhakkak sizi yerlerine iskân edeceğiz.

İşte düşmânın helâkı, Allah'ın Arzına kimin vâris olacağı! Ey mü'min ü muvahhidîn! Benden ve benim vaîd ü azâbımdan havfedenlerin mükâfâtı budur diye vahyetdi.

15– vesteftehû ve hâbe küllü cebbârin ʿaniydin.

Allah onların düşmanlarını nasıl helâk etmez? Onlara nasıl yardım etmez? Peygamberler nusrat istediler, fethi taleb etdiler, benlik zulmetinden çıkıp bütün umûrunu Hakk'a bağladılar, müsebbibü'l-esbâbda fânî oldular, ıskat-ı izâfât ile ortaya çıkdılar.

Elbetde her zorba, Allah'ın kullarına ezâ u cefâ eden, insan haklarını çiğneyen mütekebbir, mütecebbir ahmak inadçı husrâna uğradı da gitdi, hâib ve muzmahil oldu.

16– min verâihî cehennemü ve yüskâ min mâin sadiydin.

17– yetecerreʿuhu ve lâ yekâdü yüsiyğuhü ve ye'tiyhilmevtü min külli mekânin ve mâ hüve bimeyyitin ve min verâihî ʿazâbün ğaliyzun.

Onun arkasından da Cehennem... Huzûr-ı cemâl-i Sübhânîden tard... İnsan haklarını çiğnemenin, zaîfin haklarını yemenin, rüşvetlerin, irtikâbların vermiş olduğu varlıkla beslenen cesedlerin meydana getirmiş olduğu varlık; irinli su hâlinde tecellî edecek, içirilecek.

(Yapmış olduğun zulmün semeresidir diye) onu yudum yudum içecek, kolay kolay boğazından geçemeyecek. İçmiş olduğu irinli su, bütün âzâ-i cevârihini saracak! Ölüm her tarafdan kendisini ihâta etdiği halde, o yine ölmeyecek. Ondan sonra da önünde azâb-ı galîz, türlü türlü ikab vardır. Künh-i hakîkati bilinmeyen bir azab...

Peygamberlerle istihzâ edenlerin ehl-i îmâna ezâ u cefâ edenlerin, hem dinsiz hem de herkesi dinsiz yapmak isteyenlerin azâbı böyledir.

18– meŝelülleẑiyne k̈eferû birabbihim aʿmâlühüm k̈eremâdinişteddet bihirriyh̄u fiy yevmin ʿâŝıfin lâ yakdirûne mimmâ k̈esebû ʿalâ şey'in ẑâlik̈e hüveđđalâlülbaʿıydü.

Rablerini tanımayanların, ni'metlere, ni'metlerin sahiblerine küfredenlerin, tevhıyde, irfâna yaklaşmak istemeyenlerin, sahte benliklerine güvenenlerin (yaradırız sevdâsiyle geçinenlerin) meseli şudur:

Amelleri bir kül yığınına benzer. Fırtınalı bir günde şiddetli bir rüzgâra ma'rûz kalmış kül gibi... Onların ellerine dünyâda kazandıklarından hiçbir şey geçmez. O kazançları lede'l-hâce onları azabdan halâs edemez.

Îman etmemek, peygamberleri tekzîb etmek, tevhıd yoluna girmemek, Hakk ile azamet yarışına kalkmak, güvendiği kazancı kül gibi savurmak; işte hakîkatde uzak dalâl budur.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'de gayet mühim incelikler vardır:

Kâfirin, müşrikin a'mâl-i hayriyesi kül olup savrulmasında, ya'ni ikinci hayatda ona hiçbir fâidesi olmamasındaki hikmet şudur:

Şirk ve küfr iktizâsı; Hakk'ın varlığına karşı kendisinde sahte benlik olması dolayısıyledir.

Şirk-i hafîde kalanlar da bu husûsa dikkat etmeleri îcab eder. Onun içün hüner, iyilik yapmak değil, iyiliği götürebilmekdir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنْ يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ
﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ
مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا
أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطَانُ
لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ
فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا
أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾
وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَامٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾

19- elem tere ennallâhe ħalekassemâvâti vel'arđa bilħakkı in yeşe' yüżhibküm ve ye'ti biħalkın cediydin.

20- ve mâ żâlike ʿalellâhi biʿaziyzin.

Eyyüherrâi!
Ey rûhu, evvel yaradılan Peygamber-i Hakk!
Semâvat ve Arz sonra yaradıldı. Senin rûhun o hilkati müşâhede ediyordu. (Bunların hepsini sen gördün.)

Kadir ü muktedir, kudretine nihâyet olmayan Allahü Azîmüşşân Semâvâtı ve Arz'ı hikmet-i bâliğa ile, vech-i sahîh ile, bâtıl ve abes olmaksızın yaratdı. Abes yaradılmış hiçbir zerre yokdur.

Ey Nâs!
Tarîk-i Hakk'dan meyledenler!
Dilerse sizi yok eder, sizin yerinize yepyeni bir halk getirir. Sizi gidermek ve yerinize yepyeni bir halk getirmek... Bu da, her emrine gâlib olan Allah'a güç değildir.

21- ve berezû lillâhi cemiyʿan fekâleđđuʿafâü lilleżiynestekberû innâ künnâ leküm tebeʿan fehel entüm muğnûne ʿannâ min ʿażâbillâhi min şey'in kâlû lev hedânallâhü lehedeynâküm seväün ʿaleynä e-cezıʿnä em şabernâ mâ lenâ min maħıyşın.

(Nasıl güç olabilir? İkinci hayatda, neş'e-i uhrâda sizi huzûr-ı Sübhânîsinde toplayacak olan Allah, sizi bu âlemde yok edip yerinize yepyeni bir halk getiremez mi?)

Bütün halk Allah'ın huzûruna çıkacaklar.
Zaîfler, büyüklerine, îman kendilerince bir nefsâniyyet mes'elesi olanlara, dîni kibirlerine yediremeyenlere, dünyâda riyâset, mal, câh ile gururlananlarına, akl-ı tâm fazl u kemâl iddia edenlerine, ızdırab içerisinde:
"Biz size tâbi' olmuşduk. Siz bize nasîhat ediyordunuz: (Bırakın o hayâlâtı... ölmek, dirilmek, Cennet, Cehennem... bu ge-

rilikleri atın atın) diyordunuz. Hele peygamberleri tekzîb husûsunda çok ısrâr ediyordunuz, türlü türlü fevâhîşi irtikab husûsunda tam serbestî vermişdiniz. Sizin emrinize tâbi' olmuşduk. Bugün, emirlerinizle yapdığımız şeylerin karşısında kaldık. Cenâb-ı Hakk celâl-i kahrîsiyle tecellî etdi, makam-ı zillete dikildik, azab önümüzde... Şimdi Allahü Teâlâ'nın azâb-ı nikâlinden bizden bir şey def'edebilir misiniz? Mâni' olabilecek misiniz?" diyecekler.

Allah ile azamet yarışına kalkan, sahte benliklerinde kalan büyükleri cevâben diyecekler:

"Eğer Allah bizi îmanda muvaffak kılmış olsaydı, bizi hidâyete mazhar etseydi, biz de size hidâyet ederdik. İmdi telâş da etsek, sabr u tahammül de göstersek müsâvîdir. Bizim içün bu azab'dan halâs olmak çaresi yokdur, kaçıp sığınacak hiçbir yer yokdur."

22- ve kàleşşeytânü lemmà kudıyel'emrü innallàhe veξadeküm vaξdelhakkı ve veξadtüküm feahleftüküm ve mà käne liye ξaleyküm min sultânin illä en deξavtüküm festecebtüm liy felâ telûmûniy ve lûmû enfüseküm mä ene bimusrihıküm ve mä entüm bimusrihıyye inniy kefertü bimä eşrektümûni min kablü innezzàlimiyne lehüm ξazàbün eliymün.

Şeytan, her şey olup bitdiği vakit, ya'ni mahşerde hüküm sâdır olup ehl-i cennet, cennete, ehl-i nâr, nârda istikrâr etdikden sonra, der ki:

"Bütün kullarının ahvâlinin muslihi ve müdebbiri olan Allah size hak olarak va'detdi (bu günü size apâşikâr beyân etdi) ben de size va'detdim. Fakat benim va'dimin doğru çıkmadığı belli olunca, ben caymış oldum. (Sonra size, da'vet etmeden başka kudretim ve tasallutum da yokdu, hem ben tabiaten de idlâle me'mûrdum.) Size hiçbir tasallutum yok iken, müreccah bir hüccetim, vâzıh bir delîlim bulunmazken, siz hemen da'vetime icâbet etdiniz, hiç tereddütsüz da'vetimi kabul etdiniz. Ar-

tık bugün beni levmetmeyiniz, kınamayınız. Hak dururken bâtıla nasıl koşduk diye kendinize levmediniz, kendinizi kınayınız!

Bugün ben sizin feryâdınıza yetişecek, size yardım edecek, muîn olacak değilim. Kezâ siz de benim feryâdıma erişemezsiniz, hal meydana çıkdı, aramızdaki meveddet, muhabbet râbıtaları kopdu, herkes kazandığına terhîn olunmuşdur.

İşte bugün ben, serâir-i zamâirin açıldığı bu anda beni şerîk tutmanızı tanımadım. Ben, asla şerîki olmayan Samed, Ferd, Ehad, Vâhid olan Allah'a sizden evvel küfretdim. (Binâen'aleyh siz benim da'vetime neden icâbet etdiniz? Ben esâsen ilk kâfirim.)"

Nazm-ı Kerîm'den şöyle de ma'nâ tahsîl edilmişdir:

"Dünyâda iken Allahü Teâlâ'ya beni şerîk koşmanızı şimdi ben inkâr ediyorum. Sizinle alâkamı kesdim."

Muhakkak ki, hudûdullâhı tecâvüz edenler içün, Allah'ın emirlerine, nehiylerine arka çevirenler içün elîm bir azab vardır.

23– ve üdhılelleżiyne âmenû ve ʿamilusśâlihâti cennâtin tecriy min tahtihel'enhârü hâlidiyne fiyhâ biiżni rabbihim tehıyyetühüm fiyhâ selâmün.

Cenâb-ı Hakk, helâk olanların ahvâlini bildirdikden sonra, Şeytânın da'vetine icâbet etmeyenlerin, dâr-ı gurûra bel bağlamayıp, dârü's-sürûra iştiyâkı olan ehl-i îmânın hâlini beyân ediyor da:

Allah'ın vahdâniyyetine îman edip, Kitablarını, Peygamberlerini tasdîk edenler, bununla beraber a'mâl-i sâlihada bulunanlar, ya'ni îmanın neticesi olan irfân ve ikân semerelerini gösterenler, elbetde altı'ndan, her tarafından nehirler akan Cennetlere idhâl olunacaklar, Rablerinin rızâ ve tevfîkı ile orada ebedî kalacaklardır. Selâm ile karşılanacaklar, orada tehıyyeleri selâm olacakdır. **"Selâmün kavlen min rabbin rahim"** (Yâsin: 58) hitâb-ı samedânîsi ile ahidleri yenilenecek, o hitâb ile yeni bir hayâta kavuşacaklardır.

24– elem tere k̈eyfe d̈areballâhü mes̈elen k̈elimeten t̄ayyibeten k̈eşeceretin t̄ayyibetin as̄lühâ s̈âbitün ve ferʿuhâ fiyssemäi.

Ey Ekmelerrüsül!

Kullarına tevhıydi hidâyet eden Allah'ın;

"Kelimât-ı tayyibe, istiğfar, kelime-i tevhıd, tahmîd gibi hoş bir söz; iyi bir ağaç gibidir" diye misal getirdiğini, nûr-ı nübüvvetin ile görüyorsun a?.. Ki (bu ağacın) kökü yerde sâbit, hiçbir rüzgârın te'sirinde bir şey olmaz, dalları ise Semâya doğru uzanmış.

Nazm-ı Kerîm'den ma'nâ-i işârî tahsîl edilecek olursa:

O kelime, kelime-i kadîmedir. Aslı; kıdemde sâbit olan şecere-i sıfat, fer'i; semâ-i bekâya vâki olan tecellî...

Evet, bu öyle bir şecere ki; tebdîlden, tağyîrden, turuk-ı kahriyyâtdan münezzeh, irade-i kadîme ve hüsn-i inâyet suyu ile sulanmış... Muvahhidlerin, âriflerin, ehl-i muhabbetin ervâhı içün, Allah'ın izniyle her an feyzini verir. Onun feyz-i envârı ile Sıddîkînin gönlü, mukarrebînin aklı nurlanır. O ağacın semeresiyle kulûb-ı evliya ve Sıddîkîn terbiye edilir. Kulûb-ı Muvahhıdîn, tevhıyde, tefrîde vâris olur. Bu tecellîde her sıfat, bir hakîkate vâris olur.

Sıfat-ı azametin mîrâsı: Heybetdir, havfdir.

Sıfat-ı Kibriyâ'nın mîrâsı: Bühtdür, hayâdır.

Sıfat-ı Celâlin mîrâsı: Haşyetdir, hudûdur.

Cemâlin mîrâsı: Muhabbetdir, şevkdir.

İlmin mîrâsı: Ulum-ı ledünniye ile ma'rifetdir.

Kudretin mîrâsı: Kerâmâtdır.

Nûr-ı sem'in mîrâsı: Hevâtıf-ı gaybdan alınan hoş sedâdır.

Nûr-ı Basarın mîrâsı: Firâset-i sâdıkadır, rü'yet-i gaybdır ve gaybü'l-gaybdır.

Nûr-ı Hitâbın mîrâsı: Serâir üzerine kelâm-ı ittiba'dır.

Hayâtın mîrâsı: Hayât-ı kalbîdir, hayât-ı akıldır, hayât-ı ruhdur.

Semere-i irâdenin mîrâsı: Sıdk u ubûdiyyetdir, ihlâs u muhabbetdir.

Hulâsa, bu şecere-i tayyibenin semerâtı; insanı hayât-ı ebediyye ile hay ve envâr-ı ezeliyye ile bâkî kılar.

Kelime-i tayyibe, Allah'ın dostlarının kalbinde kelime-i himmetdir. İşte o kelime, şecere-i ma'rifetdir. O kelimenin kökü; Hazret-i insanın kalbinde sâbit, dalları da Semâ-i Ervâh'a uzanmışdır.

Evet, o şecere-i tayyibe öyle bir îmandır ki, Allahü Teâlâ, dostlarının kalbinde onu sâbit kılmışdır.

O öyle bir şeceredir ki, onun semeresi: Vuslatdır, gölgesi: ünsdür.

تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةِ ۣاجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ
﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۚ وَيُضِلُّ اللّٰهُ الظّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ
مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا
قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۗ وَبِئْسَ الْقَرَارُ
﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهٖ ۗ قُلْ تَمَتَّعُوا
فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٣٠﴾ قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا
الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلٰلٌ ﴿٣١﴾ اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ
السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهٖ
مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَكُمْ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ
فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهٖ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾

25– tü'tiy ükülehâ külle hıynin biiżni rabbihâ ve yadribullâhül'emŝâle linnâsi leğallehüm yeteżekkerûne.

Her vakit Rabbinin izniyle mevsiminde meyvasını verir.

Kezâlik kelime-i tayyibe "Lâilâheillallâh" cümle-i celîlesi de, insanın arâzi-i isti'dâd-ı fıtriyesinde, sâbit, dalları âlem-i semâ-i ruhanî'ye uzanmış, ilm, irfân yemişiyle dolmuş, müşahedât, mükâşefât sarkmışdır...

Allah, nâsa, nasîhat kabul etsinler, iyi düşünsünler içün böyle misaller getirir.

(Nâfî bir ağaç kadar da olamayacak mısınız? der.) Meselâ hurma çekirdeği... Tahta parçası gibi bir şey. Yere dikilir, ism-i İlâhî ile Arz'a dokunur, çekil bakalım der, filizlenir, çıkar, yeşillenir, kendine mahsûs hüsn-i ânını gösterir, yapraklanır, çiçeklenir, meyvesini verir, her zerresi bir işe yarar.

Ey tâlib,

Resûl-i Ekrem'in yatakları hurma lifinden idi. Toz kabul etmez, ecnebî bir madde içeriye çekmez... Yüzü de sahtiyândan idi.)

İşte Hazret-i insanın da arâzi-i isti'dâd-ı fıtriyesine "Lâilâheillallâh" kelime-i mübeccelesi dikilirse; onun semeresi olan îman, irfân, ona husûsi bir hal verir, o insanın oturması kalkması, nazarı, konuşması, muâmelesi çok başka olur. Zîra o kelime-i tayyibe, o arazi-i vücûdda benlik denilen şeyi kurutmuş, hased, buğz, adâvet, riyâ, şehvet çöplerini çıkarıp atmışdır.

26– ve meŝelü kelimetin habiyŝetin keşeceretin habiyŝetin-ictüŝŝet min fevkıl'ardı mâlehâ min karârin.

Habîs bir kelimenin (kelime-i küfrün) misâli de, habis bir ağaca benzer ki; kökü olmadığından hafif bir rüzgâr onu yerinden koparır. (Ebûcehil Karpuzu gibi... Kökü de yok, dalı da yok, bereketi de yok.)

Şübheler, evham u hayâlât içersindeki kefere ve fesakanın, hem dâl, hem mudil olanların halleri de böyledir.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsi:

Kelime-i Habîse'ye gelince: O, nefs-i emmâreden konuşmadır. Şeytanın vesvesesine vâris kılar, zulmeti, şehevâtı meydana getirir. O şecere-i habîse, ka'r-ı tabiata dikilmişdir, dalâl suyu ile sulanır, dalları, budakları nifâk ve küfürdür. Yaprakları: Evhâm u zünûndur. Semeresi: Şirkdir, şekdir, kizbdir, buhtândır, nemîmedir, hırsdır, haseddir, şehvetdir, nefsin ve Şeytanın bütün kötülükleridir.

27– yüŝebbitullâhülleźiyne âmenû bilkavlisŝâbiti fiylħayâtiddünyâ ve fiyl'âħıreti ve yuđıllullâhüźźâlimiyne ve yefǾalullâhü mâ yeşâ'ü.

Allah, sözleri, i'tikadlarına mutâbık olanları, ya'ni ehl-i îmânı Dünya ve Âhıret hayâtında kavl-i sâbit ile takviye eder, kelime-i tevhıd ile sebatlandırır. O kelime-i mübeccele mü'minin kalbinde rüsûh bulur. Tevhıyd-i sermedînin, tasdîk-i Ahmedînin zevkı, dünyada bütün ibtilâlara tahammül etdirir. (O zevkı duyanlarda, onun gayrı bütün zevkler elem olur. Hayât-ı Berzahiyyede de huzûr içindedirler. İlk ifâdeleri alındığı anda dahi serbest kalırlar. Âhıret tevkifhânesine sevkedilmezler. Onların ruhları her yerde seyreder, her yerde zâkirdirler.

Ey tâlib! Bu Nazm-ı Kerîm'de, kabirde muhakkak suâlin tahakkuk edeceğine işaret edilmiş ve mü'minlerin ni'met-i İlâhî'de müstağrak kalacağı beyân edilmişdir.

Resûl-i Ekrem:

"Allahım! Hasis olmakdan, korkak olmakdan, başkasına muhtac olacak kadar uzun ömre sahib olmakdan, Deccalin fitnesinden, azâb-ı kabirden sana sığınırım" buyurmuşlardır.

Yine o Büyük Peygamber:

"Bir dostunuzu kabre teslim edince hemen ayrılmayınız. O kardeşiniz içün istiğfar ediniz, Hakk'ı anınız" buyuruyorlar.

Resûl-i zîşân, mübârek mahdumları Hz. İbrahim'i kabre teslim etdikleri vakit kabirde durdular:

"Yavrum! Kalb mahzûn, göz yaşlı... **(İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn.)**

Evlâdım! Rabbim: Allah, Dînim: İslâm, babam: Resûlûllah, de" buyurdular.

Bu hâl karşısında eshâb ağlamaya başladı. Hz. Ömer de sesli ağlıyordu. O kadar sesi yükseldi ki, Resûl-i Ekrem kendilerine teveccüh ederek:

"Niye ağlıyorsun Ömer?" dediler.

"Yâ Resûlâllah! Bu sizin yavrunuz. Bizde bu hâl tecellî etdiği vakit biz ne yapacağız?"

Fahr-i Âlem ve bütün ashâb ağlamaya başladılar.

Bunun üzerine işte bu **"Yüsebbitullâhülleziyne..."** âyet-i celîlesini Cibril getirdi, kalblerde sekînet hâsıl oldu.

Yine gelelim âyetin meâline:

Allah, zâlimleri dalâlete düşürür ve Allah dilediğini yapar.

28- elem tere ilelleżiyne beddelû nıĝmetallâhi k̈üfren ve eĥallû kavmehüm dârelbevâri.

Ey görüşü i'tibarlı!

Zâlimleri ve müsrifleri, Allah'ın ni'metlerine karşı şükretmeyip küfre tebdîl edenleri ve bu ni'metleri yerli yerine sarfetmeyenleri, ni'met geldikçe küfrü ziyâde olanları, Allah'a hasım olanları, kavimlerini küfürde yetişdirerek dinden, îmandan, Allah sevgisinden uzaklaşdırıp dâr-ı helâke, ya'ni Cehenneme sokanları görüyorsun.

Allah'ın ni'metini küfre değişen bu adamları görmüyor musun? Bunlar kavimlerini helâke sokdular.

29- cehenneme yaŝlevnehâ ve bi'selkarârü.

Helâk ve hasar menzili olan Cehennemde yanacaklar. Vâsıl olacakları yerde onlar içün asla necât yokdur. Milleti dinden uzaklaşdıranlara necât bulunmaz. Huzûr-ı cemâl-i Sübhânîden tard olarak oraya düşmek... Orası ne fenâ karargâhdır!..

30- ve ceĝalû lillâhi endâden liyüđıllû ĝan sebiylihî kul temetteĝû feinne meŝıyrek̈üm ilennâri.

Allah ile azamet yarışına kalkanlar, küfr ü inadda ısrâr edenler, o kelime-i habîsenin sahibleri; halkı Allah yolundan çevirmek, çıkarmak içün Allah'a menendler uydurdular, eşler yapdılar, âciz insan putuna tapdırdılar.

Ey Ekmelerrüsül!

Tevbîh yolu ile onlara söyle:

"Ey Müsrifler, küfr ü inadda ısrâr edenler! Keyfinize bakınız, dünyada eğleniniz, eğleniniz... Çünki gidişiniz ateşedir, yevm-i kıyâmetde meskeniniz ateş olacakdır" de.

31- kul lişıbâdiyelleżiyne âmenû yükıymuššalâte ve yünfikû mimmâ rezaknâhüm sirren ve šalâniyeten min kabli en ye'tiye yevmün lâ beyšun fiyhi ve lâ hılâlün.

Ey Peygamber-i Hakk!

Îman eden ibâdıma söyle ki:

İçlerini tasfiye eden namazlarını kılsınlar, devam etsinler. Alışverişi olmayan, dostluk bulunmayan, infâk edecek sâhası olmayan gün gelmezden evvel; kendilerine verdiğimiz şeylerden gizli ve âşikâr olarak infâk eylesinler.

Namazı muhâfaza ederek içlerini temizlesinler, infâk u zekât ile de dışlarını temizlesinler.

İmâm-ı Ali kerremallâhu vechehu şöyle buyururlar:

"Kudret elden gitmeden, perde-i gaflet açılmadan zamânı fırsat bil de, ferdâ-i maâdın içün zâd u zahîre topla..."

Ey tâlib!

İşte Kur'ân-ı Mübîn'in şu nazm-ı kerîmi karşısında beşeriyyet huşû ile durup onun sadrına enfüs kulağını vaz'ederek, ondan tahsîl edeceği ma'nâyı da kendi ma'nâsında tatbik edecek olursa, acabâ dünyada "ah" sesi kalır mı? Zîra namaz, hakîkatde Hakk'a ıktirabdır. O ıktirab, Hakk'sız bir zerre olmadığını gösterir. Zâhirde de âzânın ıslâhıdır.

İnfâka gelince: Düşeni kaldırmakdır. İşte hakikî medeniyyet de budur, bu...

32- allâhülleżiy ħalekassemâvâti vel'arđa ve enzele minessemäi mäen feaħrece bihî mineŝŝemerâti rizkan leǩüm ve saħħare leǩümülfülǩe litecriye fiylbaħri biemrihî ve saħħare leǩümül'enḥâre.

Allah öyle bir Allah'dır ki, Semâvât ve Arz'ı, ulviyyât ve süfliyyâtı yaratdı. Semâdan bir su indirerek, yağmur yağdırıp, onunla size rızk olmak üzere çeşit çeşit meyvalar çıkardı.

Ve emriyle denizde seyretmek içün size gemileri müsahhâr kıldı, nehirleri de size müsahhâr kıldı.

Enfüsde de: Kalblerinize ilm-i ledünnîyi indirdi. Mükâşefât, müşâhedât ki, bunlar semerât-ı ma'neviyyedir; bunlarla ruhunuzu rızıklandırdı. O rızıkdan aldığınız kuvvetle (tâatın sıcaklığını, ma'siyetin soğukluğunu duydunuz.)

33- ve saħħare leǩümüşşemse velkamere däibeyni ve saħħare leǩümülleyle vennehâre.

Hayâtınızda en büyük te'siri bulunan Güneş'i ve Ay'ı, istirâhatınız içün geceyi, meşgûliyetiniz içün gündüzü, bunları birbiri ardınca sizlere müsahhâr kıldı. Mevsimleri meydana getirdi.

وَاٰتٰىكُمْ مِّنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوْهُ وَاِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَتَ
اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَاِذْ قَالَ
اِبْرٰهِيْمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَّاجْنُبْنِيْ وَبَنِيَّ اَنْ نَّعْبُدَ
الْاَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِيْ
فَاِنَّهٗ مِنِّيْ وَمَنْ عَصَانِيْ فَاِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣٦﴾ رَبَّنَا
اِنِّيْ اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِيْ بِوَادٍ غَيْرِ ذِيْ زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً
مِّنَ النَّاسِ تَهْوِيْ اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِّنَ الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُوْنَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِيْ وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفٰى
عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ
وَهَبَ لِيْ عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبِّيْ لَسَمِيْعُ
الدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ
رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ
يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
الظّٰلِمُوْنَ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْاَبْصَارُ ﴿٤٢﴾

34– ve âtâküm min külli mâ seeltümûhü ve in teǯuddû nıǯmetallâhi lâ tuhsûhâ innel'insâne lezalûmün keffârün.

Sizin istediğiniz şey'in hepsini verdi, her ni'metini ihsân etdi. Eğer Allah'ın ni'metlerini saymaya kalkarsanız sayamazsınız. Fakat insan çok zâlim ve nankördür.

Fıtrat-ı asliyesinde kuvâ-i beşeriyyesi ve behîmiyyesi dolayısiyle gaflet-i nisyânı cibillî olan insan; şiddet lâyık olunca, belâ hücum edince mazlûm olur. Ferâh ve sürûr zamanında da küfrân-ı ni'met eder, ma'nâsı da tahsîl edilmişdir.

35– ve iż kâle ibrâhiymü rabbicǯal hâżelbelede âminen vecnübniy ve beniyye en naǯbüdel'asnâme.

Ey Peygamber-i Hakk!
İbrahim'in münâcâtını anlat da (nâs ondan ibret alsınlar.)
Ceddin İbrahim halîlullâh, o evvâhînden olan zât ile Allah Mekke'yi şereflendirmişdi, tamirini ona emretmişdi.
"Yâ rabbi" dedi: "(îmârını bana emretdiğin bu şehri emîn kıl. Düşmanın tağyîr ve tahrîbinden emîn eyle. Beni ve oğullarımı putlara, âciz insana tapmakdan uzaklaşdır, Şeytanın tesvilâtından muhâfaza et."

Nazm-ı celîlin ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:
Ruh, Cenâb-ı Hakk'a teveccüh ederek lisân-ı hal ile münâcatda bulunur:
Yâ rabbi! Belde-i bedeni nefsin sıfatlarının galebesinden emîn kıl. Kuvâ-i akliyyemi, kuvâ-i fikriyyemi, ilmimi, amelimi nefsimin teheccümünden uzak eyle ki, me'lûfat-ı tabiiyyeden, âlem-i kesretin alâkalarından, o gizli sanemlerden, müştehiyât-ı hissiyyeden, mergûbât-ı bedeniyyeden kurtulayım, sana lâyıkıyle kulluk edeyim.

36– rabbi innehünne adlelne keśiyren minennâsi femen tebiǯaniy feinnehu minniy ve men ǯaśâniy feinneke ğafûrün rahıymün.

Yâ rabbi! Onlar (fitne yoluyla) nâsdan birçoğunu şaşırtdı, yoldan çıkardı, cadde-i tevhıydinden ayırdı. Artık bunun üzerine (ben seni beyân edip, tevhıydine da'vet etdikden sonra) tâbi' olan bendendir, benim milletimdendir, benim dînimdendir. Her kim bana karşı gelirse, sözümü kabul etmezse; sen fazl u cûdunun iktizâsı afv u mağfirete kadirsin, onları bağışlarsın. Zîra sen gafûrsun, rahîmsin.

Ahkâm-ı nefsaniyyeye âid olan bu alâkalar, bu incizâblar, o ihticâblar, senden gafil olanı dalâletde bırakır, yolunu şaşırtır.

37– rabbenä innïy esk̈entü min z̈ürriyyetiy bivàdin ğayri z̈iy zerξın ξınde beytik̈elmuh̃arremi rabbenà liyükıymuš̃alâte fecξal ef'ideten minennàsi tehvïy ileyhim verzukhüm mineš̃š̃emeràti leξallehüm yeşk̈ürùne.

Ey Rabbimiz!

Zürriyetimden ba'zısını (İsmâil ve annesi Hacer'i), kâbe-i Muazzama'yı dâim ziyaretle ibâdetde bulunsunlar içün; senin kendisine taarruz etmeyi haram kıldığın beyt-i muharreminin yanında, ekin bitmez, mahsûlü olmaz, bir vâdide senin izninle iskân etdim.

Orada tavattunları içün kalblerine muhabbet ver Yâ rabbi!

Yâ rabbi! Benim onları orada iskân etmekliğimin sebebi; yalnız sana meyl-i takarrübde dâim bulunmaları içündür. Fazl u cûdunla, nâsdan bir kısmının kalblerini onlara çevir, hevesli kıl, ziyârete gelsinler.

Şükründe kusur etmemeleri, tâata devâm etmeleri, Beyt-i Şerîfine hizmetde bulunmaları, huzûr-ı kalb hâsıl olması içün; sûrî ve ma'nevî semerât ile merzûk kıl. Semerât-ı ruhâniyye ile de merzûk eyle.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsini tahsîl edecek olursak:

Yâ rabbi! Zürriyyetim olan kuvâmı ilm-i idrâk zer'inden hâlî olan vâdi-i cismâniyyemde iskân etdim; senin beyt-i muharreminden ma'rifet, fazîlet alsın içün... Ya'ni (Beytullah) tesmiye etdiğin; tasarrufu bizatihi zât-ı Sübhânî'nin olan, nazargâhın

bulunan o kalbleri elde etsin içün... Salât-ı münâcâta, mükâşefata nâil olsun içün...

Yâ rabbi! Bütün havassı, bütün kuvâyı oraya teşvik u tergîb eyle, maârif ve hakâyık semereleriyle merzûk eyle... Tâ ki o ni'metleri yerli yerine kullansınlar. (Ni'met-i İlâhiyyeyi yerli yerine kullanmaya şükür denir.)

38– rabbenä inneke taʿlemü mà nuhfiy ve mà nuʿlinü ve mà yahfà ʿalellàhi min şey'in fiyl'ardı ve lâ fiyssemä'i.

Türlü türlü lûtf u keremiyle bizi terbiye eden Rabbimiz!

Sen bizim gizli ve âşikâr her şey'imizi bilirsin.

Allah'a Arzda ve Semâda hiçbir şey gizli kalmaz. İzhâr-ı ubûdiyyetimiz, rahmetine iftikarımız hepsi sana âşikârdır.

Ma'nâ-i enfüsîsi:

Yà rabbi! Gerek arz-ı isti'dadda olsun, gerek semâ-i ruhda âşikâr ve alenî her ne olursa olsun sen bilirsin, sana gizli hiçbir şey yokdur.

39– elhamdü lillâhilleziy vehebe liy ʿalelkiberi ismàʿıyle ve ishàka inne rabbiy lesemiyʿuddüʿä'i.

Hamd olsun o Allah'a ki, ihtiyarlığımda iken evlâdım İsmâil'i ve İshâk'ı bana ihsân eyledi.

Hillet hil'atiyle beni şereflendiren, hilm ü keremle beni kemâle erdiren, türlü türlü keremleriyle beni perverde eden Rabbim, lisân-ı isti'dâdımdan sâdır olan duâyı işitir.

Ma'nâ-i işârîsi: Hamd o Allah'a mahsûsdur ki, sinn-i kiberimde beni akl-ı tâmme, âmâl-i tâmme'ye mazhâr kıldı.

40– rabbicʿalniy mukıymeṡṡalâti ve min żürriyyetiy rabbenà ve tekabbel düʿä'i.

Huşû' ve hudû', kemâl-i ihlâs, tam bir teveccüh ile beni namaza müdâvim kıl. Ba'zı zürriyyetimi de namazı hakkıyla kılanlardan yap.

Yâ rabbi! Kereminle duâma cevab ver, bu duâmı kabul et.

41- rabbenağfir liy ve livâlideyye ve lilmü'miniyne yevme yekûmülhısâbü.

Yâ rabbenâ! Cüz'î tasarrufların ilgâ edilip "Benim" kelimesinin kimsenin kullanamayacağı, (masaların, kasaların çökdüğü, cahların, rütbelerin silindiği, Semâyı deler gibi bakan zâlim gözlerin söndüğü, kibr ü nuhvetle yeri ezer gibi basan ayakların tir tir titrediği), hesâbın başa geldiği, her nefs; hayrını, şerrini gördüğü gün, beni, ana ve babamı, inananları, istikbâl inananların olduğuna inananları; cûd-ı Sübhânînle afvet, suçlarını örtbas et.

42- ve lâ tahsebennallâhe ğâfilen ʿammâ yaʿmeluzzâlimûne innemâ yuahhırühüm liyevmin teşhasu fiyhil'ebsârü.

Ey Ekmelerrüsül! Bütün sırlara, içden içlere, gizliden gizlilere muttali' olan Allah'ı, sakın sen gafil sanma! Hudûdullâh'ı tecâvüz eden zâlimlere verilen mühlet dolayısıyle Allah onları unutdu zannetme. Onların azâbını ancak gözlerinin karardığı güne te'hir etmişdir. O gün gözler yalnız bir noktaya dikilir. O günün şiddeti, hevl-i mehabetinden gözler hiçbir tarafa dönmez, öyle hayretle açılır.

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ
وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ
فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ
نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم
مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ
الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ
وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ
الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ
وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ
مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ
وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ
سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا
أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

43- mühṫıǯıyne mukniǯıy rüùsihim lâ yerteddü ileyhim ṫarfühüm ve ef'idetühüm hevä'ün.

Gözleri ile kendilerine bakmaksızın, rûhu ayrılmış, ölenin gözü gibi olduğu halde, başları kalkmış, medhûş, hâim, hâir; nâzil olacak azâba muntazır olarak, sesleri kesilmiş bir vaz'iyyetde çağıranlara doğru koşarlar. Öyle bir hâl ki, gözleri kendilerine bile dönmez.

İşte o halde... Kalbleri bomboş... Ne hayâl-i fâside var, ne akl u fehm... O hayret ü dehşet o kalbi bomboş kılmış...

44- ve enżirinnàse yevme ye'tiyhimülǯażàbü feyekùlülleżiyne żalemù rabbenä aħħırnä ilä ecelin kariybin nücib daǯveteke ve nettebiǯırrüsüle evelem tekùnû aksemtüm min kablü mà leküm min zevàlin.

45- ve sekentüm fiy mesàkinilleżiyne żalemû enfüsehüm ve tebeyyene leküm keyfe feǯalnà bihim ve ḋarebnà lekümül'emŝàle.

Ey Ekmelerrüsül!

Kıyâmetin korkunç tecellîsini ve oradaki ahvâl-i enâmı, (hayatdan azloldun) emri geldiği vakitdeki anlarını haber ver, tenzîr et. Nâsı; mev'ûd ve ma'hûd o azabdan inzâr ile haberdâr et.

Halâsın, tedbirlerin, esbâb-ı necât silsilesinin inkıta' bulduğu o günün dehşetini anlat: Allah'ı, Resûlünü tekzîb edenler, insan haklarını hiçe sayanlar, âh alan o zâlimler, o gün, o azâbı gördükleri an, şirk ve zulmlerinin kesâfetleriyle karşılaşdıkları zaman; mutadarrıâne münâcat ederek yalvaracaklar:

"Ey Rabbimiz!

Bizi dünyaya az bir müddet içün döndür, az bir vakit bize mühlet ver; derhal da'vetine icâbet edelim, Resûlünün sünnetine tâbi' olalım, resûllerini tasdîk edip tâbi' olalım, taraf-ı İlâhi'den ne getirmişse hepsini tasdîk edelim" diyecekler.

O vakit onlara tehekküm ve takri' yolu ile denecek:

"Eyyühezzâlimîn!

Ey yaradırım sevdâsiyle Allah ile azamet yarışına kalkışan müsrifler!

(Ne oldu), haniya bundan evvel dâr-ı dünyâda yemin etmiş değil miydiniz? Sizin içün zevâl yokdu ya... Malınızın ne vebâli vardı ve ne de zevâli...

Siz bu yemininiz ve sözlerinizle beraber, kendi nefslerine zulmedenlerin yerlerinde sâkin olmuşdunuz. (Âd ve Semûd gibi...) (Siz, onlardan ibret almadınız.)

İmdi, onları nasıl azâba lâyık kıldığımız, ne yapdığımız size âşikâr oldu. Biz size misalleri de getirdik. Onlardan nasıl intikam aldığımızı da gösterdik."

46– ve kad meǩerû meǩrehüm ve ʿındallâhi meǩrühüm ve in ǩâne meǩrühüm litezûle minhülcibâlü.

Vâkıâ onlar, bâtılı hak sûretinde gösterip fitnelerini icrâ etdiler. (Fakat ölümü öldüremediler, kabrin kapısını kapayamadılar, beşerden aczi gideremediler. Onların yapdıkları mekr, onlara fâide vermedi.)

Allah yanında da onlara mekr var.

Onların kötü fikirlerine, zâlimâne teşebbüslerine, hîle ve hud'alarına karşı ind-i İlâhî'de cezâ hazırlanmışdır. İsterse onların mekrleri, metânet ve kuvvet itibariyle, dağları yerlerinden oynatsın.

47– felâ taȟsebennallâhe muȟlife vaʿdihî rüsülehu innallâhe ʿaziyzün żüntikâmin.

Ey Peygamber-i Hakk!

Sakın; bütün irâdesine kadir ve muktedir olan Allah, Peygamberlerine etdiği va'dinden cayacak sanma. (O, Peygamberlerine ne va'd etmişse, o olacakdır. Onun va'dinde hulf yokdur. Peygamberlerine, nasıl helâk edeceğini va'detmişse öyle helâk edecekdir.)

Şübhesiz Allah azîzdir, züntikamdır.

Bütün murâdâtına, makdûrâtına gâlib ve kadirdir, intikamı vardır, düşmanına karşı intikamı çok şedîddir.

48– yevme tübeddelül'ardu ğayrel'ardı vessemàvàtü ve berezù lillâhilvàhıdilkahhàri.

Ey Ekmelerrüsül!

Benimle azamet yarışına kalkan, sana ve Kitâbıma cebhe alan zaleme; verdiğim mühletden gururlanmasınlar. (Öyle bir gün gelecek ki) gerek Arz, gerekse Semâvâtın hey'et-i hâzırası tamamiyle değişecek, başka bir şekle girecekdir. Arz, başka bir Arza, Semâvât da başka bir Semâvâta tebdîl olunacakdır.

İşte o gün insanlar; Kahhâr, bütün ağyârı, bâtılı kahreden zât-ı zü'l-celâlin, aded manzumesinde çiftin mukâbili olmayan bir birlik ile bir olan Allah'ın huzûruna çıkacaklar.

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Arz-ı tabiat, arz-ı nefs ile tebeddül eder.

Semâ-i kalb, semâ-i sır ile tebeddül eder.

Kezâ arz-ı nefs, arz-ı kalb ile tebeddül eder. Semâ-i sır da semâ-i ruh ile tebeddül eder.

Her makamda bulunan abdin, mâfevk bir makam ile tebeddülü vardır.

Semâ-i tevekkülde olan, tevhıyd-i ef'alde, semâ-i rızâda olan, tevhıyd-i sıfatda, nihayet keşf-i zâtda...

Bu tecelliyâtın neticesinde Vâhid ü Kahhâr'dan gayrı kalmaz.

49– ve terelmücrimiyne yevmeizin mukarreniyne fiyl'asfâdi.

Ey Râî-i mu'teber!

O gün; Allah ile azamet yarışına çıkanları, güvendiklerine, âciz insanlara tapanları, bâtıla vücûd verenleri, nefislerinin sıfatlarında perdelenenleri, ma'nâyı terk edip tabiat alâkaları ile kalanları, ulviyyâtı terk ederek süfliyyâtı sevenleri göreceksin.

O mücrimler biribirlerine çift çift çatılı olarak, (taklîdlerinde, takyîdlerinde, bâtıl tahminlerinden vücûd bulmuş) zincirlere vurulmuş, öyle kelepçelenmiş olarak görürsün.

50– serâbiylühüm min katırânin ve tağşâ vücûhehümünnârü.

Onların gömlekleri katrandan olacak. (İrtikâb etdikleri zulmlerin sevâdı, kendilerini istiylâ edecek, (öylece nûr-ı vücûdden uzaklaşacaklar, kerâhatda gayeye erecekler.) İdâm elbiseleri öyle olacak. Bu âlemde Hakk'a dönmeyen yüzleri de nâra döndürülecek. Yüzlerini ateş kaplayacak, ateşle setrolunacak, nâr-ı kahra mazhâr olacaklar.

51– liyecziyallâhü külle nefsin mâ kesebet innallâhe seriyğulhısâbi.

Alîm u hakîm olan Allah, böylece herkese müstahak olduğunu verecek.

Her nefs, ta'yîn-i mahsûs ile taayyün eden kazancının cezâsını görecek! Zîra bütün kullarından sâdır olan her şey'e muttali' olan Allah, hesâbında âdil, hesâbı görmede ve cezâyı vermede seri'dir.

52– hâżâ belâğun linnâsi ve liyünżerû bihî ve liyağlemû ennemâ hüve ilâhün vâhıdün ve liyeżżekkere ülül'elbâbi.

İşte bu zikredilen kıyâmetin evsâfı, ahvâli, efzâı, nâsa bir tebliğdir.

Gafletde kalanlara, tarîk-ı tevhıydi unutanlara; bir tezkire-i kâfiye ve bir mev'ize-i vâfiyedir.

(Bu tebliğ, ruh bedenden ayrılmadan evvel, insanın gaflet uykusundan uyanmasına kâfidir. Zîra ölümle uyanmanın insana fâidesi olmaz!)

Bundan hissemend olsunlar, saygı etsinler, âkıbetden çekinsinler, ma'bûdün bilhak ancak Allah olduğunu bilsinler, şirki terk etsinler, zulme dîvan durmasınlar, meyletmesinler.

Bâhusus ulü'l-elbâb da tefekkür eylesin.

*

Cenâb-ı Hakk'ın lütf u keremi ve Habîb-i Ekrem'in inâyet-i Ahmedîsi ile Sûre-i İbrahim'in tefsiri burada bitdi.

Sûre-i Celîle: Kendisine muhâtab olan isti'dâdlı kalblere mertebe-i ehadiyyetin inceliklerini, tarîk-ı hidâyetin zevkını, safâ-i vahdete vâsıl olmanın lezzetini apaçık beyân etdi.

Hakk'ın va'dini, vaîdini, inzârını, tebşîrâtını, hikem ü esrârını anlatdı.

Allah'a îman; O'nu beyâna gelen peygamberlerinin bildirdiği vech ile olmasını esâs olarak gösterdi.

Bu âleme gelmede gitmede ihtiyârı olmayan beşerin; yârın bir huzurda, bir dîvanda vücûd-ı müktesebe-i ma'neviyyesi ile toplanacağını çok açık olarak i'lân etdi.

SÛRE-İ HICR

Sûre-i Celîle Mekkî'dir.
Âyetleri : Doksan dokuz
Kelimeleri : Altı yüz elli dört
Harfleri : Bin yedi yüz yetmiş bir'dir.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ
﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي
نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْمَا تَأْتِينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ إِنْ كُنْتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذًا مُنْظَرِينَ
﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ
إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١١﴾ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ
﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَلَوْ فَتَحْنَا
عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا
إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Bismillâhirrahîmânirrahıymi

İhlâs ile Hakk'a teslim olan kulunun murâdını hayırla neticelendiren Allah'ım...

Kullarının isti'dâd ve kâbiliyyetine göre büyük dînini beyân eden Hâlikım!

Onu kabulde aşk verip muvaffak kılan Rabbim!

Senin isminle başlıyorum.

1- elif läm rà tilke àyàtülkitàbi ve kur'ànin mübiynin.

Elif: İsmullaha işâretdir.

Lâm: İsm-i Cebrâil'e işâretdir.

Râ: Resûl-i Ekrem sallâllâhu aleyhi veselleme işâretdir.

Ey esrâr-ı zâtiyyeye âgâh ve zât-ı ehadiyyetimi Cenâb-ı Ahmediyyetine fethetmiş olduğum insân-ı efdal ve ekmel, bütün rahmetlere sahib kıldığım Habîb-i edîbim!

İşte bu sûredeki âyât-ı mezkûre, Allahü Azîmüşşân ile Resûl-i Ekrem arasında husûsî bir ma'nâyı taşıyan bu harfler; Kitâbın ve Kur'ân-ı Mübîn'in âyetleridir.

Bu hurûf; Kitâbın âyetlerinden birer âyetdirler.

Evliyâullahın ba'zısı:

"Elif; Âyâtullah'a **'Allâhu lâilâhe illâ hüvel hayyul kayyûm'** (Bakara: 255) âyet-i İlâhîsine işâretdir

Lâm: **'Ve lillâhi mülküssemâvâti vel'ardi yağfirû limen yeşâ''** (Fetih: 14) âyet-i kerîmesine,

Râ: **'Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ'** (A'râf: 23) âyet-i Sübhânîsine işâretdir" buyurmuşlardır.

Bunlar Kitâbın; o, hak ile batılı ayıran, dünyâ ve âhıreti, bütün varlığı, onun Hâlikını ve mutasarrıfını, insanın bu âleme geliş ve gidişdeki gayesini pek açık beyân eden Kur'ân-ı Mübîn'in âyetleridir.

2- rübemà yeveddülleżiyne ǩeferù lev ǩànù müslimiyne.

Ebedî hayatlarını, husûsî bahtlarını; nefs-i emmârelerinin azıcık bir varlığına satanlar, bâkîyi fânî ile değişenler, ma'nâyı çiğneyip lâ şey olan lâşe-i dünyâya tapanlar, gaflet şarâbiyle mest olanlar, hakkı örtenler, nûr-ı rabbânî olan aklı yerinde sarfetmeyenler, Allah ile azamet yarışına kalkanlar, Resûlûllah'a, kitabullaha îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapanlar, ehl-i îmâna hakaretle bakanlar, Kıyâmet günü, o, masaların yıkıldığı, kasaların parçalandığı, rütbelerin silindiği, câhların çökdüğü, neseblerin ilgâ edildiği, Dünyâ sahnesinde iğreti olarak kullanılan salâhiyetlerin kalkdığı gün, sayılı kâfirler:

"Keşki Müslim olsaydık, akıllarımızı isyâna inkılâb etdirmeseydik, muhabbetimizi süfliyyâtda sarfetmeseydik, ma'rifetullah zevkı ile yaşasaydık, bütün işlerimizi Hakk'a tefvîz etseydik, her halimizde O'na güvenseydik" diyecekler.

Ey Peygamber-i Hakk!
Onlar azdıkça azdılar! Seni, senin da'vet etdiğin şey'i kabul etmediler.

3- żerhüm ye'ǩülû ve yetemetteǯù ve yülhihimül'emelü fesevfe yaǯlemùne.

Onları, meşgûl oldukları gayeleri üzerine bırak, yeyip içsinler, kalblerinde türlü türlü hastalıklar zâhir olsun. (Hırs, hased, riyâ, tama' nifâk, şek) hastalıklarına mübtelâ olsunlar. Geçici çirkinliklerden, behîmî lezzetlerden faydalansınlar, emellerine düşsünler, batılla keyiflensinler de o halleri onları îmandan, tâatdan, ebediyyet zevkinden mahrûm bıraksın. Emelleri onları avutsun.

Yakında, bütün serâirin meydana çıkacağı, içlerin dış olacağı günde bütün kötü işlerini muâyene edip göreceklerdir, hakîkatı anlayacaklardır.

4- ve mä ehleǩnâ min karyetin illâ ve lehâ ǩitâbün maǵlûmün.

Biz, karyelerden hiçbir karye halkının helâkini irâde etmeyiz. İllâ evvelâ levh-i kazâda ve hazret-i ilmimizde onun helâki takdîr ve ta'yin edilmişdir. Ecel-i ma'lûmu, vakt-i muayyeni vardır.

5- mà tesbiku min ümmetin ecelehâ ve mà yeste'ħırûne.

Hiçbir ümmet, muayyen olan ecelini sebk etmez. Ne sebkeder ve ne de te'hir olunur.

6- ve kàlû yä eyyühelleźiy nüzzile ǵaleyhiźźiǩrü inneǩe lemecnûnün.

Allah onları nasıl helâk etmez? Nasıl en şiddetli azâba lâyık kılmaz? Onlara nasıl müntakim ismiyle tecellî etmez?

Habîbim!
Îmânı kibirlerine yediremeyen o zalemeyi, sen hak ve hakîkate da'vet etdiğin zaman; Allah'dan, Kur'an'dan, şeâir-i îmandan bahsetdiğin vakit, onlar alay ederek sana:
"Ey Kur'an nâzil olmuş kimse! Kendi zannına göre Cibril ile kendisine âyetler gelen kimse! Sen muhakkak delisin!" derler.

7- lev mà te'tiynà bilmeläiǩeti in ǩünte mineśśàdikıyne.

"Eğer sen da'vânda sâdık isen, haydi bakalım bize kendi risâletine şehâdet edecek melekler getir. Sen onlarla beraber gelmeliydin" dediler.

(Hayatdan azloldun emri gelir, kabizü'l-ervâh olan melek, ummadıkları bir anda karşılarına çıkar.)

8- mà nünezzilülmeläikete illâ bilhakkı ve mà kànû izen münzariyne.

Biz, Melâikeyi indirdiğimiz vakit öyle indirmeyiz! Onu hak ile indiririz.

Küffâra da indirdik mi, ancak azab ile indiririz! Hiç mühlet vermeyiz, gözlerini de açamazlar.

9- innà nahnü nezzelnezzikre ve innà lehu lehàfizùne.

Biz Kur'ân'ı (âriflerin kalbine, muhakkıkînin sadrına, muvahhidînin sırrına) inzâl etdik.

Biz onu herhalde (onların kalbinde) muhâfaza edeceğiz.

Sıddîkîn ve Sâdıkînin kalbini şekden ve şeytanın mugâlatasından hıfzedeceğiz, dostlarımızın kalbinde sırlarımızı açacağız.

Âyet-i celîleden bu ma'nâ tahsîl edildikden sonra.. şöyle de bir ma'nâ tahsîl edilmişdir:

Biz hikmet-i Sübhânîmizle; elfâzı füsehâyı, ma'nâsı urafâyı hayretde bırakan, beşerin bütün saâdetini, ihtiyacını kâfil olan Kur'ân'ı Peygamberlere inzâl etdik.

(Ey Müşrikler ve ey Mürtedler, bâtılı hak şeklinde görenler, göstermek isteyenler!)

Onun azameti karşısında âciz kaldınız, kin ve adâvetiniz sebebiyle onlara delilik isnâd etdiniz.

Ey Ekmelerrüsül! Ehl-i dalâlin, hak yolundan ayrılanların, tevhıd ve i'tidâli terk edenlerin istihzâlarından, tekzîbe kalkışmalarından dolayı mahzûn olma!

(O Kur'ân'ı) her vakit biz muhâfaza edeceğiz.

10- ve lekad erselnà min kablike fiy şiyeŝıl'evveliyne.

Ey Peygamber-i Hakk!

Celâlim hakkı içün senden evvelkilerin şîalarına da Resûller gönderdik.

11- ve mà ye'tiyhim min resûlin illâ kânû bihî yestehziûne.

Onların habâset-i tıynetlerinin iktizâsı; istihzâ etmedikleri, kizb ve cünûna nisbet etmedikleri, birçok ayıplarla sınıflandırmadıkları bir Resûl yokdur.

12- kezâlike neslükühü fiy kulûbilmücrimiyne.

İşte helâk ve ta'zîbe lâyık olan, kahr u celâlimize istihkâk kesbeden zâlimlerin, mücrimlerin kalblerine de; hikmet-i Sübhânîmizin iktizâsı, aynı hisleri vereceğiz. (Onların içlerindeki şekâveti hallerine, dillerine verdireceğim ki, tam azâba lâyık olsunlar!)

13- lâ yü'minûne bihî ve kad halet sünnetül'evveliyne.

O mücrimlere, evvelkilerin hâli büyük bir ibret olduğu halde; resûle, resûlü gönderene, gönderilen Kitâba îman etmezler.

Ey Ekmelerrüsül!

O kefere nasıl sana îman eder? Bu kâfirler, kâfir eslâfının izinden yürürler, onları taklîd ederler.

Habîbim!

Sünnetullah, kefere hakkında böyle geçmişdir.

14- ve lev fetahnâ ʿaleyhim bâben minessemâi fezallû fiyhi yaʿrücûne.

Seninle istihzâ eden, küfürde inad eden onlar o kadar kasvetde ve gafletdedirler ki; âdet hilâfına, tek sana, dînine, Kitâbına îman etsinler diye, Semâdan bir kapı açsak, onlar da Semâya urûc etseler, o kapıdan yukarı çıkacak olsalar, küfr-i inâdîleri sebebiyle yine îman etmezler.

15- lekâlû innemâ sükkiret ebsârünâ bel nahnü kavmün meshûrûne.

"Gözlerimiz bağlanmışdır... Hayır, Muhammed gözlerimizi büyülemişdir, sihre tutulmuş kimseleriz" derler.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا
مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ
مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا
مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن
لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا
نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾
وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ
مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ
يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ
مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ
﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ
مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي
فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ
﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

16– ve lekad ceʿalnâ fiyssemâi bürûcen ve zeyyennâhâ linnâżıriyne.

Biz Azîmüşşân, sun'-ı kudretimizle Semâda burc'lar halketdik. Nazar sahibleri içün (görebilenler içün) Semâyı tezyîn etdik.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilirse, Cenâb-ı Hakk izzet-i celâlinde, kibriyâ-i Sübhânîsinden haber veriyor.

Nazargâh-ı İlâhîsi olan mü'minin kalbinin, "Beytullah" tesmiye edilen o semâ-i kalbin nelere mazhar olduğunu beyân ediyor.

Semâvât-ı zâtda sıfat-ı burûcun, o ma'nâ-i nûrun tecellîsinden bahsediyor.

Kevâkib-i ervâhın ezel ve ebed burclarındaki seyirlerine işâret buyuruyor.

O seyrde, akılların ne gibi keşiflere nâil olabileceği, kalblerde aşk, muhabbet, şevk, havf, ricâ, kabz, bast, ilm, haşyet, üns, inbisât, nice hallerin tecellîsi beyân ediliyor.

Ârif; duyarak, sahte benlikden soyunarak, nazar-ı ihlâs ile Rabbisinin tecellîsine bakdığı vakit, semâ-i kalbinin; nurdan yapılmış havf burcu, recâ burcu, tevekkül, tefvîz, teslîm, yakîn, ma'rifet, muhabbet burcları ve nûr-ı zât ve nûr-ı sıfat tecellîleri ile tezyîn edildiğini göreceği anlatılıyor.

Yine nazm-ı kerîmin ma'nâ-i zâhirîsi tahsîl edilecek olursa:

Semâ-i kâinâtda devr-i tebeddül eden burclar ve bundan hâsıl olan yazlar, kışlar, baharlar, senenin halâtı, umûr-ı meâşımızı tanzîm eden tecellîler, bununla beraber bedâyimizi tanzîm eden varlığı teemmül edip görenler içün, o devr-i harekâtdaki keyfiyyeti seyredenler içün, o inkılâbâtda tedbîr, tedvîr, tanzîm, tanzîf eden bir Bir'e, vâhid, ehad, ferd, samed olan Allah'a burhân var; bu varlığı delîl edinebilirler.

17– ve ḣafıżnâhâ min k̇ülli şeyṫânin reciymin.

Biz o Semâyı; mazhar-ı kül olan (Hz. İnsanın) kalbini, her şeytân-ı racîmden hıfzetdik. Orada ehl-i hâle gizlenmiş serâir, hikem, ma'nâ var.

18– illâ menisterekassemᶓa feetbeᶓahu şihâbün mübiynün.

Eğer ona âgâh olmak üzere Şeyâtîn çıkmak isterlerse ona kadir olamazlar.

Kulak verip dinlemek isterlerse, o kalblere nâzil olan ilhâma vesvese katmak isterlerse, onu da bir şihâb takib eder, nâr-ı gayret üzerlerine düşer.

19– vel'arḋa mededнâhâ ve elkaynâ fiyhâ revâsiye ve enbetnâ fiyhâ min k̇ülli şey'in mevzûnin.

(Semâvâtdaki varlık; Hakk'ın vahdâniyyetini beyân etdiği gibi, kezâ görenler içün Arz da incelikleriyle temâşâ edilecek olursa, kudret-i İlâhiyye apaşikâr görülür.)

Biz Arzı serdik (su üzerine yaydık.)

Karar ve sebât bulması içün dağları yaratdık, yerleşdirdik.

Ve orada her şey'i mütenâsib olarak, tab'a mülâyim, müstahsen, lezzet alınabilecek şekilde bitirdik. Muayyen olan her şey'i inbât etdik.

20– ve ceᶓalnâ lek̇üm fiyhâ meᶓâyişe ve men lestüm lehu birâzikıyne.

Ve ancak sizin içün orada maîşetler halk etdik.

Sizin beslemediğiniz mahlûkat içün rızkı biz verdik.

Gerek ulviyyât, gerek süfliyyâtdan hâsıl olan mizâcınızı kaim eden maîşetinizi biz yaratdık. Tâ ki ondan hâsıl olan kuvve ile tevhıd ve irfân yoluna gidesiniz diye.

Siz zannetmeyiniz ki zürriyyâtınızın, evlâd u iyâlinizin râzıkı sizsiniz. Cümlenin râzıkı benim. Eâzımın da rızkını ben veririm, erâzilin de rızkını ben veririm.

Nasıl bütün rızkın mütekeffili ben olmam? İsim alan her şey'in, cümlenin muhtaç olduğu eşyânın hepsi; bizim kabza-i kudretimizde, taht-ı zaptımızda, irâdemizde, hazinelerimizdedir.

21- ve in min şey'in illâ ξındenà ħazäinühu ve mà nünezzilühu illâ bikaderin maξlûmin.

Biz onu ancak, makam-ı fazl u cûdumuzdan ma'lûm olan mikdâr üzere inzâl ederiz.

Hiçbir şey yokdur ki, bizim ind-i Sübhânîmizdeki hazinenin hâricinde olsun.

22- ve erselnerriyàħa levàkıħa feenzelnà minessemäi mäen feeskaynàǩümûhü ve mä entüm lehu biħàziniyne.

Biz rüzgârları ilkâh edici, bulutla hâmile olarak gönderiyoruz.

Fazl-ı Sübhânîmizle semâdan su indirdik de yağmurlarla sizi suladık.

O suları siz iddihâr edemezsiniz, onları toplamak sizin kudretiniz dâhilinde değildir.

23- ve innà lenaħnü nuħyiy venümiytü ve naħnülvàrişûne.

Biz, biz hayat veririz, hayat alırız. Evet yalnız biz diriltir, biz öldürürüz.

Bâkî biziz. Biz herkesin vârisiyiz.

24- ve lekad ξalimnelmüstakdimiyne minǩüm ve lekad ξalimnelmüste'ħıriyne.

Biz, içinizden kimlerin önden gitdiğini, kimlerin arkada kaldığını, cihâdda ileri gidenleri, geri kalanları biliriz.

25- ve inne rabbeǩe hüve yaħşürühüm innehu ħaǩiymün ξaliymün.

Ey Ekmelerrüsül!

Mâzide, halde, müstakbelde, bütün zamanlardaki serâire muttali' olan Allah, vukûu muhakkak tahakkuk edecek olan Kıyâmetde, mahşerde, onları hesâb, cezâ içün kaldıracak, toplayacakdır.

(Nasıl bu tecellîler olmaz?) Zîra Rabbin; zâtında, sıfâtında, ef'âlinde hakîmdir, alîmdir.

Ey tâlib!

"Vel arda medednâhâ..." nazm-ı kerîminden ma'nâ-i enfüsî tahsîl edilecek olursa:

Âriflerin kalbleri; arz-ı ma'rifetdir.

Müştâkînin ruhları; arz-ı muhabbetdir.

Arz üzerinde sâbit dağlar, ma'nâ-i enfüsîde: Evliyâullahdır.

Bunların makamları, halleri ayrı ayrıdır.

Meselâ, a'zamü'l-cibâl; Resûl-i Ekrem'in bütün hâlâtına vâris olan Gavs-ı A'zamdır.

Böylece merâtib üzere gider...

O kalblerde biten: nûr-ı yakîn, nûr-ı irfân, nûr-ı huzûr, nûr-ı şuhûd, nûr-ı tevhıddir.

Sıddîkînin maîşet-i enfüsîsi, arâzi-i kalbiyyesinde biten envâr-ı şuhûddur.

Muhibbîninki: Zuhûr-ı nûr-ı tecellîdir.

Meâyiş-i ârifîn: Yakından yakına keşifdir.

Muvahhidîninki: Keşifden sonra olan hitâbdır.

"...Ve men lestüm lehu birâzikıyne..." nazm-ı kerîminin ma'nâ-i enfüsîsi:

Ey Mürşidler!

Ey Mürebbîler!

Ey Ahlâkçılar!

Karşınıza aldığınız kimselerin kemâle ermeleri içün, ruhlarına vereceğiniz ma'nevî rızıklar, akıllarına vereceğiniz ma'nevî tedavîler... Onların hiçbirisi sizin değildir. Onların hepsi bizimdir. Yalnız siz arâzi-i isti'dâdlarında işleyeceksiniz.

Ey tâlib!

Burada açık bir misâl verelim daha iyi anlaşılsın:

Kuyucu hiçbir vakit kuyuya su koymaz, suyun çıkmasına ma'nî olan toprağı izâle eder.

"Ve in min şey'in illâ ındenâ..." nazm-ı Sübhânîsinin ma'nâ-i işârîsini tahsîl edecek olursak:

Kulların kalblerindeki keşif nurları, tevhıd, ma'rifet, îman, yakîn, makamlar, haller, ilhâm, hitâb... Bunların hepsi bizim hazine-i Sübhânîmizdedir. Ve hepsini maslahata göre mevzûn bir ölçü dairesinde biz veririz.

İnsan bu rızıklarla merzûk olursa, semâ-i kalbini tezyin etdirmiş olur.

Evet. Sabır, şükür, tevekkül, ma'rifet, muhabbet nücûmu ile tezyîn edilir. O vakit evhâm, hayâl, onun semâ-i kalbine yaklaşamaz.

Kalbin nûru onu kamçılar, sokmaz!

26- velekad halaknal insâne min šalšâlin min hamein mesnûnin.

Kasem olsun ki insânın cinsini izhâr etdik.

Cismini: salsâlden, bir hame-i mesnûndan, çürümüş kara balçıkdan halk etdik.

27- velcänne ȟalaknâhü min kablü min nârissemûmi.

Cânnı da, Cin babasını da, Cin tâifesini de, iblîsi de; daha evvel, dumansız, zehirli ateşden yaratdık.

28- ve iž kâle rabbüǩe lilmeläiǩeti inniy ȟâlikun beşeren min šalšâlin min ȟamein mesnûnin.

Ey Ekmelerrüsül!

İnsanın bütün mevcûdâta üstün olduğunun sebebini anlat:

Rabbin Meleklere demişdi:

"Ben; cemâlimin, celâlimin, bütün evsâf-ı kemâlimin mufassal bir sûretde mütâlea olunması içün yer üzerinde nâib-i Hakk olarak insan yaratacağım.

Onun sûret-i heykelini salsâlden, hame-i mesnûndan (eskimekle bozulmuş kara balçıkdan) yaratacağım.

29– feiżâ sevveytühu ve nefaħtü fiyhi min rûħıy fekaǾû lehu sàcidiyne.

Ben onu (kendime muhâtab tutacak sûretde) hilkat-i beşeriyyesini tesviye edip, içine ruhumdan nefhetdiğim zaman, rûh-ı menfûh ile tekrîm kıldığım an, ona secde ederek yere kapanın."

30– fesecedelmeläiëtü küllühüm ecmeǾûne.

İnsanın; kendilerine müreccah kılınmasına hiçbir delil istemeksizin bütün Melâike hep birden tekaddümsüz, teahhursuz ve tereddüdsüz ona secde etdiler.

31– illä ibliyse ebä en yeküne meǾassàcidiyne.

Şu kadar ki yalnız İblis, secdeden imtinâ' etdi, secde edenlerle beraber olmakdan çekindi. (Ki o, meleklere tâbi' idi fakat aslen melek cinsinden değildi.)

قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ٣٢ قَالَ لَمۡ أَكُن
لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ٣٣
قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ٣٤ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ
يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٣٥ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ٣٦ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ٣٧ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ٣٨ قَالَ رَبِّ بِمَآ
أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ٣٩
إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ٤٠ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ
مُسۡتَقِيمٌ ٤١ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا
مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ٤٢ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ٤٣
لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ٤٤
إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ٤٥ ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ
ءَامِنِينَ ٤٦ وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ
مُّتَقَٰبِلِينَ ٤٧ لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ
٤٨ نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ٤٩ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ٥٠ وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ٥١

32- kâle yä ibliysü mà leke ellâ tekûne meʿassàcidiyne.

Allahü Sübhânehu Teâlâ, tevbîh ve takri' ile ona nidâ etdi:

"Yâ İblîs! Hangi sebeb dolayısıyla secde edenlerle beraber bulunmuyorsun?

Hangi şey sana arzolundu, ne oldu da sen hâdiînden ayrıldın, turâb-ı mezellete alnını koyanlardan olmadın, bizden sâdır olan emre icâbet etmedin?"

33- kàle lem ekün liescüde libeşerin halaktehu min salsàlin min hamein mesnùnin.

İblis, imtinâını beyân etdi. Allah'a karşı kaziye kurdu. Benlik dâvasına kalkdı. İnkâr ve ta'riz yoluyla rüçhân ve meziyyetinden bahs etmeye başladı:

"Kuru, eskimekle bozulmuş kara balçıkdan zulmânî cisme sâhib olarak yaratdığın insana benim secde etmekliğim sahîh olmaz. Benim rütbem ve makamım itibâriyle ona secde etmekliğim lâyık değildir. Rûhânî ve nûrânî olan bir şey'in, cismânî ve zulmânî olan bir şey'e secdesi sahîh olmaz. Onun önünde ben secde edemem. Bu benim hâl ü şânıma muvâfık değildir" dedi.

İblisin bu şekilde benlik dâvasında bulunması, kovulmasına hüccet oldu, Allah'ın gadabına kendisini siper etdi. Onun kahr-ı celâline mazhar oldu.

34- kâle fahrüc minhà feinneke reciymün.

Cenâb-ı Hak:

"Ey rahmet-i kerâmetimizden tardedilen merdûd u lâin!

Sen bizim emrimize muhâlefet etdin, zümre-i melâikînden ayrıl bakalım! Bundan sonra nefsini onlardan sayma!" diye fermân buyurdu.

35- ve inne ʿaleykellaʿnete ilâ yevmiddiyni.

"Tard u tehzîl, taa kıyâmet gününe kadar sana nâzil olacakdır.

Sana tâbi' olan âsîler, şakîler hepsi, tathirhâne-i küfr olan âlem-i nâra sevkedilecekdir."

İblis bu tecell-i kahrî karşısında mütehassir, müteessir bir halde:

36- kàle rabbi feenżırnïy ilâ yevmi yübŞaŝûne.

"Ey Rabbim!

Türlü türlü ni'metleri, keremi ile tecellî eden Hâlikım!

Ben senin ni'metine küfretdim. Hükmüne, emrine muhâlefetde bulundum. Bana mühlet ver, ölümden sonra dirilme gününe kadar beni beklet; Âdem evlâdını ıdlâl edeyim.Benim kovulmama sebeb olduğundan dolayı, intikamımı böylece alayım" dedi. Cenâb-ı Hakk:

37- kàle feinneke minelmünżariyne.

Sen, âleme ibret olmak içün bekleyicilerdensin.

38- ilâ yevmilvaktilmaŞlûmi.

O, telâfisi mümkün olmayan, esbâbın filân hiçbir şey'in bulunmadığı güne kadar mühlet verilmişlerdensin" buyurdu.

39- kàle rabbi bimä ağveyteniy leüzeyyinenne lehüm fiyl'ardı ve leuğviyennehüm ecmeŞıyne.

İblis:

"Ey Rabbim! Kudretin hakkı içün, rahmetinden tardın hakkı içün; beni onlar içün iğvâ etdin, ben de onlara yer yüzünde fenâlığı tezyîn edeceğim, hoş göstereceğim. Fâsid amellerini, kötü fiillerini onlara güzel göstereceğim, hepsini iğvâ edeceğim.

40- illâ Şıbâdeke minhümülmuhlesıyne.

Yalnız hâlis, temiz kıldığın, makam-ı rızâ ve teslimde mütemekkin olan kulların müstesnâ" dedi.

41– kàle hàžà sıràtun ʢaleyye müstekıymün.

Allahü Teâlâ:
"Ey İblis!
İşte istisnâ ederek, azıtamayacağını itiraf etdiğin muhlis kullarım hakkında dediğin doğrudur. İhlâs, tevhıd; bana âid bir kanundur ki, ona sarılanı bana îsâl eder. Bu hususda ben kefilim. Muhlis kullarımın, dosdoğru yolda bulunmalarını ben taahhüd etdim.

42– inne ʢıbâdiy leyse leke ʢaleyhim sultànün illâ menittebeʢake minelğàviyne.

(Benim tekeffül etdiğim) kullarımın üzerine senin tasallut ve iğvâya kudretin yokdur. Onlar i'vicâcsız, inhirâfsız tevhıd caddesinde yürürler.

Ey Matrûd!
Nasıl onlara musallat olabilirsin? Onlar benim kubâbım tahtındadır. Onları istiylâ ve galebeye kadir değilsin.
Ey hem dâl ve hem mudil!
Sen ancak sana tâbi' olanlarla, aldanmışlarla –ki onlar sîreten seninle beraberdirler– hakîkat ve ma'nâda bir gayedesinizdir, sûretleriniz ayrıdır" buyurdu.

43– ve inne cehenneme lemevʢıdühüm ecmeʢıyne.

Hiç şübhe yok, İblis teb'asının İblis'le beraber hepsinin buluşacakları yer Cehennemdir.
Tâbi' ve metbu' orada beraberdirler.

44– lehâ sebʢatü ebvâbin likülli bâbin minhüm cüz'ün maksùmün.

O Cehennemin yedi kapısı vardır. Ve her kapı içinde, sana uymuş olanlardan ayrılmış muayyen bir gürûh vardır.

45– innelmüttekıyne fiy cennàtin ve ʢuyùnin.

Müttekîler ise; Allah'ın emirlerine ta'zimkâr, mahlûkatına şefekatkâr olanlar; Cennetlerde ve başlarında bahr-ı vücûddan süzülen meârif, hakâyık cereyânları olduğu halde Cennet-i Zât ve Cennet-i Sıfâta nâil olarak kâm alacaklardır."

46- üdħulûhâ biselâmin àminiyne.

Manzûme-i kuvâ-i İlâhî olan Melâike, onlara:
"Ey takvâ elbisesi ile ziynetlenmiş ehl-i ihlâs!
Hesâbın şiddetinden sâlim, azâb u ikabdan emîn olarak oraya girin" diyecekler.

47- ve nezaξnâ mà fiy šudùrihim min ğıllin ıħvânen ξalâ sürürin mütekâbiliyne.

Biz, oraya lâyık olanların sînelerindeki, zamirlerindeki her türlü kini, hasedi îman nûru ile, tevhıd ile çıkardık. Onlar, doğrulukda müsâvi, biribirlerine âyine olarak ma'nâ kardeşi olup, ma'nâsı büyük tahtlar üzerinde karşı karşıya hamdlerini, ahlâklarını mütâlea ederek, (ya'ni bu âlemdeki iyiliklerden, güzelliklerinden kazanmış oldukları vücudlarla beraber) husûsî makamları üzerinde karşılıklı oturacaklar.

48- lâ yemessühüm fiyhâ nešabün ve mà hüm minhâ bimuħreciyne.

Onlara orada hiçbir yorgunluk (rûhî ve cismânî hiçbir üzüntü) messetmez, ârız olmaz. Hem asla onların iâde edilecekleri korkuları da yokdur. İlâmâşâallah orada kalacaklardır.

Ey tâlib!
Cenâb-ı Hakk, tenezzülât-ı Sübhânîsi ile tenezzül ederek bize yapmış olduğu yalnız şu müjdenin şükrânını acaba nasıl ödeyebiliriz?

49- nebbi' ξıbâdiy enniy enelğafûrürrahıymü.

Ey Âlemlere rahmet olarak gönderdiğim Resûlüm!

Ey Peygamber-i Hakk!

Haber ver; mü'mine, kâfire, âsîye, bâgiye i'lân et:

Ben öyle rahmet sâhibi Allah'ım ki, kemâl-i şefkat ü rahmetimle; yapmış oldukları çirkinliklere nâdim olanların, hal-i ye'sden evvel dönenlerin suçlarını örtbas ederim. İhlâs ile nedâmetlerine karşı bağışlarım, bağışlarım.

50– ve enne ƹažàbiy hüvelƹažàbül-eliymü.

Bununla beraber; küfr ü nifakda, şirk ü zulümde ısrar edenlere karşı da intikamım çok ağır olur.

Azâbım öyle bir azabdır ki; elîmdir, hiçbir kimse ondan onu kurtaramaz.

51– ve nebbi'hüm ƹan ďayfi ibràhiyme.

Ey Ekmelerrüsül!

İn'âmımı, intikamımı inkâr edenlere şunu da hatırlat: Tevbîhen ve tavzîhan onlara İbrahim'in misâfirlerinden haber ver, o vakti anlat:

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ
(٥٢) قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (٥٣) قَالَ
أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ (٥٤)
قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ (٥٥) قَالَ
وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ (٥٦) قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ
أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٥٧) قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ (٥٨)
إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ (٥٩) إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا
لَمِنَ الْغَابِرِينَ (٦٠) فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ (٦١) قَالَ إِنَّكُمْ
قَوْمٌ مُّنكَرُونَ (٦٢) قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ
(٦٣) وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (٦٤) فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ
مِّنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا
حَيْثُ تُؤْمَرُونَ (٦٥) وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ
مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ (٦٦) وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ
(٦٧) قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ (٦٨) وَاتَّقُوا اللَّهَ
وَلَا تُخْزُونِ (٦٩) قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ (٧٠)

52- iẑ dehalû ʕaleyhi fekâlû selâmen kâle innâ minküm vecilûne.

Hani onlar, İbrahim'in yanına girip terhîb ve tekrîm ile selâm vermişlerdi.

İbrahim korkarak onlara:

"İzinsiz, istiyzânsız, misâfirin âdetine uygunsuz ânî içeriye girmenizden, biz sizden telâş ediyoruz. Sonra asla sizde sefer eseri de yok" dedi.

53- kâlû lâ tevcel innâ nübeşşirüke biğulâmin ʕaliymin.

İnsan sûretinde tecellî eden Melekler, te'minât vererek, korkuyu, ıztırâbı teskîn ederek:

"Bizden korkma" dediler. "Biz, Rabbin tarafından geliyoruz. Sana; nübüvvet, ilm, risâlet ve hikmet-i kâmile ile bir çocuk tebşîr ediyoruz, onun müjdesini vermeye geldik" dediler.

54- kâle e-beşşertümûniy ʕalä en messeniyelkiberü febime tübeşşirûne.

İbrahim aleyhisselâm onların bu müjdesini işitince, bunu uzak görerek:

"Ey beni çocukla müjdeleyen mübeşşirler!

Zaman geçdi, ihtiyarlık tamâmen bana çökmüş iken siz neyi müjdeliyorsunuz? Ben ve zevcem ikimiz de tam ihtiyarlık sinnindeyiz, bana mı müjde veriyorsunuz?" dedi.

55- kâlû beşşernâke bilhakkı felâ tekün minelkânitıyne.

Onlar:

"Vâkıa mutâbık, yüksek kudretinin iktizâsı hiçbir âdi sebeb olmaksızın halk ve icâda kadir olan Allah'ın tecellîsini, şeksiz, şübhesiz dosdoğru bir va'dini tebşîr ediyoruz.

Ey makam-ı hilâfet ve hilletde, rızâ ve teslimde kemâle ermiş Nebiyy-i Muhterem!

Sakın ümmîdini kesenlerden olma" dediler.

56- kâle ve men yaknetu min rahmeti rabbihî illeddâllûne.

Halil-i celil Hz. İbrahim:

"(Hâşâ! Rabbimin rahmetinden; yalnız tabiatın sebeblerine kayıdlı olan, sahte benliğine güvenen) ehl-i dalâlden başka kim ümmidsizliğe düşebilir?" dedi.

57- kâle femâ hatbüküm eyyühelmürselûne.

Hz. İbrahim, resûllerin yalnız bu müjdeyi teblîğa, tebşîre mi geldiklerini, yoksa başka bir emr-i azîm olup olmadığını anlamak içün:

"Ey resûller! Başka neye me'mûr oldunuz?" dedi.

58- kâlû innä ürsilnä ilâ kavmin mücrimiyne.

Melekler:

"Biz mücrim bir kavmi helâke gönderildik. Aklın, şer'in, tab'ın, mürüvvetin kabul edemeyeceği fiilleri işleyen günahkâr bir kavme gönderildik.

59- illä âle lûtın innâ lemüneccûhüm ecmeşıyne.

Bu kavmin içerisinden ancak Lût'un ailesini kurtaracağız. Onlar bu günâhdan, bu helâkden hâricdir, onların hepsini kurtaracağız" dediler.

60- illemreetehu kaddernä innehâ leminelğâbiriyne.

Yalnız Lût'un zevcesi, o mücrime-i âsiye; Allah'ın ilâniyle helâk olacak olan kefere ile beraber helâk olacakdır. Allah'ın izniyle helâkini takdîr etdik.

61- felemmâ cäe âle lûtınilmürselûne.

Vaktâki âl-i Lût'un yanına, seyyâh misâfirlerin âdeti üzerine resûller ya'ni Melâike geldikde:

62- kâle innekküm kavmün münkerûne.

Lût onlara:

"Ey misafirler!

Siz benim tanıdığım misâfirlerden değilsiniz. Siz bizim tanımadığımız bir kavimsiniz. Sonra ben sizde beşer emâreleri ve insan alâmâtı da pek göremiyorum. Bununla beraber, kavmimin size karşı kötülüklerinden de korkuyorum" dedi.

63- kâlû bel ci'nâke bimâ kânû fiyhi yemterûne.

Melâike:

"Bizim içün korkma! Bizden de korkma. Biz dâima ihtâr ve tebliğ etdiğimiz halde, kavmin şekk ü şübhe etdiler. O şübhe etdikleri azâba onları çarpmak içün sana geldik. Şübhe etdiklerini isbât edeceğiz. Seni tekzîb etmelerinin acılığını taddıracağız. İrtikâb etdikleri çirkin işlerinin azâbını vereceğiz.

Onlar seni tasdîk etmezlerdi, bunların hepsini göstereceğiz. Onun içün geldik.

64- ve eteynâke bilhakkı ve innâ lesâdikûne.

Biz sana hak haberi getiren sâdıklarız. Allah'ın sana va'detmiş olduğu, onlar hakkındaki azâbı yerine getirmeklik içün; vâkıa mutâbık, hak ile geldik. Artık bunların kıpırdanmaya mecâlleri yokdur. Biz bu haberi getirmede, bu azâba me'mûr olmakda sâdıklarız.

65- feesri biehlike bikıt'ın minelleyli vettebı' edbârehüm ve lâ yeltefit minküm ehadün vemdû haysü tü'merûne.

Şimdi sen, gecenin sonlarına doğru âileni al, hiç durmadan, beklemeden bunların arkasından yürü, onların acele gitmesini te'min et ve sizden hiçbir kimse arkasına dönüp bakmasın. Zîra o azâbın korkusuna tâkat getiremezler. Emrolunduğunuz yere gidin" dediler.

66- ve kaḋaynâ ileyhi żâlik̈el'emre enne dâbire hâülâi maktûʿun muṡbiḣıyne.

Biz Lût'a vahy u ilhâm ile kat'i olan hükmümüzü, şu emrimizi bildirdik:

Kavminin, o müsriflerin, müfritlerin, muhakkak sabaha karşı kökü kesilmiş olacakdır.

67- ve câe ehlülmediyneti yestebşirûne.

Şehir ahâlisi de misâfirleri haber almışlar, biribirlerine müjde vererek, keyf içinde Lût'un evine geldiler.

68- kâle inne hâülâi ḋayfiy felâ tefḋaḣûni.

Lût aleyhisselâm, yine şefkat-i nübüvvetinin iktizâsı, âsilerin helâki kat'i olduğu halde:

"Bunlar benim misâfirlerimdir, benim evime indiler, sakın kötülüklerinizi izhâr ederek beni rüsvây etmeyin.

69- vettekullâhe ve lâ tuḣzûni.

İrtikab edeceğiniz çirkinliklerden Allah'dan korkun, beni hacil etmeyin" dedi.

70- kâlû evelem nenhek̈e ʿanilʿâlemiyne.

Onlar cevâben:

"Biz seni bu hususlardan nehyetmedik mi? Sana şehrimizde kimseyi himâye etmeyeeksin diye tenbîh etmedik mi? Âlemden nehyetmedik mi? Memleketimize gelen yabancıları sahâbet etmekden, himâyeden men'etmedik mi?" dediler.

قَالَ هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا
سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَانتَقَمْنَا
مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ
الْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا
يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ
لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ
الْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ
الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا
مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ
إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَا أَنزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾

71- kâle häülâi benâtiy in küntüm fâ∫ıliyne.

Lût onlara:

"İşte benim kızlarım, isterseniz onları size tezvîc edeyim, sizin içün daha evlâ olur" dedi.

72- le∫amrüke innehüm lefiy sekretihim ya∫mehûne.

Resûl-i Ekremim!

Hayâtın hakkı içün... Onlar şehvetlerinin sarhoşluğunu tutulmuşlar, o kadar dalâletde idiler ki, hiçbir şey görmez olmuşlardı.

73- feehazethümuşşayhatü müşrikıyne.

Derken, güneş doğduğu sırada onlar korkunç bir sayhaya giriftâr oldular.

74- fece∫alnâ ∫âliyehâ sâfilehâ ve emtarnâ ∫aleyhim hıcâreten min sicciylin.

Derhal bir zelzele-i şedîde... Şehirlerinin altını üstüne getiriverdik. Üzerlerine siccîlden tuğladan yapılmış (yağmurlar gibi) taş yağdırdık.

75- inne fiy zâlike leâyâtin lilmütevessimiyne.

Elbetde bunda, erbâb-ı firâset, iyi düşünenler içün nice ibretler ve kudretimize ne açık delîller var...

76- ve innehâ lebisebiylin mukıymin.

Ey işitenler!

Zikredilen o şehirler, o harâb olan yerler, işlek yol üstündedirler. Gelip geçenler âsârı görürler.

77- inne fiy zâlike leâyeten lilmü'miniyne.

Şehevât ve gafletin zirvesinde gezinen âsilerin zikredilen he-

lâklerini gören, Allah'ın gadabına kendisini siper yapmakdan sakınan, afv ü rahmetine ilticâ eden mü'minler içün büyük ibret vardır.

78- ve in kâne aṡhâbül'eykêti leżâlimiyne.

Ey Ekmelerrüsül!

İbret alan mü'minlere Şuayb aleyhisselâmın kıssasını anlat.

Hakîkaten ashâb-ı eyke, o orman ve ağaç sahibleri olan Şuayb'ın kavmi de hudûdullahı tecâvüz, adâleti terk etmişlerdi. Aralarında hîle, kizb, irtikâb (örfümüzde karaborsa denilen ticâret şekilleri), tartıda, ölçüde eksiklik, noksanlık câri olan o kavme biz Şuayb'ı göndermişdik. Onlar onu tekzîb eden, istihzâ eden zâlimlerden idiler.

79- fentekamnâ minhüm ve innehümâ lebiimâmin mübiynin.

Biz, onlardan da intikam aldık. Bu iki kasabayı, ya'ni eykelilerin oturdukları yer ile Kavm-i Lût'un altı üstüne getirilmiş yerlerini yolcular görürler. İnsanlara âşikâr bir ibretdir.

80- ve lekad kežżebe aṡhâbülhıcrilmürseliyne.

Lût ve Şuayb'ın kavimleri gibi, Hicr ahâlisi; Medine ile Şam arasındaki vâdîde sâkin olan Semûd kavmi de, Sâlih aleyhisselâmı tekzîb etdikleri gibi, kat'i olarak bütün enbiyâyı da tekzîb etdiler.

81- ve âteynâhüm âyâtinâ fekânû ʿanhâ muʿridıyne.

Biz, merhamet-i Sübhânîmizle; hudûdullahın háricine çıkan, tevhıd caddesinden ayrılanlara, mu'cizelerle bizi beyân etmek içün resûller göndeririz. Resûller gelirken vahdet-i zâtımıza delâlet eden mu'cizelerle gelirler.

Onlara da mu'cizeler gösterdik. Onlar küfürde inadda mü-

sâbakaya çıkdılar, aslâ Hakk'ı kabul etmeyip mu'cizelerden yüz çevirdiler.

82- ve k̇ânû yenḣıtûne minelcibâli büyûten âminiyne.

Onlar dağlardan yapdıkları gayet san'atkârâne oyma evlerinde emin bir halde kalacaklarına, selâmet içinde yaşayacaklarına kanî idiler.

83- feeḣażethümuşşayḣatü muşbiḣıyne.

"Bu kuvvet ve kudretimize karşı bize hiçbir şey te'sir etmez" diye dalâletde yüzerlerken, bir sabaha dâhil oldukları anda, Kavm-i Lût gibi korkunç, acı bir sayhaya, azablı bir sese giriftâr oldular, yakalanıverdiler.

Sayhanın akabinde bir zelzele ki, yeri yere yedirmek tecellîsi olmuşdu, böylece altları üstlerine gelmişdi.

84- femä ağnâ ˤanhüm mâ k̇ânû yek̇sibûne.

Kazandıkları şeyler kendilerini kurtaramadı. Oyma binâlar, debdebeler, tantanalar, masalar, kasalar, rütbeler, câhlar... o sayhaya karşı tutunamadı. (Hakk kuvvetde değil, kuvvetin Hakk'da olduğu görüldü amma, iş işden geçmişdi.)

85- ve mâ ḣalaknessemâvâti vel'arḋa ve mâ beynehümä illâ bilḣakkı ve innessâˤate leâtiyetün faşfaḣıṡṡafḣalcemiyle.

Cenâb-ı Hakk, kemâl-i kudretini, lutf u kahrını, in'âm u intikamını görenlere, düşünenlere ya'ni olanı görenlere apaçık tenbîh ediyor.

Halk etmede, icâd u i'dâm etmede, milk ü melekûtunda tasarrufâtını beyân ediyor da:

Biz Semâvâtı, Arzı ve aralarındakileri hak ile yaratdık. Abes, bâtıl bir şey halketmedik. Ne halketmişsek, Hakk'ın vahdâniyyetine bir hüccet olacak şekilde halketdik.

Ey eshâb-ı ukûl!

Elbetde mev'ûd olan saat gelecek...

Cezâ içün Kıyâmet mutlaka gelecekdir. Herkes sayılı nefesinin hesâbını verecekdir.

Ey Peygamber-i Hakk!

İmdi sen, dünyâda mücâzâtı afvet, onlara afv u safh ile muâmele et. Onların ezâlarından mahzûn olma, sabret. Onlar benim dîvânıma geleceklerdir.

86– inne rabbeǩe hüvelȟallâkulʒaliymü.

Zât-ı ehadiyyetini Cenâb-ı ahmediyyetine fetheden senin Rabbin, hallâk-ı âlemdir.

Onların amellerini, gizli, âşikâr her şeylerini hakkıyla bilen, hallâk O'dur.

87– ve lekad àteynàǩe sebʒan minelmeŝàniy velkur'ànelʒažıyme.

Ey Ekmelerrüsül!

Kasem olsun ki, biz senin şânını tebcîl, tekrîm ve ta'zîm içün; Ümmü'l-kitâb olan Fâtiha'yı ve onun tefsîri olan Kur'ân-ı azîmi verdik. Bunula, zât-ı Muhammedîne verilecek hiçbir şey'i taksîr etmedik.

Ey Peygamber-i Hakk!

En büyük mu'cize ve kerâmât ile, sâir enbiyâya seni tafdîl etdik.

88– lâ temüddenne ʒayneyǩe ilâ mà mettaʒnà bihï ezvàcen minhüm ve lâ taȟzen ʒaleyhim vaȟfıđ cenàȟaǩe lilmü'miniyne.

Ey Resûl-i Ekremim!

Kefereden ba'zı sınıfa ibtilâ içün verdiğimiz serveti yerli yerinde kullanmıyorlar diye bakma! Küfürde harcıyorlar, (Hakk'a cebhe almak içün, bâtılı hak sûretinde göstermek içün; servet-

leriyle teşkilât yapıyorlar diye, servetlerine kıymet vererek bakma.)

Dostlarının elinde ise maddî bir şey yok diye mahzûn olma. Sen mü'minlere kanadını aç, bast et. (Senin hâlin, o zâtına mahsûs olan tevâzuun, onları kanadının altına alman, elbetde lâ şey olan lâşe-i dünyâdan efdaldir. Onlara bu yeter.)

Esâsen rağbet edilecek servet; Allah'ın gösterdiği yolda sarfedilen meta'ıdır ki, o vakit o ne lâ şey olur, ne de lâşe...

89- ve kul inniy enenneżiyrülmübiynü.

Ey Ekmelerrüsül!

O muannidîn u münkirîne söyle ki:

Ben yok mu ben, Rabbimin izni, O'nun vahyi ile nezir-i mübînim. Allah'ın azâbını, münkirlere en açık haber veren benim. Kur'an ile tahvîf ederim. Îman etmezseniz, azâb-ı İlâhîye mazhar olacaksınız!

90- kemä enzelnà ʕalelmuktesimiyne.

(Allah'ın azâbından korkunuz korkunuz!)

Nitekim Kur'ân'ı parça parça etmek isteyen taksimcilere, bölüşenlere, ya'ni O'nun ba'zısına îman edip ba'zısını inkâr edenlere azab göndermişdik.

الذين جعلوا القرءان عضين ﴿٩١﴾ فوربك لنسئلنهم أجمعين
﴿٩٢﴾ عما كانوا يعملون ﴿٩٣﴾ فاصدع بما تؤمر وأعرض
عن المشركين ﴿٩٤﴾ إنا كفيناك المستهزءين ﴿٩٥﴾ الذين يجعلون
مع الله إلها ءاخر فسوف يعلمون ﴿٩٦﴾ ولقد نعلم أنك يضيق
صدرك بما يقولون ﴿٩٧﴾ فسبح بحمد ربك وكن
من الساجدين ﴿٩٨﴾ واعبد ربك حتى يأتيك اليقين ﴿٩٩﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

أتى أمر الله فلا تستعجلوه سبحانه وتعالى عما يشركون ﴿١﴾ ينزل
الملئكة بالروح من أمره على من يشاء من عباده أن أنذروا
أنه لا إله إلا أنا فاتقون ﴿٢﴾ خلق السموات والأرض بالحق
تعالى عما يشركون ﴿٣﴾ خلق الإنسان من نطفة فإذا هو خصيم
مبين ﴿٤﴾ والأنعام خلقها لكم فيها دفء ومنافع ومنها
تأكلون ﴿٥﴾ ولكم فيها جمال حين تريحون وحين تسرحون ﴿٦﴾

91- elleẑiyne ceŝalülkur'âne ŝıđıyne.

Onlar, Kur'ân'ı; elfâzı füsehâyı, ma'nâsı urafâyı hayretde bırakan o mu'ciz Kitâb-ı mübîni parçalara ayırmışlardı.

(Yehûd ve Nasârâ; bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamışlardı. Müşrikiyn-i Kureyş sihir veya kehânet veya şiir demişlerdi.)

92- feverabbike lenes'elennehüm ecmeŝıyne.
93- ŝammâ kânû yaŝmelûne.

Ey Ekmelerrüsül!

Rabbinin izzet ve celâli hakkı içün; yapdıklarının hepsini tafsîlâtiyle onlardan soracağız.

94- faŝdaŝ bimâ tü'merü ve aŝrıđ ŝanilmüşrikiyne.

Habîbim!

Şimdi sen; hak ve bâtılın meydana çıkması içün, hidâyet ve dalâletin lâyıkıyle anlaşılması içün, hiç kimseden çekinmeden, emrolunduğun, ya'ni telâkkî etdiğin emirleri çok açık bir sûretde bildir ve onları nefsleri üzerine terk et, müşriklerden yüz çevir, onlara iltifât etme, onların istihzâlarına, söylediklerine kıymet verme.

95- innâ kefeynâkelmüstehziiyne.

Biz, müstehzîlere yeteriz. Senin intikamını kat kat almaklık içün kudret-i kâhiremiz kâfidir.

96- elleẑiyne yecŝalûne meŝallâhi ilâhen âĥare fesevfe yaŝlemûne.

Nasıl o müşrik-i müfritlerden intikam almayız?

Zâtında, sıfâtında, ef'âlinde vâhid, ehad, ferd u samed olan Allah'a karşı onlar, Allah ile beraber ibâdete lâyık (mec'ûl) ilâhı şerîk kılarlar. Allah'dan gayrı ma'bûd ittihâz etmelerinin, (âciz insana, şuna buna tapmalarının) yakında cezâsını göreceklerdir, âkıbetlerini bileceklerdir.

Cenâb-ı Hudâ, bu nazm-ı kerîmde, Habîb-i Edîbini teselli ederek:

"Habîbim! Onlar yalnız seninle istihzâ etmezler, bana da şerîk koşarlar" buyuruyor.

97- ve lekad naʿlemü enneke yedıyku ṡadrüke bimà yekùlûne.

Ey Peygamber-i Hakk!

Ey Zât-ı ehadiyyetimi Cenâb-ı Ahmediyyetine fethetdiğim Resûlüm!

Biz biliyoruz; onların sözlerinden sana karşı olan tefevvuhâtından, zâtına lâyık olmayan sözlerinden, bize şerîk koşmalarından, seninle ve sana tâbi' olan mü'minlerle eğlenmelerinden; göğsün daralır, için sıkılır.

(Sana lâzım olan;) onlara iltifât etme, vâki' olan hezeyânlarına kulak verme. Senin içün ancak sabır...

98- fesebbıh bihamdi rabbike ve kün minessàcidiyne.

Ferahlaman içün, hemen Rabbine hamd ü senâ ile tesbîh et. O seni açar. Bunun şükrânı olarak da sâcidînden ol, ferahlanırsın.

Ey tâlib! Nazm-ı Kerîmde o kadar incelik vardır ki: Mi'râc secdede olur. Hakk'a ıktirâb, yakınlık, cemâl-i Sübhânîye mazhar olmak secdede olur. Hakk müşâhede edildikden sonra; kâfirin, müşrikin, mürteddin dedikodusunun, dırıltısının kıymeti kalır mı ya?

99- vaʿbüd rabbeke hattà ye'tiyekelyakıynü.

Resûl-i Ekremim!

(Sana tahsîs edilmiş olan) yakîn gelinceye kadar, ebedü'l âbâd Rabbine ibâdet et.

Sûre-i Hıcr'in meâl-i âlîsi burada bitdi.

Sûre-i Celîle: Ehl-i tevhıydin, ehl-i inkâra karşı ne vaz'iyyet alacaklarını, fikirle nasıl cihâd edeceklerini, kalbde muhabbetin ve meveddetin ne şekilde başlayacağını, mevt-i irâdînin nasıl olacağını, rûhun nefsin esâretinden nasıl kurtulacağını, bilhassa rızâ, teslim, tevekkül ve tefvîzin ma'nâlarını, hakikî secde, insanı hangi mertebelere terfi' etdirdiğini, avâmda, havasda, ehhüssü'l-havasda yakîn ne vakit hâsıl olduğunu, Resûl-i Ekrem içün mertebe-i yakînin ne olduğunu apaçık beyân etmişdir.

Sonra en mühim olarak, benlik perdesinin insanın kafa ve kalb gözünden nasıl kaldırılıp da keşf ü şuhûdun hâsıl olacağını, pek vâzıh bir şekilde anlatdı.

—

SÛRE-İ NAHL

Sûre-i Celîle Mekkî'dir.

Âyetleri : Yüz yirmi sekiz

Kelimeleri : Bin sekiz yüz kırk bir

Harfleri : Yedi bin yedi yüz yedi'dir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bismillâhirrah̄mànirrah̄ıymi

Esmâ-i hüsnâ ve evsâf-ı ulyâsiyle zaman ve mekân sebketmeksizin bütün mevcûdâta tecellî eden, murâd-ı Sübhânîsi iktizâsı; kullarının bütün umûrunu ahsen-i tedbîr ile tedbîr eden, hak ve hakîkata kavuşsunlar, râh-ı hidâyetde yürüsünler, hak ile bâtılı, harâm ile helâli fark edebilsinler içün; inzâr ve tebşîr vazifesiyle kullarına peygamberler gönderen, bâhusûs son ümmete, zât-ı ehadiyyetinin husûsî misafiri olan Habîbini, beşeriyyeti zulmetden nûra çıkarsın içün, ücretsiz, külfetsiz, minnetsiz tenezzülen gönderen Allah'ın Rahmân ve Rahîm ismiyle başlarım.

1– etä emrullàhi felâ testaξcilûh̄ü sübh̄ànehu ve teξàlâ ξammà yüşrik̈ûne.

Allah'ın fermânı geldi. Mev'ûd olan gün geldi. Suâli de, cevâbı da "**limenil mülkül yevm lillâhil vâhidil kahhâr**" (Gâfir: 16) zât-ı Sübhânîsi tarafından verilecek gün geldi. Taayyünâtın perdelerinin açıldığı gün yaklaşdı.

Eyyühe'l-kefere!
Ey ehl-i şek!
O emirde şübhe edenler!
Onun hemen vukûunu isti'câl etmeyiniz, sizin içün hayır olmaz. Ondan size halâs yokdur. (O mec'ûl ilâhlarınız, bâtıl tapdıklarınız, Allah'a şerîk koşduklarınız; ind-i İlâhîde size şefâat edemeyecekdir.) Allah Sübhânehu onların şirk etdiklerinden münezzeh ve müteâlîdir.

2- yünezzilülmeläiǩete birrûhı min emrihî ʿalâ men yeşäü min ʿıbâdihï en enżirû ennehu lä ilâhe illä ene fettekûni.

Allah, kullarından dilediğine ruh ile ya'ni fermaniyle vahyi hâmil Cibrîl'i indirir.

(Melâike zikredilmesi; namûs-ı ekber Cenâb-ı Cibrîl'in şânını ta'zîm içündür.)

Cenâb-ı Hakk'ın Melekleri ruh ile indirmesi: Enbiyâ, Allah'ı beyân etsinler, O'na şerîk koşmanın azâbının korkusunu anlatsınlar içündür: "Benden başka mâ'bûd yokdur, benden sakının! Benim emrime muhâlefetden korkun!" buyurur.

Ey müşrikler! O kadar za'fı ile beraber eşyâyı Hakk'a nasıl şerîk koşarsınız? Kadir, kahir, muktedir, hakîm olan Allah'a karşı bu küfrünüzü düşünmez misiniz?

3- ħalekassemâvâti vel'arđa bilħakkı teʿâlâ ʿammâ yüşriǩûne.

Allah, Semâvâtı, Arzı hakkıyla yaratdı. (Semâvâtdaki kemâli, azamet ü rif'atı, Arzdaki hâli hepsini uygun bir sûretde halketdi.)

Bütün varlık; vahdet-i zâtiyyesini beyân edecek bir şekilde meydana geldi. Hepsinde birer mahlûkiyyet damgası vardır; nasıl olur da onlar Hakk'a şerîk koşulur? Her şey'in hâlikı olan Allah, ehl-i şirkin ve münkirlerin isnâdâtından münezzeh ve müteâlîdir.

4- ħalekal'insâne min nuṫfetin feiżâ hüve ħaśıymün mübiynün.

Ey küfürde ısrâr edenler, müşrikler!

Kadir-i hakîm ve alîm olan Allah'a nasıl şerîk koşabilirsiniz?

O öyle bir kadirdir ki; insanı; cevher-i insânî olan nutfeden, bir damla sudan, bir şey'i temyîze kudreti olmayan, aslâ şuûru bulunmayan bir meni damlasından halketdi. Sonra insanı ah-

sen-i sûret ve â'del-i takvim ile tekrîm etdi de; idrâk verdi, temyîz kudreti verdi, dirâyet verdi, kendisine muhâtab tutdu, hidâyetle dalâli, hak ile bâtılı tefrîk edecek akıl nûrunu ihsân etdi.

İşte insan böylece yaradılmışken bir de bakarsın o, Allah'a düşman kesilir, birdenbire âşikâr bir muhâsım olur.

5- vel'enÇâme ḣalekahâ leḱüm fiyhâ dif'ün ve menâfiÇu ve minhâ te'ḱülûne.

Siz menfaatlenesiniz diye, sekiz eşe bâliğ olan davarları da halk etdi. Kisveler, elbiseler, örtünecek şeyler, daha nice nice menfaatlar onlarda mevcûddur. Onların etinden de yersiniz.

6- ve leḱüm fiyhâ cemâlün ḣıyne türiyḣûne ve ḣıyne tesreḣûne.

Onların gelmelerinde, gitmelerinde, sabahleyin otlamağa çıkmalarında, yavrulamalarında, kendi halleriyle hallenmelerinde bir cemâliniz de vardır. Sizin içün; onlara bakıp ferahlamak, cemâl ve zînet vardır.

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ
الْأَنفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ وَعَلَى اللَّهِ
قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾
هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ
شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ
وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ
وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ
بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ
لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ
لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً
تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا
مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

7- ve tah̄milü es̈kàlek̈üm ilâ beledin lem tek̈ùnù bàliğıyhi illâ bişikkıl'enfüsi inne rabbek̈üm lereùfün rah̄ıymün.

En muazzam fâidelerinden biri de; sizin ağırlıklarınızı da yüklenirler. Sizin götüremeyeceğiniz, taşıyamayacağınız, ancak zahmetle taşıyabileceğiniz yüklerinizi diyar diyar taşırlar, memleket memleket götürürler.

(Onlar sizden çok kavî olduğu halde, sizin emirlerinize müsahhar kılınmışdır.)

Muhakkak sûretde Rabbiniz çok raûf ve rahîmdir.

(Binâen'aleyh bunu iyi biliniz. Rabbinizin ahlâkı ile ahlâklanınız. Onun sıfâtiyle sıfatlanınız da, sakın hayvandır diye merhametsizce muâmele etmeyiniz.)

8- velh̄ayle velbiğàle velh̄amiyre literk̈ebùhà ve ziyneten ve yah̄lüku mà lâ taʿlemùne.

Atları, katırları, merkebleri; ancak binesiniz ve zînetlenesiniz diye yaratdı.
Daha bilmediğiniz; ihtiyâcınız ve müzeyyenâtınız içün neler neler yaratır.

9- ve ʿalellàhi kas̆düssebiyli ve minhà cäirün ve lev şäe lehedàk̈üm ecmeʿıyne.

Hak maksûda götüren doğru yolu beyân; Allah'a âiddir. Dîni, şerîatı O bildirir. Akıl sahiblerini o yola da'vet içün, peygamberleri O gönderir.

Bununla beraber o yoldan sapan da vardır.
Hakk'dan inhirâf eden yol, sâlikini hak maksûda götüremez. Ona, dalâlet yolu denir. Cenâb-ı Hakk eğer isteseydi size cüz'î ihtiyâr vermeyip, îmânı, umûr-ı vicdâniyyeye bırakmayıp, hikmet-i Sübhânîsinin iktizâsı; yalnız onu beyân ile kılmayıp doğru yola bilfiil hidâyet ederdi.

10- hüvelleżiy enzele minessemäi mäen leḱüm minhü şeràbün ve minhü şecerün fiyhi tüsiymûne.

Arzı diriltmek içün semâdan size su indiren O'dur. O suyun ba'zısından içersiniz, ba'zısı ile arâzinizi sular, yemişler, nebatlar bitirir. Ba'zısı ile; hayvanlarınızı otlatmak içün türlü türlü nebâtat arz'dan çıkarır.

11- yünbitü leḱüm bihizzerḡa vezzeytûne vennaḣıyle vel'aḡnàbe ve min ḱülliṡsemeràti inne fiy żàliḱe leàyeten likavmin yetefeḱḱerûne.

Allahü Teâlâ, kuvvetlenmeniz içün (semâdan indirdiği su ile arz'ı birleşdirir, o birleşmeden) sizin içün ekin, zeytun, hurmalıklar, bağlar, üzümler, çeşit çeşit, her birinin zevkı ayrı bütün meyvaları bitirir.

İşte bu ni'metlerin huzûrunda, (kupkuru yeri görüp de, bunların oluşunda, o tadların, o renklerin ayrı ayrı bulunuşunda) düşünenler için (evet, olanı görenler içün) ibret vardır.

Aklını, Allah'ın ni'metlerini düşünmekle kullananlar içün azîm beyyine, âyetler, mu'cizeler vardır.

12- ve saḣḣare leḱümülleyle vennehàre veşşemse velkamere vennücûmü müsaḣḣaràtün biemrihî inne fiy żàliḱe leàyàtin likavmin yaḡkılûne.

Kezâ sizin içün O, geceyi, gündüzü, Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları tâbi' kılıp teshîr eyledi. İşinize yarar sûretde yaratdı. Bunların hepsi Allah'ın emri ile musahhardırlar, O'nun hükm ü takdîrine tâbi'dirler.

İşte bu teshîr ü teshîlde; akl u iz'ân sâhibi kavm içün: Allah'ın vahdâniyyetine vâzıh deliller, açık burhanlar, nice nice ibretler vardır.

13- ve mà żeree leḱüm fiyl'arđı muḣtelifen elvànühu inne fiy żàliḱe leàyeten likavmin yeżżeḱḱerûne.

Kezâ sizin içün yeryüzünde muhtelif renklerle yaratdığı neler var... Bunlar da size musahhar kılındı.

Elbetde bunlarda; nasîhat kabul eden kavm içün âyet var, ibret var, O'nun şerîki, nazîri olmadığına delâlet var.

Âyetin ma'nâ-i işârîsine bakılacak olursa:

Gece, beşeriyyetinizdir; gündüz, rûhâniyyetiniz; Güneş, rûhunuz; Kamer, kalbiniz; yıldızlar, kuvânız, havassınızdır; O'nun emriyle bunların hepsi size musahhar kılınmışdır.

Ey Beşer!

Evet, seni sana teslim etmişler de, lâyıkıyle arayıp bulamazsın. İçinde sessiz, sözsüz, bizsiz, sizsiz konuşan nedir, tutup bilemezsin...

Bir dirhem yağ parçasına taallûk eden nûr-ı rü'yet nedir, gözü anlatır da, görmeyi anlatamazsın!

Hindistancevizi kadar mahfazanın içersinde cevher-i aklım vardır, der de, tutup gösteremezsin!

Kudret bunları sana kullandırır, fakat istediğin gibi muâyene edemezsin.

Bunların hepsi kendi lisânları ile "var var..." diye sayha etmiyor mu? O halde neden Hakk'a yüzünü çevirmezsin de ağyâra taparsın?

Ne güzel söylemişler:

Ey dil! Sana sen gelmek içün az mı dolaşdın?
Kaç bin puta tapdın bu sanemgâhda hesâb et.

Hulâsa bütün bunlar, düşünmeksizin Hakk'ın vahdâniyyetine şâhiddirler.

Arâzi-i cibilliyyetinizde kaç türlü, kaç renkde varlık var... Melekiyyet, şeytâniyyet, hayvâniyyet, insâniyyet... Ruh, bunların hepsinden geçer.

Onun içün âkil olan, gaflet kaydından kurtulur, halâs bulur. Nefsinin dizginlerini çeker. Esfel-i sâfilîne düşmez!

Lisânının zikrini yapar, ki o, keffâret ve derecâtdır...

Kalbinin zikrini yapar, o, Hakk'a yakınlıkdır.

Kalb ki, cesedin emîridir, Hakk'ın esîridir. Onu kalıbının vazifesinden ayırırsa, Hakk'a âyine olur. İşte o vakit görüleceği o âyinede görür. Elverir ki kalb perdelenmesin.

Hulâsa Allahü Teâlâ, insanın her uzvunu hikmetle yaratmış, bir iş için yaratmış. Onları yaradılışı üzerine kullanmak, Hakk'ı tezekkür etmek demekdir.

14– ve hüvelleżiy saħħarelbaħre lite'k̈ülû minhü laħmen ṫariyyen ve testaħricù minhü ħılyeten telbesùnehà ve terelfülk̈e mevàħıre fiyhi ve litebteğù min fad̄lihî ve leξallek̈üm teşk̈ürùne.

O öyle bir hâlıkdır ki; kezâ denizi sizin içün kemâl-i lûtfu ile teshîr eden O'dur. Husûsiyle, o denizden taze balık yiyesiniz. Giyeceğiniz, kullanacağınız, zînetlenmeniz içün nefis mücevherât çıkarasınız. (Bunları size musahhar kılan hep O'dur.)

Ey gören!

Denizde sefineleri de görürsünüz ki, suyu yara yara gidiyor. Onun fazlından nasîb arayasınız, ticâret isteyesiniz, geniş rızıklara sahib olasınız, hem de şükredesiniz diye bunlar size musahhar kılınmışdır.

وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ ۚ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَنْ
يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ
اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ ۖ وَمَا
يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۚ فَالَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ
﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوا
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا
سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَى
اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ
مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

15- ve elkâ fiyl'ardı revâsiye en temiyde biküm ve enhâren ve sübülen leƹalleküm tehtedûne.

Ve kemâl-i lûtf ve rahmet-i Sübhânîmizle yeryüzünde ağır baskılar, sizinle temâyül etmesin, sallanmasın, Arzı tahkîm etsin içün, büyük, sağlam dağlar halketdik. Yolunuzu bulmanız içün de yollar ve nehirler vaz'etdik. Uzak yerlere bunlarla doğru gidebilmeniz içün.

16- ve ƹalâmâtin ve binnecmi hüm yehtedûne.

Bir de alâmetler vücûde getirdik. Geceleyin bâdiyelerde, büyük denizlerde yollarınızı şaşırmayıp, gideceğiniz yerlere gidesiniz diye hesâbsız yıldızlar, müteârif yıldızlar yaratdık.

17- efemen yahlüku kemen lâ yahlüku efelâ tezekkerûne.

İmdi, maddesiz, modelsiz, zamansız, illetsiz, garazsız, ketm ü ademden mevcûdâtı yaradan; hiçbir şey'i yaradamayan gibi midir?

(Ey müşrikler!) Vâhid u ehad, ferd u samed olan Allah'a karşı şerîk koşanlar, Hakk'ı bırakıp zulme dîvân duranlar, Hakk'dan gayrisine tapanlar, tapdıranlar, (nefslerine tapanlar; ki bu puta, çok akıllıyım diyenler de tapmışlardır) tezekkür etmez misiniz? Daha nasîhat kabul etmez misiniz?

18- ve in teƹuddû nıƹmetallâhi lâ tuhsûhâ innallâhe leğafûrün rahıymün.

Allah'a nasıl şerîk koşarsınız? Onun ni'metlerine nasıl küfredersiniz? Ni'metini sayayım derseniz, tâkatınız yetmez, sayamazsınız. (Gelin, Hakk'a şerîk koşmakdan dönün, vech-i insânînizi Hakk'a çevirin, O'nun ni'metlerine küfretmekden vazgeçin, tevbe edin. Muhakkak içinize, dışınıza muttali' olan Allah, tevbe ederseniz, îman ederseniz, hoş ameller yaparsanız); gafûrdur, seyyiâtınızı örtbas eder, Rahîmdir; O'na dönmenizi, tevbenizi kabul eder.

19- vallâhü yaʿlemü mâ tüsirrûne ve mâ tuʿlinûne.

Allah sizin; kalblerinizde gizlediğiniz, lisânlarınıza uymayan i'ti-kadlarınızı, niyyetlerinizi, neyi gizlemişseniz onları, lisânınızda olup da kalbinizde olmayanları, ya'ni neyi âşikâr kıldınızsa hepsini bilir.

(Ey inananlar! Onun içün zümre-i münâfikînden olmayın.)

Allahü Teâlâ, gizli, âşikâr tutduğunuz her şey'i bilir. O'nun ilmi her şey'i muhîtdir.

20- velleẓiyne yedʿûne min dûnillâhi lâ yaḣlükûne şey'en ve hüm yuḣlekûne.

Ey müşrikler, ey inadçı kâfirler!

Allah'a şerîk koşup da, ona bedel, ibâdete lâyık gördüğünüz, tapdıklarınız, duâ etdikleriniz, nefislerinizi temsil eden o âtıl putlar hiçbir şey halkedemezler. En hakir bir şey'i bile yaratamadıkları gibi, kendileri yaradılırlar.

21- emvâtün ğayrü aḣyâ'in ve mâ yeşʿurûne eyyâne yübʿaṡûne.

Onlar hep ölüdürler. Bizzat diri değillerdir. Ne zaman dirileceklerinin de farkında değillerdir.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'den; bütün putlar ma'nâsı tahsîl edildikden sonra, bilhassa âciz insan putuna işâret vardır. Zîra diğer putlar cemâtdır, hayvandır. Onlar hakkında ne zaman dirileceklerinin farkında olmak mevzûbahs değildir. Âciz insan putu mevzûbahsdir. Onların esâsen kalbleri ölüdür.

22- ilâhüküm ilâhün vâḣıdün felleẓiyne lâ yü'minûne bil'âḣireti kulûbühüm münkiretün ve hüm müstekbirûne.

İlâhınız; Ehad, Ferd u Samed olan İlâhdır. Sizin ma'bûdün bilhak olarak tanıyacağınız ilâh, bir tek ilâhdır.

İsminiz, resminiz yok iken, kendi kendinizi bilmez iken,

muhitiniz tanımaz iken, tapdıklarınız sizi bilmez iken, ketm ü ademden sizi bu sahne-i şuhûda getiren, vücûd veren O'dur.

Âhırete inanmayanların, (Hakk'ın şeref-i likâsına gönül vermeyenlerin) kalbleri inkâr ile doludur. Onlar îmânı, nefsâniyyet mes'elesi yapmışlardır, kibirlerine yediremezler, peygamberleri çekemezler, onların tanıtdığı, beyân etdiği Allah'a îman edemezler.

23- lâ cereme ennallâhe yağlemü mà yüsirrûne ve mà yuğlinûne innehu lâ yüĥıbbülmüstek̈biriyne.

Şu muhakkakdır ki, onların içlerine, dışlarına, serâir ve zamâirine, bütün hafâyâsına muttali' olan Allah; ilm-i huzûr-ı Sübhânîsi ile; küfr ve dalâlden gizlediklerini ve alenî kıldıklarını bilir.

(Cezâ ona göre hazırlanmışdır.)

O, Hakk'a karşı kibirlenenleri, îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapıp tekebbür edenleri sevmez. (Allah da bir kimseyi sevmedi mi, azâbın en ağırını verir.)

Ey tâlib! Burada da bir incelik vardır:

Hakk'ın "El-kibriyâ" sıfatına bürünerek; o sıfatla, mütekebbire, zâlime, kâfire karşı kibirlenenleri de Allah ayrıca sever.

Resûl-i Zîşân Efendimiz:

"Tekebbür, mütekebbire karşı sadakadır" buyurmuşlardır.

24- ve iżà kıyle lehüm mà żä enzele rabbük̈üm kàlû esàt̃ıyrül'evveliyne.

Onlara istifsâr yolu ile, "Rabbiniz Peygamberinize ne indirdi?" denilse; inzâl olunan Kur'ân'ı inkâr ederek, istihzâ ile:

"Eskilerin masallarından başka bir şey indirmedi" derler.

25- liyaĥmilû evzàrehüm k̈àmileten yevmelkıyàmeti ve min evzàrilleżiyne yuđıllûnehüm biğayri ğılmin elâ säe mà yezirûne.

(Müstehziyâne verdikleri bu cevâbın günü gelecek. Evet o, cüz'î tasarrufların kalkdığı, emvâl, evlâd, güvenilen şeylerin hiçbirinin menfaat veremeyeceği gün gelecek. O) kıyâmet günü onlar kendi vebâllerini kâmilen yüklendikden başka, ya'ni kendi amellerinin günâhından mâadâ; nâdanlıkla, câhilane, dalâlete sevketdikleri kimselerin yüklerini de misli ile yüklenecekler dir.

Uyansınlar, uyansınlar!.. Onların yüklendikleri ne fenâ bir yükdür, o ne tehammül olunmaz bir ağırlıkdır! (Hem dâl hem mudil ha! Hem dinsiz, hem din hırsızı ha!)

26– kad mek̃erelleżiyne min kablihim feetallâhü bünyânehüm minelkavâ̧ıdi feh̃arre ̧aleyhimüssakfü min fevkıhim ve etâhümüļażâbü min h̃ays̃ü lâ yeş̧urûne.

Evet, onlardan evvel gelen kâfirler de hîleler kurmuşlardı. Allah da onların binâlarını tâ temelinden sarsdı yıkdı, tavanları başlarına çökdü. Azab bağteten, duyamayacakları cihetden, hiç beklemedikleri tarafdan geldi.

Helâklerinin emri verilip azab gelmezden evvel emâresi bile bilinmiyordu.

Evet, "hayatdan azloldun" emri birdenbire geldiği zaman, beşeriyyet binâları bir sarsıntıya uğrar, semâya sığamaz gibi yaşadıkları o sahte benlikleri birdenbire üzerlerine çöker!

Bu azab, dünyâda...

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيْهِمْ وَيَقُوْلُ اَيْنَ شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ
تُشَآقُّوْنَ فِيْهِمْ ؕ قَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ
وَالسُّوْٓءَ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۙ ﴿٢٧﴾ الَّذِيْنَ تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيْٓ
اَنْفُسِهِمْ ۪ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوْٓءٍ ؕ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوْٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ
فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿٢٩﴾ وَقِيْلَ لِلَّذِيْنَ اتَّقَوْا مَاذَآ اَنْزَلَ
رَبُّكُمْ ؕ قَالُوْا خَيْرًا ؕ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ؕ
وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ ؕ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِيْنَ ۙ ﴿٣٠﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ
يَّدْخُلُوْنَهَا تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ لَهُمْ فِيْهَا مَا يَشَآءُوْنَ ؕ
كَذٰلِكَ يَجْزِي اللّٰهُ الْمُتَّقِيْنَ ۙ ﴿٣١﴾ الَّذِيْنَ تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ
طَيِّبِيْنَ ۙ يَقُوْلُوْنَ سَلٰمٌ عَلَيْكُمُ ۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ
﴿٣٢﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَاْتِيَ اَمْرُ
رَبِّكَ ؕ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ وَمَا ظَلَمَهُمُ
اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٣٣﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّاٰتُ
مَا عَمِلُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ع ﴿٣٤﴾

27- sümme yevmelkıyâmeti yuhziyhim ve yekûlü eyne şürekâiyelleziyne küntüm tüşâkkûne fiyhim kâlelleziyne ûtulilme innelhızyelyevme vessûe alelkâfiriyne.

Bu Neş'e-i ûlâ'daki azabdan sonra Kıyâmet gününde Allah onları; Allah'ı ve Resûlûllah'ı tekzîb etdiklerinden, hak ve hakîkate cebhe aldıklarından dolayı rüsvây edecekdir.

Sübhânehu Teâlâ, tevbîh ve takri' yolu ile:

Ey hem dal ve hem mudil olan gürûh!

Hani nerede, o sizin haklarında şikak çıkarıp durduğunuz, mü'minlere adâvet etdiğiniz şerîklerim?

O, münâkaşalarınızın mevzûu olan, "yaratır" diye iddiâ etdiğiniz âtıl, bâtıl putlar?

Azabdan sizi kurtaracağını iddiâ etdiğiniz tapdıklarınız nerede? Nerede onlar?

Kendilerine ilm verilmiş olanlar dediler ki:

"Hakîkat bütün sefalet ü zillet, âr; Allah ile azamet yarışına çıkanların, o Kitâb-ı İlâhî'yi inkâr edenlerin, onları tebliğ eden peygamberleri tekzîb edenlerin, ehl-i îman ile istihzâ edenlerin, küfürde inâd ederek mü'minlere hakaret edenlerin üzerinedir.

Fenâlık kâfirlerin başına gelecek" diye bağıracaklardır.

28- elleziyne teteveffâhümülmeläiketü zâlimiy enfüsihim feelkavüsseleme mâ künnâ namelü min sû'in belä innallâhe aliymün bimâ küntüm tamelûne.

Küfürde ısrâr ve inâd eden o kâfirlerin, evet küfr ile kendi nefislerine zulmeden o zâlimlerin canını almak üzere Melekler geldiği vakit, (azâbı muâyene edecekler de), inkıyâd ve teslîm göstererek:

"Biz hiçbir fenâlıkda bulunmadık" diyecekler. (Kur'ân'a ve Resûlûllah'a cebhe aldıklarını inkâr edecekler.)

Melekler:

"Eveet... Siz fenâlık yapdınız. Edebi terk ederek Allah'a, Resûlûllah'a, Kitâba isyân etdiniz. Ve Allah inkârınızı, tekzîbinizi, ısrâr ve inâdınızı, bütün yapdıklarınızı bilir. Yapdıklarınızın

karşılığını göreceksiniz. Şimdi inkârınız, azâbı gördükden sonra teslim ü inkıyâdınız size fâide vermeyecekdir" diyecekler.

29- fedĥulû ebvàbe cehenneme ĥàlidiyne fiyhà felebi'se mešvelmütek̈ebbiriyne.

Haydi derhal Cehennemin kapılarından giriniz! (Her sınıf lâyık olduğu, kendilerine ayrılan kapıdan girsin bakalım) Orada kalacaksınız.

Bak! Mütekebbirlerin karargâhı ne kötü karargâh, onların yeri ne kötü yerdir, denecek.

Ey tâlib!
Tekebbür üç kısımdır:
1- Allah'a karşı tekebbür. O'nunla azamet yarışına kalkmak. Bu, cehl-i mahzdan ileri gelir.
2- Resûl üzerine tekebbür. Nefsini azîz görüp, onu da kendi gibi beşer zannederek, onun vahy ile imtiyazını hased edip, îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapmak. Bu da Allah'a karşı tekebbür gibidir. Kıyâmetdeki azablarının istihkâkı ebedîdir.
3- İbâdullaha karşı tekebbürdür. Kendinden başka her şey'i küçük görür, mevcûdâta nazar-ı hakaretle bakar.

Bunların hepsinin sonu helâkdir.
Ne güzel söylemişler:

"Olmasa kibr ile riyâ
Sensin ol beyt-i kibriyâ..."

30- ve kıyle lilležiynettekav mà žä enzele rabbük̈üm kàlû ĥayren lilležiyne aĥsenù fiy hàžihiddünyà ĥasenetün ve ledàrül'àĥıreti ĥayrün ve lenıξme dàrülmüttekıyne.

Nefislerini muhâfaza edip, Allah'ın haram kıldığı şeylerden sakınmış olanlara, muhabbet ile korkanlara, "Rabbimiz bizi ahsen-i takvîm sırrına mazhar kılmış, rûh-ı menfûh ile tekrîm etmiş, bize muhabbet-i Sübhânîsi ile tecellî etmiş, o sevgiden

mahrûm kalırız" diye tir tir titreyenlere ise, "Rabbiniz ne indirdi?" denildiğinde, onlar:

"Hayır indirdi" demişlerdir.

Güzel iş yapanlar içün güzel bir mükâfat vardır.

(Bu dünyâda Kur'ân'ın emirlerine, ahkâmına mutâbaat edip nevâhîden kaçanlara) elbetde Âhıret evi daha hayırlıdır.

Allah'ın emirlerine ta'zimkâr, mahlûkatına şefekatkâr olanların yurdu da ne hoşdur.

31- cennâtü ʿadnin yedhulûnehâ tecriy min tahtihel'enhârü lehüm fiyhâ mâ yeşâüne kezâlike yecziyllâhülmüttekıyne.

Bunlar, altından: Ulûm-ı ledünniyye, ma'rifet-i İlâhiyye enhârı akan Adin Cennetlerine gireceklerdir. Onlar orada her istediklerini bulacaklardır. Diledikleri her şey vardır.

Allah; tav'an itaat edenlere, zulme dîvân durmayanlara, vech-i insânîlerini hak ve hakîkatden çevirmeyenlere, fazîleti menfaata tercih edenlere böyle mükâfat verir.

32- elleziyne teteveffâhümülmeläiketü tayyibiyne yekûlûne selâmün ʿaleykümüdhulülcennete bimâ küntüm taʿmelûne.

Onlar ki hak ve hakîkatden ayrılmadılar; rûhu kabzetmeğe a'vânı ile gelen melekü'l mevt, ruhlarını kabzedecekleri zaman tertemiz bir kalbe (öyle bir gönül ki; fıtrat-ı asliyyesini bozmamış, zulm kiri, şirk karanlığı uğramamış, mülevvesât-ı tabiiyye yok, şehevât, muhâlefet ve mezmûmatdan münezzeh) ta'zim ü tebşîr ile selâm verirler.

"Esselâmu aleyke yâ Allah'ın dostu!" diye, Allah'ın selâmını söyler ve O'nun Cennetini tebşîr ederler; "Ey belâya sâbir olan zât! Îmânınız, sabrınız, güzel amelleriniz ve bütün yapdıklarınıza karşı şeref-i bekâya, şeref-i likâya nâil oldunuz, Cennete dâhil olunuz" derler.

33– hel yenžurûne illâ en te'tiyehümülmeläiǩetü ev ye'tiye emrü rabbiǩe ǩežâliǩe feŝalelležiyne min kablihim ve mà žalemehümullâhü ve lâǩin ǩânû enfüsehüm yažlimûne.

İmdi Cenâb-ı Hakk tevbîhen ve takrîan, müşrikleri beyân buyuruyor: (Kâfirler; küfürlerinin gurûru ile îmânı bir nefsâniyet mes'ele-si yapdılar da, îman etmeyelim diye Meleklerin) ruhlarını, canlarını alması içün gelmesini, yâhut Rabbin Teâlânın azab emirlerinin icrâsını bekliyorlar. (Yalnız onu bekliyorlar, değil mi?)

Kendilerinden evvel gelenler de öyle yapmışlardı. Onlara Allah zulmetmedi, kendi nefislerine kendileri zulmetdiler.

Peygamberleri tekzîb etmeleri, Allah'ın Kitâbını inkâr etmeleri, beğenmemeleri, o Kitab ruhlara hitâb edip nefislere hitâb etmediğinden dolayı hakaret etmeleri, emrolundukları şeyleri terk etmeleri, nehyolundukları şeyleri inâdına irtikab etmeleri, onları türlü türlü azâba, çeşit çeşit ikaba lâyık kılmışdır.

34– feeŝâbehüm seyyiàtü mà ŝamilû ve ĥàka bihim mà ǩânû bihî yestehziûne.

Buna binâen inâd ederek yapdıkları seyyiat, kendilerine muzır oldu, başlarına musîbet oldu. Büyüklenerek, inkâr yolu ile istihzâ etdikleri şey, kendilerini kuşatdı.

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ
نَّحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٥﴾
وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ ۚ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي
مَن يُضِلُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ
أَيْمَانِهِمْ ۙ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ
فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾
وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
﴿٤١﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

35- ve kâlelleżiyne eşrekû lev şäallâhü mâ ʕabednâ min dûnihî min şey'in nahnü ve lä âbäünâ ve lâ harremnâ min dûnihî min şey'in kežälike feʕalelležiyne min kablihim fehel ʕalerrüsüli illelbelâğulmübiynü.

Dalâlin zirvesinde gezen ve her ne olursa olsun inkârı gaye ittihaz etmiş olan müşrikler, şirklerine (istihzâ yolu ile) bir hüccet olmak üzere:

"Allah dileseydi biz de, atalarımız da ondan başkasına tapmazdık. Yalnız kendisine ibâdet ederdik ve haram kıldığı şeylerden başka bir şey'i haram eylemezdik" dediler.

Kendilerinden evvel gelenler de böyle yapmışlardı. Şerîk koşmuşlardı, helâli haram, haramı helâl kılmışlardı.

Buna karşı peygamberlerin vazifesi, yalnız Hakk'ı âşikâr bir sûretde tebliğden ibâretdir. Taraf-ı İlâhîden geleni beyân da; hidâyete nâil olanlar içün; işitildiği vakit şek ve şübhe olmayacak şekilde vâzıh bir tebliğden ibâretdir.

36- ve lekad beʕasnâ fiy külli ümmetin resûlen enıʕbüdullâhe vectenibuttâğûte feminhüm men hedallâhü ve minhüm men hakkat ʕaleyhiddalâletü fesiyrû fiyl'ardı fenżurû keyfe kâne ʕâkıbetülmükežžibiyne.

Celâlim hakkı içün, biz her ümmete "Vahdâniyyetle muttasıf (vücûdiyle mevcûd, sıfâtiyle muhît, esmâsiyle ma'lûm, ef'âliyle zâhir, âsâriyle meşhûd olan) Allah'a ibâdet edin ve tâğutdan (hak ve hakîkatden uzaklaşdırandan) ictinâb edin" diye ihtârda bulunmak üzere bir Resûl ba'setdik.

Sonra içlerinden kimine Allah hidâyet nasib etdi (yüzünü Hakk'a çevirdi, ibâdetini O'na yapdı, tâğutdan ictinâb etdi. İhtiyâr-ı cüz'isini böylece kullandı.)

Kimisinin de üzerine dalâlet sâbit oldu, inâd ve ısrârları onları o hâle lâyık kıldı.

Ey müşrikler!

Ey ehl-i şek!

Yeryüzünde bir gezin de bakın. Peygamberleri tekzîb edenlerin, onlarla, Kitabla istihzâ edenlerin âkıbeti nasıl oldu. Onların âsârından ibret alın.

37– in taĥrıŝ ξalâ hüdàhüm feinnallàhe lâ yehdiy men yüđıllü ve mà lehüm min nàŝıriyne.

Ey Resûllerin ekmeli!

Sen şefkatinle onların hidâyet bulmalarına harîs isen, Cenâb-ı Hakk, inâd ve temerrüdleri dolayısiyle dalâletde bırakacağı kimselere hidâyet vermez!

Cebr ü kahr ile hidâyet olmaz! Kötü ihtiyârları ile dalâli seçenlere hidâyet edilmez! Onların azâbını kaldıracak yardımcıları da yokdur.

Ey tâlib! Nazm-ı Kerîm'de mühim incelikler vardır.

Sûre-i Kasas'da: **"İnneke lâ tehdiy men ahbebte..."** buyurulmuşdur.

Kezâ Sûre-i Şûra'da: **"Ve inneke letehdiy ilâ sırâtın mustakiym..."** buyurulmuşdur.

İmdi, "İnneke lâ tehdiy men ahbebte...) nazm-ı Sübhânîsinin nezâketi üzerinde duracak olursak:

"Sen sevdiğini, şiddet-i hırsınla, ihtimâmınla îmânını murâd etdiğine hidâyet edemezsin. Tarîk-i Hakk'a irşâd edemezsin...

Âyetin zâhirinden tahsîl olunan ma'nâ budur:

"Ve inneke letehdiy ilâ sırâtın mustakiym..." nazm-ı kerîminde de:

"Ey Ekmelerrüsül!

Nâib-i Hakk olman, esrâr-ı zâtiyyeme âgâh ve sıfât-ı İlâhîme lâyık bulunman hasebiyle bütün kullarımızı sen muhakkak doğru yola hidâyet edersin" buyuruluyor.

Hidâyet edemezsin, hidâyet edersin... Bu incelikleri anlatalım:

Habîbim!

Min haysitteessür sen istediğini hidâyete sevk etmeye çalışma, edemezsin!

Min haysitte'sîr elbetde hidâyete sen sevk edeceksin.

Senin şânına teessür sıfatı yakışmaz!

Sen, te'sîr sıfatının sâhibisin.

Senin, sûretinle değil, hakîkatınla her arzun olur. Rabbin seni hidâyetin menbaı kıldı. Sûret-i hissiyyenle değil, sûret-i ma'neviy-yenle her istediğini yaparsın.

Şurada bir misâl verelim:

İşte şerîatın zaptiye nâzırı olan Hz. Ömer, bu sahne-i şuhûdda canlı bir tecellîdir.

"Yâ Rabbi! Ömer'le İslâm'ı azîz et" diye, Resûl-i Zîşân, Rabbisine niyâz eder etmez; Peygamberin mübârek başını almaya gelen Ömer bir an içinde pûte-i nebîde eriyerek, kesâfetini letâfete, zulmetini nûra inkılâb etdirdi de "Fâruk" nâmını aldı, re'yine muvâfık, defâat ile âyet nâzil oldu.

Ey hakîkat arayan! Cenâb-ı Hakk nasıl **"Elhamdülillâhi rabbil âlemiyn"** fermân-ı Sübhânîsiyle, rubûbiyyetini mutlak i'lân etmişse, Habîb-i edîbinin rahmetini de; **"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil'âlemiyn"** nazm-ı azamet unvânı ile mutlak i'lân etmişdir.

Evet, ne güzel söylemişler:

Bir zerrecik ahzetse kamer nûr-ı vechinden
Hurşîd-i cihantâba edâ-i zimem eyler

Zâtında şefaat o kadardır ki, dilerse
Bir nazra ile mahv-ı zünub-ı ümem eyler.

Ey Şâh-ı Rüsül! nazar-ı akdes-i lûtfun
Mücrimleri Cibrîl kadar muhterem eyler...

Hulâsa; Cenâb-ı Muhammed aleyhissalâtü vesselâm, Allah'ın sevmediğini sevmez, hakîkatde onun sevdiğini de Allah reddetmez.

38- ve aksemû billâhi cehde eymânihim lâ yebʿaŝullâhü men yemûtü belâ vaʿden ʿaleyhi ħakkan ve lâǩinne eǩŝerennâsi lâ yaʿlemûne.

Ey Peygamber-i Hakk!

Onların hüsrânlarından şefkat-i nübüvvetinle kendini yorma!

Onlar kaskatı kalbleri ve buğz u adâvetlerinin şiddeti ile: Allah ölmüş olanları ba'setmez (bir daha hayat vermez) diye, Allah'a kat'î yemin etdiler.

Eveet ba'sedecek. Ba's ve haşr, O'nun hak olarak va'didir. Kadirdir, muktedirdir, kudret-i kâmile sâhibidir, her şey O'nun irâdesi tahtındadır, va'dinde vefâsı muhakkakdır.

(İsmimiz, resmimiz, cismimiz, vesmimiz, bunların hiçbirisini bilmezken, maddemizi, modelimizi, kendimizi ve muhîtimizi tanımazken; bizi bu sahne-i şuhûdda taayyün etdiren Allah), ikinci hayatda da bizi diriltmeye, bize hayat vermeğe, dağıtmağa ve toplamağa elbetde kadirdir.)

Velâkin nâsın ekserîsi O'nun kudret-i Sübhânîsini bilmezler.

39- liyübeyyine lehümülleżiy yaħtelifûne fiyhi ve liyaʿlemelleżiyne ǩeferû ennehüm ǩânû ǩâżibiyne.

Onlar ki; ba'sedileceklerini uzak görüyorlardı, muhal diyorlardı. Bu hususda ihtilâfa düşmüşlerdi.

İşte ihtilâf eyledikleri şey'i bildirmek içün ba'sedecek!

Kâfirler yalancı olduklarını bilsinler diye diriltecek!

40- innemâ kavlünâ lişey'in iżâ erednâhü en nekûle lehu ǩün feyeǩûnü.

Ey ehl-i inkâr!

Nasıl ba'si inkâr edebilirsiniz?

Mevcûdât üzerinde kemâl-i kudretimiz, irâde-i Sübhânîmiz dâima temâşâ edilmekdedir.

Biz bir şey'in olmasını murâd eylediğimiz zaman; bizim sözümüz o şey'e "ol" demekden ibâretdir. Ol deriz; terâhîsiz, mühletsiz, müddetsiz, saatsiz, lâhzasız, ansız oluverir.

Ey tâlib!
Hattâ bu "Kün" emrindeki ta'rif de tefhîm içündür, tefhîm.

41– velleẑiyne hàcerù fiyllâhi min baʿdi mà žulimù lenübevviennehüm fiyddünyà ĥaseneten ve leecrül'âĥıreti ekberü lev kânù yaʿlemùne.

İmdi Cenâb-ı Hakk, mü'minlerin yüksek derecelerini beyân buyuruyor:
Allah uğrunda zulm görenlere gelince:
Hakk namına zulm gördükden sonra, Allah içün hicret edenleri, dünyâda iyi bir sûretde iskân edeceğiz, güzel yerlerde bulunduracağız. Bununla beraber âhıret mükâfâtı daha büyükdür.
Ah... Zulme dîvân durmayıp, Allah ile azamet yarışına kalkana boyun kesmeyip, necâbet-i asliyyemi, seciyye-i insânîmi, o emânet-i Hakk'ı muhâfaza edeceğim diye Allah uğrunda hicret edenleri, Allah'ın nasıl karşılayacağını bilseler...

42– elleẑiyne šaberù ve ʿalâ rabbihim yetevekkelûne.

Onlar ki: Bütün belâlarda Allah'a rücû' etmişlerdir, her hallerinde Hakk'dan gayri bir yere dayanmamışlardır, küffârın ezâsına sabr eylemişlerdir. Ve Rablerine de güvenen kimseler onlardır.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُوٓا أَهْلَ
ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ وَأَنزَلْنَآ
إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُوا ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخْسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ
فِى تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ
رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ
يَتَفَيَّؤُا ظِلَٰلُهُ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓا إِلَٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ
إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ
فَمِنَ ٱللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ
ٱلضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

43- ve mä erselnâ min kablike illâ ricâlen nûhîy ileyhim fes'elû ehležžikri in küntüm lâ taʕlemûne.

Ey Peygamber-i Hakk!
(O inadçı müşrikler senin sıfat-ı beşeriyyetini görüp risâletini nasıl istib'ad ediyorlar? "Allah, Peygamber gönderse Melekden gönderir" diye mi iddia ediyorlar?)

Biz, senden evvel de bizi beyâna, hak ve hakîkatı tebliğâ; (beşeriyyeti zulmetden nûra çıkarmak içün, ücretsiz, külfetsiz, minnetsiz, gönderdiğimiz peygamberlerin hepsini) ancak ricâl olarak gönderdik.
Dîni, îmânı kütüb-i mübeyyeneyi; ahkâmı ile biz onlara vahyediyorduk.

Senden bunları kabul etmiyorlarsa söyle:
Ey inadçı, câhil mütekebbirler!
Bilmiyorsanız ehl-i zikre sorun, ehl-i kitab ulemâsına sorun; doğru mudur, vâkıa mutâbık mıdır öğrenin.

44- bilbeyyinâti vezzübüri ve enzelnä ileykežžikre litübeyyine linnâsi mâ nüzzile ileyhim ve leʕallehüm yetefekkerûne.

Onları beyyinelerle, açık mu'cizeler ve Kitablarla gönderdik.
Ey Ekmelerrüsül!
Kezâ sana da Kur'ân'ı inzâl etdik ki; nâsa, kendileri içün indirilen emr ü nehyi beyân edesin de; gaflet ü nisyândan kurtulsunlar, (sermâye-i Hakk olan hayâtı, o sayılı nefeslerini hak ve hakîkatdan uzak olarak geçirmesinler, ihlâs tedârik etsinler, çalışsınlar, edeb ve ahlâkla süslensinler), tefekkür etsinler, olanı görsünler içün.

45- efe eminelležiyne mekerüsseyyiâti en yahsifallâhü bihimül'arda ev ye'tiyehümülʕažâbü min haysü lâ yeşʕurûne.

46– ev ye'ĥużehüm fiy tekallübihim femâ hüm bimuঽciziyne.

Ey Resullerin ekmeli!

Senin helâkin içün hîle dokuyanlar, seyyiât icrâ edenler, Allah'ın türlü türlü intikamından korkmuyorlar mı?

Ayaklarının altında toprağın yarılmayacağından, kadir ü gâlib olan Allah'ın onları yere geçirmeyeceğinden, yâhut hiç beklemedikleri zamanda ansızın azâb-ı elîme dûçâr olmayacaklarından, gidiş ve gelişleri esnâsında Allah'ın bu azâbının kendilerine yetişemeyeceğinden, yâhut azâbı önleyeceklerinden emin midirler?..

Hâtır u hayâllerine gelmeyen azabdan emân mı buldular ha?..

Allah onları tepelerken, O'nun ahz u batşının karşısında, o kahr-ı İlâhî'ye karşı mukavemet edemezler, kudret gösteremezler. Allahü Teâlâ'yı âciz kılacak değillerdir.

47– ev ye'ĥużehüm ঽalâ teĥavvüfin feinne rabbeküm lereûfün raĥıymün.

Yoksa onlar, havf u haşyet içinde bulunurlarken, kendilerinden önce helâk olan kavmi düşünüp ve yavaş yavaş eksilmelerinden dolayı korku içindeyken, azâbın kendilerini helâk eylememesinden emin mi oldular?

(Cenâb-ı Hakk, raûf, pek şefkatli ve esirgeyici olduğundan dolayı azâbınızı tâ'cil etmiyor, rahîm olduğundan dolayı mühlet veriyor, azâbı te'hir ediyor. Vicdânınızı, aklınızı, insâfınızı derler toplar, tezekkür eder, uyanırsınız diye.)

48– evelem yerev ilâ mâ ĥalekallâhü min şey'in yetefeyyeû żılâlühu ঽanilyemiyni veşşemâili sücceden lillâhi ve hüm dâĥırûne.

İbret nazarı ile bakmazlar mı?

Allah'ın ketm ü ademden; hükm-i Sübhânîsi, emr-i rabbâ-

nîsi ile ibda' olunan, halkedilen, meydana getirilen bütün varlık; O'na nasıl inkıyâd etmişdir.

O'nun yaratdığı gölgeli şeye bakmıyorlar mı ki? Onların gölgeleri zillet ile (nasıl) Allah'a secde ederek sağa sola eğiliyorlar.

Ya'ni gölgesi bulunan eşyânın gölgeleri bile, sâhiblerinin emrinde değil, kudret-i Bârî altında musahhardırlar.

49- ve lillâhi yescüdü mà fiyssemàvàti ve mà fiyl'ardı min däbbetin velmeläiketü ve hüm lâ yestekbirûne.

50- yehâfûne rabbehüm min fevkıhim ve yefalûne mà yü'merûne.

O müsrif müşrikler, nasıl Allah'a inkıyâd etmeyi, itâat etmeyi kibirlerine yediremezler?

Semâvât ve Arz'da yürüyen zîhayat, tav'an ve tab'an, o Cemâlullah'ı ve celâlini mütâleada müstağrak olan Melâike, gayeleri kurbiyyet olanların hepsi; ibâdetde, inkıyâdda kibir göstermezler. Üzerlerinde olan Rablerinden (sevgi ve saygı ile) korkarlar.

Ey bahr-ı gaflet ve dalâlde gark olanlar!

O, ma'rifetullah zevkı ile dolu olanlar, Allah'ın emirlerini hem kabul ve hem tahsîn ederek işlerler. Emrolunanı öyle işlerler.

51- ve kàlellàhü lâ tettehızû ilâheynisneyni innemà hüve ilâhün vàhıdün feiyyàye ferhebûni.

Ey inadcı müşrikler!

Bâhusus Allah buyurdu ki:

İki ma'bûd edinmeyin. İki ilâh ittihaz etmeyin. Mâ'budün bilhak ancak bir Allah'dır, benden korkunuz. (Beni bırakıp da, mahlûkatımdan, masnûâtımdan korkmayın.)

Bütün korkularınızdan, recâlarınızdan bana sığının, bana dönün.

52- ve lehu mâ fiyssemâvâti vel'ardı ve lehüddiynü vâsıben efeğayrellâhi tettekûne.

(Nasıl O'na dönülmez?) Semâvâtdakiler, yerdekiler, âlem-i ulviyyât ve âlem-i süfliyyâtda ne varsa hep O'nundur.

İbâdat, tâat, inkıyâd, cezâ hepsi O'nundur O'nun...

Bu, bu kadar âşikâr iken, siz Allah'ın gayrısından mı korkuyorsunuz?

Allah'dan başkasından mı sakınıyorsunuz?

Ey câhiller! Dâr ve nâfi'; O'ndan gayri var mıdır?

53- ve mâ biküm min nıʿmetin feminallâhi sümme izâ messekümuddurrü feileyhi tec'erûne.

Hem sizdeki bütün ni'metler Allah'ındır. Her bir ni'met Allah' dandır. Vehbî olanı da, kisbî olanı da... Neniz varsa hep O'nundur.

Sonra (cibillî bir hâliniz de vardır) size bir fenâlık dokunduğu zaman O'na tadarrû' edersiniz. Sıkıntının def'olması içün O'na yalvarırsınız. Ancak O'na yalvarır yakarırsınız.

54- sümme izâ keşefeddurre ʿanküm izâ feriykun minküm birabbihim yüşrikûne.

Sonra, yalvarmanız yakarmanız üzerine sizden o kederi açdığı zaman, o fenâlığı kaldırdığı an; hemen içinizden bir gürûh, Rablerine şirk ederler, (âciz insan putuna tapmaya, zararı ve fâidesi olmayan âtıl putları ilâh ittihaz etmeye başlarlar.)

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ
كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾
وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً
وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ
أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ
مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾
وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا
فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

55– liyekfürù bimä àteynàhüm fetemetteʿù fesevfe taʿlemùne.

Verdiğimiz ni'metlerin şükrünü yapmasınlar. Varsınlar ni'metle-rimize karşı inâd ve istikbâr ile nankörlük etsinler...

Verdiğimiz mühletle dünyâda zevk ile geçinin bakalım... Yârın göreceksiniz, yakında âkıbetinizi bileceksiniz.

56– ve yecʿalûne limà lâ yaʿlemùne naśıyben mimmà rezaknàhüm tallàhi letüs'elünne ʿammà küntüm tefterùne.

Bir de: kendilerine verdiğimiz rızıklardan; ilim şânından olmayan, birtakım cemat makulelerinden olan putlara bir hisse, bir nasib ayırıyorlar, "Bu, Allah'ın bu da putlarındır" diyorlar.

Ey müsrif ve müfritler!

Tallâhi siz, Allah'a karşı yapdığınız iftirâlardan herhalde sorulacaksınız.

57– ve yecʿalûne lillâhilbenàti sübhànehu ve lehüm mà yeştehùne.

Onların cümle-i iftirâlarından biri de: Eşbâh u evlâddan münezzeh olan Allah'a; "Melâike, Allah'ın kızlarıdır" demeleridir.

Onlar Allah içün, "Kızlar yapar" derler.

Hâşâ Allah ondan tamamıyle münezzehdir.

Kendilerine ise, erkek çocuk arzu ederler.

58– ve iżà büşşire ehadühüm bil'ünsà żalle vechühu müsvedden ve hüve keżıymün.

Halbuki onlardan birine "bir kız çocuğun oldu" müjdesi verildiği vakit, hiddetinden, hüzn-i kerâhatinden dolayı yüzü simsiyah oluyor, zevcesine ve yavrusuna da ğayz ve buğz ile doluyor.

59- yetevârâ minelkavmi min sûin mâ büşşire bihî eyümsiküĥu ʿalâ hûnin em yedüssühu fiyttürâbi elâ säe mâ yaĥkümûne.

Müjdenin kötü te'sîrinden kavminden hayâ ederek gizleniyor. "İmdi bunu ne yapayım? Hakarete, mezellete katlanarak tutayım mı, yoksa toprağa mı gömeyim?" der.

Dikkat edin, iyi düşünün! (Şirkde yüzenler, sahte benliğinin karanlığnıda kalanlar, zulmü adle tercih edenler, Hakk'a tapamayıp da nefsine tapanlar) ne fenâ hükümler veriyorlar. Kız çocuğu diye yavrularını diri diri toprağa gömüyorlar.

Ey tâlib!
Bu âyetin huzûrunda huşû' ile dur, bunun ma'nâ-i enfüsîsini iyi düşün!
Evlâdını Allah'sız büyütmek, hak ve hakîkate uzak olarak yetişdirmek; onu diri gömmek cinâyetine de benzemez. Zîra o cinâyet onun cesedini imhâ etmişdir, çocuğun rûhu, ma'nâsı Hz. İbrâhim'in taht-ı terbiyesine teslim edilmişdir.

Fakat... Çocuğu Allah'sız, îmâna düşman olarak, hak ve hakîkate buğz ile dolu olarak yetişdirmek ise; onun cesedini katletmek değil, îmânını katletmek demekdir.

Hikmet-i islâmiyyede, müebbed binnâr katil nefsi ile îmânını katleden katildir. Öbür katilde insanın üç günlük hayât-ı sûrîsi elinden alınır. Halbuki îmânın katlolunmasında ise, kişinin müebbed istikbâli elinden gider.

60- lilleẑiyne lâ yü'minûne bil'âĥıreti meŝelüssev'i ve lillâhilmeŝelül'aʿlâ ve hüvelʿaziyzülĥakiymü.

Âhırete inanmayanların, ebedî hayâta îman etmeyenlerin, sayılı nefeslerinin bu âlemde inkıta'larıyle her işi olmuş bitmiş zannedenlerin; Allahü Teâlâ hakkında öyle kötü meseli, öyle kötü sıfatı vardır ki: "Melâike, Allah'ın kızlarıdır" derler.
Allah'ın hakkı ise mesel-i â'lâdır. En yüksek sıfatlı, ma'-

bûd-ı hakikîdir. Her şeyden müstağnîdir. Kız evlâd filân böyle şeylerden münezzehdir.

Vâhid'dir, Ehad'dır, Ferd'dir, Samed'dir, ulûhiyyetinde müstakildir, rubûbiyyetinde münferiddir, Hayyül-Kayyûmdur. Kemâl-i kudreti ile teferrüd etmişdir. Bâhusus hakîmdir. Yapdığını hikmet-i bâliğa ile yapar. O, emrine gâlibdir.

Erkek yaratmasında da, dişi yaratmasında da hikmeti vardır.

O'nun kudretini temâşâ eden akıl içün emirlerine teslimiyyetden daha huzurlu bir şey yokdur.

61– ve lev yüâh̆ıżüllâhünnâse biżulmihim mâ terek̆e ʿaleyhâ min däbbetin ve lâk̆in yüah̆h̆ırühüm ilä ecelin müsemmen feiżâ cäe ecelühüm lâ yeste'h̆ırûne sâʿaten ve lâ yestakdi-mûne.

(Bununla beraber) şâyet Allahü Teâlâ adl ü intikamiyle tecellî edip, nâsı, kendilerinden sâdır olan isyanlarından, kötülüklerinden, zulümlerinden dolayı muâheze etseydi, yeryüzünde bir hayat sâhibi bırakmazdı.

Velâkin onlara mukadder bir ecele kadar mühlet verir, te'hîr eder.

Onların, hazret-i ilminde takdîr etmiş olduğu ecelleri gelince de ne bir saat geriletebilirler, ne ileri gidebilirler.

62– ve yecʿalûne lillâhi mâ yek̆rehûne ve teṡıfü elsinetühümülk̆eżibe enne lehümülh̆usnâ lâ cereme enne lehümünnâre ve ennehüm müfreṫûne.

Kezâ kasvet-i kalblerinden dolayı; şebîh ü nazîrden münezzeh olan Allah'a, kendi istemediklerini nisbet ediyorlar: (Kızlar isnâd etmek gibi. Bu sözleriyle, âşikâr küfrü irtikâb etdikleri halde, bir de) dilleri kendilerine yalan söyler durur.

Tasrîhan ve tahsîsen diyorlar ki: Allah yanında derece-i ulyâ, en güzel makam onlarınmış.

Elhak! Ateş onların. Doğrusu onlar orada ebedî kalacaklardır. Hem onlar ona en önde gidecekler. Cenneti ararken Cehenneme ilerleyecekler.

Şân-ı ulûhiyyete yakışmayan şey'i Allah'a isnâd etmenin cezâsı olarak, ateşde unutulmuş muâmelesine tâbi' tutulacaklardır.

63- tallâhi lekad erselnä ilä ümemin min kablike fezeyyene lehümüşşeytânü a'mâlehüm fehüve veliyyühümülyevme ve lehüm 'azâbün eliymün.

Ey Ekmelerrüsül!

Allah'a kasem olsun ki, senden evvel geçmiş olan ümmetlere Peygamberler gönderdik. Şeytan onlara amellerini tezyîn etdi, kendilerine hoş gösterdi. Peygamberleri tekzîb etdiler, inkâr etdiler.

İşte Şeytan onlara bu gün içün yâr oldu, karîn oldu. (Aman ne kötü karîn...) Kıyâmet gününde kendi nefsine yardım etmekden âciz.

Onlar içün elîm bir azab vardır.

64- ve mä enzelnâ 'aleykelkitâbe illâ litübeyyine lehümülleziyhtelefû fiyhi ve hüden ve rahmeten likavmin yü'minûne.

Ey Peygamber-i Hakk!

Makam-ı fazl u cûdumuzdan; Kütüb-i Sâlifeyi câmi' ve ziyâdesiyle beraber olan Kitâbı; Kıyâmetin ahvâlini, helâl ve haramı, mü'min-lerle kâfirler arasındaki ihtilâfı onlara beyân edesin diye inzâl etdik.

Kezâ onun içün inzâl etdik ki; mü'minlere hidâyet ve rahmet olsun.

Ey tâlib!

İmâm-ı Ali kerremallâhu zâtehu Hazretlerinden rivâyet olunan bir hadis-i şerifin meâlinde şöyle buyuruluyor:

Resûlûllah'dan (S.A.V.) işitdim:

"Fitne olacak" buyurdular.

"O fitneden çıkılacak yer neresidir?" diye sordum.

"Kitâbullah" buyurdular. "Onda sizden evvelkilerin ve sizden sonrakilerin de haberi vardır. Aranızda onunla hükmedin. Onu hakem ta'yin edin. Aranızdaki hüküm de mevcuddur. O, ilm-i mahzdır. Hezel kitabı değildir. Ehl-i ilm, ondan doymaz. O, hablullah-i metîndir, zikr-i hakîmdir. Kim ki ondan konuşdu doğru konuşdu. Kim ki onunla hükmetdi, adâletle hükmetdi. Onunla amel eden me'cûr olur. Kim ki ona da'vet etdi, sırât-ı müstâkiyme da'vet etdi."

وَاللّٰهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم
مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ
﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ
أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِي
مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ ۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَاللّٰهُ
فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي
رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ
يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم
مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ
أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾

65- vallâhü enzele minessemäi mäen feaȟyâ bihil'arḋa baṣ̌de mevtihâ inne fiy żâlik̈e leâyeten likavmin yesmeṣ̌üne.

Allahü Teâlâ, Semâdan bir su indirdi de onunla kurumuş olan Arz'ı diriltdi, tekrar hayat verdi. İşte bunda, düşünüp dinleyenler içün bir âyet vardır.

Nazm-ı Kerîm'den ma'nâ-i enfüsî tahsîl edilecek olursa:
Semâdan indirilen rahmet: Kur'ân-ı Mübîndir. Çünki o rahmet dinlenir. Zâhirde bildiğimiz su, dinlenmez, görülür.

Sonra Kur'ân, mü'minlerin hayatlarının sebebidir. Cehl ile ölmüş olan kalbler onunla dirilir dirilir... Onu dinlemekle Allah'a yaklaşılır. Onu dinlemekle hak ve hakîkate ulaşılır. (Onu dinleyenlerin dinleme tarzından; mü'min, münâfık, kâfir belli olur, ayrılır.)

66- ve inne lek̈üm fiyl'enṣ̌âmi leṣ̌ıbreten nüskıyk̈üm mimmâ fiy büṫûnihî min beyni ferš̈in ve demin lebenen ȟâliš̈an säiğan lişşâribiyne.

Ey tâlib!
Bu mevcûdât, havassımızla idrâk etdiğimiz ve edemediğimiz bütün varlık, irâde-i Sübhânî ile taayyün eden bildiğimiz, bilemediğimiz bütün avâlim, kitâb-ı tekvînîdir. Fakat her göz onu göremeyeceğinden, her kulak işitemeyeceğinden, Allahü Teâlâ mahz-ı lûtf u keremiyle bu kitâb-ı tekvîninin hulâsası olan ve ahkâmı eskimeyeceği tahakkuk eden kitâb-ı tenzîlî olan Kur'ân-ı Mübîn'i inzâl buyurmuşdur.

İmdi, **"Ve inne leküm fiyl'en'âmi..."** âyet-i kerîmesinden bir meâl alacak olursak:
Vaz'iyetin müsâid değildi, bir şey okuyamadın, zemin yardım etmedi, zaman yardım etmedi, muhîtin sahip olmadı, bir şey elde edemedin, fakat bir sağılır hayvan da mı görmedin?

Ey teemmül ve tedebbür edenler!

Her halde sağmal hayvanlarda da bir ibret vardır. Eğer sun-i kudretimizi düşünürseniz; biz kanla gübre arasından süt halkederiz; ne kan renginden bir renk, ne gübre kokusundan bir koku asla uğramaksızın çıkan hâlis sütden içiririz ki; içenlerin boğazından kolayca kayar gider.

67– ve min šemeràtinneĥıyli vel'a\u011fnàbi tetteĥıžûne minhü seǩeren ve rizkan ĥasenen inne fiy žàliǩe leàyeten likavmin ya\u011fkılûne.

Ey erbâb-ı teemmül!

Kezâ size hurmalıkların ve üzümlüklerin meyvalarını da yediririz. Siz onlardan hem bir müskir çıkarırsınız, hem bir güzel rızk.

Akıllarını yerli yerine kullananlar, hak ve hakîkati görenler ve düşünenler içün; Allah'ın kemâl-i kudret ve hikmetine delâlet eden âyet vardır.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk nazm-ı kerîm'de: "Sekir, ondan sonra güzel bir rızık" buyuruyor.

Evet, hurma veyahut üzüm güzel bir rızık olarak kullanılmayıp da sekir verecek şekle sokulunca, o akıl nûrunu nâra inkılâb etdirecek hal, onun neresinde gizlenmişdir?

Gayet güzel bir şey, çirkinliğe isti'mâl edildiği vakitde ise ne neticeler verebilir?

Bir kadeh sekir veren şey'in fennen yirmi dört saat zarfında bir kalb atış tarzını nasıl bozarak ziyâdeleşdirdiği, sekre mübtelâ olan kimsenin taa kaç batın sonra ahfâdındaki te'sirâtı âşikârdır...

Meyhâne imiş bir adı da dâr-ı şifânın
Son menzilidir dâr-ı şifâ, bezm-i vefânın

Meyhâne yine bir sürü insan ile dolmuş
Dikkatle bakın renklerine kül gibi solmuş

Bîçârelerin anlayamam aklı ne olmuş
Denmez mi ki zehrâbe-i işretle bozulmuş.

Bilmem ne çıkar serveti beyhûde serefden
Dilhûn oluyor âile bu hâle esefden.

Gençler, alınız dersi, vukûât-ı selefden
Siz bâri koşup kurtarınız nesli telefden.

İşretdir eden bünye-i insânı perişân
Âyât ile nehyetmiş anı, Hâlık-ı zîşân;

Bir katresin içmek iken bâis-i husrân
Bilmem ki nasıl meylediyor içkiye insan?

İdrâkimiz âfet-i girdâb-ı sefâlet
İsmet ü haya düşmeni, vâdi-i rezâlet

Mâni-i refâh, mâder-i envâ-ı cinâyet
İğrenç kokusundan tanınır vasfa ne hâcet?

Nâmus u şeref boş yere berbâd edilir mi?
Bir beldenin âsâyişi ifsâd edilir mi?

Ekmek parası meyhaneye îrâd edilir mi?
İşret güheri sâfımıza mahz-ı kederdir,
Bir neş'esi yokdur anın mâyesi şerdir

Bezminde geçen ömre yazık çünkü hederdir.
Oğlum, sana âid bu sözüm nush-ı pederdir.

Kanûn-ı hikmet anı men'etse sezâdır,
İhmâle de gelmez bu husus halka ezâdır.

Efrâda düşen maksad kanûna rızâdır
Kanûna muti' olmayanın hakkı cezâdır.

68- ve evĥâ rabbüke ilennaĥli enitteĥıżiy minelcibâli büyûten ve mineşşeceri ve mimmâ yaξrişûne.

Olanı görenler içün ibret alınacak şeylerden biri de, arının hâlidir ki, Rabbin arı denilen o zaîf hayvana vahyetmesi dolayısiyle kudret-i hikmetiyle onun kemâlini nasıl izhâr etdi.

Rabbin, bal arısına, "Dağlarda, kırlarda, ağaçlarda, insanların sizin içün yapdıkları çadırlarda; pergelsiz, mıstarsız, altı köşeli göz göz evler yapın" diye vahyetdi.

69- śümme küliy min küllisśemerâti feslükiy sübüle rabbiki żülülen yaĥrücü min bütûnihâ şerâbün muĥtelifün elvânühu fiyhi şifâün linnâsi inne fiy żâlike leâyeten likavmin yetefekkerûne.

Sonra her nevi' meyva ve çiçekden ye de, Rabbinin sana çok kolay yapdığı yollara i'vicâcsız, inhirâfsız bal yapmak için git.

Onların içlerinden muhtelif renkli, nâsa şifâyı hâvî içecek şeyler çıkar.

Bunda, olanı gören kavm içün âyet, ibret vardır.

70- vallâhü ĥalekaküm śümme yeteveffâküm ve minküm men yüreddü ilâ erżelilξumüri likey lâ yaξleme baξde ξılmin şey'en innallâhe ξaliymün kadiyrün.

Îcâd ve i'dâm kudretinin sâhib-i hakikîsi olan Allah, lûtf-ı Sübhânîsi ile sizleri ketm ü ademden izhâr eyledi.

Dünyâ denilen bu dâr-ı ibtilâda kalacağınız müddeti takdîr eyledi. Dünyâ sahnesinde yaşatacağı kadar sizi yaşatdıkdan sonra, rûhunuzu (bu âlemden) alır. İçinizden bir kısmının ömrünü dünyâ sahnesinde erzel-i ömre kadar uzatır.

Ya'ni içinizde uzun ömre reddolunanlar vardır.

Ey tâlib!

(Cenâb-ı Hakk burada, kulunda bulunan varlıkların hepsi-

nin âriyet olduğunu; her şey'in sâhib-i hakikîsi kendisi bulunduğunu duyuruyor ve bilgilerine mağrûr olanların, sahte benliklerine güvenenlerin, "yaradırım" sevdâsında gezinenlerin, mevcûdâta nazar-ı hakaretle bakanların benliklerine ağır bir neşter vuruyor. "Biliyordun da niçin unutdun? Benim diye gezerken niçin çocuk gibi oldun? Aklına mağrûr idin de, neden çocuk akıllı oldun?" diyor. Şu hal, nâs içün bir ibret olamaz mı? Çok kavîyim diye gezerken niye tufûliyyet anlarına döndün? Niçün zaîfü'l-bünye oldun? Neden kuvvetin noksanlaşdı? Anlama niye azaldı? Unutmalar niye başladı?)

Hakkıyle bilen ve kadir olan Allah'dır.

71- vallâhü faďďale baʕďaküm ʕalâ baʕďın fiyrrizkı femelleźiyne fuďďılû biräddiy rizkıhim ʕalâ mà meleket eymànühüm fehüm fiyhi seväün efebinıʕmetillâhi yecĥadûne.

Ey eshâb-ı teklif!

Cenâb-ı Hakk sizi rızk husûsunda ba'zınızı ba'zınız üzerine tafdîl eyledi, üstün kıldı. Kimini zengin, kimini fakir yapdı.

(Zengin olanlar, Hakk'ın bu lûtfuna mazhar olanlar, o ni'meti yerli yerine kullanmışlar mıdır? Mâlik oldukları hâdimlerini müsâvi hisse alacak bir şekilde iştirak etdirmişler midir? Hepsinin rızkını veren Allah'dır; bunun farkında mıdırlar?

"Lûtf-ı Hakk herkese bîminnet
Dest-i abd, arada bir âlet..."

Buna îman etmiyorlar mı?

Allah'ın ni'metlerini inkâr edip O'na şerîk ittihaz ederek) nankör olurlar.

Ey tâlib!

Hakk'ın ni'meti sende âriyetdir. Sen onu ehline verirken, ni'metler; "benimdir" hissi ile gururlanarak verecek olursan, kendinle, Hakk'a şerîk koşmuş olursun.

Onun içün Cenâb-ı Hakk "Allah'ın ni'metini bilerek hâlâ inkâr mı ediyorlar?" diye buyuruyor.

72– vallâhü ceξale lek̈üm min enfüsik̈üm ezvàcen ve ceξale lek̈üm min ezvàcik̈üm beniyne ve ḧafedeten ve rezekak̈üm minet̄t̄ayyibàti efebilbàt̄ılı yü'minùne ve binıξmetillâhi hüm yek̈fürùne.

Kullarının ahvâlini ıslâh eden zât-ı zü'l-celâl; sizin cinsinizden, evet benî nev'inizden tafaddulen sizin içün zevceler yapdı. Onlarla ünsiyet peydâ edersiniz, nesilleriniz olur.

Yine sizin içün çocuklar ve torunlar yapdı. Kerem-i Sübhânîsi ile size tertemiz rızıklar verdi; mîzâcınız takviye olunsun da, kuvvetlenip Hakk'a şükredesiniz diye.

Şimdi hak ve hakîkata tâbi' olmaklığı terk mi ediyorlar. Kur'ân-ı Mübîn'e arka mı çeviriyorlar? Bâtıla îman edip Allah'ın ni'metine karşı küfür mü ediyorlar?

وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَّلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ (٧٣) فَلَا تَضْرِبُوْا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ
اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ (٧٤) ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَّمْلُوْكًا لَّا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَّمَنْ رَّزَقْنٰهُ مِنَّا رِزْقًا
حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَّجَهْرًا هَلْ يَسْتَوٗنَ اَلْحَمْدُ
لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ (٧٥) وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
اَحَدُهُمَا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَّهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰىهُ
اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُّ لَا يَاْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِيْ هُوَ وَمَنْ يَّاْمُرُ
بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ (٧٦) وَلِلّٰهِ غَيْبُ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ
اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ (٧٧) وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ
مِّنْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ شَيْـًٔا وَّجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ (٧٨)
اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرٰتٍ فِيْ جَوِّ السَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
اِلَّا اللّٰهُ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ (٧٩)

73- ve yaʿbüdûne min dûnillâhi mâ lâ yemlikü lehüm rizkan minessemâvâti vel'ardı şey'en ve lâ yestetıyʿûne.

Allah'ı bırakarak, Semâlardan ve yerden kendilerine hiçbir rızık vermeğe iktidarı olmayan; ellerinden hiçbir şey gelmeyen şeylere tapıyorlar.

74- felâ tadribû lillâhil'emsâle innallâhe yaʿlemü ve entüm lâ taʿlemûne.

Ey câhiller!

Şerîk ve şebîhden münezzeh olan Allah'ın ulüvv-i şânına artık misâller getirmeyiniz. O'na nasıl emsâl getirebilirsiniz?

Allahü Azîmüşşân ilm-i huzûriyle sizin bütün ahvâlinizi, evet tapındıklarınızın bütün hallerini bilir.

Ey gâfiller!

Hakkıyle O'nun kudretine âgâh olmayan ey câhiller! Siz ise bir şey bilmezsiniz; nasıl O'na mesel darbetmeye kalkarsınız?

75- dareballâhü meselen ʿabden memlûken lâ yakdirü ʿalâ şey'in ve men rezaknâhü minnâ rizkan hasenen fehüve yünfiku minhü sirren ve cehren hel yestevûne elhamdü lillâhi bel eksérühüm lâ yaʿlemûne.

Bütün sırlara, gizliden gizlilere alîm olan Allah, şunu temsil getirdi:

Mevlâsının izni olmaksızın hiçbir şey'i kazanmaya, tasarruf etmeye kadir olmayan bir abd-i memlûk ile, bir de tarafımızdan güzel bir rızka, geniş bir servete nâil kıldığımız bir hür ki, tasarruf hakkı var. İmdi servetini istediği gibi kullanmaklık hakkı olduğundan; gizli ve âşikâr düşmüşü kaldıran, sadaka veren bu hür ile, o abd-i memlûk bir olur mu?

Biri hür; emvâlinde istiklâl ve ihtiyâriyle tasarrufu var. Biri köle; re'sen tasarrufdan mahrûm. Bunlar hiç bir olur mu?

Hamdin kâffesi Allahü Teâlâ'ya mahsusdur.

Zîra hakîkatde veren O'dur, alan da O'dur. Verir alır. Her şey O'nundur. Onun içün hamd ü senâ O'na mahsusdur.

Putlar buna nasıl lâyık olabilirler?

Fakat nâsın ekserîsi bunu bilmezler. (Hakk'ı bırakırlar da âciz insan putuna, nefislerinin putlarına taparlar. O öyle gizli bir putdur ki, "çoook akıllıyım, hürüm" diye geçinenler de o puta taparlar. Evet akıl, asâ-i şerîat olmaz da isyâna inkılâb ederse, insanı Şeytana tapdırır.

76– ve đareballâhü meŝelen recüleyni eħadühümä ebǩemü lâ yakdirü ʿalâ şey'in ve hüve ǩellün ʿalâ mevlâhü eynemà yüveccihhü lâ ye'ti biħayrin hel yesteviy hüve ve men ye'mürü bilʿadli ve hüve ʿalâ śıràţın müstekıymin.

Cenâb-ı Hakk şunu da misâl getirdi:

Biri dilsiz, hiçbir şey'e kudreti yok, ne anlar, ne anlatır, nereye gitse hiçbir netice alamadan döner gelir. O, yalnız efendisine bâr. Diğer bir kimse de; adâletle âmir, doğru yolu ta'kîb eder, nereye gitse hayırla işi bitirir gelir.

İmdi bu iki kimse birbirine müsâvi olabilir mi? Kâbil-i kıyâs mıdır?

77– ve lillâhi ğaybüssemàvàti vel'arđı ve mä emrüssàʿati illâ ǩelemħılbaśari ev hüve akrebü innallàhe ʿalâ ǩülli şey'in kadiyrün.

(İnadçı kâfirler istihzâ edip kıyâmetin vukûunu isti'câl ediyorlardı, Cenâb-ı Hakk bu âyeti gönderdi.)

Bütün Semâvâtın ve Arz'ın gaybını bilmek Allah'a mahsusdur.

Sâat işi, ya'nı kıyâmet ise o; göz kırpmak kadar, belki de daha yakın, daha çabuk, daha evvel gelebilir.

Zîra Allah her şey'e kemâl-i azametiyle kadirdir, O'nun kudretine nihâyet yokdur.

Ey hakîkat yolcusu!

Kıyâmet hakkında konuşmak isteyen kimse, acaba dün bugün içün, bugün de yârın içün rü'yâ olduğunun farkında değil midir? Kırk sene, elli sene yaşayana, "Gözünü kapa ortaya bir şey koy" dendiği vakit ne koyabilir?

78– vallâhü ahrecekûm min bütûni ümmehâtikûm lâ taʿlemûne şey'en ve ceʿale lekümüssemʿa vel'ebsâre vel'ef'idete leʿallekûm teşkürûne.

(Kudretine nasıl nihâyet olsun?)

Allahü Teâlâ, sizi annelerinizin karnından; asla ne umûr-ı dünyâdan, ne âhıretden hiçbir şey bilmediğiniz halde çıkarmışdır. (Hatta o kadar bilgisiz ki; mini mini bir civcivden daha bilgisiz. Zîra ona bildirilmişdir; o ufacık gaganla yumurtanın kabuğuna vur da çık diye.)

Sizi, hiçbir şey bilmediğiniz halde çıkardı. Öyle iken size işitme, gözler, gönüller verdi. Tâ ki şükredesiniz, bu âleme gelip gitmedeki gaye nedir, işitilecek şey nedir, bu mescid-i kebîr-i kâinâtda kimin sesi ilâmâşâallah devam edecekdir, görülecek nedir, gönül neye karargâh olacakdır, kalb ile kalıbın vazîfesi nasıl ayrılacakdır; bunların verilişindeki gayeyi duyup yerli yerine kullanasınız diye.

Ey tâlib!

İşitmenin görmeye takdîm olunmasınaki hikmet; Vahyi telâkkî, işitmeye bağlı olması hasebiyledir.

Ey hakîkat yolcusu!

"Dareballâhü meselen abden memlûken lâ yakdirü alâ şey'in..." âyet-i kerîmesinin ma'nâ-i zâhirîsini yukarıda yazmışdık. İmdi de ma'nâ-i enfüsîsine âid bir meâl alalım:

Abd-i memlûk: Nefsine esir olmuş, (Hakk'ın gayrısını sevmiş. Hakk'ın gayrısını sevenlerden bir kısmı Şeytana kul olur, ona taabbüd eder; bir kısmı şehvete kul olur, ona taabbüd eder; bunlardan bir kısmı dünyâya tapar, paranın kuludur, in-

sanlığını satar. Onun içün: **"Efereeyte menittehaze ilâhehu hevâhu"** (Câsiye: 23) "Kişinin gönlündeki muhabbeti neye ise, ibâdeti onadır" buyurulmuşdur.) Onun kahrından âciz, hükümlerini men'etmeye gücü yetmiyor.

Hür ise; Hazâin-i kalbe sâhib kılınmış, letâif-i fikr ile tezyîn edilmiş, nefs ü şeytânı kovabilmiş, ma'rifet rızkı ile merzûk, hikmet, ilhâm, rüşd, tevfîk ile rızk-ı haseneye nâil, müşâhede ve cemâle sâhib, nefsini, vücûdunu infâk edebiliyor, **"Men kâne lillâh kânallâhu leh..."** "Kim ki Allah içün oldu, Allah da onun içün oldu" sırrına mazhar olmuş.

İmdi bu iki kul, ya'ni nefsinin esîri olan abd ile, istiklâl-i rûhî'ye mâlik olan abd; ubûdiyyetde ve ma'rifet-i rubûbiyyetde hiç müsâvi olur mu? Belki câhiller indinde müsâvi olabilir. Ehl-i cehil, ehl-i yakînin kadrini bilmez. Ehl-i hak, Hakk ile beraberdir.

79- elem yerev ilettayri müsahharâtin fiy cevvissemâ'i mâ yümsikühünne illellâhü inne fiy zâlike leâyâtin likavmin yü'minûne.

Arzdan uzaklaşmış, cevv-i Semâda musahhar olup itaat eden, uçuşan kuş cinsini görmüyorlar mı? Bir kerre bakdılar mı?

Ferd u Samed, kudret-i tâmme sâhibi Allah'dan başka kimin onlara hükmü geçer?

Onları o vaz'iyyetde Allah'dan başka tutan nedir?

Bu tutuşda, elbetde Hakk'ın vahdâniyyetine, sıfât-ı kemâliyye ile muttasıf olduğuna îman eden kavm içün kudret ve irâdetine, ilm-i Sübhânîsine çok âşikâr âyetler, ibretler var.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsini tahsîl edecek olursak:

Nazar-ı ibretle bir kerre atf-ı nazar etdiler mi? Kuvâ-i rûhaniyye, kuvâ-i nefsâniyye, fikir, akıl, vehm ü tahayyül; âlem-i ervâhın fezâsında bir maddeye taallûk etmeksizin, bir cism-i sakîle dayanmaksızın nasıl musahhardırlar?

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ بُيُوْتِكُمْ سَكَنًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ جُلُوْدِ
الْاَنْعَامِ بُيُوْتًا تَسْتَخِفُّوْنَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَا اَثَاثًا وَّمَتَاعًا
اِلٰى حِيْنٍ ﴿٨٠﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّمَّا خَلَقَ ظِلٰلًا وَّجَعَلَ
لَكُمْ مِّنَ الْجِبَالِ اَكْنَانًا وَّجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيْلَ تَقِيْكُمُ
الْحَرَّ وَسَرَابِيْلَ تَقِيْكُمْ بَاْسَكُمْ كَذٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُوْنَ ﴿٨١﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلٰغُ
الْمُبِيْنُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُوْنَ نِعْمَتَ اللّٰهِ ثُمَّ يُنْكِرُوْنَهَا وَاَكْثَرُهُمُ
الْكٰفِرُوْنَ ﴿٨٣﴾ ع وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيْدًا ثُمَّ
لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَاِذَا رَاَ
الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُوْنَ
﴿٨٥﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا شُرَكَآءَهُمْ قَالُوْا رَبَّنَا
هٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا الَّذِيْنَ كُنَّا نَدْعُوْا مِنْ دُوْنِكَ فَاَلْقَوْا
اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿٨٦﴾ وَاَلْقَوْا اِلَى
اللّٰهِ يَوْمَئِذِ نِ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿٨٧﴾

80– vallâhü ceʿale leküm min büyûtiküm seƙenen ve ceʿale leküm min cülûdil'enʿâmi büyûten testehıffûnehâ yevme żaʿniküm ve yevme ikâmetiküm ve min aṡvâfihâ ve evbârihâ ve eşʿârihâ eṡâṡen ve metâʿan ilâ hıynin.

Allah umûr-ı meâşınız, iskânınız içün hâneler, (bütün inşaat malzemeleri) ihsân etdi.

Yolda kolaylıkla nakledilebilmesi, (yaylalarda temiz hava alınabilmesi, göç zamanında konaklanabilecek ve bir mekândan bir mekâna geçebilmeniz içün;) davarların derisinden çadır gibi, hafif hafif, taşınması kolay takma evler de ihsân etdi.

Onların yünlerinden, tüylerinden, kıllarından; sağ olduğunuz müddetçe evinizin tefrîşi husûsunda kullanacağınız şeyler, elbiselik kumaşlar, ticâret edilecek meta'lar ihsân etdi.

81– vallâhü ceʿale leküm mimmâ haleka żılâlen ve ceʿale leküm minelcibâli eknânen ve ceʿale leküm serâbiyle tekıykümülharre ve serâbiyle tekıyküm be'seküm kežâlike yütimmü nıʿmetehu ʿaleyküm leʿalleküm tüslimûne.

Allah, yaratdığı şeylerden, sizin istirâhatınız içün gölgeli mahaller de yapdı. Dağlarda yuvalar, yontulmuş evler, mağaralar, sıcağa, soğuğa, harbde yapacağınız savlete karşı sizi koruyacak elbiseler ihsân etdi.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk bunların hepsinin maddesini halketdiğini i'lân ediyor, beşere ihsân etmiş olduğu kuvâ ile onların ihtirâını bekliyor. Her günün ihtiyacı ne ise onun karşılanmasını istiyor.

Allah size, hakkıyla müslüman olmanız, elinizden, dilinizden, âlem-i insâniyyetin huzûr bulması, kalbinizde muhabbet-i İlâhiyye karargâhı kurulması içün ni'metini böylece tamamladı.

Ya'ni me'mûl ki; Hakk'ın bu kerem-i Sübhânîsi karşısında O'na münkad olursunuz, ibadât u tâatınızı O'na hasredersiniz, bütün umûrunuzu O'na teslim edersiniz, sahte benlikden soyunur, O'nu kefîl ve vekîl ittihaz edersiniz.

82– fein tevellev feinnemâ ʿaleykelbelâğulmübiynü.

Ey Resûllerin ekmeli!

Bu açık beyândan sonra, onlar hükm-i İlâhîden yüz çevirirlerse, kelime-i Hakk'ı kabul etmezlerse, onların i'râzından üzülme. Sana ne? Çünki senin vazifen ancak bir tebliğ-i beliğden ibâretdir. (Onu da bâliğan mâbelağ yapdın.)

83– yaʿrifûne nıʿmetallâhi sümme yünkirûnehâ ve ekserehümülkâfirûne.

Onlar Allah'ın ni'metlerini tanırlar, nebînin mahz-ı hidâyet olduğunu bilirler.

Zîra her nebî, ümmetinin isti'dâdına münâsib olarak taraf-ı İlâhîden techîz edilerek gönderilmişdir. Onun peygamber-i Hakk olduğunu bilirler fakat inâdlarından, nefislerinin sıfatlarının galebesinden, enbiyânın tebliği rûha âid olduğundan, zâhirî âlâyiş muhabbeti onları perdeler. Seciyye-i insânîlerini ayak altına alırlar, nûr-ı fıtratları değişir, evvelki isti'dâdları bozulur, inkâra saplanırlar, Allah'ın ni'metini bilmemezlikten gelirler. Bunların azı câhil, çoğu kâfirdir.

84– ve yevme nebʿasü min külli ümmetin şehiyden sümme lâ yü'zenü lilleziyne keferû ve lâ hüm yüstaʿtebûne.

Cüz'î tasarrufların ilgâ edildiği bir gün gelecek. O gün, her ümmetden bir şâhid ba's edeceğiz. İmanlarına, tâatlarına, küfr ü isyânlarına hakkıyla şâhid bir peygamber getireceğiz. Onların şehâdetinden sonra, o küfr edenlere ne izin verilecek, ne de onlardan tarziye istenecek. Ya'ni o gün onların Allah'ın rızâsını isteme husûsu teklif olunmayacak. Kâfirlere özür ser-

detmeleri içün izin verilmeyecek! Zîra artık dâr-ı âhıretde karar buldular. Dâr-ı cezâda bulunuyorlar. Dâr-ı amel denilen dünyâdan göçmüşler, teklif üzerlerinden kalkmış... (Dünyâ tarladır, âhıret harman, Cennet ve Cehennem de o harmanın mahzenleri.) Mahsûl meydana yığılmış, terbiye vakti geçmiş.

85– ve iżà reelleżiyne żalemülʿażàbe felâ yüḣaffefü ʿanhüm ve lâ hüm yünżarûne.

Ey Peygamber-i Hakk!

Hudûdullah'ı tecâvüz eden o zâlimler; Peygamberlerimizin lisânları ile ve Kitablarımızda açık beyân edilen mev'ûd azâbı gördükleri vakit (çok yalvaracaklar fakat üzerlerinden) o azab ne tahfîf olunacak ne de mühlet verilecekdir.

86– ve iżà reelleżiyne eşreḱû şüreḱäehüm kålû rabbenà hä-ülâi şüreḱäünelleżiyne ḱünnà nedʿû min dûniḱe feel-kav ileyhimülkavle inneḱüm leḱàżibûne.

Ve o müşrikler, Allah'a koşdukları şerîkleri gördükleri vakit, mütadarrıâne ve nâdim olarak:

"Yâ Rabbenâ!

İşte şunlar; senin nâmütenâhî lûtf u keremine küfrederek, ni'metine nankörlük edip, emirlerini inkâr ederek, Kitâbına, Peygamberine cebhe alıp, zât-ı Sübhânî'ni bırakarak ibâdet ettiğimiz şerîklerimiz" diyecekler.

Onlar da onlara derhal şu cevâbı verecekler:

"Ey hem dâl ve hem mudil zâlimler, sahte benliğine mağrur olan zâlimler!

Siz kopkoyu yalancısınız! (Bizler sizi bize ibâdet edin diye çağırmadık. Siz seve seve bize tapdınız.)"

87– ve elkav ilellâhi yevmeiżinisseleme ve ḋalle ʿanhüm mà ḱânû yefterûne.

Allah ile azamet yarışına kalkanlar, o gün Allah'a arz-ı tesli-

miyyet etmişlerdir. Günahlarını i'tirâf ile hükmüne tamâmiyle inkıyâd etmişlerdir. (Fakat ki fâide, o anda inkıyâd ve teslimiyetleri onlara menfaat vermemişdir.) Ve iftirâ etdikleri, bütün uydurdukları şeyler, güvendikleri, şefaatlarını bekledikleri mabûdları onlardan nâbûd olup gitmişlerdir.

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ زِدْنٰهُمْ عَذَابًا
فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ
فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ
شَهِيدًا عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ تِبْيَانًا
لِّكُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى وَّرَحْمَةً وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾
إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَآئِ ذِي الْقُرْبٰى
وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ إِذَا عٰهَدْتُّمْ وَلَا تَنْقُضُوا
الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا
إِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا
مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ
تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبٰى مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِهٖ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ
لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ يُّضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ
وَيَهْدِي مَنْ يَّشَآءُ وَلَتُسْئَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

88- elleẑiyne k̈eferû ve ŝaddû ʢan sebiylillâhi zidnâhüm ʢaẑâben fevkalʢaẑâbi bimâ k̈ânû yüfsidûne.

O hem kendileri kâfir olup, hem de halkı Hakk'a vâsıl olacak yoldan çevirenlere, (hem kendileri kâfir olup küfrü i'lân edenlere, nâsın zaîf tabakasını Allah yolundan alakoyanlara, dîni, îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapanlara) yapdıkları bu ifsâdâta mukabil, azabları üstüne bir azab daha ziyâde etmişizdir.

89- ve yevme nebʢaŝü fiy k̈ülli ümmetin şehiyden ʢaleyhim min enfüsihim ve ci'nâ bik̈e şehiyden ʢalâ häülä'i ve nezzelnâ ʢaleyk̈elk̈itâbe tibyânen lik̈ülli şey'in ve hüden ve raĥmeten ve büşrâ lilmüslimiyne.

Ey Ekmelerrüsül!

Beyân et; O gün her ümmete kendilerinden olan, taraf-ı İlâhîmizden nübüvvet ve risâlet ile gönderdiğimiz peygamberleri şâhid getireceğiz.

Ey Resûllerin Ekmeli!

Seni de bunlara şâhid getireceğiz. Bu kitabı sana ceste ceste indirdik, her şey'i beliğ bir vech ile beyân etdik, bütün milel ü edyânı, kütüb ü suhufu sana inzâl etdik; muvazzah ve mufassal bir halde umûr-ı dinde ve umûr-ı dünyâda, erkân-ı ahkâmda, âdâb u ahlâkda bütün ihtiyaçları karşılasın, herkese hidâyet ü rahmet, hak ve hakîkate teslim olanlara müjde ve saâdet olsun içün.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk ümmetleri halketmiş; onların içerisinde evliyâ, ekâbir-i enbiyâ ve resûller yaratmış, Resûlleri nebîlere, nebîleri velîlere şâhid kılmış.

90- innallâhe ye'mürü bilʢadli vel'iĥsâni ve iytâi ẑiylkurbâ ve yenhâ ʢanilfaĥşâi velmünk̈eri velbağyi yeʢıẑuk̈üm leʢallek̈üm teẑek̈k̈erûne.

Allahü Sübhânehu Teâlâ, kullarını, kendi sıfât-ı Sübhânî-

siyle ittisâf etmesine da'vet ediyor. Sıfatlarından adl, ihsân, şefkat, rahmet, tahâret ile muttasıf olmalarını emrediyor.

Bu sıfatlarla ziynetlenen kimsenin; Habîb, mahbûb, mahfûz olacağını, nefsinden aman bulacağını, şirki, şekki, bâtılı def'edeceğini bildiriyor.

Bu sıfatlarla muttasıf olan kimsenin, ubûdiyyetinde ivaz taleb etmeyeceği, kendi hatâsını tashîh etmekle meşgul olduğundan başkasının ayıbını göremeyeceği bildiriliyor.

İhsânın, akrabadan muhtaçlara verilmesini emrediyor.

İhsânda istikâmet, şart-ı vefâ vardır. O öyle bir istikâmetdir ki, taa âhıret istasyonuna kadar i'vicâcsız devam eder.

Onun Allah'a ibâdeti O'nu görüyor gibidir.

Allah'ın verdiğini, istemeksizin Allah'ın kuluna verir; servetinden, ilminden, hâlinden, aklından, fazlından...

Bütün muâmelâtında nefsinden soyunmuşdur.

Allah işte şu üç şey'i emrediyor, şu üç şey'i de nehyediyor:

Fahşâyı, hayâsızlığı.

Fahşâ: Seni Hakk'dan alakoyan şey'e denir.

Şerîata istihaneti münkeri nehyediyor.

Münker: Günah üzerinde ısrâr.

Bağyi nehyediyor.

Bağy: Zulm.

Ey tâlib!

Nazm-ı kerîmin ma'nâ-i enfüsîsini tahsîl edecek olursak:

Fahşâ: Mevcûdâtı Hakk'ın gayrısına izâfe etmekdir.

Münker: Eşyâya bizâtihî vücûd vererek onu Hakk'sız görmekdir.

Bağy: Her gün renkden renge girmekdir.

Leallekûm tezekkerûn... Cenâb-ı Hakk üç şey'i emretmiş, üç şey'i nehyetmiş. Bu açık beyânı ile de; ni'metini tezekkür edersiniz, nasîhat kabul edersiniz, teemmül edersiniz diye.

91- ve evfû biξahdillâhi izâ ξâhedtüm ve lâ tenkudul'eymâne baξde tevkıydihâ ve kad ceξaltümullâhe ξaleyküm kefiylen innallâhe yaξlemü mâ tefξalûne.

İmdi tezekkür edip nasîhat kabul ederek teemmül edenlerin, fıtrat-ı adâlet üzerine duranların en bâriz alâmâtı; Allah ile yapdıkları ahidlerine sâdık kalmalarıdır.

İşte ona binâen "**Ve evfû...**" muâhede etdiğiniz zaman Allah'ın ahdini yerine getirin. Allah'ın ahdine vefâ gösterin. Allah'ı şâhid tutarak, kendinize kefil göstererek bağlandığınız andları, yeminleri nakzetmeyiniz, andlarınızı sonradan çözmeyiniz, ya'ni yemini te'kid eyledikden sonra bozmayınız. Nasıl bozarsınız? O bîatda, o ahidde Allah'ı vekil kıldınız. Onun ismi ile bağladınız.

Allah, ilm-i huzûru ile, yapdıklarınızı, zamirlerinizdekini bilir.

92- ve lâ tekûnû kelletiy nekadat ğazlehâ min baξdi kuvvetin enkâsen tettehızûne eymâneküm dehalen beyneküm en tekûne ümmetün hiye erbâ min ümmetin innemâ yeblûkümullâhü bihî ve leyübeyyinenne leküm yevmelkıyâmeti mâ küntüm fiyhi tahtelifûne.

O kat kat, kuvvetle, muhkem, sağlam olarak bükdüğü, eğirdiği ipliği tekrar bozup çözen kadına benzemeyiniz. O kadın gibi olmayınız! İçinizde bir ümmet diğer ümmetden daha kesretli, mâlen daha zengin olduğundan dolayı aranızda hîleli yeminler etmeyiniz.

Hulâsa, yeminlerinizi vesîle-i hud'a yapmayınız.

Allahü Teâlâ ancak bununla sizi tecrübe ediyor. (Bu husussda sizi size bildirmek içün imtihan ediyor. Hakk'a hakkıyla teslim olanla, âsî olan seçiliyor.)

Müşriklerin, kâfirlerin zâhirdeki sûrî şevketine, mü'minlerin zâhirdeki kıllet ve za'flarına bakarak kimler Allah'ın ahdine, Resûlûllah'a olan bîâta, habl-i metîn olan Kur'ân'a sarılıp kalacak, kimler ahdi bozacak; bu husus âşikâr ediliyor.

(Netice kıyâmet gününde bildirilecekdir.)

Elbetde kıyâmet günü, cüz'î tasarrufların kaldırıldığı o gün size ihtilâf etdiğiniz şeyleri beyân edecekdir.

93– ve lev şäallâhü leceʕaleküm ümmeten vâhıdeten ve lâkin yuđıllü men yeşäü ve yehdiy men yeşä'ü ve letüs'elünne ʕammâ küntüm taʕmelûne.

Hakîm, alîm, kadir olan Allah dileseydi elbetde hepinizi bir ümmet yapardı. Fakat hikmet-i Sübhânîsinin iktizâsı dilediğine dalâlet, dilediğini hidâyet buyuruyor.

Dilediğini kahr u celâline, dilediğini lûtf u cemâline mazhar kılar. Ve muhakkak hepiniz yapdığınız işlerden mes'ul olacaksınız; dünyâda ahde vefâ gösterdiniz mi?

(Ne içün hidâyete, ne içün dalâlete mazhar olduğunuzu anlayabilmeniz içün herhalde sorulacaksınız.)

وَلَا تَتَّخِذُوٓا أَيۡمَٰنَكُمۡ دَخَلَۢا بَيۡنَكُمۡ فَتَزِلَّ قَدَمُۢ بَعۡدَ
ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمۡ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَلَكُمۡ
عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشۡتَرُوا بِعَهۡدِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ إِنَّمَا
عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمۡ
يَنفَدُ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٖۗ وَلَنَجۡزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا أَجۡرَهُم
بِأَحۡسَنِ مَا كَانُوا يَعۡمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ
وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗۖ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَجۡرَهُم
بِأَحۡسَنِ مَا كَانُوا يَعۡمَلُونَ ﴿٩٧﴾ فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ
فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيۡسَ
لَهُۥ سُلۡطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾
إِنَّمَا سُلۡطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوۡنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشۡرِكُونَ
﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلۡنَآ ءَايَةٗ مَّكَانَ ءَايَةٖۙ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ
قَالُوٓا إِنَّمَآ أَنتَ مُفۡتَرِۭۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٠١﴾
قُلۡ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلۡقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلۡحَقِّ لِيُثَبِّتَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُسۡلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

94– ve lâ tettehızû eymâneküm dehalen beyneküm fetezille kademün bağde sübûtihâ ve tezûkussûe bimâ sadedtüm ğan sebiylillâhi ve leküm ğazâbün ğazıymün.

Yeminlerinizi aranızda mefsedet içün, bâtılı hak şeklinde göstermek içün, yalanı tervîc içün hîle edinmeyin. Bu mezmûm hasletle muttasıf olarak hud'a ve fesâda vesîle ittihâz edip hîle gibi kullanmayınız.

Sonra sağlam basmışken derhal ayaklarınız kayar. (Îman caddesinden cayır cayır yuvarlanırsınız.) Tevhıydden, felâhdan uzaklaşır, îmandan sonra küfre dâhil olursunuz. Halkı da Allah yolundan alakoyduğunuz, tarîk-i Hakk'dan inhirâf etmelerine sebeb olduğunuzdan dolayı çok acı bir azab tadarsınız. Âhıretde de çok acı bir azab çekersiniz.

95– ve lâ teşterû biğahdillâhi semenen kaliylen innemâ ğındallâhi hüve hayrün leküm in küntüm tağlemûne.

Allah'ın ahdini, evet Allah'a karşı yapdığınız ahdi, lâ şey olan lâşe-i dünyâya değişmeyin! Îmandan sonra küfre dönmeyin!

Ahde vefânız, dinde sebâtınız Allah yanında ecr-i azîm ile karşılanır.

O ni'metin ademi yokdur, zevâli yokdur, devâm-ı lezzeti vardır. Eğer onun hayrını bilirseniz, elbetde onu ihtiyâr edersiniz. Bunu bilseniz...

96– mâ ğındeküm yenfedü ve mâ ğındallâhi bâkın ve leneciyennelleziyne saberû ecrehüm biahseni mâ kânû yağmelûne.

Nasıl ind-i İlâhîdeki hayır tercih edilmez? Sizin yanınızdaki hıtâm-ı dünyâ ve muzahrefâtı tükenir, zevâli vardır, muzmahil olur. Allah'ın yanındaki ise; lezzât-ı uhreviyye, maârif-i yakîniyye ilâmâşâallâh bâkîdir.

Elbetde biz o sabredenlere, işledikleri güzel amele karşı, seciyye-i insânîlerini ayak altına bırakmayıp, bâkîyi fânî ile değişmeyip sebât etdiklerinden, ahde vefa gösterdiklerinden dolayı daha güzel mükâfat vereceğiz. Vereceğimiz ecir, işledikleri amelden daha güzel olacak.

97- men ʿamile ŝâliĥan min żekerin ev ünŝâ ve hüve mü'minün felenuĥyiyennehu ĥayâten ṫayyibeten ve leneccziyennehüm ecrehüm biaĥseni mâ ǩânû yaʿmelûne.

Erkek olsun, kadın olsun, her kim mü'min, muvahhid billâh (Allah'ı beyâna gelen resûlleri tasdîk etmiş, ondan gelen kitabları sertâc-ı ibtihâc yapmış) olarak iyi bir amel işlerse, muhakkak ona hoş bir hayat yaşatacağız. İşlemekde oldukları amellerine, sabırlarına, (hukuk-ı Muhammedî'yi muhâfaza husûsunda cihâdlarına karşı) daha lâyık, güzel bir mükâfat vereceğiz.

98- feiżâ kare'telkur'âne festeʿıż billâhi mineşşeyṫânirreciymi.

Ey tâlib!

Ey Kur'ân'ı okumağa kasteden okuyucu!

Kur'ân'ı okuyacak olduğun vakit, Allah'ın rahmetinden tardedilmiş olan Şeytandan evvelâ Allah'a ilticâ et, O'na sığın.

Cenâb-ı Hakk buyuruyor ki:

Benim sıfât-ı İlâhiyyem olan Kelâmullah'ı ya'ni Kitâbımı okumak istediğin an, ona muhatab olmağa niyyet etdiğin zaman, "Ben, Allah'ın rahmetine ilticâ eder, nefsimi Allah'ımın fazl u rahmetine ilsâk eylerim" diyerek, rahmet-i İlâhiyyeden kovulmuş, uzaklaşdırılmış Şeytandan bana sığın.

Ey tâlib!

İnsanın, Rabbisinin huzûr-ı müşâhedesinde füyûzat-ı İlâhîsinde müstağrak kalmasına mâni' olan bilcümle şeyden Hakk'a ilticâ etmesine istiâze denir. Cenâb-ı Hakk'a hakkıyla

istiâze, ancak ma'rife-tullah ile olur. Zîra Şeytan ancak ârifin kalbinden korkar.

Nitekim buna işâreten Habîb-i Ekrem Efendimiz:
"Yâ Ömer! Senden Şeytan da korkar" buyurmuşlardır.

Ârifin kalbinin semâsında doğan şems-i hakîkat-ı Muhammediyye, Şeytanı yakar ve uzaklaşdırır.
İşte nazm-ı kerîmde de ona işâret ediliyor.

99– innehu leyse lehu sultânün ʿalelleżiyne âmenû ve ʿalâ rabbihim yetevekkelûne.

Zîra îman edip Allah'a güvenenlere, Şeytan ve ordusunun tasalluta kudreti yokdur. Yakînen tevhıydin zevkını almış, Kur'ân'ın yalnız elfâzını tilâvet değil, ahkâmına da mutâbaat etmiş, enbiyâyı sertâc-ı ibtihâc kılmış, istikbâl mü'minlerin olduğuna inanmış, kendisini esbâbda değil, müsebbebü'l-esbâbda boşaltmış olanlara Şeytan galebe ve istiylâ edemez.

100– innemâ sultânühu ʿalelleżiyne yetevellevnehu velleżiyne hüm bihî müşrikûne.

Onun istiylâsı, Allah ile azamet yarışına kalkanlaradır. Onun sultası, ancak kendisini yâr edinip Hakk'a şerîk koşanlaradır.

101– ve iżâ beddelnâ âyeten mekâne âyetin vallâhü aʿlemü bimâ yünezzilü kâlû innemâ ente müfterin bel ekŝerühüm lâ yaʿlemûne.

Biz, kemâl-i kudret ve hikmetimizden bir âyeti diğer bir âyet yerine getirdiğimiz vakit, "Bunu sen kendin yapdın, sen Allah'a iftirâ edenden başka bir şey değilsin!" derler.

Hayır! Allah inzâl etdiği âyetin hakîkatını herkesden daha iyi bilir. Onların çoğu onu bilmezler. Hakîkatine vâkıf değillerdir, inâd ile inkâr ederler.

102– kul nezzelehu rûhulkudüsi min rabbike bilhakkı liyüşebbitelleżiyne âmenû ve hüden ve büşrâ lilmüslimiyne.

Ey Ekmelerrüsül!

Beyân et onlara ki: Kur'ân'ı Rabbinden hak ve hikmetle Rûhü'l-kudüs indirdi ki, mü'minlerin îmanlarını sâbit kılmak ve müslümanlara ayn-ı hidâyet ve saâdet müjdesi olmak içün.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ
الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ
﴿١٠٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾
مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْإِيمَانِ وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ
غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۖ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ
هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا
إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٠﴾

103- ve lekad naʕlemü ennehüm yekùlûne innemà yüʕallimühu beşerün lisànülleżiy yülħıdûne ileyhi aʕcemiyyün ve hàżà lisànün ʕarebiyyün mübiynün.

Onlar, taraf-ı Sübhânîmizden gönderdiğimiz Kur'ân'ın bizim tarafımızdan gönderildiğini teslim etmiyorlar, bizim ona vahy ü ilhâm etdiğimizi kabul etmiyorlar. Ekmelerrüsülü ṭekzîb ederek, Rum bir kölenin, ecnebî bir kimsenin öğretdiğini imâ etdiklerini biliyoruz.

O inadçı kâfirler onu nasıl iddiâ edebilirler? Bu ilhâd eylediklerinin lisânı ecnebîdir. Kur'ân'ın lisânı ise fasîh Arabîdir. (Onun elfâzı füsehâyı, ma'nâsı urefâyı hayretde bırakır.)

104- innelleżiyne lâ yü'minûne biàyàtillâhi lâ yehdiyhümullàhü ve lehüm ʕażàbün eliymün.

Allah'ın âyetlerine îman etmeyenler, O'nun vahdâniyyetini, kemâlât-ı evsâfını beyân eden bu açık beyyinâtı inkâr edenler yok mu? Allah onlara hidâyet etmez. Onlar içün azâb-ı elîm vardır.

105- innemà yefteriylk̇eżibelleżiyne lâ yü'minûne biàyàtillâhi ve ülàik̇e hümülk̇àżibûne.

Yalanı ancak Allah'ın âyetlerine inanmayanlar uydurur, iftirâ ederler.

İşte onlar, içlerini şiddet-i kasâvet ve habâset kaplamış yalancılardır.

106- men k̇efere billâhi min baʕdi iymànihi illâ men ük̇rihe ve kalbühu muṫmeinnün bil'iymàni ve lâk̇in men şereħa bilk̇üfri ṡadren feʕaleyhim ğaḋabün minallàhi ve lehüm ʕażàbün ʕażıymün.

Îman etdikden sonra tekrar kâfir olanlar Allah'ın gadabına mazhar olurlar. Yalnız o kimse azab ve gadaba mazhar olmaz ki; zaleme tarafından ikrâh ile küfre icbâr olunur da, kalbinde

îman sâbit ve mutmaindir. Cebir karşısında lisânı küfür söylerse kâfir olmaz. Zîra îman onun her hücresine karışmış ve kalbinde mütemekkindir.

Bu âyet-i celîlenin umûr-ı hâriciyyede misâli Hz. Ammâr'ın âilesinde olmuşdur:

Hz. Ammâr'ın mübârek annesiyle babasına küffâr-ı Kureyş "mürted olun" diye cebretdiler.

İslâm'ın o iki büyük ilk şehîdi irtidâdı reddetdiler. İki deve arasına bağlanıp şehîd edildiler. Ammâr'ı da "irtidâd edeceksin" diye cebreylediler. Ammâr ikrâhen istedikleri kelime-i küfrü söyledi, sonra ağlaya ağlaya peygamberin huzûruna koşdu, Resûl-i Ekrem onun gözyaşlarını silerek:

"Ammâr, senin îmânından hiçbir şey eksilmemişdir, hiç üzülme, yine böyle bir cebir karşısında kalırsan lisânen muvâfakat et" diye emretmişlerdir.

Fakat sadrı küfürle açılmış, küfrü kendi ihtiyâr ve i'tikâd etmiş olursa; Allah'ın onun üzerine gadab ve azâb-ı azîmi vardır.

107– ẑâliǩe biennehümüsteȟabbül-ȟayâteddünyâ ʿalel'âȟıreti ve ennallâhe lâ yehdiylkavmelǩâfiriyne.

Onların bu gadab-ı İlâhî'ye ve azâba mazhar olmaları, dünyâ hayâtını âhıretden daha ziyâde sevdiklerinden dolayıdır.

Küfrü tahsîn etdiklerinden nâşîdir.

Sûrî ve âriyet olan hayâtı, hayât-ı hakikî'ye, zevâli olmayan hayât-ı ma'nevî'ye tercih etdiklerinden dolayıdır.

İşte bu sebebler dolayısiyle kullarının isti'dâdına muttali' olan Allah, onları cadde-i ma'rifetde yürütmez. Allah kâfirlere hidâyet etmez.

108– ülâiǩelleẑiyne ṫabeʿallâhü ʿalâ kulûbihim ve semʿıhim ve ebŝârihim ve ülâiǩe hümülğâfilûne.

Onlar öyle kimselerdir ki küfr ü inadda ısrâr ederler. Allah

onların kalblerini, kulaklarını, gözlerini mühürlemişdir.

Kulaklarına mühür basılmışdır: Tevhıydin delillerini işitmezler...

Gözleri mühürlenmişdir: Nazar-ı ibretle bakamazlar...

Huzûr-ı cemâl-i Sübhânîden uzaklaşdırılan, tardolunan onlar ki; dalâlin, tuğyânın zirvesinde kalan hep gafillerdir. Serâir-i îmânı fehmetmezler, asla tevhıydin lezzetini alamazlar.

109– lâ cereme ennehüm fiyl'âhıreti hümülhâsirûne.

Hiç çare yok, tardolmuşlardır! Onlar âhıretde husrân-ı ebedî, hirmân-ı sermedîde kalacaklardır! Âhıretde ziyan içindedirler.

110– sümme inne rabbeke lilleziyne hâcerû min ba'di mâ fütinû sümme câhedû ve saberû inne rabbeke min ba'dihâ leğafûrün rahıymün.

Ey Ekmelerrüsül!

Bil ki:

Bundan sonra; mihnete mübtelâ olup hicret edenlerin, sonra cihâd edip sabredenlerin, Hakk'a hiçbir şeyi tercih etmeyenlerin, zulme dîvan durmayanların, nefsin me'lûf olduğu şey'i terk edenlerin, nefsin alâkalarını kat'edenlerin, ya'ni (emmâre, levvâme makamından terfi' edip, mutmainne, râdiyye, mardiyye makamlarında karar kılanların), hakkıyla senin izinde yürüyenlerin; vaktiyle irtikâb etmiş oldukları hallerini, çirkinliklerini; bu mihnetden sonra senin Rabbin örtbas eder, bağışlar.

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا
عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً
كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ
فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ
فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا
مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ
وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ
بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا
تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ
﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِينَ
هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا
ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

111- yevme te'tiy küllü nefsin tücâdilü ʿan nefsihâ ve tüveffâ küllü nefsin mâ ʿamilet ve hüm lâ yuẓlemûne.

Ey Peygamber-i Hakk!
O günü apaçık beyân et.
Herkes, âsî, muti' hayırdan ve şerden elde etmiş olduğu kazancına terhîn edilmiş bir sûretde öz nefsi içün mücâdele ederek gelir.

Şakî, mâsiyeti ile mücâdelededir...

Muti' tâatı ile mücâdelededir...

Zâlimin zulmü nâra inkılâb etmiş, o ateşle mücâdelededir.

Âbid, Cennet tamaı ile mücâdelededir...

Ârif, Hâlikımı müşâhede edeceğim şevki ile, likâ ile mücâdelededir...

Murâdların hâsıl olacağı vakit tahakkuk etmişdir. Her nefis, tâatı mikdârı me'mûlünü bulmuş, hiçbir şey unutulmamış, her şey yerli yerini bulmuşdur. O âlem-i imtihanda herkes kendi vücûdunda ne kadar varlık görmüş ise onun karşılığı ile karşılaşmış, hattâ bütün enbiyâ "nefsî nefsî..." diye söyleşirken, yalnız Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm, o sûreti rahmân, sîreti hak olan Zât-ı a'lâ "Ümmetî ümmetî..." diye niyâzda bulunuyor. Zîra O, hem dünyâda, hem âhıretde vücûd zenbinden mağfûr olmuşdur.

Evet, bütün nâs, yârın "nefsî nefsî" diye kendilerine düşdüğü vakit, o âlem-i mî'râcda "Esselâmu aleyke eyyühennebiyyü" hitâb-ı samedânisinde selâm-ı İlâhîde vücûdü fâni olup, rahmet-i İlâhîde bâkî olarak "Rabbî Rabbî..." tecellîsi başladığı an; herkesin işlediği tâatın, ma'siyetin, her şey'in karşılığı, ecri onlara adl-i İlâhî iktizâsı ziyâdesiz ve noksansız tamâmen verilir. Hiçbiri zulme, gadre uğramazlar. Hulâsa, herkes bu imtihan âleminde yapmış olduğu a'mâline göre muâmele görecek ve hiç kimseye zulmedilmeyecekdir.

112- ve dareballâhü meselen karyeten kânet âmineten mutmeinneten ye'tiyhâ rizkuhâ reğaden min külli mekânin fekeferet bienumillâhi feezâkahallâhü libâselcûı velhavfi bimâ kânû yasneûne.

Allah bir şehri darb-ı mesel yapdı. Size misâl olarak, emniyet ve sükûn içinde bir şehri beyân buyuruyor:

Bu şehrin nüfûsu, ahâlisi emniyet ve âsâyiş içinde idi. Düşmandan, açlıkdan emîn idiler. Bütün ihtiyaçlarını tereddüdsüz, meşakkatsiz, dâima yanlarında bulacaklarına mutmain idiler. Rızıkları alettevâlî her yerden bol bol gelirdi. Fakat ahâlisi Hakk'a arka çevirdiler, inâd ve mükâbere yoluyla Allah'ın ni'metlerini, Hakk'ın gayrısına izâfe ederek kâfir oldular, nankörlük etdiler. Allah'ın Resûlünü hased ile çekemediler. Allah'ın Kitâbına, O'nun şânına yakışmayacak sözler söylediler.

Allah da onların bu hallerine karşı, o küfür san'atlarına mukabil emn ü itmi'nânı kaldırdı. Açlık, zilletle yaşamak ve korku libâsını giydiriverip azâbını taddırdı.

Ey tâlib!

Bu öyle ağır bir cezâdır ki; hangi kavim bu cezâya çarpdırılırsa seciyye-i insânîsini ayaklar altına aldırır, mukadderâtını kendinden olmayanlara kaptırır, zulme dîvân durmaya alışır, zaîfi kavîsinden hakkını alamaz, kalbler bir türlü birleşemez, düşmânına karşı mehâbeti olmaz, kalbler Hakk'sız yaşamaya başlar, nefsin kapıları açılır, bütün kötülükler iyilikmiş gibi kabul edilir.

113- ve lekad cäehüm resûlün minhüm fekezzebûhü feehazehümülazâbü ve hüm zâlimûne.

O küfür, küfrân, tekzîb, inâd, mü'minlere karşı gösterdikleri istikbâr, beğenmemek, hakaret etmek san'atlarına karşı Cenâb-ı Hakk onlara açlık ve korku libâsını nasıl giydirmez?

Bütün enbiyânın efdali ve evveli ve bütün kütüb-i sâlifeyi

câmi olarak gönderilen, kendi içlerinden bir Resûl geldi de, ona yalan söylüyor dediler.

Celâlim hakkı içün; şirk ile zulmederlerken, azab da kendilerini yakalayıverdi.

114- fekülû mimmâ rezekakümullâhü halâlen tayyiben veşkürû nıǧmetallâhi in küntüm iyyâhü taǧbüdûne.

Artık siz, Allah'ın helâl ve tıyb olarak size verdiği rızıklardan yeyiniz. Eğer Allah'a ibâdet ediyorsanız.

Allah'ın ni'metlerine şükrediniz. Ni'metleri yerli yerine kullanınız. O ni'metlerden hâsıl olan kuvveti, hak yolunda sarfediniz.

115- innemâ harreme ǧaleykümülmeytete veddeme ve lahmelhınziyri ve mä ühille liğayrillâhi bihî femenıdturre ğayre bâğın ve lâ ǧâdin feinnallâhe ğafûrün râhıymün.

Allah size, ancak ölü etini, kanı, domuz etini, bir de Allah'ın gayrısı nâmına kesilen hayvanı harâm kılmışdır.

Fakat dînin emrine riâyet etmemek gibi veya isyân maksadı ile olmaksızın, biri onu yemekde muztar kalırsa (açlıkdan ölüm tehlikesi olursa, usûl-i şer'î dâhilinde) alabilir.

Kullarının serâir ü zamâirine muttali' olan Allah, gafûrdur, rahîmdir.

116- ve lâ tekûlû limâ tasıfü elsinetükümülkezibe hâzâ halâlün ve hâzâ harâmün litefterû ǧalellâhilkezibe innelleziyne yefterûne ǧalellâhilkezibe lâ yüflihûne.

Ey dîn-i İslâm ile dindâr olanlar!

Hakîkatine âgâh olmaksızın, şer'-i mübînin beyânını bilmeksizin, yalnız dilinizin yalan ta'rifi ile, bâtılı sözlerinizle süsleyerek Allah'a karşı yalan uydurarak; "bu helâldir, o haramdır" demeyin.

Bâtıldan münezzeh olan Allah'a karşı yalan uyduranlar, şübhe yok ki iflâh olmazlar.

117- metâǧun kaliylün ve lehüm ǧažàbün eliymün.

Onların dünyâda hakir bir menfaatı, âdi bir geçinmesi, fakat âhıretde elîm bir azab vardır.

Ey tâlib! Sakın hayât-ı ebedîni, baht-ı sermedîni şu üç günlük sayılı nefesinde nefs-i emmârenin semen-i kalîline satma. Geliş ve gidişdeki gayeyi duy öyle yaşa, unutulup bir köşeye atılmayacağını bil!

118- ve ǧalelležiyne hàdù ħarremnà mà kaŝaŝnà ǧaleykе min kablü ve mà žalemnàhüm ve lâkin kànû enfüsehüm yažlimùne.

Ey Ekmelerrüsül!

Yehûdî olanlara haram kıldığımızı da daha önce (Sûre-i En'am' da) sana haber vermişdik, nakletmişdik.

Biz onlara öyle tahrîm ile zulmetmedik. Fakat onlar bizzat kötülük işlemekle nefislerine zulmetdiler.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِن بَعْدِ
ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾
إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ
لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى
الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ
رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾ وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ وَلَئِن
صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا
بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ
﴿١٢٧﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

119– sümme inne rabbeke lilleziyne ʿamilüssûe bicehâletin sümme tâbû min baʿdi zâlike ve aslehû inne rabbeke min baʿdihâ leğafûrün rahıymün.

İmdi Cenâb-ı Hakk bu nazm-ı kerîm ile, bütün günahkârlara afv u mağfiret, şefkat ü rahmete âid; Habîbini muhâtab tutarak müjdesini i'lân ediyor:

Ey Peygamber-i Hakk!

Ondan sonra bil ki; Rabbin, bilmeyerek, cehâletle, âkıbetini teemmül etmeksizin kötülük işleyen, sonra tevbekâr olup ıslâh-ı hal eden kimseleri, fesadda, fıskda ısrâr etmeyenleri, nedâmetle kendilerini ta'zîb edenleri (yapmış oldukları kötülükleri ikinci bir defa yapmaya kudretleri olduğu halde ve nefisleri de o fenâlığa sürüklediği vaz'iyyetde Allah saygısı ile o fenâlıkdan kaçıp Hakk'a dönenleri) mağfiret eder. Rabbin bu ahvâlden sonra onların seyyiâtını örtbas eder. Tevbe edenlere, nâdim olanlara Allah gafûrdur, rahîmdir, kötülüklerini örter, tevbelerini kabul eder.

Evet, irtikâb etdikleri kötülüklerin; Şeytanın hîlesine uydukdan sonra nefislerinin ayıbları olduğunu idrâk ederek nâdim olanlar, sayılı nefeslerini seyyiât ile tüketdiklerinin farkına varanlar, yapmış oldukları fenâlıkların vera-ı tâm ile ıslâhına çalışanlar, ale'd-devâm zühd ü ihlâsı tercih edenler, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve mağfiretine nâil olurlar.

Ey tâlib!

Burada öyle bir incelik vardır ki: Hiçbir kimse cehle bulanmadıkça kötülük yapamaz. Binâen'aleyh tevbenin anahtarı da ilimdir, ilim.

Sıhhati de salâhdır salâh.

İşte ona binâendir ki, Cenâb-ı Hakk, "Tevbekâr olup ıslâh-ı hal eden kimseleri mağfiret ederim" buyurmuşdur.

120– inne ibrâhiyme kâne ümmeten kâniten lillâhi haniyfen ve lem yekü minelmüşrikiyne.

Ey Ekmelerrüsül!

Senin ceddin İbrahim muhakkak ki tek başına bir ümmet idi. Allahü Teâlâ onu Âdem-i sânî olarak halketdi, envâr-ı zâtına mazhar kıldı, rü'yet-i cemâl-i Sübhânîsine nâil eyledi. Rûhu, kalbi, sırrı envâr-ı tecelliyâtına mazhar oldu, halîlullah oldu. Onun zât-ı İlâhî'ye olan muhabbetinde şirketi yokdu. O muhakkak ki tek başına bir ümmet idi. O, Allah'ın bütün emirlerine hâzır, ona tam muti', bâtıl akîdelerin cümlesinden teberrî etmiş, bâtıl dinlerden, fâsid re'yler-den tertemiz kalmış, ubûdiyyetinde muti', Hakk'ın cemâlinden gayrıbir yere meyleylememiş, Hakkıyla muvahhid, Hakk'a vahîd olarak Allah içün kıyâm etmişdi.

Bütün halk kâfir iken o muvahhid idi. Ümmetdeki kemâl onda toplanmışdı. Muvahhidînin reisi idi, muktedâ bih idi, reis-i erbâb-ı tahkîk-i yakîn idi. Küffâr-ı müşrikîni dâima red etmiş, hillet ve muhabbet yolunu tercih etmişdi; O, müşriklerden değildi.

121- şâkiren lienʿumihî ictebâhü ve hedâhü ilâ sırâtın müstekıymin.

Hillet ve muhabbet yolunda olduğundan dolayı Allah'ın ni'metle-rine şâkir idi. Hakk'a hakkıyla teslim olmuşdu. Bu sahne-i şuhûdda teslimiyyet makamını, makam-ı aşkda bulunmanın ne olduğunu; oğlu Hz. İsmail'in zebh emrini aldığı vakitde o imtihanda göstermişdi. Belâya sabrın, kazâya rızânın, ni'mete şükrün nasıl olacağını öğretmişdi. Makam-ı ünsde idi, kalbi Hakk ile sâkin olmuşdu. Hayrın muallimi idi. Mâni' mu'ti, dâr, nâfi' hepsini Allah tanıdığından, öyle gördüğünden müşrikînden değildi. Ni'metlere şâkirdi. Zîra Allah'ın kazâsına boyun kesmişdi, kabildi. O, Allah içün kıyâm etmişdi, ya'ni Hakk ile devâm üzere idi. (İşte bunun içün) Allah onu hilletle tekrîm etdi, nübüvvet içün seçdi, i'vicâcsız ve inhirâfsız sırât-ı müstakîme hidâyet buyurdu.

122- ve âteynâhü fiyddünyâ haseneten ve innehu fiyl'âhıreti leminaṡṡâlihıyne.

Biz de ona kemâl-i muhabbetimizden dünyâda bir hasene verdik, lâ yenkati', kıyâmete kadar mahbûbü'l-kulûb olacak, mü'minlerin namazlarında yâdedilecek, zikr-i celîl ve senâ ile anılacak. (En büyük hasene, nefs-i nâtıka-i kâinâtın kalbi olan Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm onun neslinden olacak. Evet sûret-i nebî anâsır-ı pâk-i Ahmedî, o nesilden gelecek. Fahr-i Âlem bu âlemde Hz. Halîlullah'a tâbi', Hz. Halîlullah âlem-i âhıretde Hz. Habîbullah'ın şefâatına tâbi'.)

O, âhıretde de safâ-i vahdetimize kabûl olunan, vâsılîn olan, büyük makama çıkmış sâlihlerdendir.

123- ṡümme evhaynâ ileyke enittebıǵ millete ibrâhiyme haniyfen ve mâ kâne minelmüşrikiyne.

Ey Ekmelerrüsül!

(Bu hakîkatı sana beyân etdikden) sonra, senin ve halîl-i celîl olan ceddinin şânını ta'zîymen sana şöyle vahyetdik:

Tebliğ-i risâlet Hakk'a da'vet husûsunda bir hanîf olan millet-i İbrahim'e ittiba' et. (İbrahim'in dînini ihyâ et, onu ta'kib et.)

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk onun nezâhetini beyânen nazm-ı celîlde:

"Ve mâ kâne minel müşrikiyn" diye fermân ediyor.

Ya'ni İbrahim kıdve-i muvahhıdîndendir. Cadde-i tevhıydden ayrılmamışdır. Makam-ı yakînin, makam-ı hakîkatın imâmı olmuşdur.

Ey hakîkat arayan!

Âyetin ma'nâ-i şer'îsi tahsîl edildikden sonra ma'nâ-i hakîkîsine geçilecek olursa:

Enbiyânın evveli ve âhiri Hz. Muhammed'dir.

Peygamber-i Zîşân:

"Henüz Âdem'in çamuru yoğurulmamışken ben peygamberdim" buyururlar.

Evliyâullah da:

"Felek meş'alesi yok iken, melek velvelesi yok iken, kader nakkâşı henüz semâvâtın nakşını vurmamışken Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm **'Kulhuvallâhu ehad'** hitâb-ı samedânîsinde secdede idiler" diye beyân ederler.

124- innemà cuȿılessebtü ȿalelleżiynaħtelefù fiyhi ve inne rabbeǩe leyaħǩümü beynehüm yevmelkıyàmeti fiymà ǩànù fiyhi yaħtelifùne.

Cumartesi gününe ta'zîm, onun vebâli peygamberlerin emirlerine muhâlefet edenlerin yerine farz kılındı.

Ey Peygamber-i Hakk!

Rabbin Teâlâ kıyâmet gününde onların ihtilâf etdiği şey hakkında aralarında hükmünü verecekdir. (Allah, beynlerindeki ihtilâfı orada fasledecekdir.) Peygamberlerle cidâl edenlerin cezâsı orada verilecekdir.

125- üdȿu ilâ sebiyli rabbiǩe bilħiǩmeti velmevȿıżatilħaseneti ve càdilhüm billetiy hiye aħsenü inne rabbeǩe hüve aȿlemü bimen đalle ȿan sebiylihî ve hüve aȿlemü bilmühtediyne.

İmdi Cenâb-ı Hakk, Habîb-i edîbini tekrîmen ta'zîm buyuruyor... Onun rahmetini beyân ve mekârim-i ahlâkı itmâm içün gönderildiğini göstererek:

Ey Habîb-i Ekremim!

Rabbinin yoluna, tevhıd caddesine hikmet ile, şevk ile, sürûr ile, gayet güzel mev'ize ile da'vet et. Onlarla en güzel bir tarzda, rıfk ile, mülâyemetle cidâlde bulun. O inadçıların gadablarına karşı sabır, cehillerine karşı hilm, kötülüklerine karşı afv ile muâmelede bulun.

Zîra Rabbin yoldan sapanları, dalâletde kalanları da bilir, doğru yolda olanları da bilir.

Ey tâlib!

Mev'ize-i hasenede nefsin hazzı olmaz. Hikmet ile yapılan mev'izede fikrin kalb ile mutâbakatı olur. Lisan, kalbin tercemânı olur. Bütün hatt u harekât dînin rükünleriyle mutâbakat eder. Mev'ize-i hasenede bulunan insan, halkı, kaderin emrinde görür, emrinde...

126– ve in ʿâkabtüm feʿâkıbû bimiŝli mà ʿûkıbtüm bihî ve lein ŝabertüm lehüve ħayrün lişŝâbiriyne.

Ey mü'minler!

Şâyet bi'lmukabele cezâ vermek, bir kimseye ukûbet etmek isterseniz; sizin hakkınızda ne revâ görülmüşse o kadar cezâ veriniz. Ya'ni size yapılan tecâvüzden intikam aldığınız zaman, intikam onların tecâvüzünü aşmasın. (Nefislerinizin hazzı içün intikam almaya kalkmayınız.) Size nasıl ukubet olunmuşsa, siz de öyle ukubet ediniz.

Eğeer... sabreder de intikamdan vazgeçerseniz, ya'ni sabretmeyi tercih eder de mukabele-i bilmisilde bulunmazsanız, bu sûretde hareket, sabredenler hakkında daha hayırlı olur.

Ey tâlib!

Sabır; makam-ı rızâya taallûk eder. Elbetde insanın orada makamı âlî olur.

127– vaŝbir ve mà ŝabrüke illâ billâhi ve lâ taħzen ʿaleyhim ve lâ tekü fiy đaykın mimmà yemkürûne.

Ey tevhıydin zevkını alan!

Sabret! Senin sabrın da ancak Allah'ın tevfîk ve inâyeti iledir. Levâzım-ı beşeriyyeden fânî ol! Hakk, kemâl-i Sübhânîsi ile sende tecellî etsin de sabrın zevkını duyasın. O vakit kendi murâdına değil, Hakk'ın murâdına bakmış olursun.

Keza kâfirlerin senden yüz çevirmelerinden mahzûn olma!

Onların yapdıkları mekrden telâş da etme! Tevhıd ile sadrın inşirâh buldukdan sonra, onların fenâlıklarından sıkıntıya düşme!

Sabrın Allah ile olsun, nefsin ile olmasın.

128– innallâhe meẑalleẑiynettekav velleẑiyne hüm muhsinûne.

Elbetde Allahü Teâlâ, emirlerine hürmetkâr, mahlûkatına şefekatkâr olanlarla, bâhusus taleb etmeksizin, tevhıd yolunda rıfk ile, iltifât ile her şeysini Hakk nâmına, insan yetişdirmek uğruna ikrâm edenlerle beraberdir.

Ey tâlib!

Din içün ezâ çekmiş, cismânî mihnetlere mübtelâ olmuş, görmüş olduğu fenâlıkların intikamını almaklık kudreti kendisine geçmiş de rızâ-i Bârî içün hazer etmiş, tevhıydin halâvetini tadmış, sabrın zevkını almış olanlarla elbetde Allahü Teâlâ beraberdir.

*

Cenâb-ı Hakk'ın kerem ü Sübhânîsi, Resûl-i Zîşânın inâyet-i Ahmedîsi ile Sûre-i Nahl'in meâl-i âlîsi burada bitdi.

Sûre-i celîlede:

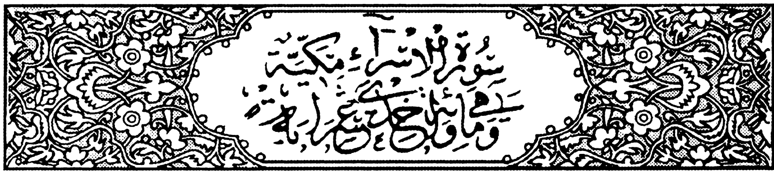
Ahlâk ve secâyâ-i fâzıla...

Âdâb...

Hamiyyet-i câhiliyyeyi terk...

Halka nasıl va'z edilecek... İnsanlar Hakk'a hangi usûl ile da'vet edilecek... Dalâletin sınıfları, fesâdın nevi'leri, mahlûkata nazar-ı hakaretle bakmanın, tekebbürün, insan haklarını ayak altına almanın, riyânın kısımları, inâyet-i İlâhîsinin, hidâyet-i Sübhânînin kimlere lâyık olduğu apaçık beyân edilmişdir.

—

SÛRE-İ İSRÂ

İsrâ Sûresi Mekkiyyedir.
Âyetleri: Yüz on bir
Kelimeleri: Bin beş yüz altmış üç
Harfleri: Altı bin dört yüz altmış'dır.

Mi'râc:
Zât-ı Ehadiyyet Cenâb-ı Ahmediyyet'e feth edildi...
Mi'râc:

Resûl-i Zîşâna tevhıyd-i zâtî açıldı... Hakk'ı hak ile aynen müşâhede etdi. Hakk'a Hak ile bakdı... Kelâm-ı tafsîlî ile tekellüm etdi... Nasılsız, neredesiz, cihetsiz, mukabelesiz, mukarenetsiz, yakınlıksız, uzaklıksız, huzûr ile, husûl ile, sürûr ile mütecellî oldu...

Binâen'aleyh bu keyfiyyet, akılla idrâk edilmez. Resûlûllah'da fânî olmadıkça bu zevk anlaşılmaz.

Esâsen akla, durak mahallinden ileriye yol verilmez. Onun içün Cenâb-ı Hakk, akıllara gelen şeylerden tenzîh içün "sübhân" kelime-i celîlesi ile fermân buyurdu.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سُبْحٰنَ الَّذِیْۤ اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَی الْمَسْجِدِ
الْاَقْصَا الَّذِیْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِیَهٗ مِنْ اٰیٰتِنَا ؕ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِیْعُ
الْبَصِیْرُ ﴿١﴾ وَاٰتَیْنَا مُوْسَی الْكِتٰبَ وَجَعَلْنٰهُ هُدًی لِّبَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ
اَلَّا تَتَّخِذُوْا مِنْ دُوْنِیْ وَكِیْلًا ﴿٢﴾ ذُرِّیَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوْحٍ
اِنَّهٗ كَانَ عَبْدًا شَكُوْرًا ﴿٣﴾ وَقَضَیْنَاۤ اِلٰی بَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ فِی الْكِتٰبِ
لَتُفْسِدُنَّ فِی الْاَرْضِ مَرَّتَیْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِیْرًا ﴿٤﴾ فَاِذَا جَآءَ
وَعْدُ اُوْلٰىهُمَا بَعَثْنَا عَلَیْكُمْ عِبَادًا لَّنَاۤ اُولِیْ بَاْسٍ شَدِیْدٍ فَجَاسُوْا
خِلٰلَ الدِّیَارِ ؕ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُوْلًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ
عَلَیْهِمْ وَاَمْدَدْنٰكُمْ بِاَمْوَالٍ وَّبَنِیْنَ وَجَعَلْنٰكُمْ اَكْثَرَ
نَفِیْرًا ﴿٦﴾ اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ
فَلَهَا ؕ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ لِیَسُوْٓءٗا وُجُوْهَكُمْ وَلِیَدْخُلُوا
الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوْهُ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّلِیُتَبِّرُوْا مَا عَلَوْا تَتْبِیْرًا ﴿٧﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Habîb-i Edîbine bütün evsâfı ile tecellî eden, mi'râcların zirvesine inâyet-i Sübhânîsi ile nâil edip, esrâr-ı zâtiyyesine âgâh ve lâyık kılan Allah'ın Rahman ve Rahıym isimleriyle başla...

1– sübĥânelleżiy esrà biĝabdihî leylen minelmescidilĥaràmi ilelmescidil'akŝalleżiy bàreǩnà ĥavlehu linüriyehu min àyàtinà innehu hüvessemiyĝulbaŝıyrü.

Ey tâlib!

Bu âyet-i kerîmede takdîse işaret vardır, gayrete işaret vardır, gayba işaret vardır, sırra işaret vardır...

"Sübhân" kavl-i celîli Cenâb-ı Hakk'ın cihetlerden, mekânlardan, fevkiyyetden, indiyyetden, bu gibi tevhimlerden münezzeh olduğuna işaretdir.

Gayrete gelince, ismi-i zâhir ile zikredilmemişdir. Meselâ, Allah ve Rahman buyurulmamışdır. "Sübhânelleziy" diye fermân edilmişdir.

Kezâ Nebî aleyhissalâtü vesselâm ism-i zâhiri ile tesmiye edilmemiş, "Sübhânelleziy esrâ biabdihi" buyurulmuşdur.

Gayba gelince, "esrâ" kavl-i celîli buna işaretdir.

"Sübhânelleziy esrâ biabdihi leylen minelmescidil..."

Mahlûkatın sıfâtından münezzeh olan Zât-ı Zü'l-celâl, o Sübhân, abd-i mahzını leyle-i hakikîde zulmet-i imkândan çıkardı, nûr-ı vücûba vâsıl eyledi. Nehâr-ı hakikîye tecellî etdirdi.

Evet, mukteziyyat-ı beşeriyyetinden tecerrüd etdirilerek, taayyünat perdeleri kaldırılarak, gecenin bir vaktinde mescid-i harâmdan; ziyaretçilerine sâkinlerine hayr u bereket verdiği-

miz, havâlisini mübârek kıldığımız Beytü'l-makdis'e isrâ etdi. Kemâl-i cûd u kerâmetimizi, kudretimizi ona âyetlerimizden gösterelim içün.

Çünki O'dur ancak O semi' O basîr.

Ey tâlib!

Sultân-ı rüsül, hâdi-i sübül, aleyhi salavâtül kül efendimiz cilbâb-ı taayyünden ve hüviyyet-i nâsutdan tecerrüd etdikden sonra, Rabbisiyle işitdi. Rabbisiyle gördü...

Ey îmân-ı zevkıye çıkan mü'min-i hakikî!

Molla Câmî kuddise sırruh, mi'râcın Arş'a kadar ruh mea'l-cesed cereyân etdiğini tasviren söylediğinin meâlini yazmadan geçemeyeceğim:

"Vaktâki Refref, Onun vücûd-i şerîfinden müşerref oldu, Arş, Refref'in elinden sür'atini aldı, Arş sahrasında teni bir hırka gibi bırakdı, sancağını lâ-mekâna hırkasız olarak ref'etdi. Bir gülü götürdüler bu aşağı dehlizden o dergâh-ı vâlâya el el üstünde. Cihet-i muhresi altı kapıdan kurtardı, mekânı biniti darlıkdan sıçratdı, mekândan dahî hâlî bir makam buldu ki oraya ten de mahrem değil idi, can da..."

Bîdil de der ki:

"Reŋk âleminden mücerred olan mi'râc kıssasını ben Bîdil'e, ya'ni vecdde müstağrak olmuş, bayılmış olan bana sorma... Katre deryâ oldu, ya'ni ben katre iken deryâ oldum, bilmem ki Peygamber ne oldu..."

2- ve âteynâ mûselkitâbe ve ceʢalnâhü hüden libeniy israîyle ellâ tettehızû min dûniy vekiylen.

Cenâb-ı Hakk bu nazm-ı Sübhânîsiyle Habîb-i Edîbinin makamı ile Mûsâ Kelîmullah'ın makamını anlatıyor:

Biz Mûsâ'ya Kitab verdik, bizimle konuşma ikrâmında bulunduk. O Kitâbı Benî İsrâil içün bir hidâyet rehberi kıldık; Bizi tevhîd etsinler, Zâtımızı şerîkden, nazîrden, nidden mutlak sûretde takdîs etsinler, benden başkasını vekil kılmasınlar, (ben-

den başka ma'bû-dün bilhak ve merci' olmadığını bilsinler içün...)

Umûrunuzu tefvîz edecek, işlerinizi görecek benden başka bir zât tutmayın.

Ey tâlib!
Tevrât Hz. Mûsâ'ya Tûr'da verilmişdir. Tûr da mi'râc makamında olması hasebiyle mi'râc nazm-ı kerîmini müteakib vârid olmuşdur.

3– z̈ürriyyete men ħamelna meʢa nûħın innehu k̈âne ʢabden şek̈ûren.

Ey mukteẑâ-i cûdumuzla Nûh ile beraber yüklediklerimizin zürriyyeti!

Ey Nûh ile beraber gemiye yükletdiğimiz, tûfandan kurtardığımız birkaç mü'minin zürriyyeti!

Ey o zürriyyetin nesli olan bugünkü Beşeriyyet!
Nûh gibi olun. Nûh, şükrü edâda çok ileri gitmişdi. Abd-i şekûr idi. En dar zamanında da Hakk'ın ni'metine şükrederdi, en ferâh zamanında da Hakk'ın ni'metine şükrederdi. Her iki halde de şükründe dâim idi.
(Ya siz?)

4– ve kaďaynä ilâ beniÿ israïyle fiylk̈itâbi letüfsidünne fiyl'-arďı merreteyni ve letaʢlünne ʢulüvven k̈ebiyren.

Biliniz ki, Biz Benî İsrâil'e Tevrât'da şu kaziyyeleri bildirmişdik:
Siz yeryüzünde Tevrât'ın ahkâmına iki defa muhâlefet edeceksiniz. (Zekeriyyâ ve Yahyâ aleyhimesselâm'ın katline teşebbüs edeceksiniz, fesâd böyle başlayacak!) Ondan büyüğüne de cür'et edeceksiniz, îman nefsaniyyet mes'elesi olacak, Allah'a itâat husûsunda kibr ü inadda bulunacaksınız, bana karşı da pek çok serkeşlik göstereceksiniz.

5- feižâ cäe vaξdü ùlâhümà beξašnà ξaleyküm ξıbâden lenä üliy be'sin şediydin fecâsù hılâleddiyàri ve käne vaξden mefξùlen.

İmdi, o iki fesâdın birisinin intikamı alınmak üzere va'desi hulûl etdiği vakit, cinâyetinizin cezâsını görmek içün; şedidü'l-hareke, harb, şevket-i azîme, savlet-i kahire sahibi, müstenker birtakım kullarımızı üzerinize saldık.

Ey tâlib!
Dikkat edilirse ne ağır bir cezâ beyân ediliyor:
(Bir kavim mü'min olur da sonra azarsa ona kâfir bir kavim taslît ediliyor ki bu ne ağır bir cezâdır.)

Onlar bir saldırış saldırdılar ki, yalnız umûmî mahallerde değil, evlerinizin duvar aralarına kadar sizi esîr etmek, yağma etmek, katletmek içün aradılar, öyle ta'kibatda bulundular. (Mâbedlerinizin içine girdiler.)
Allah'ın va'detdiği ikab muhakkak yerini bulacakdı. Öylece de va'd ü cezâ icrâ olundu. Kibarları katlolundu, malları yağma edildi, şehirlerinde taş taş üzerinde kalmadı, istiklâlleri ellerinden gitdi.

Enbiyâya cebhe almanın, Kitâb-ı İlâhîyi arkaya atmanın, ücretsiz, minnetsiz, külfetsiz Allah'ı beyâna gelen, insan haklarının muhâfazası husûsunda çalışan Enbiyâya tecâvüzün cezâsı lâbüd görülecekdi.

6- sümme ŕededna lekümülkerrete ξaleyhim ve emdednàküm biemvàlin ve beniyne ve ceξalnàküm ekšere nefiyren.

Sonra da sizin onlar üzerine devlet, savlet ve galebe etmenizi iâde etdik. Zaîf iken düşmanlarınıza karşı kavî kıldık, azîm emvâl, yardımcı evlâdlar verdik. Sizi eski halinizden daha ziyâde çoğaltdık, daha muntazam orduya mâlik kıldık.

7- in ahsentüm ahsentüm lienfüsiküm ve in ese'tüm felehâ feizâ cäe vağdül'âhıreti liyesûû vücûheküm ve liyedhulülmescide kemâ dehalûhü evvele merretin ve liyütebbirû mâ ğalev tetbiyren.

İmdi eğer nefislerinizi temizler, hakkıyla îman eder, Allah içün benî nev'inize ihsân eder, insanları hilkatde beraber, hakîkatde birâder tanır, iyilik ederseniz kendinize yaparsınız.

(Yook eğer Allah'a, Resûlüne küfreder, mahlûkata nazar-ı hakaretle bakar, ezâ eder, zaîfleriniz kavîlerinizden hakkını arayamayacak kadar zulmeder, kötülük yaparsanız, kendinize edersiniz, vebâli size âiddir.)

Ey tâlib!

Benî İsrâil, başlarına gelen bu ağır cezâ ile gafletden uyanmışlar, salâh-ı hâle mâlik olmuşlar, havas ve avam arasında muvâzene yapabilmişler, havas tabakada merhamet, avamda hürmet ve neticede muhabbet meydana gelip, müteaddid vücûdde bir can imiş gibi çalışmışlar ve yeniden bir devlet-i azîme meydana getirmişlerdi. Fakat bu salâh bir müddet devam etdikden sonra yine hak ve hakîkate cebhe almışlar, ikinci cezânın da vakti gelmişdi.

Kötülükleri, isyanları yüzlerine çarpılıp devletleri yine çökecekdi.

İkinci fesâdınızın da cezâsının va'desi geldiği an –ki Yahyâ aleyhisselâm'ı katletmişlerdi, Îsâ aleyhisselâm'ı da katle hazırlanmışlardı– yüzünüzü karartsınlar içün ve evvelki defa girdikleri gibi mescidinize girmek, her yerde sizi ta'kib etmek, mağlûb etdiklerini perîşan etmek içün düşmanları gönderdik, önce yapdıkları gibi girdiler, her şeyi tahrîb etdiler.

Ey hakîkat yolcusu!

Allah, âlemînden ganîdir. Binâen'aleyh ehl-i tâatın tâatından, ehl-i tuğyanın vahşet ve ma'siyetinden O'nun içün hiçbir şey yokdur. O halde hakikî ubûdiyyet hazz-ı nefs içün olmama-

lıdır. İnsana lâzım olan, lezzet-i nefs değil, lezzet-i ünsdür. Şunu iyi bilmelidir ki, kendi nefsi hesabına çalışan, ubûdiyyet şartlarına lâyıkıyla riâyet edememişdir. Ubûdiyyetde ıskaat-ı izâfat ya'ni benliği ortadan kaldırmak en büyük bir hazdır. Her kim, yapacağı işi Allah içün yaparsa onun ameli oraya râci olur. İnsan yapacağı işi gafil olarak, âdet hâlinde değil, mütevekkil olarak, ibâdet hâlinde yapmalıdır. O da ancak Hakk muhabbeti ile olur. O muhabbetle işlenen işler hiçbir vakit çürümez, fesâda uğramaz.

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ
حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ
الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ وَأَنَّ
الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾ وَيَدْعُ
الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ ۖ وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْنَا
اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً
لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ
وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ
فِي عُنُقِهِ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ اقْرَأْ
كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا
يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَا أَرَدْنَا
أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا
الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ
مِن بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

8- ʿasâ rabbükküm en yerhameküm ve in ʿudtüm ʿudnâ ve ceʿalnâ cehenneme lilkâfiriyne hasıyren.

Rabbiniz size bu ikinci ikabdan sonra da, tevbe ederseniz rahmet eder. İrtikab etdiğiniz measîden, cürümlerden tevbe ederseniz, rahmet-i Sübhâniyyeye nâil olabilirsiniz. Ammâ üçüncü defa fesâda dönerseniz, biz de üçüncü defa mücâzâta, intikam u azâba döneriz.

Biz Cehennemi kâfirler içün sıkıcı, kurtulması kabil olmayan bir hapishane kıldık. Orası onlara münhasır olmuşdur.

Ey tâlib!

Nazm-ı kerîm, makam-ı reca ile makam-ı havf arasında nefsin terbiye edilmesine işaret ediyor...

Sonra rahmet-i İlâhînin gadab-ı İlâhîyi sebketdiğine işaret ediyor...

Rü'yet-i azabdan sonra rü'yet-i rahmeti işaret ediyor...

Meâsinin zulmetlerinden çıkarak tâatın nurlarına geçilmesine işaret ediyor...

Allah'ın gayrından merhamet isteyen kimsenin, talebinde hatâlı olacağını işaret ediyor.

Ma'siyetden rücû edin, mağfiretle karşılaşırsınız ikrâmını beyân ediyor.

9- inne hâżelkur'âne yehdiy lilletiy hiye akvemü ve yübeşşirülmü'miniynelleżiyne yaʿmelûneṡṡâlihâti enne lehüm ecren kebiyren.

İşte bu Kur'an yok mu, ehlini, kendi nûru ile Allah'a vâsıl kılacak en doğru yola götürür.

O yol ki tâat yoludur; sâlikini makam-ı keşf-i visâle ve zuhûr-ı cemâle çıkarır.

Hak üzerine delil, ancak Kur'an'dır. Kim ona tâbi olursa, o onu Hakk'a götürür... Kim ondan i'râz ederse helâk olmak üzere cehle gider.

O, hidâyeti, dalâleti ayırır, hak ile bâtılı seçer, haram ile helâli gösterir.

Kezâ o Kur'an; inananlara, istikbâl inananların olduğuna inananlara ve bu îmanları iktizâsı amel-i sâlih işleyenlere tebşîrâtda bulunur, şeref-i likayı kendilerine müjdeler.

10- ve ennelleżiyne lâ yü'minûne bil'âhıreti aʿtednâ lehüm ʿażâben eliymen.

Âhırete îman etmeyenler, hayâtın sermâye-i Hakk olduğunu tasdîk etmeyenler, oradaki hesabı, ikabı, sıratı, suâli kabûl etmeyenler içün de elîm bir azab hazırladığımız muhakkakdır.

11- ve yedʿul'insânü bişşerri düʿâehu bilhayri ve kânel'insânü ʿacûlen.

İnsan, sonunu, vehâmetini düşünmeksizin muktezâ-i beşeriyyet ü gaflet, sür'at-i isti'câlinden öfkelenip pek sıkılınca sabrı terk eder de hayır duâ eder gibi bedduâ eder. Onun bu çirkin hâli, sonunu düşünmeyip çok aceleci olmasından dolayıdır.

Ey tâlib! Burada bir incelik daha vardır:

İnsan birine kızar da, âhıretden önce o kimsenin cezâsını görmek içün duâ ederse ve kızdığı o hal kendisinde de varsa; cezâ-i İlâhî gelirken ikisine beraber gelir. Onun içün insan yapacağı duâyı neticesini iyice düşünerek yapmalıdır.

12- ve ceʿalnelleyle vennehâre âyeteyni femehavnâ âyetelleyli ve ceʿalnâ âyetennehâri mübsıreten litebteğû fadlen min rabbiküm ve litaʿlemû ʿadedessiniyne velhısâbe ve külle şey'in fassalnâhü tefsıylen.

Biz kemâl-i rahmet ü şefkatimizden, bütün kullarımız içün, alîm, hakîm, kadîr, kudret sahibi olduğumuza, havl ü kuvvet bizim olduğuna açık delâlet etmek üzere gece ve gündüzü iki âyet kıldık.

Bu iki mühim alâmet, evet, bu ikisinin biribirine tevâlîsi, ona hükmeden kudret-i İlâhînin birer nişânesidir. Ve gece ve

gündüzün her birisini birer âyet yapdığımız gibi, her birini de biribirine âyet yapdık.

Gece âyetini mahveyledik, zulmetini hazf etdik, gündüz âyetini ziyâlı kıldık, nûrunu izhâr etdik.

Rabbinizin fazl-ı Sübhânîsinden ni'metlere nâil olmaya çalışınız. Ve senelerin, ayların sayısını, hesabını biliniz. Dünyâ ve âhıret işlerinizi ona göre hesablayınız, her işi yerli yerine yapınız.

Gündüzü ziyâlı kıldık, esbâb-ı maîşetinizi taleb edesiniz diye.

Her şey'in tafsilâtını Kur'an'da apaçık beyân eyledik.

Nazm-ı kerîmin ma'nâ-i enfüsîsine gelince:

Leyl ü nehâr, makam-ı mücâhede, makam-ı müşâhedeye delâlet eder.

Mücâhede, âriflerin gecesi, müşâhede sıddıkînin gündüzü...

Makam-ı müşâhede keşf-i şems-i zât olur, ve keşf-i kamerü's-sıfât olur. Burada aranılacak, istenecek fazl-ı Hakk, ma'rifetü's-sıfatdır, müşâhede-i zâtdır.

Yapılacak olan hesab; feyz-i nûr-ı İlâhînin, o mazhariyyetin tecellîsidir.

Gece ile gündüz, ubûdiyyeti ikame içün birer zarfdır.

13– ve külle insànin elzemnàhü ťäirehu fiy ʒunukıhî ve ņuhricü lehu yevmelkıyàmeti kitàben yelkàhü menşùren.

Her insanın kuşunu, (baht u tâli'ini), hâline lâyık olanını, kendisinden sâdır olan güzel işlerini, fâsid işlerini, saâdet ve şekâvetini getirdik, boynuna doladık.

(Dünyâ denilen bu sahnede işini bitirdikden sonra, kıyâmet günü), dâr-ı ibtilâda kendisinden sâdır olan bütün amellerini kaydetmiş ve hesabını gösteren; yâ kendisine ta'zim ü tekrîm ile şehâdet edecek veya çirkinliklerini takbîh eder bir şekilde bir defter çıkaracağız. O sahifeyi, o kitâbı, sahife-i a'mâlini

açılmış bulacakdır. O ona açık olarak çatacakdır:

Ey dâr-ı ibtilâda birçok tekâlif ile me'mûr olan, "Emirlere sarıl, nevâhîden çekil!" diye emredilen insan!

14– ıkre' kitâbeke kefâ binefsikelyevme ʕaleyke hasiyben.

Bu kitâbın, bu sahife-i a'mâlin, senin bütün hayâtını kaydetmişdir. Oku kitâbını!.. Bugün hesab görmeye kendin kâfisin, hesabına kendin bak, ameline nasıl cezâ verileceğini kendin takdîr et.

Ey tâlib! Nazm-ı kerîmin huzûrunda huşû' ile durursan: Makam-ı setri, makam-ı gayreti seyretmiş olursun...

Cenâb-ı Hakk kişinin sahife-i a'mâlini kendi eline veriyor, "hesabını kendin yap" diyor. "Melâike, Cin ve İns dahî haberdar olmasın" diyor.

15– menihtedâ feinnemâ yehtediy linefsihî ve men dalle feinnemâ yedıllü ʕaleyhâ ve lâ tezirü vâziretün vizre uhrâ ve mâ künnâ muʕazzibiyne hattâ nebʕase resûlen.

Bu nazm-ı kerîmde suâl-i mukaddere cevâb vardır. Ya'ni herkes hidâyet ve dalâleti nasıl ta'yin etsin suâline bir cevâbdır:

Dünyâda her kim doğru yolu bulur, Hakk'ın emirlerine sarılır, nehyinden kaçarsa, o hidâyetin nef'i ancak kendisi içün olur. Kezâ doğru yoldan saparsa onun zararı da yine ancak kendisinedir, kendisinin helâki içün sapmış olur, gayra sirâyet etmez. (Yeter ki başkasını ıdlâl etmesin.)

Hiçbir günahkâr, âsiye, âsime başkasının günâhını yüklenmez. Hayır ve şer, herkes kendi nefsine terhîn edilmişdir. Biz irşâd ve tenbîhden sonra isyân edenlerden intikam alırız. Biz bir Resûl gönderinceye kadar ta'zîb de etmeyiz.

16– ve izä erednä en nühlike karyeten emernâ mütrefiyhâ fefesekû fiyhâ fehakka ʕaleyhelkavlü fedemmernâhâ tedmiyren.

Bir memleket helâke istihkâk kesbeder de biz helâkini murâd etdiğimiz zaman evvelâ Resûl lisâniyle o memleket ahâlisinin devletlilerine, refâh ve ni'met sahiblerine itâatı emrederiz. Peygamber lisâniyle emrolunana onlar itâat etmezler de orada fısk yaparlar, fâsık kesilirler, isyânda devâm ederler. Bunun üzerine o karyenin ehlini, fıskları sebebiyle külliyyen helâk ederiz, hâk ile yeksân eyleriz.

Allahü Sübhânehu, dünyânın helâkini murâd etdiği vakit evvelâ dostlarını alır, düşmanlarını bırakır. Allah'ın dostları, onların Hakk'a münâcâtları azâbın def'ine sebebdir.

Âyetin ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Hududsuz, sınırsız devlet, memleket, sâha kalbdir. İşte merkez-i hükûmet-i insânî olan o kalb, hevâ-yi nefsin ordusu ile istiylâ edilirse şehevât, âfât-ı tabiiyyât ile harâb olur. İnsan o vakit fânîyi bâkîye değil de bâkîyi fânîye değişir. Allah da mahrûm kalsın diye onun acelesini acele eder. Onun içün kalb ile kalıbın vazifesini ayırmalıdır.

17- ve k̈em ehlek̈nà minelkurùni min baȝdi nùh̄ın ve k̈efà birabbik̈e bižünùbi ȝıbàdihî h̄abiyren bas̆ıyren.

Hem Nûh'dan sonra biz ne kadar karnler, nice insan tabakalarını helâk etdik.

Nazm-ı kerîmde Hz. Nûh'un isminin zikr edilmesi, en evvel kavmi tarafından tekzîb edilen Peygamber olması sebebiyledir.

O dâllini, mudillîni isbâta ihtiyâç yokdur, şâhide lüzûm yokdur.

Ey Ekmelerrüsül!

Rabbinin, kullarının tâat u inkıyâddan çıkdığını bilmesine serâir ü zamâire âgâh olması, onları görmesi kâfidir, yeter.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ
ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ
أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ
سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ
رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ انْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا
بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا
﴿٢١﴾ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ع
﴿٢٢﴾ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ
إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا
أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا
جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ۚ
﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ ۚ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ
لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

18- men kâne yüridülğâcilete ğaccelnâ lehu fiyhâ mâ neşâü limen nüriydü sümme ceğalnâ lehu cehenneme yaslâhâ mez-mûmen medhûren.

Onlardan her kim, (ikbâlinde hud'a, idbârında fecîa gizlenen), sür'atle geçecek olan dünyâyı isterse, burada az çok, dilediğimiz kadarını dilediğimiz kimseye çabucak veririz. Fakat sonra ona Cehennemi tahsîs ederiz. Oraya her şeyden mahrûm, Hakk'ın rahmetinden matrûd olarak atılır.

19- ve men erâdel'âhırete ve seğâ lehâ sağyehâ ve hüve mü'minün feülâike kâne sağyühüm meşkûren.

Her kim de âhıreti ister, ya'ni âhıretin ebedî lezzetlerine nâil olmaklık içün inanarak hakkıyla çalışırsa, işte bunların çalışmaları müstahsendir, makbûldür. Allahü Teâlâ bu kimselerin sa'yini takdîr eder, lâyığını verir.

20- küllen nümiddü häülâi ve häülâi min ğatâi rabbike ve mâ kâne ğatâü rabbike mahzûren.

Ey tâlib!
Âhıret murâdında iki şart gösteriliyor:
Çalışmak ve îman...

Sa'y-i meşkûr, sahibini müşâhede-i Hakk mertebesine çıkarır.
Çalışmakda istikamet şartdır. Doğruluk îman ile olur.

Sonra dünyâya sa'y; beden iledir. Âhırete sa'y ise kalb iledir.
Sa'y-i meşkûrde riyâ kokusu olmaz. "Desinler, diyecekler" diye yapılmaz. Rü'yet-i nefs de olmaz. Hattâ o öyle bir sa'ydir ki, sevâb da taleb edilmez.

İki tarafdan her birine muti' ve âsilerin her birine, onlara da, bunlara da. İnananlara muti'îne veririz, tâatda muvaffak kılarız.

Ehl-i inkâra, hak ve hakîkatı örtenlere; nefs ü hevâlarının meyilleri olan şeyleri veririz. Hepsine biribiri ardınca veririz.

Ey Peygamber-i Hakk!

Rabbinin vergisinden hiçbir kimse geri tutulmaz. O'nun adl-i Sübhânîsinin iktizâsı öyledir.

Ey tâlib!

Atâyâ-i dünya: Allah'dan gafletdir. Atâ-i âhıret: Allah'a kurbetdir.

Herkesin murâdı ne ise o verilir.

21- ünžur k̈eyfe fad̈d̈alnà baḉd̈ahüm ḉalâ baḉd̈ın ve lel'âh̆ıretü ek̈berü derecàtin ve ek̈berü tefd̈ıylen.

Ey mu'teber bakışlı, bak!

Onların ba'zısını ba'zısı üzerine nasıl tafdîl etmişizdir, nasıl biribirinde üstün tutduk. Dünyâ menâfiinde nasıl biribirinden üstün tutduk; âhıretde daha büyük dereceler, daha üstün tutulmalar vardır...

Lezzât-ı rûhâniyye, envâ-ı hakâyık, meârif, mükâşefât, müşâhedât...

İmdi bu fark-ı tefâvütün esâsı, mahzâ Allahü Teâlânın bir tercih ve tafdîlidir.

Âhıretde daha büyük ne dereceler vardır... İtâbsız, hisâbsız visâl...

22- lâ tecḉal meḉallâhi ilâhen àh̆are fetakḉude mežmûmen mah̆-žûlen.

Ey insan!

Vâhid, Ehad, Ferd u Samed olan Allah ile beraber başka bir ma'bûd edinme. O'nun küfvü yokdur. O'nun maiyyetinde bir ilâh ittihaz etmeye kalkma. Sonra bu zulmün, bu şirkin sebebiyle bütün Melâike ve mü'minler yanında mezmûm, o büyük günde de mahzûl kalırsın.

23- ve kaḋâ rabbüke ellâ taʕbüdû illä iyyâhü ve bilvâlideyni ıḣsânen immâ yeblüğanne ʕındekelkibere eḣadühümä ev kilâhümâ felâ tekullehümä üffin ve lâ tenherhümâ ve kul lehümâ kavlen keriymen.

Nasıl ma'bûdün bilhak olan Allah'dan gayrı ilâh ittihaz edilebilir?

Ey Ekmelerrüsül!

Rabbin ezelde kat'î olarak fermân buyurdu:

Ancak O'na ibâdet edin. İbâdete lâyık olan ancak O'dur. Sizi mustakil olarak, şebîhsiz, nazîrsiz, nidsiz icâd eden O'dur.

Sizin zuhûrunuz, terbiyeniz içün sebeb kılınan analarınıza, babalarınıza güzel muâmele edin. Şâyet gerek yalnız biri veya ikisi birden yanınızda ihtiyarlayıp elinize bakdıkları vakit "öff" demeyin, yüzlerine sert konuşmayın, (dâimâ gönüllerini alın), ta'zîm ile, tekrîm ile söz söyleyin.

Ey tâlib! Nazm-ı kerîmde çok mühim incelikler vardır:

Cenâb-ı Hakk evvelâ kendi hakkı üzerinde durdukdan, kendisine ubûdiyyeti vâcib kıldıkdan sonra doğrudan doğruya anne ve baba hakkı üzerinde duruyor. Burada kusur edenlerin ya'ni anne, baba âhı alanların bütün hayırlarının hiç olacağını duyuruyor. Anneye, babaya değil ağır muâmele yapmak, için-den geçecek sessiz "öff"ü bile nehyediyor. "Onlar ihtiyâr olabilirler, bilgileri sizden az olabilir. Fikirlerini beğenmeyebilirsiniz, konuşmalarını istemezsiniz, hallerini beğenmezsiniz, bu sûretle de onları incitmiş olabilirsiniz. Onun içün idâre edeceksiniz, iknâ edeceksiniz, tatlı muâmelede bulunacaksınız" buyuruyor.

Yalnız şurada mühim bir noktayı daha arz edelim:

Annenin, babanın arzusu ma'siyete taallûk ederse, Hakk'a isyân olursa, o vakit Allah nâmına reddedilir, dinlenmez. Zîra "Hakk'a isyân olacak yerde mahlûka itâat edilmez" emri vardır.

24- vaḣfıḋ lehümâ cenâḣaẑẑülli minerraḣmeti ve kul rabbirḣamhümâ kemâ rabbeyâniy ŝağıyren.

Onlara karşı rikkat kesilerek tevâzu' kanadlarını aç ve (kalbinle ölümlerini bekleme.)

Allah'a münâcât ederek söyle ki:

Yâ Rabbi!

Rahmet-i vâsian iktizâsı onlar benim küçüklüğümde merhametle, muhabbetle bana bakdılar, bizî îmansız büyütmediler. Öyle besleyip büyütdükleri gibi sen de şimdi onlara merhamet et, muhabbet et. (Onları âzâd et.)

Nazm-ı Kerîm'de evlâdın anaya, babaya karşı olan vazifeleri zikredilirken, annenin, babanın da evlâdı üzerindeki vazifeleri işâret ediliyor.

Evet, mini mini yavrusunu evde kilitleyip, veyahud anne kucağı ona yuva olmaya yakışırken ve zarûret olmaksızın onu herhangi bir kimseye bırakıp da zevk ve eğlence peşinde vaktini geçiren ebeveynin eğer îmanları varsa, bu emr-i Sübhânî karşısında bir an huşû ile durmaları îcab eder...

25- rabbüküm a'lemü bimâ fiy nüfûsiküm in tekûnû sâlihıyne feinnehu kâne lil'evvâbiyne ğafûren.

Serâirinize muttali' olan Allah, Rabbiniz; nefislerinizde* olanları, onlar hakkında içinizden geçenleri daha iyi bilir. Onlar hakkında iyilik ederseniz, eğer haklarında yapmış olduğunuz kusurdan nâdim olup tevbe ederseniz Allah mağfiret eder.

Zîra Sübhânehu Teâlâ kemâl-i fazl u cûdu ile, nedâmetle hakka dönenler hakkında gafûrdur.

Ey tâlib!

Bir emr-i peygamberîde:

"Annenin, babanın evlâdı üzerine duâsı, Enbiyânın ümmeti üzerine duâsı gibidir. Nasıl Peygamberin duâsı reddedilmezse,

---

*** Cenâb-ı Hakk burada "kalblerinizi, ruhlarınızı, esrârınızı, akıllarınızı" diye emretmedi, "nefislerinizi" buyurdu. Zîra inkâra, firâra, istikbâra meyleden, tâatdan kaçan, nefisdir.**

annenin, babanın da evlâdı üzerindeki duâsı reddedilmez. Meğer o dua, Allah'ın emrine muhalif ola" buyurulmuşdur.

26- ve àti żelkurbâ ħakkahu velmisǩiyne vebnessebiyli ve lâ tübeżżir tebżiyren.

Ebeveynine i'tâda kusûr etmediğin gibi, karâbet sahibine de hakkını ver. Hısımlara, yoksullara, miskîne, yolda kalmışlara hepsinin hakkını ver. Eğer ağniyâ iseler tevkîrde kusur etme. Eğer fukarâ iseler tevâzu'da kusûr etme. Hadd-i i'tidâlin hâricine çıkarak da müfrit isrâf yapma, malını uluorta saçıp dağıtma.

Âyetin ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilirse:
Hakikî karâbet, ihvân-ı mârifetdir. Hakikî miskîn de, lutf-ı İlâhîde sâkin olandır. Onun Allah'dan gayrı talebi yokdur.

Ârifin hakkı: neşr-i esrârdır...
Miskînin hakkı: zikr-i envârdır...
Muhibbin hakkı: zikr-i şemâil-i Habîbdir.

Diğer bir ma'nâ tahsîl edilecek olursa:
Zevil kurbâ: rûha, Miskîn: akla, Vebnessebil: kalbe işâretdir.
Rûhun hakkı: ferâgat...
Aklın hakkı: tâat...
Kalbin hakkı: isti'nâs...
Kurbetde müşâhede olur...

Akla (miskîn) tesmiye edilmesi fakir olduğundan dolayıdır. Zîra o yalnız âlem-i hikmetde geçer. Âlem-i Kudretde aşk ve îman geçer. Akla durak mahallinden ileri yol verilmemişdir. Hakîkat-i vahdâniyyeti idrâkden fakirdir. Onun hakkı fikr ü tefekkürdür.

"Vebnessebil"den, kalb ma'nâsı tahsîl edilmişdir. Zîra kalb sebilü's-sıfatda irfân-ı zâtı taleb eder. Onun hakkı zikr ü tezekkürdür.

27- innelmübež̈žiriyne k̈ànù ıḣvàneşşeyàt̄ıyni ve k̈àneşşeyt̄ànü lirabbihî k̈efùren.

Zîra isrâf edenler, mallarıyle isrâf edip riyâ yapanlar, Şeytanın ihvânıdırlar, onun etbâıdırlar. Hakk'ın mevhûbu olan emvâli lâyıkına sarfetmezler. Şeytanın iğvâsiyle mekrûhata sarfederler. Gâvi ü tâğî olan Şeytan ise Rabbinin ni'metine karşı çok nankör olmuşdur. Kendisine tâbi' olanları da küfrânda o yola götürür...

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل
لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ
وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ع
﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ
إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً
وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ
وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِف
فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي
هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا
﴿٣٤﴾ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَٰلِكَ
خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ
وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمْشِ
فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ
طُولًا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

28- ve immâ tuꜥriđanne ꜥanhümübtiğâe rahmetin min rabbiƙe tercûhâ fekul lehüm kavlen meysûren.

Ey Ekmelerrüsül!

Eshâb-ı ihtiyaç senden bir şey istediklerinde, Rabbin teâlâ'dan ümmidvâr olduğun rızkın intizâriyle onlardan cevâbsız i'râz etme.

Âyet-i kerîmeden bu ma'nâ tahsîl olundukdan sonra, şöyle bir ma'nâ da tahsîl olunur:

İlminle, nûr-ı nübüvvetinle, onların ricaları yerine gelince isrâf edeceklerinden dolayı üzülüp sessizce i'râz ediyorsun.

Gılzetsiz, şiddetsiz, onları ye'se, hüzne düşürmeyecek bir şekilde, "Allah kolaylık versin, size fazl u cûdu ile muâmele etsin" diye onlara mülâyim sözler söyle.

Cenâb-ı Hakk burada, buhl ile tebzîrin mutlak mezmûm olduğunu beyân buyuruyor:

29- ve lâ tecꜥal yedeƙe mağlûleten ilâ ꜥunukıƙe ve lâ tebsutҺâ ƙüllelbastı fetakꜥude melûmen mahsûren.

Hem elini boynuna asma ya'ni imsâk etme, büsbütün de açma, o zaman melûl ve mütehassir kalırsın.

Ey hak yolcusu! Taraf-ı İlâhîden, müeddeb olan Habîbine bu hitâblar tâlim-i ümmet içündür. Yoksa Enbiyâ, Sıddîkînin seciyyesinde ne buhl vardır, ne de israf.

Bâhusûs Cenâb-ı Peygamber beşeriyyete kendisini takdim ederken, "Ben mekârim-i ahlâkı itmâma gönderildim" diye buyurmuşlardır.

30- inne rabbeƙe yebsüturrizka limen yeşâü ve yakdirü innehu ƙâne biꜥıbâdihî habiyren basıyren.

Rabbin, dilediği kimselerin sûrî ve ma'nevî rızklarını ilm-i Sübhânîsi iktizâsı; hâl, kabiliyyet, isti'dâd ve havsalalarına göre genişletir ve dilediğinin rızkını da iktizâsına göre darlaşdırır.

Allah ef'alinde alîmdir, hakîmdir. Kullarının ef'alinden haberdârdır. Ne lâyıksa onu yapar.

31– ve lâ taktülû evlâdeküm haşyete imlâkın nahnü nerzükuhüm ve iyyâküm inne katlehüm kâne hıt'an kebiyren.

Ey eshâb-ı teklif!

Ruhsat-ı şer'iyye olmaksızın fakr u fâka korkusu ile evlâdınızı öldürmeyin. Biz fazl u cûdumuzla onlara da, size de rızıklarınızı veririz. Onları öldürmek, o cinayet; zenb-i azîmdir.

Burada bir İslâm annesinin îmânını, irfânını, Kudrete olan aşkını anlatmadan geçemeyeceğim:

Velûd bir anne birkaç çocuk doğurdukdan sonra yine hâmile olmuş. Kocası, "Zarûret içindeyiz, çocuğu düşürtelim" diye tutdurmuş. Anne:

"Hayır hayır..." demiş. "Tecdîd-i îman et. Ben Allah'ıma öyle îman etmişim ki, O öyle bir Hâlıkdır ki çocuğumun dişini yapmadan rızkını halketmişdir."

İşte Allah, kulundan böyle îman ister.

32– ve lâ takrebuzzinä innehu kâne fâhışeten ve säe sebiylen.

Zinâya yaklaşmayın! Zîra o hayâsızlıkdır, mürüvvetsizlikdir.

Dikkat edilirse, nazm-ı kerîmde ne büyük bir nezâket vardır...

Allahü Teâlâ "Ve lâ tef'aluzzinâ" "Zinâyı yapmayınız" demiyor da, "Zinâya yaklaşmayınız" diye emrediyor, insana o filii yakışdıramıyor...

33– ve lâ taktülünnefselletiy harremallâhü illâ bilhakkı ve men kutile mazlûmen fekad ceʿalnâ liveliyyihi sultânen felâ yüsrif fiylkatli innehu kâne mensûren.

Ey muvahhidler!

Hak olmaksızın, ruhsat-ı İlâhî bulunmaksızın Allah'ın haram kıldığı katl-i nefsi icrâ etmeyin. Her kim de mazlûmen katledilirse velîsine biz bir tasallut hakkı verdik. O da bu hakkı su'-i isti'mal etmesin. Hak ile mansûr olduğundan dolayı katilde isrâf etmesin, (kısasa kısas yapılsın.)

Zamân-ı cahiliyyetde olduğu gibi, katilin hısmı, akrabası, yakîni üzerinde katillere kıyâm edilmesin, kan da'vâsı diye cinâyetler irtikab edilmesin.

34– ve lâ takrebù mâlelyetiymi illâ billetiy hiye aĥsenü ĥattâ yeblüğa eşüddehu ve evfù bilʿahdi innelʿahde kâne mes'ùlen.

Ey hâlis bir maksadla, sahîh bir azîmetle Hakk'a teveccüh edenler!

Yetim malına da yaklaşmayın. Sinn-i rüşde, sinn-i temyîze, malını kifâyetli bir sûretde kullanabilecek bir hâle gelinceye kadar yaklaşmayın.

Yalnız yetim sinn-i rüşde gelinceye kadar, kendinize bir menfaat te'mini içün değil de, fazîlet nâmına, mürüvveten, o malı muhâfaza, çoğaltmak, ta'mir etmek üzere adâletle, güzel bir sûretde tasarruf edebilirsiniz.

(Niyyetinizin, bu husûsdaki mesâinizin karşılığını Allahü Teâlâdan alırsınız.)

Ey muvahhid mü'minler!

Ahdi de yerine getirin. Kendi aranızda geçen ahd ile, Rabbiniz arasında geçen ahd müsâvîdir.

Ahd'de mes'ûliyyet muhakkakdır. Zîra ahd muhakkak sorulacakdır.

35– ve evfülkeyle izâ kiltüm vezinù bilkıstâsilmüstekıymi żâlike ĥayrün ve aĥsenü te'viylen.

Kezâ müşteriye vereceğiniz şey'i ölçdüğünüz zaman, ölçeği yerine getirin, tam ölçün.

Tartdığınız vakitde doğru terâzi ile tartın.

Ölçüde, tartıda doğru olmanız, dünyâda yapılacak hayırlardan hayırlıdır. Bu tarz-ı hareketin âkıbeti daha güzeldir.

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Hakk'ın ihsânı olan ilm ü mârifeti ehline lâyıkı ile öğretin, tâlibini ihlâs ile da'vet edin, vereceğinizi istikamet üzere verin. Ahvâliniz muslîh, sâlih olursa, Cenâb-ı Hakk, lûtf u keremi ile size vereceğini sayısız verir.

36– ve lâ takfü mâ leyse leke bihî ʿılmün innessemʿa velbeşare velfüâde küllü ülâike kâne ʿanhü mes'ûlen.

Ey mertebe-i tevhıyde vüsûlü gaye edinen mü'min-i hakikî,

Bilmediğin, ilminin taallûk etmediği bir şey'in peşinden gitme, taklîden yâhut tahmînen arkasına düşme. Hangi uzvunla ona tâbi' olmuşsan yevm-i cezâda senin içün mes'ûliyyet vardır.

İlimsiz, fikirsiz, rü'yetsiz yapılan işlerden kişi mes'ûldür. Zîra ekserî yalanlar, iftirâlar, işitmekle olur.

Birçok fitneler, mehâlik, rü'yet-i basarla olur.

Muhakkak kulak, göz, gönül, bunların her biri bundan mes'ûl bulunuyor.

İşte bu üç kuvvenin yevm-i kıyâmetde şehâdetleri dinlenecekdir.

Kalbinle bir şey'i bilmeden haber verme. Bilmediğin şeyi bilirim iddiâsında bulunma. Yevm-i âhiretde bunlardan sorulur.

Lisan, kuru da'vâdan boş yere iddiâdan mes'ûldür.

Göz, i'tibarsız bakışdan mes'ûldür.

Kulak, insanlığa nâfi' olmayan, fazîleti bulunmayan şeyleri işitmekden mes'ûldür.

Gönül, Hakk'ın muhabbetinden gayrı şeylerle meşgûl olmakdan mes'ûldür.

Ma'rifetullâh zevkının karargâhını kalbinde kuran kimse, ondan gayrı bir şey görmez.

Sem', işitilecek şey'in gayrısında kullanılırsa ona zulmedilmiş olur.

Gıybeti, melâhîyi, fevâhişi dinletmek gibi.

Adl ile isti'mâli ise: Hak ve hakîkatı dinletmekdir...

Basar'a zulm: Muharremâta bakmak, şehevâta nazar etdirmekdir...

Ona adl ile muamele: Allah'ın âsâr-ı rahmetine nazar-ı i'tibarla bakdırtmakdır.

Gönle zulm de: Ona hasedi, adâveti, hubb-ı dünyâyı kabûle çalışmakdır...

37- ve lâ temşi fiyl'ardı merehan inneke len tahrikal'arda ve len teblüğalcibâle tûlen.

Yeryüzünde yürürken kibr ve azametle salına salına yürüme. (Mevcûdâta nazar-ı hakaretle bakıp sahte benliğine mağrûr olarak ca'li tavırlar takınıp yürüme. Arz'da tevâzu', huşû', Hakk'a karşı tezellül sıfatlarına sâhib olmak içün getirildin.)

Çünki sen şiddetli, kuvvetli basman ile ne Arz'ı yırtabilirsin, ne de isti'lân ve istikbârın ile boyca dağlara erişebilirsin. (Yer, yer seni...)

38- küllü zâlike kâne seyyiühu ınde rabbike mekrûhen.

Bütün bu nevâhî-i mezkûre, ya'ni "Lâ tec'al meallâhi ilâhen âhâr..." nazm-ı kerîminden buraya kadar zikredilen memnûat, bütün bunların fenâsı, Ey Ekmelerrüsül, Rabbinin yanında mekrûh bulunuyor. Gayet mezmûm ve makdûhdur, nâhoş bir şeydir, menhîdir.

ذٰلِكَ مِمَّآ اَوْحٰٓى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا
اٰخَرَ فَتُلْقٰى فِىْ جَهَنَّمَ مَلُوْمًا مَّدْحُوْرًا ﴿٣٩﴾ اَفَاَصْفٰىكُمْ رَبُّكُمْ
بِالْبَنِيْنَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ اِنَاثًا ۗ اِنَّكُمْ لَتَقُوْلُوْنَ قَوْلًا عَظِيْمًا ﴿٤٠﴾
وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِىْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُوْا ۗ وَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا نُفُوْرًا ﴿٤١﴾
قُلْ لَّوْ كَانَ مَعَهٗٓ اٰلِهَةٌ كَمَا يَقُوْلُوْنَ اِذًا لَّابْتَغَوْا اِلٰى ذِى الْعَرْشِ سَبِيْلًا
﴿٤٢﴾ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يَقُوْلُوْنَ عُلُوًّا كَبِيْرًا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوٰتُ
السَّبْعُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيْهِنَّ ۗ وَاِنْ مِّنْ شَىْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰكِنْ
لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِيْحَهُمْ ۗ اِنَّهٗ كَانَ حَلِيْمًا غَفُوْرًا ﴿٤٤﴾ وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ
جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُوْرًا ﴿٤٥﴾
وَّجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ وَفِىْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا ۗ
وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِى الْقُرْاٰنِ وَحْدَهٗ وَلَّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ نُفُوْرًا ﴿٤٦﴾ نَحْنُ
اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُوْنَ بِهٖٓ اِذْ يَسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ يَقُوْلُ
الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ﴿٤٧﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوْا
لَكَ الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوْٓا
ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ﴿٤٩﴾

39- žâlik̈e mimmä evĥâ ileyk̈e rabbük̈e minelĥıkmeti ve lâ tecŝal meŝallâhi ilâhen âĥare fetülkà fiy cehenneme melûmen medĥûren.

Ey Ekmelerrüsül!

Ey Zât-ı Eẖadiyyetim Cenâb-ı Ahmediyyetine fethedilmiş olan Peygamber-i Hakk!

İşte bunlar sana vahyetdiğim hikmetlerdendir.

Allah ile beraber başka bir ma'bûd edinme. O zaman rahmetden uzak, kendi nefsini türlü türlü levmlerle levmederek Cehenneme ilkâ olunursun.

Ey tâlib!

Âyet-i kerîmede Hîtab-ı İlâhî Resûl-i Ekrem'edir, fakat murâd-ı Sübhânî ümmetidir, onların te'dîb ve terbiyesidir. Zîra Fahr-ı Âlem bu mekrûhâtdan bâhusus şirkden münezzehdir. Hitâbın Resûl-i Zîşâna olması, işin ehemmiyetini beyân içündür.

40- efeas̈fâk̈üm rabbük̈üm bilbeniyne vetteĥaže minelmeläik̈eti inâs̈en innek̈üm letekûlûne kavlen ŝažıymen.

Ey müşrikler!

Rabbiniz sizi erkek evlâdlarla mümtâz kılıp da kendisi Meleklerden kız çocukları mı ittihaz etdi, öyle mi?

Ey müsrifler!

Hakîkaten siz pek büyük bir söz söylüyorsunuz. (Ne cür'-et...)

Tevellüd, bakâ-i cins içündür. Allah ise bâkîdir, ebedîdir, tevellüde ihtiyacı yokdur. Cinsden münezzehdir. Melâike mahlûkdur. Vâhid, Ehad, Ferd, Samed, evlâd, eşbâhdan münezzeh olan Allah'a bu ne büyük bühtândır, ne zâlimâne, ne câhilâne konuşmadır!

İmdi Cenâb-ı Hakk onların tuğyânını, dalâlini tevbîhan ve işâreten buyuruyor:

41- ve lekad šarrefnà fiy hàželkur'àni liyežžekkerù ve mà yeziydühüm illâ nüfûren.

Biz bu Kur'an'da; tezekkür etsinler, bu şekilde konuşmak, Hakk'a bühtân ile âkıbet nasıl bir husrâna mazhar olacaklarını beyân içün o kadar misâller sarfetdik, nasîhat kabul etsinler diye tekrar tekrar söyledik. Bu tekrarlar kâfirlerin ancak nefret ve Hakk'dan uzak olmalarını artdırdı.

42- kul lev kàne meẽahû àlihetün kemà yekùlûne ižen lebteğav ilâ žiylẽarşi sebiylen.

Ey Ekmelerrüsül!

Onlara ilzâmen ve tebkîten söyle ki:

Eğer o müşriklerin, bâtıl üzerine inâd ile ısrâr edenlerin dedikleri gibi, Allah ile beraber onun emsâli başka ma'bûdlar bulunsa idi o ilâhlar herhalde o Arşın sâhibi olan Zâta bir yol ararlardı, ona galebe çâresine bakarlardı. (Zîra galib olmadan ilâh olamaz ki.)

43- sübhànehu ve teẽàlâ ẽammà yekùlûne ẽulüvven kebiyren.

O Sübhân, o zâlim müsriflerin söylediklerinden, bühtânlarından münezzehdir. Kendi zâtını kendisi tenzîh etmişdir. Ondan gayrı ilâh yokdur. Ulüvv ü kebîr ile münezzeh ve âlîdir.

44- tüsebbihu lehüssemàvàtüssebẽu vel'ardu ve men fiyhinne ve in min şey'in illâ yüsebbihu bihamdihî ve lâkin lâ tefkahûne tesbiyhahüm innehu kàne haliymen ğafûren.

O'nu yedi Sema, Arz ve bütün bunlardaki akıl sâhibleri tesbîh eder. Bütün nakâisden tenzîh eder. Ve hattâ hiçbir şey yokdur ki, O'nu hamdiyle tesbîh etmesin. (Envâ-ı nebâtat, meâdin, hayvânat...)

Velâkin, ey gayy-ı dalâlde yüzenler!

Siz onların tesbîhlerini anlamazsınız. (Sizin anladığınız dille tesbîh etmezler.)

Sizin Cenâb-ı Hakk'a şerîk koşmanız, derhal şedîd bir azab ile azablanmayı îcâb eder amma, size mühlet verir, intikamında acele etmez. İhlâs ile nâdim olur, tevbe edersiniz diye hemen sizi kahretmez. Halîmdir, rücû edenlere mağfiret eder, gafûrdur.

Eğer O'nun hilmi, gufrânı olmasaydı kâinât olmazdı.
O'nu zikredecek lisân olmazdı...
Semâvât O'nu lisân-ı azametle tesbîh eder...
Arz, lisân-ı kudretle tesbîh eder...
Ehl-i mârifet, lisân-ı evsâf, lisân-ı esmâ ile tesbîh eder...
Hakk'ı hak ile bilenlerin tesbîhi de lisân-ı zât iledir.

45– ve iżâ kare'telkur'âne ceʢalnâ beyneḱe ve beynelleżiyne lâ yü'minûne bil'âḣıreti ḣıcâben mestûren.

Ey Ekmelerrüsül!
Kur'ân'ı okuduğun zaman, senin ile âhirete îman etmeyenler arasına kemâl-i lütfumuzdan bir perde çekeriz, seni görmezler, sana sûikasd edemezler.

Nazm-ı Kerîmin ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edildiğinde:
O Kitâb-ı Mübînde Resûl-i Ekremin şerefi zikredilmişdir, birçok hakîkatlar beyân edilmişdir. Gayret-i Sübhânî onu her nâdâna âşikâr etmemişdir. Onun içün "O bir sır kutusudur, erbâbına açılır" buyurulmuşdur. Binâen'aleyh onların ebsârı o serâiri göremez, kulakları işitemez. Evet, kulakları o letâif-i hikemü'l-hitâbı anlayamaz.

Sultân-ı Rüsül, Kur'ân-ı Mübîni okudukları vakit, nûr-ı zât ile münevver olurlardı. Onun hakâyıkındaki tecellî ile müzeyyen olurlardı. Beşeriyyet onu görünce tehammül edemez diye Allah perdelerdi. Müşâhedât-ı zât hazlarında müstağrak kalırlardı. O vech-i saâdete Hakk'dan başka nazar etmeye kimsenin tahammülü olmadığından Cenâb-ı Hakk onu perdelerdi.

Hulâsa onun hakîkatini halkın gözünden Hakk'ın gayreti setretmişdir.

İşte o perdenin adına hicâb-ı gayret derler, gayret...

Ey Ekmelerrüsül!

Sen Hakk'ı sıfât-ı Hakk'la zikretdiğin vakit, Hakk'ın vahdaniyyetinde fânî olduğun zaman, makam-ı bekada tahakkuk edince, onlar ürkerler de arkalarını döner giderler.

46- ve ceξalnà ξalâ kulûbihim ek̈inneten en yefkahùhü ve fiy àżànihim vakren ve iżà żek̈erte rabbek̈e fiylkur'àni vaȟdehu vellev ξalä edbàrihim nüfùren.

Kur'ân'ı fehmedememeleri içün kalbleri üzerine perdeler, onu işitmemek içün kulaklarına ağırlık, sağırlık veririz.

Rabbini Kur'an'da vahîd olarak zikreylediğin vakit, onlar nefret eder, arkalarını döner giderler.

47- naȟnü aξlemü bimà yestemiξùne bihï iż yestemiξùne iley k̈e ve iż hüm necvä iż yekùlużżàlimùne in tettebiξùne illâ recülen mesȟùren.

Biz onların, seni dinlemeye geldikleri vakit gayelerini, garazlarını, istihzâlarını pekâlâ biliyoruz. Kur'an okurken seni dinler gibi bulunuşlarını, aralarında gizli konuşduklarını, senin sözünü işitdikleri vakit, içlerinden helâk olmak içün münâcâtlarını, biribirinin kulaklarına söylediklerini herkesden daha iyi biliriz.

Zâlimler aralarında, ehl-i adle, ehl-i tevhıyde, inâd ve mükâbere yoluyla, "Ey ehl-i dalâl, siz sırf bir büyülü adama tâbi' oluyorsunuz" dediklerinden haberdârız.

48- ünżur k̈eyfe ďarebù lek̈el'emŝàle feďallû felâ yesteţıyξùne sebiylen.

Ey nûr-ı İlâhî ile mücehhez kılınmış olan nâzır! Baksana meseller darbediyorlar, seni kimlere benzetdiler... Bir defa şâir

dediler, bir defa sâhir dediler, bir defa kâhin dediler, bir defa mecnûn dediler de sapıtdılar.

Onlar bu bâtıl hezeyânları ile habtolmuşlardır, bir yol bulmaya da tâkatları yokdur. Kalbleri hastadır, tevhıydin halâvetini bulamazlar.

49- ve kàlû eiz̈à k̈ünnà ʒız̈àmen ve rüfàten einnà lemebʒùs̈üne ḣalkan cediyden.

Onlar dalâlde yüzdüklerinden dolayı Kur'ân'a cebhe alarak, ahvâl-i kıyâmeti inkâr ederek istihzâ yoluyla, "Biz bir yığın kemik, döküntü, kırıntı ve toz olduğumuz zaman mı yeni bir hilkatle ba's olunacağız? Dirilecek miyiz? Hakîkat mi bu?" dediler.

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ
فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ
إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾
يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا
﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ
بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾
رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ وَآتَيْنَا
دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ
كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ
يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن
مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا
عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

50– kul kûnû hıcâreten ev hadiyden.

51– ev halkan mimmâ yekbürü fiy şudûriküm feseyekûlûne men yuşıydünâ kulilleżiy fetareküm evvele merretin feseyüngıdûne ileyke rüûsehüm ve yekûlûne metâ hüve kul şasâ en yekûne kariyben.

Ey Peygamber-i Hakk!

Cevâben onlara de ki:

Ey dalâletde kalan muannidler!

Bunu istib'âd mı ediyorsunuz? Kudretullâh buna çok misâl vermişdir.

Siz farazâ hayâtı kabûlden çok uzak olan taş veya demir olunuz yâhut sizce daha büyük görünen ya'ni zihninizde hayâtı kabul etmeklik husûsunda daha uzak bir şey, mahlûk olsanız yine dirileceksiniz. Kadir ü muktedir, kudret-i galibe sahibi olan Allah, ihyâ u îcâda irâdesi taallûk edince yine dirilirsiniz. Onlar hemen inkâr yoluyla, "Bizi kim diriltecek?" diyeceklerdir.

Ey Ekmelerrüsül!

Onlara söyle:

Sizi ketm ü ademden izhâr eden, (kendi kendinizi bilmezken, isminiz, cisminiz, haberiniz yok iken, ilk defa sizi izhâr u ibda', îcâd, maddesiz, modelsiz yaradan Allah diriltecekdir.)

Onlar istihzâ ile başlarını sallayacaklar, "Bu ne zaman olacakdır?" diye soracaklardır.

Ey Peygamber-i Hakk!

"Bu, yakında olabilecek" diye söyle.

52– yevme yedşüküm fetesteciybûne bihamdihî ve težunnûne in lebiştüm illâ kaliylen.

O gün, ba's ü haşr içün Allah sizi çağıracak, Hakk'ı müşâhedeye vâsıl olan ârifûna, dünyâdan ayrılmış olan, Hakk'ın cemâl ve celâlinde müstağrak kalan o ehl-i îmâna, "Ey ahbâbım, ey dostlarım, seçdiklerim! Hazır olun, toplanma saatidir. Sun'-ı Sübhânîmi, Haşr günündeki ef'âl-i rabbânîmi, âsâr-ı rubûbiy-

yetimi temâşâ edin" diyecek, onlar bu da'vet-i İlâhiyyeye hamd ü senâ ile icâbet edecekler.

O günü istib'âd eden, uzak gören kefere de, Kıyâmetin şedâidi ve ehvâli karşısında dünyâda yâhut kabirde az bir vakit kaldıklarını zannedecekler.

53– ve kul liʿibâdiy yekûlülletiy hiye aḣsenü inneşşeyṫâne yenzeğu beynehüm inneşşeyṫâne k̇âne lil'insâni ʿadüvven mübiynen.

Habîbim,

İnanan, istikbâl inananların olduğuna inanan kullarıma tezkîr yoluyla, tehzîb-i ahlâk ve tasfiye-i bâtında teâli ve tekâmül etmeleri içün söyle ki:

Müşriklere mülâyemetle, en güzel olan kelimelerle söz söylesinler. Zîra Şeytan aralarına fesâd sokar, fitne vaz'eder. Muhakkak ki Şeytan insanın apaşikâr bir düşmanıdır. Onun adâveti asla kalkmaz.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk bu fermân-ı Sübhânîsiyle, makam-ı irşâdda, makam-ı va'z ü nasîhatda bulunanlara; muhâtablarının seviyyelerini, isti'dâdlarını, nefislerini göz önüne alarak ona göre konuşmalarını emrediyor.

54– rabbük̇üm aʿlemü bik̇üm inyeşe' yerḣamk̇üm ev in yeşe' yüʿaẑẑibk̇üm ve mä erselnâk̇e ʿaleyhim vek̇iylen.

Ey fıtrat-ı mârifet ve îman üzerine mecbûl olanlar!

Rabbiniz sizi çok iyi bilir. Dilerse size merhamet buyurur, rahmetini ihsân eder, îmânı kabûlde sizi muvaffak kılar, irfân sâhibi eder. Dilerse küfr üzere imâte eder, sizi azâba dûçar kılar, Şeytana tâbi' olmanın cezâsını verir.

Ey Ekmelerrüsül!

Ey (Levlâke levlâk lemâ halaktü'l eflâk)!

Biz seni onların umûru üzerine vekîl göndermedik. (Din ni'-

metini onlara göster, isterlerse îman etsinler, isterlerse etmesinler. Îman etmiyorlar diye üzülme, îmâna icbâr etme.)

55– ve rabbüke aꜥlemü bimen fiyssemâvâti vel'ardı ve lekad faddalnâ baꜥdan nebiyyiyne ꜥalâ baꜥdın ve âteynâ dâvûde zebûren.

Ey Peygamber-i Hakk!

Senin Rabbin Semâvâtda ve Yerde kim varsa hepsini â'lemdir.

(Melâikenin Semâvâtda havf makamında ubûdiyyetini, şeref-i kurbiyyetini zikr ü tesbîhde biribirine fazlını a'lemdir...)

Yeryüzünde şer'-i mübîne gönül vermiş, hakîkat ve mârifet makamlarına yükselmiş, ittikada ba'zıları ba'zılarına tefaddul etmiş kullarının zikr ü tesbîhine, ibâdâtına, havf u haşyetine a'lemdir...

Şeriat umûma verilmiş, hakîkat husûsa tahsîs edilmiş... Nâil-i vilâyet, nâil-i nübüvvet olmuş...

İbâdının ba'zıları kıdeme ehl-i rü'yet... Ba'zıları bekaya ehl-i rü'yet... Ba'zıları rü'yet-i sıfâta mâlik, ba'zıları rü'yet-i zâta sâhib...

Onların ba'zıları ehl-i evvel ki; ehl-i kıdemdir. Ba'zıları ehl-i beka; ehl-i âhirdir. Ba'zıları ehl-i sıfât; ehl-i zâhirdir. Bazıları ehl-i zât; ehl-i bâtındır.

Allah bunların bütün hallerine a'lemdir.

Istıfâ kanûn-ı Sübhânîsiyle Cenâb-ı İbrahim'de (hillet) ile tecellî etmiş...

Hz. Mûsa'ya hitâb-ı aslîsi ile hitâb ederek, kelâm-ı ezelîsini işitdirmekle ıstıfâ etmiş...

Hz. Îsâ'nın Ruhü'l-kudüs ile ıstıfâsı...

Cenâb-ı Dâvud'da hüsn-i savtın tecellîsi...

Süleymân'ın milk-i temkîn ile ıstıfâsı...

Yûsuf'a hüsn-i cemâl kisvesinin tecellîsiyle ıstıfâsı...

Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâmda bütün bunların hepsinin î'tası, muhabbet-i kübrâ, **'fe kâne kabe kavseyni ev**

ednâ' refik-ı a'lâ' ile ıstıfâsiyle bütün enbiyâya tafdîl olunması...

Rabbin bunların hepsine a'lemdir.

Dilediğine dilediğini verir. İstediğine nübüvvet verir.

Celâlim hakkı içün, Peygamberlerin de ba'zısını ba'zısına üstün kıldık. Dâvud'a da Zebûr'u verdik. (Dâvud'a Zebûr vermekle onu tafdîl etdik. O büyük bir melîk idi. Ona saltanat vermekle üstün tutmadık, din ve ilimle üstün kıldık.)

Nazm-ı Kerîm'de ulü'l-elbâb içün ne büyük ma'nâlar vardır... İnd-i İlâhîde üstünlüğün mal ile, mülk ile, cah ile olmayacağına, ilm ü irfân ile olacağına işâret vardır.

56– kulidŝulleżiyne zeŝamtüm min dûnihî felâ yemliǩûne ǩeşfeďďurri ŝanǩüm ve lâ taĥviylen.

Ey Ekmelerrüsül!

Zulme dîvan duranlara, Allah'dan başka ma'bûd ittihâz edenlere söyle, Allah'dan gayrı tapındıklarınızı çağırın, (mihen, musîbet çökdüğü vakit) ma'bûd zu'metdiklerinizi da'vet edin size imdâd etsinler. Onlar ne bir sıkıntınızı kaldırmağa, ne de tahvîle kadir değillerdir.

57– ülâiǩelleżiyne yedŝûne yebteğûne ilâ rabbihimülvesiylete eyyühüm akrebü ve yercûne raĥmetehu ve yeĥâfûne ŝażâbehu inne ŝażâbe rabbiǩe ǩâne maĥżûren.

Onların ittihâz etdikleri o ma'bûdlar, Melâike, Îsâ ve Üzeyr gibi o kullar Allah'ın rahmetini beklerler. Şiddet-i ihtiyâçlarından dolayı Rablerine tâat ile yaklaşmayı araştırırlar.

O Rab ki, ketm ü ademden onları izhâr etmişdi, vücûd vermişdi. A'mâl-i sâliha ve ahlâk-ı sâliha ile indallah makbûl olabilmeleri içün müsabaka edercesine vesîle ararlar.

Onunla beraber kendi kendilerine kaldıkları vakit münâcâtlarında Rablerinin fazl u lûtfunda rahmetini umarlar. Kahr u adlinin muktezâsı olan azabdan korkarlar.

Ey Ekmelerrüsül!

Rabbinin azâbı vâcibü'l-hazerdir. Ondan enbiyâ da çekinir, evliyâ da. Rahmetini beklerler, onun ihsânı amîmdir.

Ey hakîkat yolcusu!

Makam-ı vesîle makam-ı şefâatdir. Şefâat hakkında izn-i tam da Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâma verilmişdir. Ona makam-ı mahmûd ikrâm edilmişdir. Bütün şefâat oradan dağılır. Mü'mine havf ü recâ yakışır. Ona sâhib olan, şefâatine nâil olur.

Hakk'ın celâline nazar eden fânî olur. Cemâline nazar eden bâkî olur. Nizâm-ı ubûdiyyet onunla kâimdir.

58– ve in min karyetin illâ naĥnü mühliǩûhà kable yevmil-kıyàmeti ev müξažžibûhà ξažàben şediyden ǩàne žàli-ǩe fiylǩitàbi mesŧûren.

Karyelerden hiçbir karye yokdur ki, kıyâmet gününden evvel helâk etmiş olmayalım. Zelzele ile, tâun ile, daha birçok şeylerle ahâlisini kıyâmetden mukaddem, mü'min ise mevt ile, kâfir ise azab ile helâk etmiş olmayalım.

Bu husus levh-i mahfûzda yazılıdır.

Karyenin ahâlisine azâb-ı şedîd: Katl ile, kaht ile, musîbet-i dünyeviyye, ukûbât-ı uhreviyye ile olur.

وَمَا مَنَعَنَآ اَنْ نُّرْسِلَ بِالْاٰيٰتِ اِلَّآ اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُوْنَ ؕ
وَاٰتَيْنَا ثَمُوْدَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوْا بِهَا ؕ وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيٰتِ
اِلَّا تَخْوِيْفًا ﴿٥٩﴾ وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ ؕ
وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِيْٓ اَرَيْنٰكَ اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ
وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ فِي الْقُرْاٰنِ ؕ وَنُخَوِّفُهُمْ ۙ فَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا
طُغْيَانًا كَبِيْرًا ﴿٦٠﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا
اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيْنًا ﴿٦١﴾ قَالَ اَرَءَيْتَكَ
هٰذَا الَّذِيْ كَرَّمْتَ عَلَيَّ ؗ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ
ذُرِّيَّتَهٗٓ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَاِنَّ
جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُوْرًا ﴿٦٣﴾ وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ
مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ
فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ؕ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ
اِلَّا غُرُوْرًا ﴿٦٤﴾ اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ ؕ وَكَفٰى
بِرَبِّكَ وَكِيْلًا ﴿٦٥﴾ رَبُّكُمُ الَّذِيْ يُزْجِيْ لَكُمُ الْفُلْكَ
فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِكُمْ رَحِيْمًا ﴿٦٦﴾

59- ve mà meneşanä en nürsile bil'àyàti illä en kežžebe bihel'evvelûne ve àteynà šemûden nàkate mübšıreten fežalemù bihà ve mà nürsilü bil'àyàti illâ taĥviyfen.

Ey Ekmelerrüsül!

İnadçı müşriklerin istedikleri o âyetleri, mu'cizeleri şimdi göndermekden bizi hiçbir şey men'etmiş değil. Bize mâni' olan, evvelki kavimlerin tekzibleridir. Evvelkiler tekzîb etdiler, kökünden de kahr ü tedmîr edildiler.

Ey Peygamber-i Hakk!

Onlara anlat: Biz Semûd kavmine dişi deveyi apaşikâr görünür bir mu'cize vermişdik, muhâfazasını emretmişdik. Sâlih aleyhisselâmın lisâniyle ona riâyet edilmesi emredilmişdi. Onlar onu tekzîb etdiler, boğazladılar, deveyi itlâf etmeklikle kendilerine zulmetdiler.

Biz mu'cizeleri ancak tahvîf içün gönderiyoruz.

Ey Ekmelerrüsül!

Sana gönderdiğimiz âyetler, mu'cizeler azâb-ı mühliki isti'câl içün değil, âhiret azâbını beyân ve o azâba yaklaşacak şeylerden korkmaları içündür.

Ey tâlib! Cenâb-ı Hakk, o muannid müşriklerin istedikleri gibi âyât ve mu'cizât gönderse, evvelkilerin tekzîb etdikleri gibi tekzîb edecekler ve derhal kahr ü tedmîr olacaklar. Murâd-ı İlâhîde ise o müşrik kâfirlerin neslinden de mü'min getireceğinden, onların istedikleri âyât, mu'cizât getirilmemişdir. Esâsen Kur'an'dan daha büyük mu'cize yokdur. Kur'ân-ı Mübîn de ancak âhiret azâbını tahvîf eder. Zîra Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm emânü'l-a'zamdır. Sâir enbiyâ-i izâmın zamân-ı saâdetlerinde ümmetlerine olduğu gibi dünyevî helâk edici mu'cizeler onun kerâmâtına bağışlanmışdır.

Burada şunu da söyleyelim: Mu'cizât, kerâmât iki mertebe üzerinedir: Biri îmanda itmi'nân içündür, diğeri âyâtın azametini görerek Hakk'a ma'siyetden imtina' içündür.

O imtina': azamet ü âyât rü'yet edilerek; nefs içün tahvîf, akl içün tahzîr, kalb içün haşyet, ruh içün tervih u isti'nâs, sır içün iclâl u ta'zîm ve sırr-ı sır içün mârifet ü tevhıd ü yakîn, sıfatdan sonra zâtı müşâhede.

Allahü Teâlâ kullarına âyâtını izhâr eder; sâbikînde rahmet, muktesidînde tenbîh, âsîlerde tahvîf olsun içün...

60- ve iż kulnà leǩe inne rabbeǩe eȟàṫa binnàsi ve mà ceʓalnerrü'yelletïy ereynàǩe illâ fitneten linnàsi veşşeceretelmelʓû-nete fiylkur'àni ve nüȟavvifühüm femà yeziydühüm illâ ṫuğyànen ǩebiyren.

Ey Peygamber-i Hakk!

Hatırlarsın, biz sana "Düşmanlarının çokluğundan, ehl-i şirkin kesretinden, onların şevket-i savletinden korkma, zîra Rabbin nâsı ihâta etmişdir. Rabbinin azâbı onları kuşatacakdır" demişdik.

Kezâ biz sana gönderdiğimiz rü'yâda (düşmanlarının birer birer âkıbetini göstermişdik.)

Kur'an'da mezkûr (bir remz ü işâret) olan şecere-i mel'ûneyi nâs içün bir fitne, aralarında ihtilâfa düşürmekden başka bir şey kılmadık. Bizim onları tahvîfimiz onların tuğyanlarını artdırdı.

Zîra bu irâe ve rü'yâ mi'râcda olmuşdur. Nazm-ı kerîm'deki rü'yâ örfün uykuda gördüğü ma'nâ ma'nâsına değildir, lûgat ma'nâsınadır ki rü'yetdir. Buradan mi'râcın rü'yâda olduğuna kâil olanlar hatâ etmişlerdir. Zîra uykudaki rü'yâda mi'râcdaki haller herkesde olabilir. Sonra böyle bir rü'yâ gördüğünü nakl eden kimseye de hücum edilmez. Eğer mi'râc uykuda bir rü'yâdan ibâret olsa idi onun bir fitne yapılmasının ma'nâsı olmazdı. Mi'râcda feth-i Mekke'nin seyri, Bedr'de sanadîd-i müşrikînin âkıbeti, âlem-i misâle âid olan bütün tecelliyât temâşâ etdirilmişdir... Âlem-i Melekût, Âlem-i Ceberût... Bu mi'râc da taraf-ı Peygamberîden beyân edildiğinde, ekâbir-i müşrikînin inkâr damarlarına ağır bir neşter vurduğundan tuğyânları artıyordu.

61– ve iž kulnâ lilmeläiǩetiscüdû liâdeme fesecedû illä ibliyse kâle eescüdü limen ȟalakte ṫıynen.

Onların tuğyanları, küfürde inâd ve ısrarları; düşmanlığı eski, husûmeti kadîm Şeytanın tesvilâtından ileri geliyordu. Âdem'e ve İbn-i Âdem'e adüvv-i mahz olan Şeytan onları tuğyâna sevkediyordu.

Ey Ekmelerrüsül!

Biz Meleklere, "Âdem'e secde edin" dediğimizde, emre imtisâl ederek tevâzu' ve tekrîm ile secde etdiler. Ancak İblis benliğinde kaldı, "hiç ben, çamurdan halketdiğine secde eder miyim?" dedi.

62– kâle ereeyteǩe hâželležiy ǩerremte ʢaleyye lein aȟȟarteni ilâ yevmilkıyâmeti leaȟteniǩenne žürriyyetehu illâ kaliylen.

İblis mu'teriz olarak, sû-i edeble istib'âd ve istinkâr yoluyla:

"Ey Mevlâm! Secde etmemi emretdiğin, benim üstüme tekrîm eylediğin bu Âdem'i bana bildir. Kasem ederim ki, eğer beni Kıyâmet gününe kadar te'hîr edersen, ben onun zürriyyetini az bir kısmı müstesnâ olmak üzere kendime bende eder, mutlak kumandam altına alır, azdırır, helâk ederim" dedi.

63– kâležheb femen tebiʢaǩe minhüm feinne cehenneme cezäüǩüm cezäen mevfûren.

Allahü Teâlâ buyurdu:

"Ey mel'ûn, defol git! Onlardan her kim hak ve hakîkati beyâna gelen enbiyâdan sonra tarîk-ı hidâyeti terk edip sana tâbi' olursa tâbî, metbu', dâl, mudil cezâsı Cehennem olur." Ne mükemmel bir cezâ... Ne şümullü bir cezâ...

64– vestefziz menisteṫaʢte minhüm bisavtiǩe ve eclib ʢaleyhim biȟayliǩe ve reciliǩe ve şâriǩhüm fiyl'emvâli vel'evlâdi vaʢıdhüm vemâ yaʢıdühümüşşeyṫânü illâ ğurûren.

"Ey matrûd mel'ûn!

Onlardan gücün yetdiğini sesinle oynat, tarîk-ı Hakk'dan fesâda sevket. Üzerlerine suvârîlerin, piyâdelerinle yürü, mallarına, evlâdlarına ortak ol. (Bütün hîlelerini doku), ilm ü mârifet yolundan alakoy, ibâhat yolunu aç, kabahati ibâdet şeklinde yapsınlar, tevbe etmek hatırlarına gelmesin, onlara va'dlerde bulun."

Fakat Şeytanın va'di ancak onları aldatıcı şeylerdir. O, bâtılı süsler hak şeklinde göstermeye çalışır.

Hak ve hakîkate hakkıyla gönül vermeyenleri, îmânı zaîf olanları, kendisine tâbi' olmak isti'dâdında bulunanları her birini bir şekl-i mahsûs ile aldatır.

65– inne ξıbâdiy leyse leke ξaleyhim sultânün ve kefâ birabbike vekiylen.

İmdi Cenâb-ı Hakk, kemâl-i ihlâs ile, Hakk'dan başka gayesi olmayan kullarını kendisine izâfe ediyor. Buradaki izâfet teşrîf içündür.

Ey mudill u muğvî!

O benim hâlis kullarım yok mu, senin onlara kudretin yokdur, hiçbir tasallutun olamaz. Onlar beni halîl ittihâz etmişler, bana i'timâd etmişlerdir.

Ey Tâğî!

Rabbin onların muhâfazasına kâfidir.

66– rabbükümülleziy yüzciy lekümülfülke fiylbahri litebteğû min fadlihî innehu kâne biküm rahıymen.

Ey inananlar, istikbal inananların olduğuna inananlar!

Allah o tâğîden iltica edeni nasıl muhâfaza etmez. Her şey'i onun fazlından isteyiniz.

Rabbiniz öyle kadirdir ki, fazl-ı Sübhânîsinden nasib arayasınız, türlü türlü ticâretler, menfaatlar meydana getiresiniz içün denizde gemileri yürütür. Zîra O size rahîmdir, hakkınızda merhametlidir.

وَاِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُوْنَ اِلَّآ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا نَجّٰىكُمْ
اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْ ۭ وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا ﴿٦٧﴾ اَفَاَمِنْتُمْ
اَنْ يَّخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ اَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ
لَا تَجِدُوْا لَكُمْ وَكِيْلًا ﴿٦٨﴾ اَمْ اَمِنْتُمْ اَنْ يُّعِيْدَكُمْ فِيْهِ تَارَةً اُخْرٰى
فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ الرِّيْحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ۙ ثُمَّ
لَا تَجِدُوْا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهٖ تَبِيْعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْٓ اٰدَمَ
وَحَمَلْنٰهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنٰهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ
وَفَضَّلْنٰهُمْ عَلٰي كَثِيْرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيْلًا ﴿٧٠﴾ ع يَوْمَ نَدْعُوْا كُلَّ
اُنَاسٍۢ بِاِمَامِهِمْ ۚ فَمَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ فَاُولٰۗىِٕكَ يَقْرَءُوْنَ
كِتٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فِيْ هٰذِهٖٓ اَعْمٰى
فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٧٢﴾ وَاِنْ كَادُوْا
لَيَفْتِنُوْنَكَ عَنِ الَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهٗ ڰ
وَاِذًا لَّاتَّخَذُوْكَ خَلِيْلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ اَنْ ثَبَّتْنٰكَ لَقَدْ كِدْتَّ
تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـــًٔا قَلِيْلًا ﴿٧٤﴾ اِذًا لَّاَذَقْنٰكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ
وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيْرًا ﴿٧٥﴾

67– ve iz̋à messek̋ümüd̄d̄urrü fiylbah̄ri d̄alle men tedʒûne illâ iyyàhü felemmà neccàk̋üm ilelberri aʒrad̄tüm ve k̋ànel'insànü k̋efûren.

Size denizde bir sıkıntı, bir tazyîk dokunduğu vakit, Allah'dan başka tapdıklarınız, yalvardıklarınız gâib olur gider. Fakat O sizi o sıkıntıdan, korkudan kurtarıp karaya çıkarınca O'ndan dönersiniz. İnsan şer dokunduğu vakitde O'na yalvarır, hayır dokunduğu vakitde nankör olur.

68– efeemintüm en yah̄sife bik̋üm cànibelberri ev yürsile ʒaleyk̋üm h̄àsiben sümme lâ tecidû lek̋üm vek̋iylen.

O'nun kahrından, sizi denizden karaya çıkarıp karanın bir tarafını sizinle beraber yeri yere yediremeyeceğinden, dehşetli bir rîh-i şedîd ile taşlı bir kasırga göndermeyeceğinden emin mi oldunuz?

O zaman bu emsâl-i musîbâtın tecellîsinden sizi hiç kimse kurtaramaz. Sonra siz Vâhıd, Ehad, kadir, muktedir, kayyûm olan Allah'dan başka hiçbir vakit hâmî bulamazsınız.

69– em emintüm en yüʒıydek̋üm fiyhi tàreten uh̄rà feyürsile ʒaleyk̋üm kàsıfen minerriyh̄ı feyüğrikak̋üm bimà k̋efertüm sümme lâ tecidû lek̋üm ʒaleynà bihî tebiyʒan.

Ey Allah'ın kudret-i samedanîsini idrâkden mahrûm olanlar!

Yoksa Allah'ın sizi tekrar denize iâde edip de şiddetli bir fırtına göndererek, nankörlüğünüz, küfrünüz sebebiyle garketmemesinden emin misiniz?

İntikamımızdan, irtikâb etdiğiniz amellerinizin kısâsı olan azâbımızdan kurtaracak, saklayacak bir hâmî bulamazsınız.

70– ve lekad k̋erremnà beniy àdeme ve h̄amelnàhüm fiylberri velbah̄ri ve rezaknàhüm minet̄t̄ayyibàti ve fad̄d̄alnàhüm ʒalâ k̋esiyrin mimmen h̄aleknà tefd̄ıylen.

Şânım hakkı içün biz Benî âdemi tekrîm etdik, envâ-ı kerâmât ile sâir mahlûkata tafdîl etdik. Hüsn-i sûret verdik, hüsn-i sîret verdik, esrâr-ı zâtiyyemizden âgâh, sıfat-ı İlâhîmize lâyık kıldık. Eşyâyı onlara müsahhar kıldık, onları karada ve denizde taşıtdık, pâk ni'metlerle besledik. Halketdiklerimizden birçoklarından büyük bir fâikıyyet verdik.

71- yevme nedǵû külle ünâsin biimâmihim femen ûtiye kitâbehu biyemiynihî feülâike yakreûne kitâbehüm ve lâ yuzlemûne fetiylen.

Biz Azîmüşşân Kıyâmet gününde, o cüz'î tasarrufların mülgâ olduğu günde, beşeriyyet Melek kordonu etrafında toplandığı günde, her ümmeti nebîleri ile, taraf-ı Sübhânîmden gönderdiğim Kitablariyle da'vet ederiz. Her kimin ahvâlinin güzelliğine, a'mâlinin hayrına delâlet eden kitâbı, defter-i a'mâli sağ eline verilirse sevinir ve hasenâtını okumağa başlar. O suadâ-i makbûlîn eshâb-ı yemîndir. Onlar yapdıklarının karşılıklarını fazl-ı Sübhânîmizle kat kat görürler, zerre kadar gadredilmezler, amellerinin ecri noksan olmaz.

72- ve men kâne fiy hâzihî aǵmâ fehüve fiyl'âhıreti aǵmâ ve edallü sebiylen.

Eşkiyâ-i merdûdin, o ashâb-ı şimâl, kitabları ellerine verilip çeşit çeşit measîyi, seyyiâtı orada buldukları vakit ye's ve hüzünlerinden dolayı gözlerini yumacaklar, okuyamayacaklar.

Burada âsâr-ı Sübhânî'yi mütâlea edemeyenler, Hakk'ın her an tecellî eden bedâyi-i hikmetini göremeyenler, neş'e-i uhrâ'da ikinci hayatda aldanmış ve kör kalacaklar.

Evet, burada kör olan, ya'ni basîretiyle, kalb gözüyle, Hakk'ın, kendisini rûh-ı menfûh ile tekrîm edip tafdîl etdiğini göremeyen, âhiretde de kör kalacakdır. Bütün serâirin âşikâr olduğu gün daha ziyâde yoldan sapacakdır.

73- ve in k̈àdù leyeftinùnek̈e ξanilleẓžiy evh̄aynä ileyk̈e li-tefteriye ξaleynà ğayrehu ve ižen lettehažùk̈e h̄aliylen.

74- ve levlä en s̈ebbetnàk̈e lekad k̈idte terk̈enü ileyhim şey'en kaliylen.

Ey Ekmelerrüsül!

Kefere-i dâllin, müşrikîn-i müsrifîn, o sahte benliklerin zulmetinde kalanlar, sana yaklaşdılar (zuafâ-i müslimîni, o kırık kalbli mü'minleri tardet, bize husûsi bir imtiyâz ver, meclisinde bizi onlarla beraber oturup kaldırtma, biz o zaman müslüman olacağız diye talebde bulundular.) Ahkâm-ı İlâhîmizden azıcık seni çevirip kendi tekliflerini kabul etdirmek istiyorlardı. Bunu kabul edersen seni dost ittihâz edeceklerdi. Hîleli, hud'alı tekliflen ile seni kaydırmak istiyorlardı. Sana vahyetdiğimiz şeylerden alakoymak, vahyetmediklerimizle bize iftirâ etdirmek arzu ediyorlardı. Bu vâsıta ile îman edeceklerine, sana intisâb edeceklerine karar vermişlerdi.

Fakat biz seni muhâfaza etdik. Hak ve ismet üzerine sâbit kıldık. Biz seni muhâfaza etmeseydik, müşriklerin hafif gördüğün bazı teklifâtına meyledecekdin. (Ekâbir-i müşrikîne böyle bir pâye verilir de İslâm'a girerlerse, birçok kimselerin İslâm'a girmesine kolaylık olacak, zuafâ-i müslimîn ise, onlar esâsen kırık kalbli insanlardır, bizim en yakînlerimizdir, bu hâle müsâade ederler) diye düşündün.

75- ižen leežaknàk̈e d̄ıξfelh̄ayàti ve d̄ıξfelmemàti s̈ümme lâ tecidü lek̈e ξaleynà nes̆ıyren.

Habîbim, Ey Resûl-i Zîşânım!

Eğer müşriklerin arzularını yerine getirmek içün azıcık meyletmiş olsaydın, o vakit sana hayat ve memât azâbının iki katını taddıracakdık. Sâir nâsın azâbının iki katı olacakdı. Sonra bu azabdan seni kimse kurtaramazdı. Sana bize karşı bir yardımcı bulunamayacakdı.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'in zâhirinden bu ma'nâ tahsîl edildiği gibi, ma'nâ-i enfüsîsine ihlâs ile bakılacak olursa, bunlar hep ta'lîm-i ümmet içündür.

Evvelâ, küfrün moda, fitnenin sârî bir maraz-ı ma'nevî olduğu zamanlarda, sen eğer hissiyât-ı dîniyye ile kalmışsan, tâatın sıcaklığını, ma'siyetin soğukluğunu duymuşsan, zulme dîvan durmamış, küfre meyletmemişsen, kalbinde îman ve muhabbet karargâhı kurulmuşsa, bunları doğrudan doğruya kendinden bilme, kendine izâfe ederek şirk-i hafîde kalma. "Beni Allah'ım muhâfaza etdi, kalbime O kuvvet verdi, O yardım etdi de ben O'na lâyık kul olabildim" de kâm al.

Sonra şirkin en büyüğü, kendini büyük görüp de Allah'ın mahlûkatına nazar-ı hakaretle bakmakdır ki, işte Cenâb-ı Hakk bu Nazm-ı Kerîm'de Habîb-i edîbine hitâb ederek beyânda bulunuyor; Hakk'a îman edenler bunun üzerinde çok hassas bulunsunlar diyor.

Yoksa Zât-ı risâlet ma'sûmdur, münezzehdir. Allahü Teâlâ melekleriyle ona salâvat getirirler. Fahr-i Âlemin ahlâkı Kur'an'dır. O, rahmeten lil-âlemindir. Makam-ı Mahmûdun sâhibidir. Makam-ı Mahmûd Bekabillah makamıdır.

وَإِن كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا
وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا
قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ أَقِمِ الصَّلَوٰةَ
لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ
كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ
أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ
صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَانًا
نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ
زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَانِ
أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ
يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا
﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا
أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ
بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

76- ve in kâdû leyestefizzûneke minel'ardı liyuhricûke minhâ ve izen lâ yelbesûne hılâfeke illâ kaliylen.

Onlar az daha seni iz'âc ile bu Arz'dan çıkaracaklardı.

Ey Ekmelerrüsül!
O zaman senden sonra onlar da orada pek az kalabilirlerdi. O müfsid, müsrif, hem dâl ve hem mudil olan o kefere orada ikamet edemeyeceklerdi.

77- sünnete men kad erselnâ kableke min rüsülinâ ve lâ tecidü lisünnetinâ tahviylen.

Bu, senden evvel gönderdiğimiz resûllerin sünnetidir. Kemâl-i hikmetimiz olan sünnetimizde asla bir tahvîl göremez, tağyir ü tebdîl bulamazsın.

78- ekımıssalâte lidülûkişşemsi ilâ ğasekılleyli ve kur'ânelfecri inne kur'ânelfecri kâne meşhûden.

Bu hikmetlere hakkıyla muttali' olmak içün ıktirâb şartdır. O tecellî de namazda, secdede olur.

Ey Ekmelerrüsül!
Binâen'aleyh güneşin zevâlinden, gecenin karanlığına kadar namazları ikame et, kıl, kıldır. Bâhusus evkât-ı mektûbe-i mahfûzaya devam et. Sabah namazını da kıl. Çünki sabah namazı meşhûddur. Gece melâikesi de, gündüz melâikesi de hâzır ve şâhid olurlar. Şâhid onun zâtı, meşhûd onun sıfâtıdır. O vakit vakt-i inkişâfdır, incilâ ânıdır. İnkişâf-i ma'nevî, incilâ-i hakikî tecellîleri olur.

Nazm-ı Kerîm'de ehassü'l-hâssın namazı olan salât-ı dâimîye işâret vardır. Huzûr-ı kalb ile namazın kılınmasına emir vardır.

79- ve minelleyli fetehecced bihî nâfileten leke asâ en yebaseke rabbüke mekâmen mahmûden.

Gecenin bir kısmında da onun üzerine fazla olarak kendin içün teheccüd kıl. (Cevf-i leylde keşf-i cemâl olur.) Gece namazı kıl, edâ et. Bu senin zâtına mahsûs bir fazîletdir. Vücûbu sana mahsûsdur. Farz üzerine zâid bir fazîletdir. Kurb-ı mutlak makamı senindir. Livâ-i Hamdinin altında şefâat-i kübrâ sana verilmişdir. Rabbinin seni makam-ı mahmûda ba'setmesi yakîndir.

80– ve kul rabbi edĥılniy müdĥale ŝıdkın ve aĥricniy muĥrece ŝıdkın vecʕal liy min ledünǩe sulŧânen naŝıyren.

Ey Ekmelerrüsül!

O teheccüd namazını kıldıkdan sonra şöyle münâcât et:

"Yâ Rabbi! Fazl u cûdunla iskât-ı izâfat etdirerek, karar ve temkîn vererek, beni makarr-ı tevhıyde idhâl et. Öyle ki senden gayrı bende bir şey kalmasın. Hoşlukla beni benden çıkart, kemâl-i sıdk ile şeref-i bekaya, o likâya nâil kıl.

Yâ Rabbi! Benliğimle cihâd ederken bana taraf-ı Sübhânînden âşikâr bir kudret, bir hüccet-i kâhire tahsîs et, benim düşmanlarıma karşı bana yardımcı olsun."

81– ve kul cäelĥakku ve zehekalbâŧılü innelbâŧıle ǩâne zehû-kan.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk, Habîbinin duâsını, münâcâtını kabûl etdiğini tebşîren:

"Ey Peygamber-i Hakk! İ'lân et, söyle ki: hak geldi bâtıl yok oldu, muzmahil oldu. Zîra bâtıl dâima muzmahil olmakdadır" buyuruyor. Evet, onun içün her şey muzmahil olmakdadır. İşte Cenâb-ı Hakk Habîb-i edîbini, O abd-i mahzını, zât-ı Sübhânîsine mazhar kılmış, "hak geldi, bâtıl yok oldu diye i'lân et" buyurmuşdur. Zîra bâtıl, nefsinde muzmahildir.

82– ve nünezzilü minelkur'âni mâ hüve şifäün ve raĥmetün lilmü'miniyne ve lâ yeziydüžžâlimiyne illâ ĥasâren.

İmdi Cenâb-ı Hakk, hakkın ne ile geldiğini beyân buyuruyor ve Habîb-i edîbinin şânını ta'zîm ederek, hakkın Kur'an ile geldiğini i'lân ediyor:

Biz Kur'an'dan öyle âyetler indiriyoruz ki; onlar mü'minlere ayn-i şifâ, hâdisâtın tazyîki ile kalblerinde olabilecek ma'nevî hastalıklara devâ, mahz-ı şifâ ve rahmetdir.

Kur'an ancak, Allah'ın ahkâmını tecâvüz edenlerin, îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapıp inkâr edenlerin hasârını artdırır.

83– ve izä enʕamnâ ʕalel'insâni aʕreda ve neà bicànibihî ve izâ messehüşşerrü kâne yeùsen.

Biz kemâl-i fazl u cûdumuzdan her ne zaman o insana ni'met, sıhhat ve âfiyet veririz; şükründen i'râz eder, inâd ve istikbâr yolunu tutar, bizden yüz çevirerek yan çizer, uzaklaşır. (Öyle uzaklaşır ki, kâlen veya hâlen, yâhut hem kâliyle, hem hâliyle rubûbiyyet da'vâsı-na kadar kalkar.)

Ona şer dokununca da, son derece mey'ûs olur, rahmet-i İlâhîden ümmidini keser.

Ey tâlib! İnâd u istikbâr nasıl mezmûm ise, ye's ve kunût da o kadar mezmûmdur. Birinde şükr yokdur, birinde de sabr. Şükrü, sabrı olmayan kul da mahrûmdur.

84– kul küllün yaʕmelü ʕalâ şâkiletihî ferabbüküm aʕlemü bimen hüve ehdâ sebiylen.

Ey Ekmelerrüsül!

İ'lân et. Herkes, îman eden de, etmeyen de, şükreden de, sabreden de, inâd eden de, istikbâr eden de, muhik, mubtil, hâdî, dâl kendi şâkilesi üzerine amel eder, şâkilesine iktidâ eder. Seciyyesi ne ise onu işler. Kim ki makam-ı nefsdedir, o i'râz ve ye'sdedir. Kim ki makam-ı kalbdedir; şükür ve sabırdadır.

Hakîkat-i hâle ilm-i huzûru ile Rabbiniz a'lemdir. Rabbiniz en doğru yolu bulanın kim olduğunu bilir. Seciyye-i kalbinin iktizâsı hayırla âmil olanı, muktezâ-i tabiatı nefsinin iktizâsı şer ile âmil olanı bilir ve ona göre mücâzât ve mükâfâtını verir.

Ne mutlu o kimselere ki şâkilesi Hakk'a uygun ola...

85- ve yes'elûneke ʿanirrûhı kulirrûhu min emri rabbiy ve mä ùtiytüm minelʿılmi illâ kaliylen.

Cenâb-ı Hakk, Habîbi Muhammed aleyhissalâtü vesselâmı te'yî-den buyuruyor:

Ey Peygamber-i Hakk!

Nasârâ ve Yehûd'dan bir fırka, bütün ehl-i zeyğ veddalâl; cesedlere taallûk eden, hareket etdiren, irâde ve ihtiyâr veren, alâkasını kesmesiyle ölümü intâc eden ruh'dan, kemmiyetinden, taallûkunun keyfiyyetinden, ecsâm ile irtibâtından, ondan infisâlinin hâlinden sana soruyorlar. Onlara cevâben söyle ki, ruh, Rabbimin emrindendir.

Ruh, Âlem-i Emir'dendir, âlem-i halkdan değildir. Sizin idrâkiniz oraya yetişmez.

Ey mahcûblar! His ile bu iş bilinmez. O, şekilden, renkden, cihetden, eyneden berîdir. Mahcûb, kusurlu idrâkinizle, benlikli azıcık bilginizle o (size bildirilmez.) İnsanın muttali' olabileceği şey, ancak kabiliyyeti ve isti'dâdı mikdârıdır. Halbuki size bundan azıcık verildi. Onun içün bildiğiniz de az, bileceğiniz de azdır. Bilginiz hâdisdir, izâfîdir, ilm-i İlâhî ile nisbeti bile yokdur.

86- ve lein şi'nà lenezhebenne billeziy evhaynä ileyke sümme lâ tecidü leke bihî ʿaleynà vekiylen.

Ey Ekmelerrüsül!

Biz dileseydik, sana vahy eylediğimiz Kur'ân'ı vallâhi alıp götürüverirdik. Sadırlardan, hatırlardan giderirdik. Sonra sen de bizim üzerimize onu tekrar yerine getirecek hiçbir vekil bulamazdın.

(Fakat O, ilâmâşâallah okunacakdır. Beşer ister tasdîk etsin ister etmesin onun ahkâmı tahtında yürüyecekdir. Biz; kâfirler, nankörler, inadçı müşrikler ona cebhe almış diye, sana vahyetdiğimizi ortadan kaldırmayacağız.)

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ
اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ
إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ
يَنبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ
خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا
كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ
بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ
تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ
إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَن قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا
﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

87- illâ rahmeten min rabbike inne fadlehu kâne ʿaleyke kebiyren.

İşte Rabbinin yalnız merhametidir ki Kur'ân'a ilişmedik.

Rabbin seni seçerek bütün mahlûkata irsâl etdi. Elbetde Rabbinin sana fazlı büyükdür. (Onun içün);

88- kul leinicteme ʿatil'insü velcinnü ʿalâ en ye'tû bimisli hâzelkur'âni lâ ye'tûne bimislihî ve lev kâne baʿduhüm libaʿdın zahiyren.

Açık beyân et, söyle ki, alimallah bu Kur'an gibi bir Kur'an daha getirmek içün, eğer insan ile cin bir yere toplanıp biribirlerine arka verseler, bu hususda yardıma ittifak etseler yine onun mislini getiremezler. O öyle bir Kitabdır ki, tavk-ı beşerin hâricindedir.

Ey tâlib!

Netekim öyle oldu... Bütün füsehâ, bülegâ, eimme-i müşrikîn, o kefere-i mudillînin şekâvet damarlarına bu nazm-ı celîl en ağır bir neşter vuruyordu, nâmus mes'elesi teşkîl ediyordu... Toplandılar toplandılar âciz kaldılar, nihayet silâha sarıldılar. Eğer benzerini getirebilselerdi, Kur'an da'vâsından vazgeçiyordu, silâha sarılmaya lüzûm yokdu...

89- ve lekad sarrefnâ linnâsi fiy hâzelkur'âni min külli meselin feebä ekserünnâsi illâ küfûren.

Celalim hakkı içün biz bu Kur'an'da nâsa ne kadar misâller getirdik, türlü türlü ifâdeler, tergîbler, terhîbler yapdık, evvel gelenlerin, sonra gelenlerin haberlerini verdik; her zaman genç ve dinç ahkâm, va'dler, vaîdler gösterdik... Bunların hepsini nâsa tekrar tekrar beyân etdik.

Nâsdan pek çoğu bu açık beyân karşısında nankörlükde bulundular, îmânı nefsâniyyet mes'elesi yapdılar, mütenebbih olmakdan imtinâ' etdiler, gâvurlukda ısrar etdiler.

90- ve kâlû len nü'mine leke hattâ tefcüre lenâ minel'ardı yenbûğan.

Ve dediler ki: "Biz sana, Kitâbına ve dînine hiçbir zaman, asla inanamayız. Meğer ki bize şu yerden menba'lar, akıcı sular çıkarasın, ondan içelim ve zirâatımızı sulayalım.

91- ev teküne leke cennetün min nehıylin ve ğınebin fetüfeccirel'enhâre hılâlehâ tefciyren.

Yâhut senin husûsî bir şekilde hurma ağaçlarından, asmalardan bir bağçen olsun da ortasından, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtasın. (Ancak o vakit îman edebiliriz.)

92- ev tüskıtassemäe kemâ zeğamte ğaleynâ kisefen ev te'tiye billâhi velmeläiketi kabiylen.

Yâhut zu'm etdiğin vechile Semâyı üzerimize parça parça düşüresin, yâhut Allah ile melekleri karşımıza getiresin, önümüzden geçiresin, veya şâhid olarak getiresin, biz onları görelim.

93- ev yeküne leke beytün min zuhrüfin ev terkâ fiyssemä'i ve len nü'mine lirükıyyike hattâ tünezzile ğaleynâ kitâben nakreühu kul sübhâne rabbiy hel küntü illâ beşeren resûlen.

Yâhut senin altından bir evin olsun, veya Semâya çıkasın. Sonra bununla beraber biz, bize okuyacağımız senin da'vetini beyân eden, isimlerimizi bildiren bir mektûb indirmedikçe Semâya çıkdığına da îman etmeyiz."

Ey Peygamber-i Hakk! Onlara de ki:
"Sübhânallah, aman Yâ Rabbi! Ben ancak peygamberliğe nâil olmuş beşerden başka bir şey miyim?"
(Evet, esâsen Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın bizâtihi kendisinin mu'cize olduğunu göremeyen göz, acaba hangi mu'cizeyi görebilir?..)

94- ve mà meneȜannàse en yü'minû iż cäehümülhüdä illä en kàlû ebeȜaśellàhü beşeren resùlen.

Onlara tevhıd ve irfân yolunu irşâd içün, ayn-i hidâyet olan Kur'an geldikden sonra, nâsı îmandan men'eden sebeb: "Alîm, hakîm olan Allah, insanı mı peygamber gönderir?" demeleridir.

95- kul lev k̈àne fiyl'ardı meläik̈etün yemşùne mut̄mein-niyne lenezzelnà Ȝaleyhim minessemäi melek̈en resù-len.

Ey Ekmelerrüsül!

Taraf-ı Sübhânîmizden niyâbeten onlara söyle ki:

Eğer Arzda mutmain olarak yürüyen, Semâviyyun, Melekler olsa idi, elbetde onlara Semâdan melek bir resûl gönderirdik. Onlar melek mi ki melekden peygamber gönderelim?

Beşerden, beşere peygamber göndermemiz hikmet-i Sübhânîmiz iktizâsındandır.

96- kul k̈efà billâhi şehiyden beyniy ve beynek̈üm innehu k̈àne biȜıbàdihî ḧabiyren baśıyren.

Habîbim!

Bu kadar açık beyyinâtda bulundukdan sonra; o îman mahrûmlarına, mey'ûslara söyle ki: "Nizâı bırakalım. Benim risâletime bu kadar mu'cizât kâfidir. Sizinle benim aramda şâhid olarak Allah kâfidir. O, ilm-i huzûru ile bütün kullarının hâl ü harekâtını, serâir ü zamâirini bilir, görür, ahvâlinden haberdârdır.

وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَآءَ
مِنْ دُوْنِهٖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ عُمْيًا وَّبُكْمًا وَّصُمًّا
مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنٰهُمْ سَعِيْرًا ﴿٩٧﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ
بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا وَقَالُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا
ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا جَدِيْدًا ﴿٩٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ
اَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيْهِ فَاَبَى الظّٰلِمُوْنَ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿٩٩﴾ قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ
تَمْلِكُوْنَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيْٓ اِذًا لَّاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِ
وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوْرًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ اٰيٰتٍ
بَيِّنٰتٍ فَسْـَٔلْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهٗ فِرْعَوْنُ اِنِّيْ
لَاَظُنُّكَ يٰمُوْسٰى مَسْحُوْرًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ اَنْزَلَ هٰٓؤُلَآءِ
اِلَّا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ بَصَآئِرَ وَاِنِّيْ لَاَظُنُّكَ يٰفِرْعَوْنُ
مَثْبُوْرًا ﴿١٠٢﴾ فَاَرَادَ اَنْ يَّسْتَفِزَّهُمْ مِّنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنٰهُ
وَمَنْ مَّعَهٗ جَمِيْعًا ﴿١٠٣﴾ وَّقُلْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ لِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اسْكُنُوا
الْاَرْضَ فَاِذَا جَآءَ وَعْدُ الْاٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيْفًا ﴿١٠٤﴾

97- ve men yehdillâhü fehüvelmühtedi ve men yuđlil felen tecide lehüm evliyâe min dûnihî ve nahşürühüm yevmelkıyâmeti ğalâ vücûhihim ğumyen ve bükmen ve summen me'vâhüm cehennemü küllemâ habet zidnâhüm seğıyren.

Allah'ın hidâyet eylediği, hidâyete nâil olmuşdur, ona asla kimse tecâvüz edemez. Sû-i ihtiyârı sebebiyle her kimi dalâlete düşürürse onlar içün de Allah'dan başka dost bulamazsın. Hidâyet cânibine, vahdet yoluna Allah'dan başka sevkeden yokdur. Onların üzerinden dalâleti, Hakk'dan başka kimse def'edemez.

Biz onları kıyâmet günü kör, dilsiz, sağır olarak yüz üstüne sürüye sürüye, sürüne sürüne haşredeceğiz. Ayakları üzerinde yürümeye kudretleri olmayacak. (Onlar dünyâda zâlime yüzsuyu dökerek, yüzlerini süfliyyâtı taleb etmekle kirletmişlerdi. Hakk'ı işitmekden tüyleri ürperirdi. Hakk'ı görmekden çekinirlerdi. İnsan, dünyada yaşayışına göre âhıretde haşr olur. Ceza, amelin cinsinden olur. Onlar Hakk'a cebhe alacak şekilde toplanırlardı, elbetde burada da toplandıkları yer, Cehennem olacakdı. Evet ma'nâları cehennemdir. Yanıp eridikçe ateşlerini artdırır, vücudlarını eski hâline ircâ ederiz. Tekrar tekrar yakarak azablarını ziyâde ederiz. Onlar dünyada da hırs ve şehvet cehenneminde öyle yaşamışlardı.

Bu cezâ onların sözlerinin karşılığıdır.

98- žâlike cezâühüm biennehüm keferû biâyâtinâ ve kâlû eižâ künnâ ğıžâmen ve rüfâten einnâ lemebğûsûne halkan cediyden.

Onlar âyetlerimizi inkâr etdiler, böylece kâfir oldukdan sonra istihzâ ederek: "Biz kemik, döküntü ve kırıntı parça parça toz toprak oldukdan sonra yeniden halkolarak mı dirileceğiz?" diyorlardı.

İşte bu cezâ, o sözlerinin cezâsıdır.

99- evelem yerev ennallâhelleżiy ħalekassemâvâti vel'arđa kâdirün ʕalä en yaħlüka mişlehüm ve ceʕale lehüm ecelen lâ reybe fiyhi feebeżżâlimûne illâ ǩüfûren.

O ehl-i inkâr görmüyorlar mı, bilmiyorlar mı, düşünmezler mi ki; kadir ü muktedir, Semâvâtı ve yeri yaradan Allah, onların mislini de yaratmaya kadirdir. Ve onlara, vukûunda hiç şübhe olmayan bir ecel ta'yin etmişdir. (Ölümü öldüremiyorlar, kabrin kapısını kapayamıyorlar.) Hal böyle iken yine zâlimler îmânı, nefsaniyyet mes'elesi yapıyorlar, inkârdan başka bir şey'e râzı olmuyorlar. Mütenebbih olmazlar, küfürden başka bir şey'e nazar etmezler.

100- kul lev entüm temliǩûne ħazäine raħmeti rabbiy iżen leemseǩtüm ħaşyetel'infâkı ve ǩânel'insânü katûren.

Ey Ekmelerrüsül!

Onlara söyle ki: Eğer siz Rabbimin ni'met, rızk hazinelerine sâhib olsaydınız, harcederiz de biter korkusu ile imsâkda bulunurdunuz, biter tükenir diye korkar cimrilik yapardınız.

İnsan tab'an buhl ü imsâke meyyâldir.

101- ve lekad âteynâ mûsâ tisʕa âyâtin beyyinâtin fes'el beniy isräiyle iż cäehüm fekâle lehu firʕavnü inniy leeżunnüǩe yâ mûsâ mesħûren.

Nitekim sıa-yi rahmetimizden kemâl-i kudretimizden Mûsa'yı te'yîd eder dokuz âyet verdik. İsrâil oğullarına geldiği zaman dokuz açık mu'cize verdik. O mu'cizeler onun sıdk-ı risâletine, hakîkat-i nübüvvetine vâzıh deliller idi. Asâ, yed-i beyzâ, taşdan sular feverân etmesi, Tûr'un tepeleri üzerine durması, infilâk-i bahir...

Ey Ekmelerrüsül!

Sen onu İsrâil oğullarından sor. (Fir'avn Mûsa'ya ne dedi?)

Fir'avn Mûsa'ya:

"Yâ Mûsa! Ben seni her halde büyülü sanıyorum" demişdi.

102– kàle lekad ʿalimte mä enzele häülâi illâ rabbüssemà-vàti vel'ardı beśäire ve inniy leeżunnüke yà firʿavnü meśbûren.

Mûsa: "Alimallah bunların mu'cize olduğunu pekâlâ bilirsin" dedi. "O âyetleri inzâl eden, halkeden, tedbîr eden ancak Semânın, Yerin Rabbi Allah olduğunu bilirsin.

Ey Fir'avn! Ben de seni helâk olmuş zannediyorum. (Sen beni büyülü sandığın gibi, ben de senin her halde helâkde olduğunu sanıyorum.) Lânete uğrayacaksın!"

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'in huzûrunda huşû' ile durmalı, Allah'ın tevfikını, hidâyetini dâima dilenmeli... Zîra apaçık görülüyor ki ilim doğrudan doğruya insanı saâdete götürmüyor.

Fir'avn, Mûsa'nın nübüvvetini biliyordu... İblis, Âdem'in hâlinden âgâh idi... Yâhut, Resûl-i kibriyâ'nın nübüvvetinden haberdârdı. Ebûcehil (Ennâr velel'âr) "Yanmak var, dönmek yok" diyordu.

Nedir ki yalnız bilmek, onları şekavetden kurtaramadı.

103– feeràde en yestefizzehüm minel'ardı feağraknàhü ve men meʿahu cemiyʿan.

Fir'avn, Mûsa'yı, Benî İsrâil'i sürüp çıkarmayı murâd etdi, biz onun mekrinden önce ona mekir muamelesi yapdık, Fir'avn ve Fir'avnlıları hep suda boğduk.

104– ve kulnà min baʿdihî libenïy israiyl-eskünül'arda fe-iżà cäe vaʿdül'àhıreti ci'nà biküm lefiyfen.

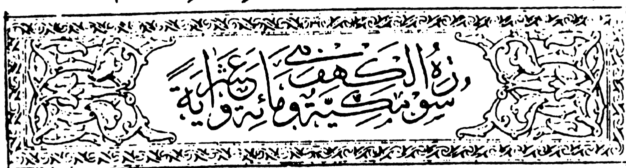
Fir'avn'ın böylece inkırâzından sonra, Benî İsrâil'e tavsiye ve tezkîr yolu ile:

"Haydi Fir'avn'ın sizi kahr ile sürmek istediği yerde emin, mü'min olarak, tarâf-ı Sübhânîmizden gönderdiğimiz emirlere sarılarak, sâlih ameller işleyerek sizler mev'ûd olan Arzda sâkin olun. Sonra Âhıret va'desi geldiği vakit sizi onlarla beraber,

saîdleriniz şakîlerinizle karışık dürüp bükerek getireceğiz" dedik.

O vakit, dünyâda mü'minlerle istihzâ eden, nazar-ı hakaretle bakan kâfirler, mü'minlerle necât buluruz diye onlara iltifat edecekler. Fakat (**vemtâzül yevme eyyühel mücrimûn**) "Ey mücrimler! Bugün ayrılınız bakalım" emr-i Sübhânîsi de tecellî edecek. Binâen'aleyh mü'minlerle karışık toplanışın onlara fâidesi olmayacak.

وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾
وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ﴿١٠٦﴾
قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا
إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ
خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ
ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ﴿١﴾ قَيِّمًا لِيُنْذِرَ
بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ
أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾ وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

105– ve bilħakkı enzelnàhü ve bilħakkı nezele ve mä erselnàk̈e illâ mübeşşiren ve nežiyren.

Biz Kur'ân-ı Mübîn'i ancak hakka mutabık olarak indirdik. Bâtıl onun karşısında tutunamaz! Keza nâzil olan ahkâm, evâmir, nevâhî, rumûz, işârat, maârif ve hakâyık, bunların hepsi tevehhümden âzâde, hakk-ı sarih ile indi.

Ey Ekmelerrüsül!

Seni de ancak, ehl-i saâdete mübeşşir, ehl-i şekâvete de nezîr olarak gönderdik.

106– ve kur'ànen feraknàhü litakreehu ʢalennàsi ʢalâ mük̈şin ve nezzelnàhü tenziylen.

Ve o Kur'ân-ı Mübîn'i ağır ağır, kanûn-ı hikmete uygun, nâsa azar azar okuman içün âyet âyet, sûre sûre dağınık gönderdik. Onu öyle tenzîl etdik ki: Zamâna uygundur, beşerin bütün ihtiyâcâtını câmi', saâdetini kâfildir. Her sınıf insan ona muhâtabdır, herkes o sofrada diz dize oturabilir.

107– kul àminù bihiї ev lâ tü'minù innelležiyne ùtülʢılme min kablihiї ižà yütlâ ʢaleyhim yeħırrùne lil'ežkàni sücceden.

108– ve yekùlûne sübħàne rabbinä in k̈àne vaʢdü rabbinà lemefʢùlen.

109– ve yeħırrùne lil'ežkàni yebk̈ùne ve yeziydühüm ħuşùʢan.

Ey Peygamber-i Hakk!

Onlara söyle: Siz Kur'ân'a ister inanın, ister inanmayın. İnanmanızla Kur'ân'ın kemâline bir ziyâdelik olmaz. Onu bir nefsaniyyet mes'elesi yapıp îman etmemenizle de ona bir nakîse îrâs etmez. (Ne yaparsanız kendinize âiddir.)

Şu muhakkak ki, evvelce kendilerine ilim verilen Ehl-i Kitâb'ın mü'minleri, âlimleri; vahy-i Kur'ân'ı beyân eden âyetler

okunduğu zaman Allah'ın emrini ta'zîmen huşû' ile ağlayarak secdelere kapanırlar, mubâlâtsızlık yapmazlardı. Öylece Hak-k'a teslim olduklarını isbât ederlerdi. Secdelerinde: Rabbimiz kâfirlerin dediklerinden tamamiyle münezzehdir. Rabbimizin va'di muhakkak yerine gelir diyerek, ağlaya ağlaya yüz üstü kapanırlar. Kur'an onların huşûunu artdırır.

Dikkat edilirse, Cenâb-ı Hakk onların ruh maal-cesed hallerini beyân buyuruyor. Zîra tevâzu' ve secde ervâhın şe'nindendir, bükâ ve hudu' da ecsâdın şe'nindendir. Ubûdiyyetde bunun ikisi de aranır.

Kalıpda olan huzura hudû', kalbde olân huzûra huşû' ma'nâsı da verilmişdir.

110- kulidğullâhe evidğurrahmâne eyyen mà tedğû felehül'esmäülhusnà ve lâ techer bisalâtike ve lâ tühâfit bihà vebteğı beyne żàlike sebiylen.

Ey Ekmelerrüsül!

O mahcûbîne, hak ve hakîkatden gafil olanlara, esmâ-i hüsnâmı bilmeyenlere söyle ki: "Allah diye duâ edin, veya Rahmân diye duâ edin, hangi ismi çağırırsanız, ister esmâ-i zât olsun, ister esmâ-i sıfat olsun, hepsi güzeldir, hepsi O'nundur. Ehadiyyetine delâlet eden en güzel isimler hep O'nundur. İsimlerin, sıfatların teaddüd etmesiyle müsemmâ teaddüd etmez. Bütün esmâ-i hüsnân ile duâ; şerîki, nazîri, nıddı, zıddı olmayan, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olan Allah'a duâdır."

Ey tâlib!

Resûl-i Ekrem efendimiz bir gün Mekke'de "Yâ Allah, Yâ Rahman!" diye duâ buyururlarken, müşrikler "Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) bizi bir Allah'a da'vet etdiği halde, kendisi iki Allah'a duâ ediyor" demeleri üzerine bu âyet nâzil olmuşdur.

Ey sâhib-i temkîn Resül-i Zîşân!

Mescid-i Haram'da namazında kıraât ederken, duâ eder-

ken sesini fazla çıkarma. (Müşrikler işitip de istihzâ edince onların o hâli seni sıkmasın.) Büsbütün muhâfete de yapma. (Onlardan korkuyormuş gibi olmasın.) İkisinin arasını bul, o yolda hareket et. İfrât da, tefrît de yapma, öyle oku.

111- ve kulilhamdü lillâhilleżiy lem yettehıż veleden ve lem yekün lehu şeriykün fiylmülki ve lem yekün lehu veliyyün mineżżülli ve kebbirhü tekbiyren.

Cenâb-ı Hakk bu nazm-ı kerîmi ile Yehûd ve Nasârâ'nın zu'm-ı bâtıllarını reddediyor.

Resûl-i Zîşânım! İ'lân et:

Hamd ü senâ, şükür Allah'a mahsûsdur. O Allah ki; Zâtında tevahhüd, Esmâsında ve Sıfâtında tekaddüs, ulûhiyyetinde teferrüd etdi. Hâdisat ve tasavvuratdan münezzeh, kayyûmiyyet-i zâtiyyesi her şe'ninde meşhûddur. Ve Allah veled ittihâz etmedi. Zîra vilâdet, ecsâmın sıfatındandır. O ondan münezzehdir. Ondan münezzeh olduğu gibi, evlâdlık da edinmedi. Mülkünde de asla şerîki, nazîri yokdur. Mülkünde bizâtihî mutasarrıf-ı hakikî O'dur. Ve O, mezelletden kurtulmak içün velîye muhtaç bulunmayan Allahü Azîmüşşândır. O'nu azamet-i celâli ile büyükle. O öyle bir büyükdür ki, mufaddalün aleyhi bizâtihî kendisidir.

Ey Hakk yolcusu!

Sultan-ı Rüsül Efendimiz, Abdülmuttalib evlâdından bir erkek çocuk konuşmaya başladığı vakit bu âyet-i celîleyi ta'lim buyururlarmış.

*

Sûre-i İsrâ'nın meâl-i âlîsinin tefsîri, tevfîk-ı Sübhânî ile burada bitdi.

Sûre-i Celîle'de: Hakk'a nasıl ta'zîm edileceği bildirildi. Her zerre Hakk'ın esmâsının tecellîsinden zâhir olduğu duyuruldu. Hiçbir zerreye nazar-ı hakaretle bakılmaması, küçük görüp ta-

azzum ve tekebbüre sapılmaması beyân edildi. Tevhıydin zevkı ve mertebe-i yakîne terfiin yegâne çaresi mevt-i irâdî ve ihtiyârî olduğu anlatıldı. O da ancak ahlâk-ı Muhammedîyi tahallûkla kabil olacağı bildirildi. Salât-ı daimiyye'ye işâret edildi. Taklîdde, tahmînde kalınmayıp makam-ı tahkîka çıkma yolları gösterildi.

—

سورة الكهف مكية وهي مائة وإحدى عشرة آية

SÛRE-İ KEHF

Sûre-i Celîle Mekke'de nâzil olmuşdur.
Âyetleri: Yüz on
Kelimeleri: Bin beş yüz yetmiş yedi
Harfleri: Altı bin üç yüz altmış'dır.

Cenâb-ı Hakk bu sûre-i celîlede, ıstıfâ kanûn-ı Sübhânîsi ile Habîb-i edîbinin şânını tebcîl ediyor da; ehl-i yakîn ve irfân ile, ehl-i tuğyânın beynini ayıran, en büyük bir ni'met-i celîle olan Kur'ân-ı Mübîn'i, zât-ı ehadiyyetini cenâb-ı Ahmediyyetine fethederek ona gönderdiğini beyân buyuruyor. Bu beyânda da, makam-ı ma'rifete vâsıl olabilmek, ancak Resûl-i Ekrem'e mutâbaatla olabileceğini işâret ediyor. Ve ümmetini irşâd etsin içün, bu büyük ni'metin hamdini zât-ı Ahmediyyete ta'lim buyuruyor.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Bismillâhirrahmânirrahıymi

Kur'ân'ın ahlâkıyle tahallûk etmiş, nûru'l-envâr olan Cenâb-ı Muhammed aleyhissalâtü vesselâmı, zâtına mazhar kılan, bütün kullarına derecât-ı kemâle yetişebilmeleri içün onu hâdî olarak irsâl eden ve ona şefâatde izn-i tâmmı ikram etmiş olan Allah'ın Rahman ve Rahîm isimleriyle başlarım...

1– elhamdü lillâhilleżiy enzele ʿalâ ʿabdihilkitâbe ve lem yecʿal lehu ʿıvecen.

2– kayyimen liyünżire be'sen şediyden min ledünhü ve yübeşşirelmü'miniynelleżiyne yaʿmelûneṣṣâlihâti enne lehüm ecren hasenen.

Hamd ü senâ ve şükrün hepsi; Ondan başka mün'im olmayan, abd-i mutlakı olan, ya'ni vücûd şâibesinden eser bulunmayan, hakîkaten bütün mâsivallahdan hür olan, evet yârın yevm-i cezâda herkes "nefsî, nefsî..." diye konuşurken, o, "ümmetî ümmetî..." diye insaniyyete imdâd eden Hz. Muhammed'e; beşeriyyetin bütün ihtiyâcatını câmi', saâdetini kâfil Kitâbı inzâl eden Allah'a lâyıkdır.

Öyle bir Kitab ki; beşeriyyet ister tasdîk etsin ister etmesin onun hükümleri tahtında yürüyecekdir. Onun hâricinde hidâyet arayanlar, dalâletde yüzecekdir.

O Kitâbı, ne lâfzında, ne ma'nâsında i'vicâc olmaksızın inzâl eyledi. Gerek mesâlih-i dünyeviyyede, gerek mesâlih-i dîniyyede ifrat ve tefrîtden âzâde, her emr-i menkûlü akl-ı selîme gö-

re ma'kûl dosdoğru bir hâkim olarak indirdi. Tâ ki tarafından kâfirleri şiddetli azab ile haber versin, ve sâlih amel işleyen, ya'ni Şeytanın, kendi benliğinin dahli olmaksızın, ne dünyâda, ne Uhrâ'da yapmış olduğu a'mâlinden hiçbir şey beklemeyen, Hakk'dan başka gayesi olmayan mü'minleri de tebşîr etsin içün...

Onlar içün ecr-i hasen var... Şeref-i lika, Cemâlullahı mütâlea var... Hicâbsız müşâhede-i Hakk var...

3– màkisiyne fiyhi ebeden.

O ecr-i hasende dâim olacaklar... Bilâ tebdil velâ tağyir müebbed, muhalled kalacaklar...

4– ve yünzirelleziyne kàlüttehazallàhü veleden.

Eşedd-i inzâr, azâb u vebâl; şirkde ömürlerini isrâf edenler, inkâra saplananlar, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed, ehl ü veledden münezzeh olan Allah'a oğul ittihaz etdi diyenler içündür.

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ
مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ
عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا جَعَلْنَا
مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾
وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ
أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا
﴿٩﴾ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ
فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ
أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ
إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَٰهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾
هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ
بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

5- mâ lehüm bihî min ʿılmin ve lâ liâbâihim kebüret kelimeten tahrücü min efvâhihim in yekûlûne illâ keziben.

Allah evlâd ittihaz etdi diyenler, taklîden söylerler. Bu hususda ne kendilerinin ve ne de babalarının ilmi yokdur. Ağızlarından çıkan, büyük bir kelime-i küfür, büyük bir yalan... Sıdk imkânı olmayan bir yalan söylerler. Doğrudan doğruya bir iftirâ...

6- feleʿalleke bâhıʿun nefseke ʿalä âsârihim in lem yü'minû bihâzelhadiysi esefen.

Ey Ekmelerrüsülüm!

Ey bu Kitâbı kendisine indirdiğim Resûl-i Zîşânım Muhammedim!

Onlar bu Kur'ân'a îman etmezler, seni bırakıp giderlerse, "îman etmediler, tasdîk etmediler" diye arkalarından fart-ı hüzn ve esefden, ümmetine olan gayet-i rahmet ve şefkatinden dolayı kendini helâk mi edeceksin?

7- innâ ceʿalnâ mâ ʿalel'ardı ziyneten lehâ lineblüvehüm eyyühüm ahsenü ʿamelen.

Biz azîmüşşân, Arz üzerinde bulunan şeyleri (hayvanât, nebâtat, meâdin, denizler, nehirler, ağaçlar ve bunlardan hâsıl olan türlü türlü lezzetleri, cismânî şehvetleri) Arz'a zînet kıldık ki; insanların kendilerini kendilerine anlatmak içün. Mübtelâ kılıp imtihan edelim diye.

Bakalım hangisi bu eşyânın hakîkatına âgâh olacak, hangisi o zînetin suretinde perdelenip kalacak, hangisi ma'rifetullah zevkınden mâadâ bütün zevklerin geçici olduğunun farkına varacak, hangisi hilkatin hakkını yerli yerine getirecek, bakalım hangisi en makbûl ve en güzel amelde bulunacak...

8- ve innâ lecâʿılûne ma ʿaleyhâ saʿıyden cürüzen.

Bununla beraber o zînetler zâiledir, fâniyedir.

Biz kemâl-i kudretimiz ve havl ü kuvvetimizin şiddetiyle, bütün Arz üzerinde olan şeyleri toprağa kalbedeceğiz. Dümdüz, otsuz, kuru tarla gibi yapacağız.

(Evet, kâinâtda hangi sakf-ı âlî vardır ki yere düşmemişdir? Onun içün gölge avında kalma! Hayırda müsabakaya çık, kâm al, fânîyi bâkîye değiş...)

9- em ħasibte enne aśħâbelǩehfi verrekıymi ǩânû min àyâtinâ ξaceben.

Biz o sûrî zînetleri, o câhları, rütbeleri, masaları, kasaları nihâyet sâhiblerinin üzerinde bir toprak yığını yapdığımız gibi, fânîyi bâkîye değişenleri de bâkî yaparız.

"Mutrib fânî vü bezm-i sâkî fânî
Sen kimlere oldunsa mülâkî fânî
Geç kesret-i sûriyye-yi âlemden geç
Allah ancak bâkî vü bâkî fânî..."

Sen, Eshâb-ı Kehf ve Rakıym'in (büyük mağarada uykuda kalmalarını, Semâvâtı ve arzı yaratmamıza nisbetle) acîb (ve garîb) bir âyet mi zannetdin? Bizim âyetlerimizden teaccübe şâyan bir şey mi zannetdin? Nâs şübhe mi ediyorlar?

10- iż evelfityetü ilelǩehfi fekàlû rabbenä àtinâ min ledünǩe raħmeten ve heyyi' lenâ min emrinâ reşeden.

Ey Peygamber-i Hakk!

Eshâb-ı Kehf'in kıssasını anlat.

Hani Eşrâf-ı Rûm'dan o gençler; (Allah ile azamet yarışına kalkan, dîne, îmâna düşman olan Rum hükümdarlarından zâlim ve müşrik Dekyanus'un zorla şirki kabul etdirmesinden mağaraya iltica ederek nasıl münâcâtda bulunmuşlardı:

"Ey seni tevhıd etmeklik şerefine envâ-ı lutf ü kereminle bizi muvaffak kılan Rabbimiz!

Nezd-i Sübhânînden fazl u cûdunla bize lûtf u merhamet bahşeyle. Esbâbsız maîşetimizi ihsân eyle. Küfr ü isyândan bizi muhâfaza et. Sana ilticâ ediyoruz, sana sığınıyoruz. Hatt u harekâtımızda sevâbı rehber kıl. Senin düşmanından kaçıp gizlendiğimizi bize muvaffak bi'l-hayr eyle" diye niyâzda bulunmuşlardı.

11- fed̃arebnâ ʿalä àz̃ânihim fiylk̃ehfi siniyne ʿadeden.

Biz de o büyük mağarada onların kulaklarına nice yıllar hiçbir şey işitmemek üzere perde koyduk. Yemeksizin, içmeksizin, esbâb-ı meaşdan bir şey bulunmaksızın, her şey'i keserek senelerce uyutduk.

12- s̃ümme beʿas̃nâhüm linaʿleme eyyülh̃ızbeyni ah̃s̃â limâ lebis̃û emeden.

Sonra iki fırkadan hangisinin onların o mağarada ne kadar kaldıklarını, ne müddet uyuduklarını sayıp bilmeleri içün onları uyandırdık.

13- nah̃nü nekus̃s̃u ʿaleyk̃e nebeehüm bilh̃akkı innehüm fityetün âmenù birabbihim ve zidnâhüm hüden.

Ey Ekmelerrüsül!

Biz makam-ı fazl u cûdumuzdan sana onların haberini vâkıa mutâbık suretde naklediyoruz.

Onlar öyle civân yiğitler idi ki: fütüvvet, mürüvvet erbâbından, rüşd-i tâm eshâbından, akl-ı selîme mâlik, hilkatde Hakk'ın vahdâniyyetine şâhid idiler. Akıllarını isyâna inkılâb etdirmeyip, asâ-i şerîat yaparak, her şey'in tevhıyde delâlet etdiğini görüp Rablerine îman etmişlerdi. Biz de onların hidâyet ve sebâtlarını artdırmışdık. Azamet-i zâtımıza, kemâlât-ı esmâ u sıfatımıza delâlet eden âyetlerimizi onlara daha yakînen bildirmişdik.

14– ve rebatnâ ʿalâ kulûbihim iż kàmû fekàlû rabbünâ rabbüssemâvâti vel'ardı len nedʿuve min dûnihî ilâhen lekad kul-nä iżen şatatan.

Ey Peygamber-i Hakk!

Biz onları cadde-i hidâyetde öyle tevfîkat-ı Sübhânîmize mazhar kıldık ve kalblerine öyle kuvvet ve metânet verdik ki; onlar zâlim hükümdarlarının küfre, şirke da'vetine karşı, onun huzûrunda, onun zâhirî satvet ve şevketine hiç kıymet vermeyip şöyle konuşmuşlardı:

"Bizim Rabbimiz bizi ketm ü ademden fezâ-i vücûde getirmişdir. (Bizim ismimiz yokdu, cismimiz yokdu, bilinmezdik, kendi kendimizi de bilmezdik. Bizi O vâr etdi.) Rabbimiz Semâvâtın ve Arz'ın, ulviyyât ve süfliyyâtın rabb-i hakikîsidir. Bilinen, bilinmeyen, zâhir, bâtın hepsi O'nun 'Kün' emrinin dâire-i merkezindedir; O'nun vahdet-i istiylâsı, istiklâl-i Sübhânîsi ile müşâreketsiz, müşîrsiz, müzâheretsiz tasarruf olunur. Ulûhiyyete, rubûbiyyete lâyık ancak O'dur. Biz ma'bûdün bilhak O'nu tanırız. O'ndan gayrı ibâdete lâyık olmayan hiçbir bâtıla tapmayız. Ma'bûdün bilhak olan Allah'dan gayrısına taparız dersek, böyle bâtıl bir söz söylersek, şirkde, küfürde, envâ-ı dalâlde haddi aşmış bir söz söylemiş oluruz.

15– häülâi kavmünetteḣazû min dûnihî âliheten levlâ ye'tûne ʿaleyhim bisultânin beyyinin femen ażlemü mimmeniftérà ʿalellâhi keżiben.

İşte bu bizim kavmimiz akl-ı selîmi terk etdiler, dalâletin zirvesine çıkdılar, bâtıla hak diye tapınmaya başladılar, Allah'dan başka birtakım tapacaklar ittihaz etdiler.

O müşrikler, putperestler, dinlerinin hak olduğuna dâir bize vâzıh bir hüccet, apaçık bir burhân getirmeli idiler. Tapdıklarının ibâdete lâyık olduğunu bildirmeli idiler. Vâhid, Ehad, ulûhiyyetinde mustakil olan Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir?" dediler.

وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ
يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾
وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ
وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ
ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ
فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ
رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ
بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ
مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ
لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا
أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى
طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ
بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ
أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾

16- ve iziꜩtezeltümûhüm ve mà yaꜩbüdûne illellâhe fe'vû ilelkehfi yenşür leküm rabbüküm min rahmetihî ve yüheyyi'leküm min emriküm mirfekan.

Eshâb-ı Kehf'in büyükleri olan Yemlîha, refiklerine dedi ki:
"Ey muvahhidler!
Bugün bize i'tizâl vâcib oldu, onlardan çekileceğiz. Mâdâmı ki onlardan, onların bâtıl ma'bûdlarına ibâdet etmekden çekildiniz, Allah'dan başkasına ibâdet etmiyorsunuz, o halde mağaraya ilticâ ediniz. Allahü Teâlâ kerem-i Sübhânîsi ile size rahmetini neşreder, ni'metlerine mazhar kılar. Başınızdaki işleri size hazırlar, iyi bir suretde tesviye eder..."

İşte bunun üzerine yukarıda zikretdiğimiz gibi mağaraya ilticâ etdiler. Öyle huzur içinde uyutduruldular ki:

17- ve tereşşemse izà taleꜩat tezàverü ꜩan kehfihim zàtelyemiyni ve izà ğarebet takriduhüm zàteşşimàli ve hüm fiy fecvetin minhü zàlike min àyàtillâhi men yehdillâhü fehüvelmühtedi ve men yudlil felen tecide lehu veliyyen mürşiden.

Ey Râî-i Mu'teber!
Görseydin, güneş doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafından dönerdi. Ya'ni güneşin ziyâsı mağaranın içinin sağından, battığı zaman da solundan geçerdi. Onlar mağaranın bir geniş yerinde idiler, güneşin ziyâsının ezâsı dahî onlara olmadı.

İşte bu haller, Eshâb-ı Kehf'in geçirdiği şeyler Allah'ın âyetlerindendir.

Allah her kime hidâyet ederse, hidâyetine mazhar kılarsa, doğru yolu bulan odur.
Her kimi de dalâlete uğratırsa, artık ona doğruyu gösterecek bir velî, bir hâmî, tarîk-i Hakk'ı gösterecek bir mürşid bulamazsın.

18- ve tahsebühüm eykàzan ve hüm rükûdün ve nükallibü-hüm zàtelyemiyni ve zàteşşimàli ve kelbühüm bàsitun ziràâayhi bilvesıydi levittalaâte âaleyhim levelleyte minhüm firàren ve lemüli'te minhüm ruâben.

Eyyüherrâî!

Onlara baksan uyanık zannedersin, halbuki onlar uykuda idiler. Ya'ni bakıldığı vakit uyku halleri kendilerinde görülmüyordu, fakat uyuyorlardı.

Ve biz onları, yerden yanları müteessir olmasın diye sağa ve sola çeviririz.

Köpekleri de mağaranın eşiğine kollarını yaymış, uzatmış olarak yatıyordu.

(Onların vaz'iyyetlerine öyle mehîb bir hal verdik ki, o hal kimsenin ıttılâına meydan vermeyecekdi.) Birdenbire görse idin onlardan geri çekilirdin, yüzünü çevirirdin, korku içinde kalırdın.

19- ve kezàlike beâasnàhüm liyetesàelû beynehüm kàle kàilün minhüm kem lebistüm kàlû lebisnà yevmen ev baâda yevmin kàlû rabbüküm aâlemü bimà lebistüm febâasû ehade-küm biverikıküm hàzihi ilelmediyneti felyenzur eyyühà ez-kà taâàmen felye'tiküm birizkın minhü velyeteletaf ve lâ yüşâırenne biküm ehaden.

Onların uykularını nasıl âyet kıldıksa, uyanmalarını da böylece âyet yapdık.

İşte böylece onları senelerce uyutduk, muhâfaza etdik, uyandırırken de uyanmalarını bir âyet yapdık. Ölü diriltir gibi uyandırdık ki biribirlerinden soruşsunlar. Nasıl insanlar âhiretde dirildikleri vakit biribirlerine soracaklar, işte o hâli onlara yaşatdık.

Onlardan biri, "Burada ne kadar zaman yatıp uykuda kaldınız?" diye sordu. (Zîra mağaraya güneş doğarken girmişlerdi, uyandıkları zaman da gurûb oluyordu.) Bir kısmı: "Bir gün, ve-

yahut günün bir kısmında kaldık" dedi. fakat saçlarına, sakallarına, tırnaklarına bakdılar, "ne kadar yatıp kaldığımızı ancak Allah bilir. İhtilâfı bırakalım da, birinizi şu gümüş akça ile şehre gönderiniz baksın, hangi yemek daha güzel, helâl ve pâk ise ondan size rızık getirsin ve çok dikkatle, nezâketle, mülâyemetle hareket etsin, sakın sizin hâlinizi, mekânınızı kimseye sezdirmesin, ehl-i belde haber almasın.

20- innehüm in yažherû ʿaleyküm yercümûküm ev yüʿıydûküm fiy milletihim ve len tüflihû iźen ebeden.

Zîra onlar sizi ele geçirirler de başınıza binerlerse ya recmederler, yâhut irtidâd etdirip kendi dinlerine döndürürler. Eğer irtidâd eder de dinlerine de girerseniz o vakit asla felâh bulamazsınız" dedi.

Ey tâlib!
Bu nazm-ı kerîm her an nüzûldedir.
Şöyle bir ma'nâ da tahsîl edilir:
Ey mü'minler! Siz mukadderâtınızı, benliğinizi, sizden olmayan hiçbir kimseye kapdırmayınız. Kapdırırsanız, bir de onlar size galib gelirlerse (yercumûküm) sizi taşlarlar.

(Buradaki taşlamak, muhakkak sokak taşı ile taşlarlar ma'nâ-sına değildir.) Şekil şekil hakaretler yaparlar, dîninize tecâvüz ederler, ma'nânıza tecâvüz ederler, cem'iyyetde mevki vermezler, her sahada darbelerler, yâhut sizi kendilerine iâde etdirirler, irtidâd etdirirler, onlardan olursunuz. O vakit de felâh-ı ebedîden mahrûm kalırsınız!

وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوْٓا اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّاَنَّ السَّاعَةَ
لَا رَيْبَ فِيْهَا ۚ اِذْ يَتَنَازَعُوْنَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوْا
عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا ؕ رَبُّهُمْ اَعْلَمُ بِهِمْ ؕ قَالَ الَّذِيْنَ غَلَبُوْا عَلٰٓى اَمْرِهِمْ
لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُوْلُوْنَ ثَلٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ
كَلْبُهُمْ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ ۚ
وَيَقُوْلُوْنَ سَبْعَةٌ وَّثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ؕ قُلْ رَّبِّيْٓ اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ
مَّا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَلِيْلٌ ۬ فَلَا تُمَارِ فِيْهِمْ اِلَّا مِرَآءً ظَاهِرًا ۪
وَّلَا تَسْتَفْتِ فِيْهِمْ مِّنْهُمْ اَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُوْلَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّيْ
فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ ۫ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ اِذَا نَسِيْتَ
وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَّهْدِيَنِ رَبِّيْ لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾
وَلَبِثُوْا فِيْ كَهْفِهِمْ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِنِيْنَ وَازْدَادُوْا تِسْعًا
﴿٢٥﴾ قُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوْا ۚ لَهٗ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ
اَبْصِرْ بِهٖ وَاَسْمِعْ ؕ مَا لَهُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِيٍّ ۫ وَّلَا يُشْرِكُ
فِيْ حُكْمِهٖٓ اَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَاتْلُ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ ۚ
لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمٰتِهٖ ۚ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُوْنِهٖ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

21- ve k̈ezâlik̈e aʿs̈ernâ ʿaleyhim liyaʿlemû enne vaʿdallâhi ḧakkun ve ennessâʿate lâ reybe fiyhâ iż yetenâzeʿûne beynehüm emrehüm fekâlübnû ʿaleyhim bünyânen rabbühüm aʿlemü bihim kâlelleżiyne ğalebû ʿalä emrihim lenetteḧı-żenne ʿaleyhim mesciden.

İşte böylece Eshâb-ı Kehf'in hâl ü şânından nâsı haberdar etdik. Onların hâline muttali' kıldık ki; Allah'ın va'detdiği ba's ve haşrın hak olduğunu buna kıyâsen bilsinler, vukûu tahakkuk edecek olan Kıyâmetin geleceğinden, haşr'ın yalnız ruh ile olmayıp ruh mea'l-cesed olacağından şek ve şübhe etmesinler, kudret-i Sübhânîde acz olmadığını bilsinler, bütün enbiyânın lisânı ile beyân edilen Kıyâmetden hiç şübhe etmesinler içün.

Nâs, bunların hallerine muttali' olunca, kendilerine hürmet gösterdiler. (İrtihâl etdiklerinde ihtilâfa düşmüşlerdi.) Ba'zıları "üzerlerine bir bina (türbe) inşâ ediniz" dediler ki; haşr'ın ruh mea'l-cesed olacağına îman edenler galib gelmişdi. Onun içün türbe veya bir mescid yapılmasını istiyorlardı. En nihayet (türbe ittisâlinde) mescid inşâsına karar verdiler. Ve Rableri onların hallerine a'lemdir, onları daha iyi bilir.

22- seyekûlûne s̈elâs̈etün râbiʿuhüm k̈elbühüm ve yekûlûne ḧamsetün sâdisühüm k̈elbühüm recmen bilğaybi ve yekûlûne sebʿatün ve s̈âminühüm k̈elbühüm kul rabbiy aʿlemü biʿıddetihim mâ yaʿlemühüm illâ kaliylün felâ tümâri fiyhim illâ miräen żâhiren ve lâ testefit fiyhim minhüm eḧaden.

Eshâb-ı Kehf'in kaç kişi olduğunda ihtilâfa düşerek, kimi "üç kişi olup dördüncüsü kelbleridir", kimi "beş kişi olup altıncısı kelbleridir", ba'zıları da "yedi kişidir, sekizincileri köpekleridir" diyecekler.
Onların bu sözleri bir tahminden ibaretdir.

Ey Ekmelerrüsül!
Onlara söyle ki: "Eshâb-ı Kehf'in adedlerini Rabbim daha

iyi bilir. İnsanlardan ancak az kimse mikdarlarının sıhhatini bilebilir. Onların ahvâlinden vâkıa mutâbık olanını tarih pek az haber verir. O Hakperest civanlar hakkında ancak taraf-ı İlâhîden zâhir olarak bildirilenden fazlası içün nizâ'da bulunma.

Kur'ân'ın verdiği haberle iktifâ et. Onlar hakkında da Ehl-i Kitab' dan hiçbir şey sorma."

23– ve lâ tekùlenne lişey'in inniy fâ'ılün žâlike ğaden.

Onlara vereceğin cevâbda hiçbir şey içün "ben onu muhakkak yarın yapacağım" deme.

24– illä en yeşäallâhü vežkür rabbeke iżà nesiyte ve kul 'asä en yehdiyeni rabbiy liakrebe min hàżà reşeden.

Ancak Allah'ın dilemesiyle yapacağım de. Azmetdikden sonra meşiy'et-i İlâhîye bırak.

(Resûl-i Zîşan Efendimizden imtihan maksadiyle Ruh'dan, Zülkarneyn'den, Eshâb-ı Kehf'den sordular, Fahr-i Âlem "Yarın geliniz de haber vereyim" dedi, inşâallah cümle-i celîlesini zikretmedi, bu âyet-i kerîme nâzil oldu.)

Ey tâlib!

Bu emr-i Sübhânîde birçok işâretler vardır.

Evvelâ, irâde-i İlâhiyye taallûk etmedikçe bir kimse bir iş içün ne kadar azmetse bir netice alamaz.

Sonra diğer bir işâretine de nazar edilirse: Cenâb-ı Hakk Habîb-i Edîbini nasıl müeddeb kıldığını ve bu vech ile nasıl ta'lîm-i ümmet edildiğini beyân var.

Ubûdiyyet menâzilinde ve müşâhede-i rubûbiyyetde vücûd şâibesinden eser kalmayacağını, her şey'in Allah ile kaim olacağını i'lân var.

Tevhıydin, tefrîdin, tecrîdin ayrıca zevkleri var.

(Vezkür rabbeke izâ nesîte)
O kavl-i celîli unutduğun vakit Rabbini an.

(Nefs-i ma'rifetde ve Hakk'ın ıstıfâ-ı ezelî kanununda Hakk'a Resûl-i Ekrem sallâllahü aleyhi vesellemden daha yakîn hiçbir varlık yokdur.

O halde bir ma'nâ:
Eğer nefsini ve halkı unutursan beni hâtırına getir.

Şöyle bir ma'nâ da tahsîl edilmişdir:
Zât-ı Hakk ve sıfâtının nihâyeti yokdur. Onun hepsini zikr, sana vâcibdir. Tebliğe me'mur olduğun içün nefsini de unutmayacaksın. Öyle bir hal tecellî etdiği vakit beni an.

Resûl-i Ekrem'in ba'zan bu âlemden alâkaları kesilirdi, eltafü'l-latîf olarak çekilme hâsıl olurdu, o vakit mübârek sürrelerinin üzerine taş bağlarlardı, bir kesâfet olsun içün. Bunu ekseriyet yanlış anlamışdır da "çok açlıkları zamanlarında taş bağlarlardı" diye ma'nâ vermişlerdir ki, Habîb-i Hudâ böyle şeylerden münezzehdir. Onlar ind-i İlâhîde merzûk olurlar. Beşer şaşırmasın içün kemâlât-ı insâniyeyi irtikâb etmişlerdir.

Şurada bir incelik daha arzedelim:
Fahr-i Âlem Efendimiz, Hz. Hatice içün, "Benim sıfat-ı rûhiyyem üzerinde te'sîri vardır" buyurmuşlardır.
Hz. Âişe içün de "Sıfat-ı beşeriyyemde te'sîri vardır" buyurmuşlardır. Onun içün hâdisâtdan gönüllerine bir ağırlık geldiği vakit:
"Kellimînî Yâ Hadîce" "Konuş benimle Hadîce konuş" diye emrederler, o tâcü'l-muhadderât konuşmaya başlayınca kendilerine urûc vâki' olurdu.

Ba'zan da zikretdiğimiz gibi, kesâfet âleminden çekilme hâli tecellî edince, vazîfe-i nübüvveti bitmediğinden, bu âlemde kararları içün:
"Kellimînî Yâ Hümeyrâ" "Konuş benimle Hümeyrâ (Âişe) konuş" diye emrederlerdi.

(Ve kul asâ en yehdiyeni)

Ve söyle ki: Ümid ederim Allahü Teâlâ Eshâb-ı Kehf hakkında, o mâceranın künhüne vâkıf olmak husûsunda benim mürâcaatımı kabul ile işin künh ü hakîkatını bana daha yakîn olarak bildirir.

25– ve lebisü fiy kehfihim selâse mietin siniyne vezdàdü tisğan.

O Eshâb-ı Kehf, o Hakperest yiğitler mağaralarında üç yüz sene yatdılar ve dokuz sene fazla ile kaldılar.

Nazm-ı Kerîmde: "Üç yüz sene kaldılar ve dokuz sene ziyâde etdiler) emrinde Sene-i Şemsiyye ile Sene-i Kameriyye beyân ediliyor, Sene-i Şemsiyye hesâbı ile üç yüz sene ve Sene-i Kameriyye hesâbı ile üç yüz dokuz sene yatdılar ma'nâsınadır.

26– kulillâhü ağlemü bimà lebisü lehu ğaybüssemàvàti vel'ardı ebsır bihî ve esmığ mà lehüm min dùnihî min veliyyin ve lâ yüşrikü fiy hukmihî ehaden.

Ey Ekmelerrüsül!

Ehl-i Kitab bu hususda ihtilâfa düşerlerse beyân et ki:

Allah onların orada kaç sene kaldıklarını herkesden iyi bilir. Zîra Semâvât ve Arz'ın mugayyebâtını bilmek O'na mahsûsdur. Bütün varlığın esrârı hepsi O'nundur. Bütün mugayyebât, bütün mahsûsat O'nun huzûrunda, Hz. ilmindedir. Onları hakkıyla görür, hakkıyla işitir. Evet ne güzel görür, ne güzel işitir.

Ehl-i Semâvât ve Arz'ın Allah'dan başka sâhibi, musâhibi, dostu yokdur. Milkinde, melekûtunda müstakıl tasarruf eder, hükümlerine iştirak etdirmez. Masnûatında, îcâdında, i'dâmında, ihyâsında, imâtesinde, tahlîkında ve terzîkında, enfüsde, âfakda hükmüne kimseyi karışdırmaz.

27– vetlü mä ùhıye ileyke min kitàbi rabbike lâ mübeddile likelimàtihî ve len tecide min dùnihî mültehaden.

Ey Ekmelerrüsül!

Sana tâbi' olanlara, sana Rabbinin Kitâbından vahyolunanları oku, tebliğ et.

Onun kelimelerini tebdîl etmeye kimse muktedir değildir ve Kur'an'dan gayrı iltică edecek yer bulamazsın.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهٗ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهٗ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ وَكَانَ أَمْرُهٗ
فُرُطًا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَّمَنْ شَآءَ فَلْيَكْفُرْ
إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَّسْتَغِيثُوا
يُغَاثُوا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَآءَتْ
مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ
أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ
الْأَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّيَلْبَسُونَ ثِيَابًا
خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَآئِكِ
نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ
جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَّحَفَفْنٰهُمَا بِنَخْلٍ
وَّجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ
مِّنْهُ شَيْـًٔا وَّفَجَّرْنَا خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَّكَانَ لَهٗ ثَمَرٌ فَقَالَ
لِصَاحِبِهٖ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَّأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

28– vašbir nefseǩe meʢalležiyne yedʢûne rabbehüm bilğadâti velʢaşiyyi yüriydûne vechehu ve lâ taʢdü ʢaynâǩe ʢanhüm türiydü ziynetelħayâtiddünyâ ve lâ tüţıʢ men ağfelnâ kalbehu ʢan žikrinâ vettebeʢa hevâhü ve ǩâne emrühu fürüţan.

Habîbim!

Ekâbir-i Kureyş, fukarâ-i mü'minînin senin sohbetinde bulunmalarını, kendi ictimâî vaz'iyetlerine, sahte benliklerine yediremiyorlar da, onları uzaklaşdırman husûsunda iltimâs ediyorlar. Halbuki o fukarâ, o garîb ve kâribler ihlâs ile îman edenlerdir. (Sen tek başına Lâ ilâhe illâllah da'vâsını açdırıldığın zaman, onlar senin taraf-ı Sübhânîmden beşeriyyeti kurtarmaklık içün Peygamber-i Hakk olarak gönderildiğini kalb gözleriyle görüyorlardı. Nefislerinin hayırlarını ayak altına alarak senin etrafında toplandılar, mihen ü meşâkka göğüs gerdiler, hiçbir an tevhıdden ayrılmadılar, sabah, akşam, bütün vakit Allah'ın tevfîkını dilendiler, afvine tâlib oldular, O'nun rızâsına nâil olmak içün tâat ve ibâdetde bulundular.)

İmdi sen nefsini onlarla sohbet etmek içün habset. (Rüesâ onların tardını istiyor.) Onlara iltifât etme. "Onlara dünyâ câhları i'tiba-riyle iltifât edersem, kendilerine tâbi' olanlar îmâna gelirler" diye hisâb etme. O, kalbleri fakir, kalıbları sûretde zengin olan eşrâf-ı ehl-i dünyâ ile oturup kalkma. Kalblerini zikrimizden gaflete uğratdığımız ölülerden meclis kurma! Hevâ ü hevesine tâbi', hâli harab olanlarıdinleyip sakın fukarâyı, gurâbayı huzûrundan uzaklaşdırma.

Ey hakîkat yolcusu!

Bu emirler hep bizedir. Ta'lim-i ümmet içündür. Zîra Fahr-i Âlem mazhar-ı kül'dür. **"Ve mâ erselnâke illâ rahmeten lil'-âlemiyn"** diye mevcûdâta takdîm edilmişdir, düşmânına dahi merhamet elini uzatmışdır. Melce-i fukarâdır, garîblerin enîsidir.

Rüesâ, kendisine, garîblerin, fakîrlerin zevâhir-i zînetden

mahrûm olanların; kendilerini iz'âc etdiklerini ve uzaklaşdırılmaları husûsunu teklif etdikleri vakit, onlara:

"Mâdâmı ki rahatsız oluyorsunuz, siz, onlar geldikleri vakit gelmeyiniz!" buyurmuşlar, onlar ise Peygamberin dizinin dibinden ayrılmadıklarından böylece onları ibretli bir şekilde kovmuşdur.

Bir emr-i peygamberîlerinde de: "Bir kimse bir kimseye zenginliğinden (masasından, kasasından, rütbesinden, câhından) dolayı ikrâm ederse, dîninin üçde ikisi gitmişdir" buyurmuşlardır.

Evet, işte İslâm'ın güzelilği de buradadır ya. Ba'zı dünyevî cem'iyyetler vardır ki, insanı seçer de içeriye alır. Ya serveti olacak, veya parlak bir mesleği bulunacak, yâhut mühim bir câha sâhib olacak, ya da konuşduğu vakit muazzam bir kitleyi peşinden sürükleyip götürecek kabiliyyeti olacak.

İslâm öyle değildir! O, zaîfi, kavîyi, fakiri, âcizi hepsini bağrına basar. Zîra ona göre Hakk'sız hiçbir zerre yokdur.

29- ve kulilḧakku min rabbiḱüm femen şäe felyü'min ve men şäe felyeḱfür innä aʢtednà lizżàlimiyne nàren eḧà-ṫa bihim süràdikuhà ve in yesteğıyšü yüğàšü bimäin ḱelmühli yeşvilvücühe bi'seşşeràbü ve säet mürtefe-kan.

Habîbim!

Müdâhenesiz ve mürââtsız irşâd yoluyla tebliğ et ki: Hak, Rabbinden gelendir. Bu Kur'an, ilâmaşâallah okunacak ma'nâsını taşıyan bu Kitab, sizi ketm ü ademden izhâr eden, ahvâlinizi ıslâh eden, Peygamberler, Kitablar gönderen Rabbinizden gelir. Artık isteyen îman isteyen küfretsin.

Biz makam-ı adl u kahrımızdan zâlimler içün, bâhusus bizimle azamet yarışına kalkanlar içün bir ateş hazırladık ki; onları her tarafdan duvarları ihâta edecek, şiddetli susuzlukdan ciğerleri parçalanırken, eritilmiş demir renginde kaynar katran gibi bir su verilecek, sıcaklığı yüzlerini kavuracakdır!

O şarab ne fenâ bir şarabdır, o ârâmgâh ne fenâ bir mekândır!

Ey tâlib!

"Vasbir nefseke..." âyet-i celîlesinin ma'nâ-i enfüsîsini alacak olursak, bu nazm-ı kerîmde Cenâb-ı Hakk Habîb-i Edîbini tesliye ediyor. Zîra Resûl-i Ekrem'in kalb-i saâdetleri Melekût'da, rûh-ı âlîleri Ceberût'da, akl-ı şerîfleri Envâr-ı Gâib'de, müşâhede-i kıdemde Hakk'a müştâk... Onun içün dünyâda halk ile sûretde kalmalarına sabırları yokdu. Dâima Menzil-i Kabe Kavseyne tayrı istiyorlardı... Müşâhede-i cemâl ve celâlde idiler...

Cenâb-ı Hakk, "Habîbim, sabret" buyuruyor. Nefsini, cemâlime müştâk olan o fukarâ-i âşıkîn ile habset.

Ey sûreti Hakk, sîreti Rahman Resûlüm!

Onlar her an kerîm olan vechini isterler. Muhabbet kanatlariyle oraya tayarân etmek dilerler. Onlar yalnız senin sohbetinle tesellî olurlar. Senin kalbinin etrafında bulunmak arzu ederler. Zîra senin kalbin esrâr-ı illiyyinin ma'denidir. Kerrûbiyyûnun ziyâretgâhıdır. O kalb, Hakk'ın tecellîsinin makamı olan Arş'dır. Esrâr-ı izzetim, Zât-ı Kibriyâm oraya tecellî etmişdir, meâdin-i uyûn-i keremdir... Kırık kalblilerle ol!

Senin kalbin, ehl-i ademin musâhabetine lâyık değildir. Zîra ehl-i adem, gafleti irâs eder. Cenâb-ı Hakk hilkatle nâs'ı perdelemişdir. Hakk'dan gayrı her şey gaflete sebebdir. Müşâhede-i Hakk husûsunda Cennet de gaflete bir sebebdir. Cehennem korkusu da bir gaflet sebebi olabilir. Eğer ubûdiyyetinden istikbâr ederse, o makama göre o da bir gafletdir. Kerâmâtını görmek de bir gafletdir. Mücâhedât da bir gafletdir. Evet, ezeli müşâhede içün hepsi birer perdedir.

30– innelleẑiyne âmenû ve ʿamilussâliĥâti innâ lâ nuđıyʿu ecre men aĥsene ʿamelen.

Onlar ki, vahdaniyyet-i zâtiyyemize, kemâlât-ı sıfâtımıza ve Esmâmıza, gönderdiğimiz Peygamberlere, Kitablara, bizden sâ-

dır olan ahkâma îman etdiler ve bu îman ve iz'anları ile beraber, Kitablarda emrolunanla amel etdiler, nehyolunandan çekindiler; onların o güzel amellerinin ve ihlâslarının kat kat karşılığı vardır.

Biz azamet-i Sübhânîmizle, fazl u cûdumuzla ameli iyi olanların ecrini zâyi' etmeyiz.

31- ülâik̈e lehüm cennâtü ξadnin tecriy min tah̄tihümül'-enhârü yüh̄allevne fiyhâ min esâvire min z̈ehebin ve yelbesùne s̈iyâben h̄ud̄ren min sündüsin ve istebrekın müttek̈iiyne fiyhâ ξalel'eräik̈i nıξmes̈s̈evâbü ve h̄asünet mürtefekan.

İşte o ihlâs ile ihsânda bulunan suedâ içün âhiretde altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Meârif ve hakâyik enhârı akar. Onlar her an tecelliyat-ı İlâhiyye ve ayrı ayrı ma'rifetler tecellîsinde kalacaklardır. Bununla beraber o iyilikleri, o güzellikleri meydana getiren azâ-i cevârih altın bileziklerle süslenecek, İsm-i Azîzin sırrına âgâh olacaklar. (Evet ahlâkını tehzîb edenin, âhiretdeki zehebi başka türlü olur. Cenâb-ı Hakk, altın'ı onun ahlâkından yapar, o onun Hakk'a kurbiyyetinin işâretidir.)

Sündüs ve istebrakdan yeşil esvâb giyecekler. O elbiseler onların dünyâda giydikleri libâs-ı takvâ, libâs-ı salâh karşılığıdır, vücûd-ı ma'neviyyelerine münâsib bir şekilde hazırlanmışdır.

(Gönül tahtının sultânı olan o zâtlar, o gün sündüs ve istebrak denilen ipekden, atlasdan ve yeşil kumaşlardan elbiseler giyecekler ve tahtlara oturacaklardır. İmtihan âlemindeki dinlerini ve îmanlarını muhâfaza husûsunda çekmiş oldukları metâib ve meşâkkın yorgunluklarını, o tahtlara dayanarak giderecekler. Vuslât elbisesini, kurbiyyet tâcını giyerek, muhabbet şarabını içerek, kubâb-ı ünse girerek kâm alacaklardır.

Ehl-i Cennetin mükâfatı ne güzel mükâfat, onların sevâbı ne güzel sevâb. O karşılık ne güzel karşılık, gözlerin göremediği,

kulakların işitemediği, kalb-i beşerin hâtırına gelemeyen varlık, ne güzel varlık...

32- vaḋrib lehüm meŝelen recüleyni ceǵalnâ lieḣadihimâ cenneteyni min aǵnâbin ve ḣafefnâhümâ binaḣlin ve ceǵalnâ beynehümâ zerǵan.

Ey Ekmelerrüsül!

Şu iki adamın hâlini onlara misâl olarak göster. Mü'minin hâliyle kâfirin halini, o iki adamla vâzıh bir sûretde tasvîr et.

Bunlardan birine her türlü üzümden asmaları hâvî, mahsuldâr iki bağ vermişiz ve o iki bağın etrafını hurma ağaçları ile donatmışız ve arasında da ekin yetişdirmişiz.

33- k̇iltelcenneteyni âtet ük̇ülehâ ve lem taẑlim minḣü şey'en ve feccernâ ḣılâlehümâ neheren.

O iki bağ da tamâmiyle mahsûlünü vermiş, semeresinden ve hâsıl olacak mahsûlâtından hiçbir şey noksan kalmamış. Bununla beraber o iki bağçenin ortasından, devamlı sulanmaları içün bir de nehir akıtmışız.

34- ve k̇âne lehu ŝemerün fekâle liŝâḣıbihî ve hüve yüḣâvirühu ene ek̇ŝerü mink̇e mâlen ve eǵazzü neferen.

Ve bu iki bağdan başka, onun semeresinden gayrı, birçok menkûl, gayr-ı menkûl çeşit çeşit gelire de mâlik. Bundan dolayı arkadaşlarıyla muhâvere esnâsında mubâhat yoluyla:

"Ben senden daha zenginim. Bütün lezâizi ve şehevâtı tatmîn edecek mâle sâhibim. Sonra cem'iyyet içinde senden daha çok şân u şerefim var. Âile ve çocuklarım i'tibariyle de senden daha kuvvetli, seninkinden daha kesretliyim" dedi.

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ
أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ
خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ
بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾
لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّيٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ
جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ
مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ
عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ
مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ
يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ
يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّيٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ
مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ
هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ
هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

35- ve dehale cennetehu ve hüve žàlimün linefsihî kàle mä ežunnü en tebiyde hàžihi ebeden.

Nefsine karşı zâlim olan bu adam (zîra bu haller onu Allah'ın gadabına siper ediyordu) bağçesine girdi ve:

"Zannetmem ki, bu bağçem harâb olsun, bu varlığım zelîl olsun, ebeden bu bağçe bir ârızaya uğrasın da mahvolsun" dedi.

36- ve mä ežunnüssàζate käimeten ve lein rüdidtü ilâ rabbiy leecidenne hayren minhà münkaleben.

"Kıyâmet kopacağını da zannetmem. Farz-ı takdîr eğer senin zu'munca kıyâmet kopsa da ben Rabbime reddolunsam, ehliyet ve istihkakım dolayısiyle elbetde ind-i İlâhîde bundan daha hayırlısını bulurum. Bunun yerine bana onu verirler."

37- kàle lehu šàhıbühu ve hüve yühàvirühu ekeferte billežiy halekake min türàbin šümme min nutfetin šümme sevvàke recülen.

Mü'min olan dostu:

"Yaa (bidâyetini, hilkatini şu oluşunu düşünmeden kâfir mi oldun? Nasıl kıyâmetin vukûunu inkâr edersin, 'zannetmem' diye konuşursun?) Allah'ın kudretinden, sıfâtından nasıl şübhe edebilirsin? Sûret i'tibariyle hilkatini toprakdan halketdi, sonra nutfeden seni insan olarak tesviye etdi. O Allah'a mı kâfir oldun?" dedi.

38- lâkinnà hüvallàhü rabbiy ve lä üşrikü birabbiy ehaden.

"Ben yakînen îman etmişim. Ne şekkim var, ne zannım var. O Allah benim Rabbimdir. Sen kâfirsin, ben mü'minim. Ona hiçbir ferdi işrâk etmem.

39- ve levlä iž dehalte cenneteke kulte mà şäallàhü lâ kuvvete illâ billâhi in tereni ene ekalle minke màlen ve veleden.

Niçün bağına, bağçene girdiğin vakit 'mâşâallah lâ kuvvete illâ billâh' demedin? Sana yakışan bu idi. Niye 'Allahü Teâlâ dilemiş bana ihsân etmiş, kuvvet ve kudret ancak O'nundur' demiyorsun? Neden sahte benliğine mağrur oldun da 'bunlara bir şey olmaz' dedin? İnsan hayretini mûcib olan bir varlığı gördüğü vakit kendine güvenmez. 'Mâşâallah lâ kuvvete illâ billâh' der."

Ey tâlib!
Mürebbi-i Ukûl Efendimiz:
"İnsan herhangi güzel ve hayretini mûcib bir şey'i gördüğü vakit: 'Mâşâallah lâ kuvvete illâ billâh' desin, o vakit görenin gözü dokunmaz. Bu cümle, doksan dokuz derdin devâsıdır" buyurmuşlardır.

(... **İn tereni ene ekalle**...) "Eğer sen beni mal ve evlâd cihetiyle kendinden az görüyorsan;

40- feʿasâ rabbîy en yü'tiyeni ħayren min cennetiǩe ve yürsile ʿaleyhâ ħusbânen minessemâi fetuṡbiħa ṡaʿıyden zelekan.

Ümmid ederim ki Rabbim teâlâ, O'na îmânım cihetiyle bana senin güvendiğin geçici varlığından, Cennetinden hayırlısını verir. Ve senin o güvendiğin bağının, bağçenin üstüne Semâdan savâik indirir de ayağını tutacak yer bulamazsın, bitmiş bir ot göremezsin.

41- ev yuṡbiħa mäühâ ğavren felen testeṫıyʿa lehu ṫaleben.

Yâhut o bağının, bağçenin suyunu yere batırır da onu istemeye sende takat bırakmaz."

42- ve üħıyṫa biṡemerihî feaṡbeħa yukallibü ǩeffeyhi ʿalâ mä enfeka fiyhâ ve hiye ħâviyetün ʿalâ ʿurûşihâ ve yekûlü yâ leyteniy lem üşrikǩ birabbiy eħaden.

Böyle, kudretle azamet yarışında duradursun, felâket, güvendiği bütün servetini istiylâ ediverdi, bağ bağçe dümdüz oldu, meyveler mahvedildi.

Ertesi sabah, inkâr sahasında dolaşan o müfsid-i tâğî o hâli görünce ellerini oğuşturmaya başladı. Sarfetdiği servetin, emeğin elemi ile içi dışı teessür içinde idi, hasretle döğünüyordu. Bağçe hâk ile yeksan oldu. O çardaklar, husûsî mevkiler (ma'nâlı bir sûretde) yere serilmişdi...

Kâfir o hâl karşısında gurûrun sekrinden ayılmış, nâdim ve mütehassir olarak:

"Aaah nolaydım olaydım da kâşki Rabbime sahte benliğimle şerîk koşmamış olaydım" dedi.

43- ve lem tek̈ün lehu fietün yens̈urûnehu min dûnillâhi ve mà k̈âne müntes̈ıren.

Ona Allah'dan başka yardım edecek hiçbir cemaat yokdu. Hiçbir kimsenin müzâheret edip helâkini def'a kudreti yokdu. Hakk'ın intikamından, kuvvet-i Sübhânîsinden, küfrü dolayısiyle kesbetmiş olduğu o tecellîden kurtulmak içün hiç kimse ona yardım edemezdi.

44- hünâlik̈elvelâyetü lillâhilḧakkı hüve ḧayrün s̈evâben ve ḧayrün ʢukben.

O makamda, o halde, ni'metin zevâli ânında vilâyet, dostluk ancak hak olan Allahü Teâlâ'ya mahsûsdur.

Allahü Teâlâ, dostları içün en iyi mükâfat ve en hayırlı âkıbet ihsân eder.

45- vad̈rib lehüm mes̈elelḧayâtiddünyâ k̈emäin enzelnâhü minessemäi faḧteleṫa bihî nebâtül'ard̈ı feas̈beḧa heşiymen tez̈rûhürriyâḧu ve k̈ânallâhü ʢalâ k̈ülli şey'in muktediren.

Ey Ekmelerrüsül!

Fânî lezzetlere mâil olanlara, ma'nâyı terk edip de yalnız maddenin kesâfetinde kalanlara, müebbed istikbali inkâr edenlere dünyâ hayâtının meselini ver.

Hayât-ı dünyâ şuna benzer ki; kemâl-i kudretimizi, bedayi-i hikmetimizi, su'n-ı Sübhânîmizi izhâr içün Semâdan indirdiğimiz su ile eczâ-ı arziyyeyi karışdırarak, onu ona içirerek nebat bitirici bir hâle koruz. O su ile Arz'ın nebâtı karışıp kuvvet alarak büyür, kemâlini gösterir. Onun tarâveti, nadâreti, güzelliği ulü'l-elbâb ve i'tibârı olan gözlerde hayretler, neş'eler, meydana getirir, sonra kurur. Rüzgâr da onu kökünden çıkarır, savurur, her tarafa dağıtır.

Her emrine galib, bütün murâdâtına, makdûrâtına kadir olan Allah, inşâdan ifnâdan her şey'e kadirdir.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ
خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى
الْأَرْضَ بَارِزَةً ۙ وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا
عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ
أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتَابِ
لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا
حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ ۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ ۚ
بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ مَا أَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ
وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ
عَضُدًا ﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ
النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

46– elmâlü velbenûne ziynetülhayâtiddünyâ velbâkıyâtüs-sâlihâtü hayrün ʿınde rabbike sevâben ve hayrün emelen.

Havl ü kuvvet O'nundur. Hakikî tasarruf O'nundur. Artık bunu işitip duydukdan sonra, ikbâlinde hud'a, idbârında fecîa gizlenen, dirliği pek kısa olan hayât-ı dünyâ ile mağrûr olmak akl-ı selîmin hâli değildir.

Hayât-ı dünyânın en parlak zîneti mal ve evlâddır. Fânîdirler, ârızîdirler. Elbetde fânî'ye, ârızî'ye bâkî tercih edilir.

Allah yanında seninle beraber bâkî olacak olan; seni O'na yaklaşdıran makbûl amelindir Bu zevki de, likaullah şerefine nâil olanlar, vech-i kerîmi mütâlea edenler bilirler.

İşte amel-i sâlih, Hakk'a kârîb kılan işler, Rabbinin indinde emel-i dünyâdan hayırlıdır.

47– ve yevme nüseyyirülcibâle ve terel'arda bârizeten ve haşernâhüm felem nüğâdir minhüm ehaden.

Resûlüm!

Azamet-i Sübhânîmizi nâs'a anlat. Allah ile ahd'lerini unutdular. Öyle bir gün var ki, biz kudret-i kâmilemizle dağları yerinden koparıp (hallaç pamuğu gibi atacağız), öyle yürüteceğiz.

Ey görüşü mu'teber olan Zât!

O gün yeri; dağlardan, binalardan, eşcârdan hâlî görürsün. Onların hepsini bırakmayıp toplanma mevkiinde toplayıp haşredeceğiz. Mevki-i haşre sevkedilecekler. Onlardan hiçbir şey terk edilmeyecek.

Mahşerde bu toplantı, bu ictima' yapıldıkdan sonra...

48– ve ʿuridû ʿalâ rabbike saffen lekad ci'tümûnâ kemâ halaknâküm evvele merretin bel zeʿamtüm ellen necʿale leküm mevʿıden.

Resûlüm!

Rabbinin huzûrunda hicâbsız, tercemansız saf hâlinde arzolunurlar.

Öyle bir saf ki, hiç kimse kimseye engel olamaz. Herkes o azameti, o dehşeti temâşa etmeye başlar.

Sonra onlara Hakk tarafından denir ki:

"Önce de siz hiç iken (isminiz, resminiz, cisminiz) yok iken, çıplak, üryân bir sûretde sizi halketdiğimiz gibi, şimdi de üryan, malsız, menâlsız, (etrafınızda kimsesiz, silâhşörsüz, dalkavuksuz, övündükleriniz, güvendikleriniz, dayandıklarınız) olmaksızın, tek ü tenha bize geldiniz.

Böyle bir hâli zu'm etmiyordunuz. Size va'detdiğimiz ba's u haşr'ı incâz edeceğimize kudretimizin yetmeyeceğini mi zannediyordunuz? Bu hususları biz, Peygamberimizin lisânı ile birer birer beyân etdirdik. Siz Resûl-i Zîşânımı tekzîb etdiniz, va'd ve mev'ûdun hepsini inkâr etdiniz. Ne yapalım şimdi de hak meydana çıkdı."

49– ve vüdıġalkitâbü feterelmücrimiyne müşfikıyne mimmâ fiyhi ve yekûlûne yâ veyletenâ mâli hâżelkitâbi lâ yüġâdirü ṡaġıyreten ve lâ kebiyreten illä aḣṡâhâ ve vecedû mâ ġamilû ḣâdıren ve lâ yażlimü rabbüke eḣaden.

Sonra, Huzûr-ı İlâhîye arzolunan bu saffa defter-i â'mâli ellerine verilir. O defterde bütün hayatlarının filmi çekilmişdir, amelleri tafsîl edilmişdir. Bidâyet-i fıtratlarından inkırâzlarına kadar, neş'e-i ûlâdan, âhirete kadar kazandıkları Allah'ın huzûrunda şehâdet etmek üzere kendilerine verilmişdir.

Ey gören!

O vakit görürsün ki, mücrimlere (dünyâ hayâtında nazar-ı hakaretle bakan, semâyı delecek, yeri ezecek gibi basan, Allah ile azamet yarışına kalkışan) onlara, o müşrikîne o kitablar verildikden sonra, kendilerinden sâdır olan cürümlerin tafsîli ile yazılı olduğunu, ufak bir şey'in dahi fevt edilmediğini gördükleri zaman, mütehassirâne, ölümü temennî ederek "Ah!.. kâşki helâk olsa idik de bu vakit bize gelmeseydi! Bu nasıl bir kitab, nasıl bir şâna sâhib. Bütün çirkinliklerimizi toplamış, bizden sâdır olan büyük küçük hiçbir fazîhayı terk etmemiş, gülmele-

rimiz, kahkahalarımız dahi yazılmış, birer birer sayılmış!" derler ve bütün işlediklerini, vücûd-ı müktesebe-i maneviyyelerini yanlarında hazır olarak bulurlar.

Ey Ekmelerrüsül!

Senin Rabbin kullarından hiçbir kimsenin ne sevâbını noksan, ne de ikabını ziyâde kılmasiyle zulmetmez.

50– ve iz̈ kulnà lilmeläik̈etiscüdù liàdeme fesecedû illä ibliyse k̈âne minelcinni fefeseka ʒan emri rabbihî efetetteḣız̈ùnehu ve z̈ürriyyetehu evliyäe min dùniy ve hüm lek̈üm ʒadüvvün bi'se liz̈z̈àlimiyne bedelen.

İmdi Cenâb-ı Hakk insanı dâima felâkete sürükleyen, sınıf sınıf şirklere sokan, şirki sınıflandıran, küfre, dalâlete sevkeden İblis olduğu içün, onun vesveselerine, tesvîlâtına kapılanların hüsrânda kalmalarına sebeb olduğundan, yine İblis'in hâlini beyân buyuruyor:

Ey Ekmelerrüsül!

Beyân et:

Biz, Meleklere "Tarafımızdan nâib-i müstahlef olan Âdem'e secde edin" dedik. Melâike bu emr-i Sübhânîmi alır almaz, evet bu emr-i vücûbî'yi işitir işitmez hudû' ve huşû' ile secde etdiler, yalnız İblis âtıl, bâtıl birçok illetler serdederek secde etmedi.

Onun asıl hilkati Cin'dendi. Hilkat-i asliyyesi ve cibilliyet-i fıtrîsi sebebiyle Allah'ın emrinden çıkıp isyân etdi.

İmdi, Ey Beşeriyyet!

Adâveti bu kadar âşikâr, türlü türlü telbisât ve tezvîrât yapan İblis'i ve zürriyetini, benden gayrısını dost mu ittihâz ediyorsunuz? Bütün umûrunuzu onlara teslim edersiniz, onları kendinize hâmî kılarsınız. Halbuki onlar asılları ve fer'leri kadîm ve devamlı bir düşmandır.

Zâlimler içün, emirlerimizi, nehiylerimizi terk edenler içün İblis ve zürriyyetini Allah'a bedel tutmak ne çirkin şeydir.

51- mä eşhedtühüm ḧalkassemàvàti vel'ard̄ı ve lâ ḧalka enfüsihim ve mà k̈üntü mütteḧıželmüd̄ılliyne ȝad̄uden.

Biz Semâvât ve Arz'ı ve kendilerini yaratdığımız vakit İblis'i, zürriyetini ve cünûdunu kendimize yardımcı kılmadık ki, siz onu kendinize dost ittihaz edesiniz.

İnsanları ıdlâl edenleri, ben hâlikıyyetde asla mededkâr kılmadım.

Sâha-i izz-i huzûrumdan tardedilmiş İblis'i, avanesini nasıl kendinize âvân ve ensâr olarak kabul edersiniz.

52- ve yevme yekùlü nàdù şürek̈äiyelležiyne zeȝamtüm fedeȝavhüm felem yesteciybù lehüm ve ceȝalnà beynehüm mevbikan.

Ey Peygamber-i Hakk! Onlara anlat:

O gün (Kıyâmet gününde) Allah, bâtılı hak şeklinde gösterenlere, sahte benliklerine güvenenlere, müşrikîne buyuracak:

"Şefâatını zu'metdiğiniz, güvendiğiniz, bana şerîk koşduğunuz o tapındıklarınıza, benden daha ziyâde ibâdete lâyık gördüklerinize yalvarın bakalım çağırın, sizi azâbımdan kurtarsınlar, azâbımı men'etsinler."

Onlar nidâ etdiklerinde, onlardan cevâb alamıyorlardı. Tapdıkları da kendi halleri, vebâlleri, yapdıkları zulümleri ile karşılaşmışlar, meşgûl idiler. Bununla beraber biz onların (abd ile ma'bûdun) beynlerine mühlik, azîm, Cehennemden bir vâdi koyduk, biribirlerine vâsıl olamazlar.

53- ve reelmücrimùnennàre fežannû ennehüm müvàkıȝùhà ve lem yecidù ȝanhà maš̄rifen.

Mücrimler Cehennemin ateşini görecekler ve içine tarhedileceklerini anlayacaklar, fakat ondan kurtulmak, savuşmak içün hiçbir çâre bulamayacaklardır. Zecr ile, kahr ile içine sevkedileceklerdir.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا
اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوْا رَبَّهُمْ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْاَوَّلِيْنَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ
اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ وَيُجَادِلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَمَآ اُنْذِرُوْا هُزُوًا ﴿٥٦﴾
وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ
مَا قَدَّمَتْ يَدٰهُ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ
وَفِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَّهْتَدُوْٓا اِذًا
اَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ الْغَفُوْرُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا
كَسَبُوْا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَّهُمْ مَّوْعِدٌ لَّنْ يَّجِدُوْا مِنْ دُوْنِهٖ
مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوْا وَجَعَلْنَا
لِمَهْلِكِهِمْ مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾ ع وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَآ اَبْرَحُ حَتّٰٓى
اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ
بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوْتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

54– ve lekad šarrefnà fiy hàželkur'àni linnàsi min külli mešelin ve känel'insànü ekšere şey'in cedelen.

Azametime kasem ederim ki biz bu Kur'an'da insanlar içün her türlü misâller irâd etdik, ma'ziret serdedecek bir şey bırakmadık. Dalâlden kurtulmaları içün ne açık hidâyetler, ne beyyin irşâdlar yapıldı, uyanmadılar. Îmânı nefsaniyyet mes'elesi yapdılar, bâtılı hakla çarpışdırmaya kalkışdılar.

55– ve mà meneẒannàse en yü'minû iž cäehümülhüdà ve yestağfirù rabbehüm illä en te'tiyehüm sünnetül'evveliyne ev ye'tiyehümülẒažàbü kubülen.

Bâhusus Nebiyyi-i Hâdi, kendisini te'yîd eden, elinde burhânı olan, her vechesi ile mu'cize bulunan, menbâ-ı hüdâ Kur'an ile gelmişken, nâsı îmânı kabûlden, esâsât-ı dîniyyeyi tasdîkden men'etmedi. O da'vet eden Resûl-i Kerîm idi, Kur'ân-ı Azîm idi. Onları Rablerine istiğfardan, kendilerinden sâdır olan ma'siyetden nedâmetlerine mâni' olmadı.

Gadab-ı Sübhânîmizin tecellîsi, irtikâb etdikleri seyyîatda ısrâr etmeleri ile olmuşdur. Geçmiş ümmetlere olan helâk sünnetimizin fücceten gelmesi veya azâbın işârâtı gösterile gösterile gelmesi ki, illâ onlar onu muntazır idiler.

56– ve mà nürsilülmürseliyne illâ mübeşşiriyne ve münžiriyne ve yücàdilülležiyne keferù bilbàtıli liyüdhıdû bihilhakka vetteħažû àyàtiy ve mà ünžirù hüzüven.

Ezcümle biz, peygamberleri beşeriyyete mübeşşir olarak göndeririz. Fütûhatın nevi'lerini, füyûzât-ı rûhaniyyeyi, küşûfatı, şühûdat-ı ledüniyye-i nuraniyyeyi tebşîr ederler. Ehl-i inkâra da cins cins azâbı, ikabı envâ-ı husrânı, tard u hirmânı beyân ederler.

Onları bildirmek içün gönderdik. Tâ ki ıslâh-ı hâl etsinler, selâmet caddesine çıksınlar, tevhıd yolunu tutsunlar, karanlıklardan kurtulsunlar.

İş böyle iken, Hakk'a cebhe alanlar, bâtılı hak sûretinde göstermek isteyenler, Allah'a, Resûlüne hasım olanlar, Kur'ân'ı kaldırmak, zâil etmek içün efsâne diye istihza yolu ile bühtanda bulunurlar. Olanca kuvvetleri, yapacakları teşkilâtları ile ona îman etmek isteyenleri ondan uzaklaşdırmak isterler.

57- ve men azlemü mimmen zükkire biàyàti rabbihî feaʕreda ʕanhà ve nesiye mà kaddemet yedahü innà ceʕalnà ʕalâ kulûbihim ekinneten en yefkahûhü ve fiy àzànihim vakren ve in tedʕuhüm ilelhüdà felen yehtedû izen ebeden.

O kimseden daha zâlim kim olabilir ki, Allah'ın âyetleri zikrolunmuş, okunmuş, beyân edilmiş iken, onu bir nefsaniyyet mes'elesi yapıp i'râz ederek; ki o âyetler onun salâhına sebebdi; istikbâr yolu ile onu inkâr etdi.

Bununla beraber kendi elleriyle kazandıkları, takdîm etdikleri çeşit çeşit küfürleri, cürümleri, şirk ve tuğyanları unutdular. Biz de tecelliyât-ı kahriyyemizle tecellî etdik; dîni, îmânı nefsaniyyet mes'elesi yapdıklarından dolayı kalblerini, Kur'ân'ın meânîsini, gavâmızını, rumûz u işârâtını anlayamamaları içün kesîf, galîz hicablarla hicabladık, kulaklarına ağırlık verdik.

Ey Ekmelerrüsül!

Onların fevz ü felâhı içün hidâyete da'vet etsen, kesâfet-i kulûblerinden o hallerinden nâşî senin da'vetine doğrulamazlar, ebedî yol bulamazlar.

58- ve rabbükelğafûrü zürrahmeti lev yüàhızühüm bimà kesebû leʕaccele lehümülʕazàbe bel lehüm mevʕıdün len yecidû min dûnihî mev'ilen.

Ey Peygamber-i Hakk!

Senin Rabbin, kendisine rücu' eden kullarının günahlarını ziyâdesiyle örter, ayıblarını afveder. Mağfiret, geniş rahmet sa-

hibidir, hikmet-i kâmile-i Sübhânîsi ile tecellî eder, müteneb-bih olsunlar içün azâbı ta'cil etmez. Eğer günahları sebebiyle hemen muâhaza etmiş olsaydı, azâbı ta'cil ederdi. Fakat ale'l-fevr kahretmiyor, rahmet-i Sübhânîsi ile imhâl ediyor, tevbe-nin, nedâmetin fâide veremeyeceği Kıyâmete, yevm-i haşre ka-dar öyle bırakıyor. Fakat işte o günde onlar hiçbir melce', pe-nâh bulamazlar.

59– ve tilkelkurä ehleknàhüm lemmà żalemù ve ceʿalnà li-mehlikihim mevʿıden.

Resûl-i Ekremim!

Âlem-i insaniyyete beyân edesin diye, onlar ibret alsınlar içün helâk etdiğimiz memleketleri gösterdik. (Âd ve Semûd kav-minin âkıbetini bildirdik.) Ve bu helâkleri içün de bir vakt-i ma'lûm mukarrer kılmışdık. Onlar bizim Kitâbımızı, emirleri-mizi, nehiylerimizi tekzîb ve inkâr etmişlerdi. Biz de sünnet-i kadîmemiz ve âdât-ı müstemirremiz üzere onları helâk etdik. Helâkleri içün de muayyen bir va'de, bir zaman ta'yin etdik ki, o helâk ondan ne evvel, ne de sonra olur.

Bunları anlat. Ehl-i inad, seni çekemeyenler, ibret alsınlar, azâbın gecikdirilmesine mağrûr olmasınlar.

60– ve iż kàle mùsà lifetàhü lä ebrehu hattä eblüğa mecme-ʿalbahreyni ev emdıye hukuben.

Ey Peygamber-i Hakk!

Mûsâ kelîm'in kıssasını anlat. Fir'avn'i helâk etmişdik. Mû-sâ Mısır'a dâhil oldu, minberde hutbe îrâd ediyordu, hak ve ha-kîkatı anlatıyordu. Kalbler rikkate geçdi, gözler sıcak gözyaşla-rıyla donandı...

Huzûrda kendisine soruldu:

"Yâ Nebîyyallah! Şu anda yer üzerinde sizden daha âlim kimse var mıdır?"

Mûsâ, "hayır" dedi, teaccüb etdi, "acaba var mı?" diye dü-şündü.

Cenâb-ı Hakk Sübhânehu "Var var. Mecmea'lbahreyn'de benim bir kulum var, o senden daha âlimdir."

Mûsâ:

"Yâ Rabbi" dedi, "emret, delâlet buyur ona hizmet edeyim, ondan istifâde edeyim."

Bunun üzerine Mûsâ, şâkirdine dedi ki:

"Allah'ın fermânı ile Mecmea'l-bahreyn'e ya'ni iki denizin iltisâkına kadar, asırlar geçse de duramayacağım, gideceğim, o zâtı arayacağım. Maksûduma ermek içün seneler geçse de yine gideceğim. Sen de bana refâkat eder misin?"

Ey tâlib! Burada, ilim tahsîli içün bütün mihen ü meşâkka katlanmaya büyük bir işâret vardır. Öğrenilecek şey, Mağrib ile Meşrik'ın bir ucunda olsa, ilme aşkı olan içün o mesâfenin kıymeti kalmaz. Sonra böyle uzun yolculuklarda güzel bir refîk bulmak elzemdir. Onun içün "evvelâ refîk, sonra tarîk" denmişdir.

61- felemmà beleğà mecmeĝa beynihimà nesiyà hùtehümà fettehaże sebiylehu fiylbahri sereben.

Vaktâki iki denizin birleşdiği yere vâsıl oldular, balıklarını da unutdular. Bir mu'cize-i Sübhânî olarak balık dirilip denize atladı gitdi, gizlendi.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدۡ لَقِيۡنَا مِنۡ سَفَرِنَا هٰذَا
نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اَرَءَيۡتَ اِذۡ اَوَيۡنَاۤ اِلَى الصَّخۡرَةِ فَاِنِّىۡ نَسِيۡتُ
الۡحُوۡتَ وَمَاۤ اَنۡسٰنِيۡهُ اِلَّا الشَّيۡطٰنُ اَنۡ اَذۡكُرَهٗ ۚ وَاتَّخَذَ سَبِيۡلَهٗ
فِى الۡبَحۡرِ ۖ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبۡغِ ۖ فَارۡتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا
قَصَصًا ۙ ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبۡدًا مِّنۡ عِبَادِنَاۤ اٰتَيۡنٰهُ رَحۡمَةً مِّنۡ عِنۡدِنَا
وَعَلَّمۡنٰهُ مِنۡ لَّدُنَّا عِلۡمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهٗ مُوۡسٰى هَلۡ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى
اَنۡ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمۡتَ رُشۡدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ اِنَّكَ لَنۡ تَسۡتَطِيۡعَ مَعِىَ صَبۡرًا
﴿٦٧﴾ وَكَيۡفَ تَصۡبِرُ عَلٰى مَا لَمۡ تُحِطۡ بِهٖ خُبۡرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِىۡۤ
اِنۡ شَآءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَّلَاۤ اَعۡصِىۡ لَكَ اَمۡرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعۡتَنِىۡ فَلَا
تَسۡـَٔلۡنِىۡ عَنۡ شَىۡءٍ حَتّٰۤى اُحۡدِثَ لَكَ مِنۡهُ ذِكۡرًا ﴿٧٠﴾ فَانۡطَلَقَا
حَتّٰۤى اِذَا رَكِبَا فِى السَّفِيۡنَةِ خَرَقَهَا ؕ قَالَ اَخَرَقۡتَهَا لِتُغۡرِقَ اَهۡلَهَا ۚ
لَقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـًٔـا اِمۡرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمۡ اَقُلۡ اِنَّكَ لَنۡ تَسۡتَطِيۡعَ مَعِىَ
صَبۡرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذۡنِىۡ بِمَا نَسِيۡتُ وَلَا تُرۡهِقۡنِىۡ مِنۡ اَمۡرِىۡ
عُسۡرًا ﴿٧٣﴾ فَانۡطَلَقَا حَتّٰۤى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ اَقَتَلۡتَ
نَفۡسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيۡرِ نَفۡسٍ ؕ لَقَدۡ جِئۡتَ شَيۡـًٔـا نُّكۡرًا ﴿٧٤﴾

62– felemmà càvezà kàle lifetàhü àtinà ğadäenà lekad lekıynà min seferinà hàžà nešaben.

Vaktâki varacakları yeri farkına varmadan geçdiler, (bir gün bir gece yorgun ve aç kalmışlardı.)

Mûsâ, şâkirdine:

"Yemeğimizi getir. Bu seyehatimizde fazla yorulduk. (Bundan evvel böyle bir yorgunluk bizim başımıza gelmemişdir)" dedi.

63– kàle ereeyte iž eveynä ileššaħreti feinniy nesiytülħûte ve mä ensàniyhü illeşşeytânü en ežkürehu vetteħaže sebiylehu fiylbaħri ƹaceben.

Fetâ hayretler içinde:

"Gördün mü Yâ Efendi, biz o kayanın yanında abdest alarak istirahat etdiğimiz zaman siz uyandıkdan sonra balık mes'elesini size söylemeyi unutdum. Bana hatırlatmayı yalnız Şeytan unutdurdu. Yoksa bu şey unutulacak bir şey değildi. Zîra pişmiş balık denizde çok acîb bir yol aldı gitdi."

64– kàle žàlike mà künnà nebğı ferteddà ƹalä àšàrihimà kašašan.

Hz. Mûsâ:

"İşte aradığımız şey budur. Bu seferi, bu yorgunluğu bunun içün yapmışdık. Vicdan matlûbunu bulacakdır, emâre hâsıl olmuşdur" dedi, ve seferin şiddeti zâil olarak ferâh ve sürûr ile, geldikleri yoldan izlerini araştırarak geri döndüler, balığın atladığı yere kadar geldiler.

65– fevecedà ƹabden min ƹıbàdinä àteynàhü raħmeten min ƹındinà ve ƹallemnàhü min lüdennà ƹılmen.

Derken orada, kullarımızdan seçdiğimiz, bilâ-amel ihsân etdiğimiz, kendisine ledün ilmini öğretdiğimiz, ubûdiyyet ve irfanda kemâle ermiş bir kulumuzu buldular.

66- kâle lehu mùsà hel ettebiʿuke ʿalä en tüʿallimeni mimmà ʿullimte rüşden.

Mûsâ, o ilm-i ledünnî sâhibi Hızır'ın huzûr-ı sohbetinde şereflenince, irşâd edilmesi husûsunda, müeddeb bir sûretde:

"Ey kâmil-i mütehakkık!

Sana ta'lîm edilen o ledün ilmini, rüşd ve haber ilmini, serâir-i mugayyebâtı bana ta'lim etmen içün sana tâbi' olayım mı?" dedi. "Beni irşâd et. Kabiliyyetim ve takatım, isti'dâdımın vüs'ati kadar bana ta'lim et."

"Yâ Mûsâ! Tevrat sana kâfidir."

"Senden istirşâd ve istifâde etmekliğim husûsunda kat'i sûretde Allah'ım bana emretdi, beni men'etmeyiniz."

67- kâle inneke len testetîyʿa meʿıye sabren.

Hızır:

"Senin ulûm-ı zâhiredeki hazâkatin, kemâlin, kavâid-i dîniyyenin vaz'ındaki ehliyetin müsellem. Yalnız bu vechenle, makamın i'tibâriyle sen benimle sabra kadir olamazsın. Bunda da mazûrsun. Benim ilmim serâir-i guyûba taallûk eder, senin ilmin zevâhir-i ahkâma taallûk eder" dedi.

68- ve keyfe tasbirü ʿalâ mà lem tühıt bihî hubren.

"Yâ Mûsâ!

Sen ilminin ihâta eylemediğin şey'e nasıl sabredersin?"

69- kâle setecidüniy inşäallàhü sàbiren ve lä aʿsıy leke emren.

Mûsâ, "İnşâallah beni sabredenlerden bulursun. İnşâallah Rabbimin irâdesi benim sabrıma taallûk eder de senin hiçbir emrine âsî olmam" dedi.

70- kâle feinittebaʿteniy felâ tes'elniy ʿan şey'in hattä uhdise leke minhü zikren.

Hızır, tavsiye ve tavtie yoluyla:

"Eğer bana tâbi' olursan, ben sana bir şey söylemedikçe, bir şey'i tebliğ etmedikçe bana bir sual açma. İstifsâren de olsa sorma. Zâhirî şer'a muhâlif bulduğun şeyleri dahi inkâr ederek benden anlamaya kalkma.

Tâ ki ben onu sana vâzıh, açık bir şekilde beyân edinceye kadar."

71- fentalekâ hattâ izâ rekibâ fiyssefiyneti harekahâ kâle eharaktehâ lituğrika ehlehâ lekad ci'te şey'en imren.

Bu şifahî mukavele tamam olur olmaz Cenâb-ı Hızır ile Hz. Mûsâ ikisi birlikde sâhile doğru gemiye binmek üzere gitdiler. Vaktâki gemiye bindiler, Hızır gemiyi deldi su içeriye girmeye başladı.

Mûsâ bu hâli görünce, nübüvvet şefkatiyle:

"Yâ Hızır! İçindekileri garketmek içün mü gemiyi deldin? Vallahi sen bu fi'linle muhakkak çok fenâ bir iş yapdın. Bilâ mûcib-i şer'î bir cemâatin helâkini istemek ne büyük kötülükdü" dedi.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Sefîne: Sefîne-i bedendir. Bahr-i Kuds-i Lâhut'da ubûdiyyetle seyirde, seferde olan o gemiyi, zâlim bir pâdişah olan nefis gasbediyor, kendi arzularında taht-ı tasarrufuna alıyor. Onun elinden kurtarmak içün, sefîne-i bedeni kırmak, kuvâ-i hayvaniyyeyi ve kuvâ-i nebâtiyyeyi garketmek lâzımdır ki, kuvâ-i rûhânî serbest kalsın.

72- kâle elem ekul inneke len testetıyşa meşıye sabren.

Hızır tezkir yolu ile:

"Ey Peygamber-i Benî İsrâil!

(Sana verilen ilim, elvâhda bildirilen bilgiden ibâretdir. Sen bütün ilmi ondan ibâret bilirsin. Bize ilm-i gayb bildirilmişdir. Bu an sen teşri'-i kavânin ve ahkâmın hâricinde ilm-i gayba sahib kılınmadın.) Ben sana, sen benim ile sabra kadir olamazsın demedim mi?" dedi.

73- kàle lâ tüàĥıžniy bimà nesiytü ve lâ türhıkniy min emriy ŝusren.

Mûsâ:

"Vasiyyetini unutdum. Sana teslim olduğumdan gâfil oldum. Unutduğum şey ile beni muâheze etme ve bana bu hususda güçlük gösterme, sohbetinde bana kolaylık göster, kolaylık" dedi.

74- fenŧalekà ĥattä iżà lekıyà ğulâmen fekatelehu kàle ekatelte nefsen zeǩiyyeten biğayri nefsin lekad ci'te şey'en nüǩren.

(Denizden çıkdılar) karada yürüyerek yine gitdiler, (burada Fetâ' nın zikredilmemesi Mûsâ'ya tâbi' olması hasebiyledir) yolda bir çocuğa rastgeldiler. Hızır çocuğu hemen katletdi.

Hz. Mûsâ bu hâli hiç hazmedemedi, gayet celâlli bir hâl ile:

"Mâsum, bütün günahlardan beri', hiçbir nefse bedel olmaksızın tertemiz bir nefsi öldürüverdin mi? (Nasıl öldürdün?) Vallahi bîgünah bir insanı katletdiğinden dolayı çok menfûr, çok münker bir şey yapdın" dedi.

Katledilen gulâmın ma'nâ-i enfüsîsine gelince:

Gulâm'dan murad: Nefisdir. Nefsin sıfatları kalbe hicâb olur. Onu katilden murad; gadap, şehvet, vesâire gibi sıfatlarını imha etmekdir. Katlolunan nefs-i emmâreye bedel istenilen çocuk nefs-i mutmainnedir, vâlideyn, ruh ile tabiat-ı cismaniyyedir.

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ
عَنْ شَيْءٍۢ بَعْدَهَا فَلَا تُصٰحِبْنِيْ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَّدُنِّيْ عُذْرًا ﴿٧٦﴾
فَانْطَلَقَا حَتّٰٓى اِذَآ اَتَيَآ اَهْلَ قَرْيَةِ اِسْتَطْعَمَآ اَهْلَهَا فَاَبَوْا
اَنْ يُّضَيِّفُوْهُمَا فَوَجَدَا فِيْهَا جِدَارًا يُّرِيْدُ اَنْ يَّنْقَضَّ فَاَقَامَهٗ قَالَ
لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِيْ وَبَيْنِكَ
سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيْلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ اَمَّا السَّفِيْنَةُ
فَكَانَتْ لِمَسٰكِيْنَ يَعْمَلُوْنَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُّ اَنْ اَعِيْبَهَا وَكَانَ
وَرَآءَهُمْ مَّلِكٌ يَّاْخُذُ كُلَّ سَفِيْنَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَاَمَّا الْغُلٰمُ
فَكَانَ اَبَوٰهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِيْنَآ اَنْ يُّرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا
وَّكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَاَرَدْنَآ اَنْ يُّبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكٰوةً وَّاَقْرَبَ
رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلٰمَيْنِ يَتِيْمَيْنِ فِي الْمَدِيْنَةِ
وَكَانَ تَحْتَهٗ كَنْزٌ لَّهُمَا وَكَانَ اَبُوْهُمَا صَالِحًا فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَّبْلُغَآ
اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهٗ
عَنْ اَمْرِيْ ذٰلِكَ تَاْوِيْلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾
وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَاَتْلُوْا عَلَيْكُمْ مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

75- kâle elem ekul leke inneke len testetîy§a me§ıye sab-ren.

Hızır şiddet ve gılzetle:

"Seninle benim ilmim arasındaki münâsebet, muvâfakat yok. Beni bırak! Sen benimle sabra kadir olamazsın demedim mi?" dedi.

76- kâle in seeltüke §an şey'in ba§dehâ felâ tüsâhıbniy kad belağte min ledünniy §uzren.

Mûsâ özür dileyerek:

"Sû-i edebimden, nakz-ı ahdimden dolayı beni sohbetinden mahrûm etme" diye niyâzda bulundu. Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam beni refakatine kabûl etme, artık bana musâhib olma, doğrusu benim tarafımdan i'tizâr serdedecek bir şey kalmamışdır" dedi.

77- fentalekâ hattä izä eteyä ehle karyetinistat§amä ehlehâ feebev en yüdayyifûhümâ fevecedâ fiyhâ cidâren yüriydü en yenkadda feekâmehu kâle lev şi'te lettehazte §aleyhi ecren.

Nihâyet oradan da gitdiler, bir şehre geldiler, ahâlisinden yiyecek istediler, oranın halkı bunları misâfir etmekden imtina' eylediler, it'âm etmediler. Orada yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler, Hızır o duvarı eliyle düzeltdi, öyle tahkîm etdi ki yepyeni oldu. Bu hâl Mûsâ'nın garîbine gitdi, ta'rîz yoluyla dedi:

"Eğer isteseydin düzeltdiğin, tahkîm etdiğin duvar içün ücret alırdın. Onlar bize bir lokma yemeği vermeklikde buhl etdiler. Bu hizmetine mukabil bir ecir alsaydın, açlığımızı giderirdik."

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsi:

Duvarın sahibi olan iki yetim: Akl-ı nazarî ve akl-ı amelîdir. Babaları Ruhu'l-kudüs'dür.

Gizlenmiş olan hazine, hazîne-i ma'rifetdir.

78– kàle hàž̈à firàku beyniy ve beynik̈e seünebbiük̈e bite'viyli mà lem testeṫıξ ξaleyhi ṡabren.

Hızır: İşte bu senin suâlin ve ta'rîzin seninle benim ayrılığımı mu'cibdir. Fakat sana olan bu şeylerin hakîkatını haber vermeden mufârakat etmeyeceğim.

İmdi sana, sabredemediğin, acele acele i'tiraz yapdığın, sorduğun şeylerin ma'nâsını, hakîkatını birer birer anlatayım.

79– emmessefiynetü fek̈ànet limesàk̈iyne yaξmelûne fiylbaħri feeredtü en eξıybehà ve k̈àne veräehüm melik̈ün ye'ħuž̈ü k̈ülle sefiynetin ğaṡben.

İlhâm-ı İlâhî ile yaraladığım gemi, meşrû' kazançlarını o gemi ile yapan birtakım zaîf, âciz kimselerin gemisiydi. Onunla denizde çalışırlar, geçimlerini te'min ederlerdi. İleride her gemiyi gasbeden, ya'ni zulm ile, bedelini vermeksizin alan zâlim bir melik olduğundan sefîneyi ayıblı yapmak istedim. Tâ ki o zâlim melik öyle görsün de "değmez" desin, gasb etmesin içün.

80– ve emmelğulâmü fek̈àne ebevàhü mü'mineyni feħaşiynä en yürhikahümà ṫuğyànen ve k̈üfren.

Çocuğa gelince: Onu hemen öldürmemin sebebi; o öyle küfr ile yoğurulmuşdu ki; türlü türlü şirk ü isyâna, tuğyâna önder olacak bir cibilliyyetde idi. Babası da, anası da mü'min idiler, onları da küfr ü tuğyâna düşürecekdi, bundan korkduk.

(Yalnız kendi kâfir değil, din ve îman düşmânı, kalblerden îmânın çıkmasına cebren, zorla çalışan bir zâlim olacakdı. Taraf-ı İlâhîden bize verilen ilimde bu hâl bize gösterildi.)

81– feerednä en yübdilehümà rabbühümà ħayren minhü zek̈à-ten ve akrebe ruħmen.

Rablerinin ona bedel daha temiz ve merhamete daha lâyık, tevhıd ve îman ni'metleri ile mücehhez, kerâmet, ismet sahibi, afîf, tâhir, mütahhir bir çocuk ihsân buyurmasını diledik.

82- ve emmelcidârü fekâne liğulâmeyni yetiymeyni fiylmediyneti ve kâne tahtehu kenzün lehümâ ve kâne ebûhümâ sâli-han feerâde rabbüke en yeblüğâ eşüddehümâ ve yestahricâ kenzehümâ rahmeten min rabbike ve mâ fe§al:ühu §an emriy zâlike te'viylü mâ lem testı§ §aleyhi sabren.

Duvara gelince: Onu da Allah'ın ilhâmı ile düzeltdik.

Şehirde o duvarın altında iki yetim çocuğa âid saklanmış altın ve gümüş hazinesi vardı. Duvar o iki yetimin malı idi, babaları da sâlih bir adamdı. Ya'ni o hazineyi, o defineyi âharın zararına doldurmamışlardı. Neticesi azâba götürecek bir kenz değildi. Lüzûmunda hayra, insanlığa sarfedilmek üzere, hulâsa Hakk yolunda kullanılmak içün gizlenmişdi. Ben duvarı düzeltmeseydim de duvar yıkılmış olsa idi, define vaktinden evvel meydana çıkacakdı, çocuklar henüz bulûğa ermemişlerdi, reşid değillerdi; Rabbin ise çocukların bulûğa ermesini istiyordu ve onlar hakkında merhamet-i Sübhânîsi eseri olarak hazineyi yetimlere vermek içün o defineyi onların çıkarmalarını murad ediyordu.

İşte ben bu işleri kendi re'yimle yapmadım. Yapdığım şeyler Rabbimin emirleri idi, O'nun verdiği vazîfelerden ibâretdi. Senin, sabrına takat getiremediğin, münker gördüğün, i'tirâz etdiğin şeylerin te'vîli ve hakîkatı budur. Ben onları ne tedbîr-i aklımla, ne de re'y ü fikrimle yapmış değilim.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm şuna da işâret eder ki:

Ârif olan bir tâlibin, kendisini irşâd edecek bir huzûrda istifâde edebilmesi içün tamamiyle teslimiyetde bulunması ve asla muârazada bulunmaksızın kendisini ma'nen terbiye edene tefviz-i umûr etmesi şartdır.

83- ve yes'elûneke §an ziylkarneyni kul seetlû §aleyküm minhü zikren.

Ey Peygamber-i Hakk!

Merdûdîn seni imtihan kasdiyle Eshâb-ı Kehf'den ve ruh'dan sordukları gibi, Zülkarneyn'den icraatından, havl-i âlemi seyr ü tavâfından sana sorarlar.

Onlara söyle ki:

Rabbim vahy-i Sübhânîsi ile onun hâlini bana haber verecek ben de size beyân edeceğim.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا
﴿٨٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ
وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تُعَذِّبَ وَإِمَّا
أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ
يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا
﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ
لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ
سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ
يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾
قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
رَدْمًا ﴿٩٥﴾ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ
قَالَ انْفُخُوا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾
فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

84– innâ mekkennâ lehu fiyl'ardı ve âteynâhü min külli şey'in sebeben.

85– feetbeğa sebeben.

Biz cûd u fazlımızdan yeryüzünde ona kudret-i kâmile verdik. Matlûbuna maksûduna erebilmesi içün kendisine her şey'i teshîr edecek sebebleri de verdik. Ona öyle bir hilâfet verdik ki, makdûrâtımızı bil-asâle tasarruf edecekdi. Dünyâ kendisine musahhar kılındı. Maddî ve ma'nevî kudret ve kuvvetleri emrine müheyyâ kıldık. Zâhir, bâtın ilim ve kudretlerini kendisine ihsân eyledik.

Garb'a doğru yürüdü.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsinde: Zülkarneyn bu vücudda Kalb'dir. O öyle melikdir ki kendisine Şark'a, Garb'a sahib olmak imtiyazı verilmişdir.

Onu arz-ı bedende meanî-i külliyye ve cüz'iyyeye sahib kıldık. İkdar ve temkîne mâlikdir. İstediği kutra seyredebilir. Meşrık, Mağrıb...

86– hattä izâ beleğa mağribeşşemsi vecedehâ tağrübü fiy ğaynin hamietin ve vecede ğındehâ kavmen kulnâ yâ zelkarneyni immä en tüğazzibe ve immä en tettehıze fiyhim husnen.

Vaktâki güneşin gurûb etdiği yere vardı, orada güneşi bir çamurlu pınara batıyor gördü, pınarın yanında bir kavim buldu.

"Yâ Zelkarneyn!

Sana ihtiyâr verdik, istersen bu kâfir kavmi ta'zib et, istersen onlara hüsn-i muâmele ile dîni ta'lîm et" dedik.

Âyet-i celîlenin ma'nâ-i enfüsîsi:

Kemâlâtda istediği yere vâsıl olabilmesi içün ona her şeyde esbâb verdik. Bedene taallûk etmesi dolayısiyle âlem-i süflîyi tutdu. Şems-i rûhun gurûb etdiği yere vardı, orada güneşi ça-

murlu bir yere batıyor buldu. Ecsâm-ı gâsıkadan madde-i bedeniyye mümtezic oluyordu...

Cenâb-ı Hakk'ın buyurduğu gibi: **(min nutfetin emşâc...)** (İnsan: 2) Orada kuvâ-i nefsaniyye beden-i rûhâniyyeye tesâdüf etdi.

"Yâ Zelkarneyn!

İstersen bunları ta'zîb et, riyâzat ile kahr et, istersen hüsn-i muâmele ile ta'dîl ve îka-i haz ile muâmele eyle" dedik.

87- kâle emmà men żàleme fesevfe nüǯażżibühu šümme yüreddü ilâ rabbihî feyüǯażżibühu ǯażàben nükren.

Taraf-ı İlâhîden Zülkarneyn böylece muhayyer kılındıkdan sonra, verilen ihtiyârı hikmetle tasarruf etdi de:

"Küfür, şirk, ma'siyetle zâlim olanlara biz azâb-ı dünyâ ile öyle bir cezâ veririz ki, azabları katildir. Sonra onlar Rablerine red olunurlar, Allahü Teâlâ da onlara hiç işitilmemiş, şiddet ü fezâati ehl-i dünyâca meçhûl bir azab ile tecziye eyler" dedi.

88- ve emmà men àmene ve ǯamile šàliĥan felehu cezäenilĥusnà ve senekùlü lehu min emrinà yüsren.

Fakat Hakk'a hakkı ile îman edip îmanlarının iktizâsı hoş işler yapanlara, hakîkate âgâh olup salâh-ı hal kesbederek, dünyâda niza'sız, nifaksız yaşayanlara yevm-i cezâda ya'ni vakt-i atâ'da en güzel mükâfat vardır. Derece-i ulyâ, makam-ı esnâ vardır. Biz onlara yapılması, icrâsı gayet kolay olanı, emirlerimizden âsân olanını söyleriz.

Nazm-ı Kerîm'den enfüsî ma'nâ tahsîl edecek olursak:

Zulümde ifrâta varmış, şehvet, gadab, vehim ve tehayyül ile dolmuş olan kimseyi riyâzat ile ta'zîb ederiz, sonra kıyâmet-i suğrâda Rabbisi tarafına reddolunup nâr-ı tabiat ile ta'zîb edilir. Kıyâmet-i kübrâda da bizim azâbımızdan daha şedîd bir azab ile Allahü Teâlâ ta'zîb eder ki o azab, azâb-ı kebîr ve ifnâdır.

İlm ü ma'rifetle îman edene gelince:

Akıl, fikir, havass-ı zâhire, havass-ı bâtıne bunların hepsi îman edip fazîleti menfaate tercih ederek tam bir inkıyâd ve tâatda bulununca Cennet-i Sıfat ve ulûm-ı ma'rifet tecellîsine mazhar kılarız ve melekât-ı fâdıle hâsıl olsun içün bütün kolaylıkları gösteririz.

89- šümme etbeğa sebeben.

Emr-i İlâhî ile şer'-i mübîni vaz'etdikden sonra Zülkarneyn Meşrık tarafına gitmek sebebine tâbi' oldu gitdi.

(Nazm-ı Kerîm; bu âlem, âlem-i esbab olduğuna, Arz'da, Semâvât'da makam-ı kurba kadar esbâbın bulunduğuna işâretdir. Makam-ı Kaabe Kavseyn'de esbab münkati' olur. Oraya "Makam-ı Mahmud" denir, Zât-ı Muhammediyye'ye âitdir.)

90- ĥattä iżà beleğa maťliğaşşemsi vecedehà taťlüğu ğalâ kavmin lem necğal lehüm min dùnihà sitren.

Vaktâki mebde-i imâret olan Şems'in doğduğu mahalle bâliğ oldu, orada güneş üzerlerine tulû' eden bir kavim buldu ki; o kavim içün güneşden başka onları setreden bir şey kılmadık. Dağ yok, ağaç yok, binâ yok.

91- ǩeżàliǩe ve kad eĥaťnà bimà ledeyhi ĥubren.

Zülkarneyn Mağrib'de bulduğu kavim hakkında nasıl tahyîr edildi ise bunda da tahyîr edildi.

Ey tâlib!

Dikkat edilirse, Cenâb-ı Hakk Zülkarneyn'i tahsîn ediyor, onun hakkında senâda bulunuyor, ef'âlinden râzi oluyor, emr-i Sübhânîsine lâyıkı ile imtisâl etdiğini beyân buyuruyor ve kendisine ef'âlinde ihtiyâr veriyor da:

"Kezâlike ve kad ehatnâ bimâ ledeyhi hubrâ" buyuruyor.

Zülkarneyn burada rastgeldiği kavim üzerinde de tahyîr

edildi. Biz onda olan ordu, teçhizât-ı harbiyye, âşikâr ve gizli kuvvetinin hepsini ilmimiz ihâta etmişdir, vâkıf idik.

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i enfüsîsi tahsîl edilecek olursa:

Sonra öyle bir yola tâbi' oldu ki, tarîk-ı terakkî, sülûk-i ilâllah tâ şems-i rûhun matlaı olan yere vâsıl oldu; orada akl-ı me'aş, akl-ı me'ad, fikir, hades, kuvve-i kudsiyye, bunların hepsini hicabsız, rûh-ı şemsin nûru ile münvver, hepsi meâli-i külliyyeyi idrâk etmiş... öyle buldu. Kezâlik onlar hakkında da yapılacak muâmele husûsunda kendisine ihtiyâr verildi.

92- sümme etbeğa sebeben.

Sonra şimâle giden yola tâbi' oldu.

93- hattä izà beleğa beynesseddeyni vecede min dùnihimà kavmen lâ yekàdûne yefkahùne kavlen.

Tâ ki en yüksek iki dağ arasına vardı, lisanları kendilerinden başka hiç kimse tarafından anlaşılamaz, mütedâvil bir lûgata sahib olmayan bir kavme rastgeldi.

94- kâlû yà zelkarneyni inne ye'cûce ve me'cûce müfsidùne fiyl'ardı fehel necğalü leke harcen ğalä en tecğale beynenà ve beynehüm sedden.

(Cenâb-ı Hakk Süleyman aleyhisselâm'ı kuşun lisânına âgâh etdiği gibi, bunların konuşmasına da Zülkarneyn'i âgâh kıldı.)

(Zülkarneyn'in bir mu'cizesi olarak onlarla anlaşmaya başladılar. Zülkarneyn onlara Allah'ı beyân etdi, şer'-i mübîni vaz'etdi. Onlar da ona itâat ve inkıyâd etdiler, hallerini beyân etdiler, arkalarında bulunan Ye'cûc'un Me'cûc'un yapmış olduğu mezâlimden bahsetdiler.)

"Yâ Zelkarneyn!

Biz mazlûmuz, senin yardımına muhtâcız, bizi bu zalemenin dâimî eziyetinden kurtar. Bunlar Ye'cûc ve Me'cûc'dürler.

Eğer bunların zulmü önlenmezse türlü türlü fesadlarla arzı fesâda verirler. Bunlar katliâm ile halkı perîşan ediyorlar. Biz sana bir meblâğ versek de bizimle onların beyninde bir sed vücûde getirsen olmaz mı?" dediler.

95– kâle mâ mek̈k̈enniy fiyhi rabbiy ĥayrün feeʿıynûniy bikuvvetin ecʿal beynek̈üm ve beynehüm redmen.

Zülkarneyn, "Rabbim bana bütün dünyâ genişliğini vermişdir, tükenmez servet ihsân etmişdir. Elbetde O'nun ihsânı sizin arzetdiğiniz şeyden daha hayırlıdır. Ben hizmetime mukabil hiçbir ecir istemem. Yalnız siz bana beden kuvvetiyle yardım edin, ya'ni bana kuvvetli amele ve malzeme hazırlayın, sizinle onların arasına sedden daha muhkem bir redim yapayım" dedi.

96– âtûniy züberelĥadiydi ĥattä iźâ sâvâ beyneŝŝadefeyni kâlenfüĥû ĥattä iźâ ceʿalehu nâren kâle âtûnïy üfriğ ʿaleyhi kıt̂ren.

"Evvelâ bana küme küme demir getiriniz" dedi. Demir getirildi, bütün malzeme hazırlandı, iki dağın yanları arasındaki duvar dağ boyu olunca Zülkarneyn ameleye demiri körükletdi, vaktâki demiri ateş hâline getirdi, sonra "bakır getiriniz ki erimiş bakırı üzerine dökeyim o demir redimi kaplayayım" dedi.

Ba'zı kimseler, bu seddin Sedd-i Çin olduğunu söylemişlerse de o sed bu beyânata uygun değildir.

Sonra âyet-i celîle bu sâhadaki sanâyiin o gün bugünden daha yüksek olduğunu gösteriyor. Veyâhut Zülkarneyn'in bir mu'cizesi olarak tecellî etdiği görülüyor.

Âyet-i Kerîme'de Zülkarneyn'e mürâcaat eden ve ona yardım eden kavmin hangi kavim olduğu da tasrîh edilmemişdir.

Ey tâlib!

Nazm-ı Kerîm'in ma'nâ-i zâhirîsi tamamen tahsîl edildikden sonra, ma'nâ-i enfüsîde o sed: Hadd-i şer'î'ye işâretdir:

Siz yalnız ahlâk ve tâat malzemesi yığın, aşk ve îmanla kö-

rükleyin, kesâfetinizi eritin, letâfete inkılâb etdirin, kalblerinizi birleşdirin, müteaddid vücudda bir ruh gibi yaşayın.

"Rabbim bana vüs'at-ı dünyeviyye ihsân etmişdir" buyurması: Bana meâniyy-i külliyye ve cüz'iyyeyi ihsân etmişdir, ma'nâsınadır.

"Sizin bana yapacağınız yardım" buyurması: Amel ve tâatlarına işâretdir:

"Sizin aranızda yapacağım muhkem sed, o (redim): (Aralarında vaz'edeceği) kanun-ı şer'i ve hikmet-i ameliyyeye işâretdir.

Beynessadefeyn arasındaki müsâvât: Ta'dîl ve takdire işâretdir.

Nefha, körükleyin: Kuvâ-i hayvaniyye, meâni-i cüz'iyyeyi eritmek ma'nâsına işâretdir.

Demir kümelerinin getirilmesi: Süver-i ameliyye ve amellerin evzâı, ona işâretdir.

Kıtr'dan maksad: Niyyetdir. Öyle bir niyyet ki, ilm ile amelin beyninde vâsıta.

Seddin demir, bakır, tunç ile yapılması, kaplanması, tarsîn edilmesindeki işâret: Bir Hazret-i insan tarafından ilm ve ma'rifetullahın ta'lîmidir.

Seddeyn'e vâsıl olmak: Makam-ı aslîye vâsıl olmaya işâretdir.

Konuşması anlaşılmayan kavim: Kuvâ-i bedeniyye ile havass-ı şeheviyyeye işâretdir.

Ye'cûc: Hevâcis-i vehmiyye.

Me'cûc da: Vesâvis ve mevâzi-i hayâliyyedir ki; Arz-ı insânı tahrîb ederler ma'nâlarına işâretdir.

97- femesṫàẕû en yažherùhü femesteṫàẕù lehu nakben.

Ye'cûc ve Me'cûc artık o seddin ne üstüne çıkmağa ve ne de delmeğe kadir olamazlar.

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ
رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ
فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾
الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ
سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ ۚ
إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ
الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَا
أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ
رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

98– kàle hàżà raĥmetün min rabbiy feiżà cäe vaʕdü rabbiy ceʕalehu dek̈k̈äe ve k̈àne vaʕdü rabbiy ĥakkan.

Bu redim ikmâl olundukdan sonra Zülkarneyn, "işte bu Rabbimden bir rahmetdir. Yoksa ne sizin işinizdir, ne benim" buyuruyor ki, bunun ayni zamanda bir mu'cize olduğuna işâret ediliyor.

(**Fe izâ câe va'dü rabbî cealehu dekkâ...**) "Maamâfih bunun da eceli vardır. Rabbimin va'di geldiği vakit, kıyâm-ı sâa yaklaşdığı an onu da hâk ile yeksân edecekdir. Ne o irtıfa'dan eser kalacakdır, ne de o muhkem kaplamadan bir şey bulunacakdır. Rabbimin va'di hakdır" dedi.

99– ve terek̈nà baʕd̄ahüm yevmeiżin yemùcü fiy baʕd̄ın ve nüfiĥa fiyṡṡùri fecemaʕnàhüm cemʕan.

100– ve ʕarad̄nà cehenneme yevmeiżin lilk̈àfiriyne ʕard̄an.

Bu hâlin vukûu böylece beyân olundukdan sonra Allahü Sübhânehu Teâlâ buyuruyor:

Tecelliyat-ı kahriyyemizle tecellî edip seddü'l esedü's-sedîd'den eser kalmadıkdan sonra Ye'cûc u Me'cûc'u çıkaracağız. Nâsı o vaz'iyetde terk edeceğiz ki, Ye'cûc, Me'cûc savlet ve istiylâsından dalgalar gibi dalgalanacaklar, insanlar biribirinden korku ile böyle kaçacaklar, izdiham dalgalarında ezilecekler. Zalemenin o kahr u katl ü istiylâsında "Sûr" nefh olunacak (toplan kumandası verilecek.) Bütün halâik-ı arzı hesâb içün Mahşerde tekmîlen toplarız. Ve bu toplantıdan sonra Haşr gününde Peygamberleri tekzîb eden, kitâba arkasını çeviren, yevm-i arzı, yevm-i cezâyı inkâr eden o kâfirlere ilzâm ve tebkît yolu ile Cehennemi gösteririz.

101– elleżiyne k̈ànet aʕyünühüm fiy ğıt̄äin ʕan żik̈riy ve k̈ànù lâ yestet̄ıyʕùne semʕan.

Ma'siyetlerinin zulmetlerinde kaldıklarından dolayı, hakkı

göremeyen, kudret-i Sübhânîmizden gafil olan onların gözlerinde irtikâb etdikleri mezâlimden, ma'siyetden perde vardı. Beni zikretmemek içün gözleri perdelenmişdir. Kur'ân-ı Mübîn kulaklarına ağırlık veriyordu, işitmeğe muktedir değillerdi. İşte Zât-ı Sübhânîmi ihtâr eden âyetlerimden gözleri gıtâ içinde olan kâfirlere, o, kalb gözleri kör olanlara biz Cehennemi âşikâr gösteririz.

102- efeĥasibelleżiyne ǩeferû en yetteĥıżû ξıbâdiy min dûniy evliyäe innä aξtednâ cehenneme lilǩâfiriyne nüzülen.

Vahdâniyyetimi inkâr eden, benden gayrısını rab ittihaz eden kâfirler, ulûhiyyetimizden gayrı mahlûkatımızı ma'bûd edinen müşrikler, o rab ittihaz etdikleri kullarım, onları benim azâbımdan kurtaracak mı zannediyorlar?

Biz, kâfirler içün tathirhâne-i küfr olan âlem-i nâr'ı bir makam olarak hazırlamışızdır.

103- kul hel nünebbiüǩüm bil'aĥseriyne aξmâlen.

Ey Ekmelerrüsül!

Hakk'ın gayrısını rab ittihaz eden müşriklere; "bütün amelleri heder olan, amellerinden ziyân görenleri size haber vereyim mi?" diye emret.

104- elleżiyne đalle saξyühüm fiylĥayâtiddünyâ ve hüm yaĥsebûne ennehüm yuĥsinûne şunξan.

Onlar o kimselerdir ki, dünyâ denilen bu dâr-ı ibtilâda sahte benliklerine mağrûr olarak Allah ile azamet yarışına kalkışmışlar, her zerrede Hakk'ın varlığından gafil bulunarak mahlûkata nazar-ı hakaretle bakmışlar, nifakda terakkî etmişler, riyâda yükselmişler, insan haklarını ezmişler, zulümde ilerlemişler, riyâ ile sayılı nefeslerini tüketmişlerdir. Bunların hayât-ı dünyâda iyi olarak gösterdikleri amel ve sa'yleri; niyyetleri bâtıl

olduğu içün, zâyi' ve bâtıl olmuşdur. Halbuki onlar yapdıklarından bir şey bekliyorlardı, ahsen görüyorlardı.

Ey tâlib!

Şu Fermân-ı Sübhânînin huzûr-ı azametinde bir an duracak olursak, ehl-i riyânın ne büyük bir azâba giriftâr olduğunu anlarız. Beş vakit namazını kılıyor ama içinde riyâ var, heder oldu gitdi... Tasadduk ve it'âmda bulunuyor ama, "desinler" diye yapıyor... Zâhirde hayra delâlet eden bir şey yapıyor ama o yapılan şey'in içi kibr ü nuhvetle dolu, yandı gitdi...

Bir emr-i peygamberîde: "Niyyetü'l mü'mini hayrün min amelihi" (Mü'minin niyyeti, onun amelinden hayırlıdır) buyurulmuşdur.

Bu emr-i peygamberîde de ne kadar nâzik bir ma'nâ gizlenmişdir. Bir kimse bir hayrı niyyet ediyor, yalnız niyyetde kalıyor, bu hâli niyyet etmiş olduğu hayrı yapmasından daha hayırlı oluyor. Bu nasıl olur?

İnsan acz hâlinde iken semâyı deler gibi bakmaz, yeri ezer gibi basmaz, Kudrete karşı boynu bükük olur. O anda sahte benliğinin zulmetinde değildir ve onun o hâli onu Hakk'a yaklaşdırır. İmdi bir kimse bu inceliklerin farkında olmaz da, Kudret de müsâade eder, niyyet etdiği hayrı meydana getirir ve onun karşısında "bunu ben yapdım" diye gerim gerim gerilirse, elbetde bu meydana gelen hayrına nisbetle mütevâzi' niyyeti daha hayırlıdır. Böyle değil de, o hayrın, Hakk'ın bir keremi, bir ihsânı olarak meydana geldiğini görüp kendisi aradan çıkacak olursa, o amel o niyyetle birleşmişdir, nûrun alâ nur olmuşdur.

105- ülâikelleẑiyne keferû biâyâti rabbihim ve likäihî fehabitat aǎmâlühüm felâ nükıymü lehüm yevmelkıyâmeti veznen.

O kimseler ki Rablerinin âyetlerine kâfir oldular, hakkı örtdüler, bâtılı hak yolunda göstermeye çalışdılar, Rablerine mülâki olacaklarını inkâr etdiler, haşr ü ba'se, küfürlerinin cezâsı

olan azâbı göreceklerine, konuşduranın bir gün kendileriyle hicabsız, tercemansız konuşacağına îman etmediler; onun içün amelleri bâtıl oldu gitdi. Biz onların amellerini Kıyâmet gününde terâziye koymayız. O amellerin hiçbir i'tibârı yokdur.

106– žâlike cezâühüm cehennemü bimâ keferû vetteĥažû âyâtiy ve rüsüliy hüzüven.

İşte Allah ile azamet yarışına kalkanların, insanlığı inletenlerin, ah alanların, hem kâfir, hem herkesi kâfir yapmak isteyenlerin, Kur'ân'ımla istihza edenlerin, Peygamberimle eğlenenlerin, bu kadar pis kirle kirlenenlerin cezâsı, tathirhâne-i küfr olan Cehennemdir.

107– innelležiyne âmenû ve ǎamilušsâliĥâti kânet lehüm cennâtülfirdevsi nüzülen.

O kimseler ki îman etdiler, gayeleri Hakk oldu, inandılar, istikbâl inananların olduğuna inandılar ve îmanlarının iktizâsı amel-i sâlih işlediler, ki o amel, îmanlarının yemişi idi. İşte onlar içün Allah'ın hükmü ile Cennet ve Cennet meyvaları verildi. Firdevs Cennetleri kendilerine mesken ve menzil oldu.

108– ĥâlidiyne fiyhâ lâ yebğûne ǎanhâ ĥıvelen.

Onlar Firdevs'de dâimî kalacaklardır. Ondan başkasını, başka Cennete tahvîl olmasını istemezler.

Fahr-i Âlem Efendimiz: "Allahü Teâlâdan Firdevs'i isteyin, o, Cennetlerin a'lâsıdır. Onun fevki Arş-ı Rahman'dır" buyurmuşlardır.

Ey hakîkat yolcusu!

Ehl-i hakîkatın beyânına göre Cennet sekiz tabakadır. Her tabakada müteaddid cennetler ve her cennetde de sayısı mümkün olmayan dereceler vardır.

Birinci tabaka: "Cennetü's-selâm"dır. Bu cennete "Cennet-i Mükâfat" tesmiye olunur. Allahü Teâlâ bunun kapısını a'mâl-i sâlihadan halk etmişdir.

Buralarda çok incelik vardır. Sultan-ı Rüsül Efendimizin "Hiçbir kimse ameli ile cennete giremez" diye emretdikleri cennet, bu cennet olmayıp, "Cennetü'l-Mevâhib"dir.

Cennet-i Mücâzât (Mükâfat), a'mâl-i sâlihanın mukabilidir. Allahü Teâlâ bu cennet ehli hakkında: (**Ve en leyse lil'insâni illâ mâ se'â ve enne sa'yehu sevfe yürâ sümme yüczâhül cezâel evfâ**) (Necm: 39-40-41): "İnsanın nâil olacağı mükâfat mesâisinden başka şeyden hâsıl değildir. İnsan mesâisinin âsârını mutlaka görecekdir ve mukabilinde ameline mutâbık mücâzat ile mücâzat olunacakdır" buyuruyor. Bu cennete a'mâl-i sâlihadan başka bir şeyle girmek mümkün değildir.

Bu cennete "Cennet-i Yüsrâ" dahi tesmiye edilmişdir. Kur'ân-ı Mübîn'de: **"Fe emmâ men a'tâ vetteka ve saddeka bilhusnâ fesenüyessiruhu lil'yüsrâ"** (Leyl: 5, 6, 7) nazm-ı kerîmi bunu beyândır.

Ma'nâsı:

"Hisse-i İlâhî olan, fukaranın hakkı bulunan zekâtı yâhut sadakayı veren ve seyyiâtden çekinen, kelime-i hasene olduğunda şübhe olmayan tevhıydi ikrâr ve tasdîk ile îman eden kimseye 'Yüsrâ' denilen cenneti kolaylıkla veririz."

Bu cennete "Yüsrâ" denilmesinin sebebi, a'mâl-i makbûleden az şey ile de nâil olunabileceğinden kinâyedir.

Cennetin ikinci tabakası: Bu tabaka, birinci tabaka olan cennetin fevkinde olup ondan a'lâdır. Buna "Cennetü'l-Huld" tesmiye olunur.

Birinci tabaka olan Cennetü'l-Mücâzât (Mükâfat) ile Cennetü'l-Huld arasındaki fark: Cennetü'l-Mücâzât, amelin mikdarına göredir. Ya'ni a'mâl-i hasenenin tamamiyle mukabilidir. Cennet-i Huld ise kâr-ı mahzdır.

Cennetü'l-Huld, Allahü Teâlâya karşı akaid ve zunûn-ı hasenenin neticesidir. Bunda ef'âl-i bedeniyyeye taallûk edecek mücâzat (mükâfat)dan bir şey yokdur. Allahü Teâlâ bu cennet ehline "Bedi'" ismi ile tecellî etmişdir. Onun içündür ki, akaid-i hasene eshâbı içün ümmid etdikleri şeyler bu cennetde ibdâ-i

İlâhî ile hâsıldır. Bu cennetin kapısı da Hakk Teâlâya karşı akaid ve zunûn-ı hasene, recâdan mahlûkdur. Kendisinde, zikredilen bu hasletlerden bir şey bulunan kimse, bu cennete girer.

Cennetin üçüncü tabakası: "Cennetü'l-Mevâhib" tesmiye olunmuşdur. Bu tabaka bundan evvelki iki tabakadan daha yüksekdir. Zîra Allahü Teâlânın mevhîbelerine nihâyet yokdur. Allah bu cennetin ehline "Vehhâb" ismi ile tecellî etmişdir. O isim ile tecellîye uğrayanlar bu cennete girebilir.

Resûl-i Kibriyâ'nın: "Sizden hiçbiriniz ameli ile cennete giremez" buyurdukları cennet bu cennetdir.

Kur'ân-ı Mübîn'de bu cennete "Cennet-i Me'vâ" da tesmiye olunmuşdur.

Dikkat buyurulursa **"Emmelleziyne âmenû ve amilussâlihâti felehüm cennâtü'l-me'vâ nüzülen bimâ kânû ya'melûn"** (Secde: 19) diye emrediliyor.

Meâl-i âlîsi:

"İman edip de sâlih amel işleyenler içün Cennetü'l-Me'vâ vardır. Ve bu Cennetü'l-Me'vâ, o kimselerin amellerine karşı Allahü Teâlâdan atâ u bahşâyişdir."

Nazm-ı Kerîm'de "nüzülen" buyuruluyor, "cezâen" buyurulmuyor. Bunun hikmeti Cennetü'l-Me'vâ'ya girenler, Cennetü'l-Mücâzât ve Cennetü'l-Huld'e girenler gibi olmadığına işâretdir.

Cennetü'l-Me'vâ (nüzül) Hakk'dan atâ ve bahşâyişdir. Hazâin-i cûd'den, vücûd-i mevhibeden misâfire in'amdır.

Cennetin dördüncü tabakası: "Cennet-i İstihkak", "Cennet-i Naîm" tesmiye edilen cennetdir. Bu tabaka, bundan evvelki cennetlerden daha a'lâdır. Bu cennet, mücâzât ile, mevhibe ile değildir. Bu cennete girenlerin dünyadan çıkdıkları zaman ruhları fıtrat-ı asliyye üzerinde bâkîdir. Bunlar dünyâda da fıtrat-ı asliyye üzerinde yaşarlar. Meczûblar, çocuklar gibi... Bunlardan ba'zıları da a'mâl-i sâliha, mücâhede, riyâzat, Allah ile muâmele-i hasenede bulunarak tezekkî ve tasaffî edenler olup ruhlarını fıtrat-ı asliyyelerinin zirvesine çıkaranlardır. Ya'ni li-

bâs-ı beşeriyyelerini kirden, pasdan temizleyenlerdir. Fıtrat-ı asliyyesi: Kur'ân-ı Mübîn'de **"Lekad halâknel'insâne fiy ahsen-i takvîm"** (Tîn: 4) fermânı ile bildirilmişdir.

Beşeriyyetin kirliliği ve paslılığı **"Sümme rededнâhü esfele sâfiliyn"** "Tîn: 5) nazm-ı kerîmi ile beyân edilmişdir.

Tezekkî, tasaffî sûreti ile terakkî edenler de: **"İllelleziyne âmenû ve amilussâlihâti felehüm ecrün gayrü memnûn"** (Tîn: 6) âyet-i kerîmesi ile teşrîh buyurulmuşdur.

"Gayr-i memnûn", gayr-i maktu' demekdir. İşte bu zikrolunan tâife "Cennet-i Naîm"e girerler. Bu cennete dâhil olanlardan tezekkî sûretiyle fıtrat-ı asliyyeye rücû' edenlere Kur'ân-ı Mübîn'de **"İnnel ebrâre lefiy na'îm"** (İnfitar: 13) fermân-ı Sübhânîsinde beyân olunduğu gibi "Ebrâr" tesmiye olunmuşdur.

Cennetin beşinci tabakası: "Cennetü'l-Firdevs"dir. Buna "Cennet'ül-Meârif" de tesmiye olunur. Bu cennetde bulunanlar, Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede-i dâimîdedir. Bunlar ma'rifetullah zevkı ile muhabbetullahda şehid olmuşlardır. Bu cennete "Cennetü'l-Vesîle" de denir. Zîra meârif-i İlâhiyye ârifin ma'rûfa vuslatı içün vesîledir.

Altıncı tabaka: "Cennet-i Fazîlet", "Cennetü'l-Esmâ"dır. Bu cennete dâhil olanlara Sıddıkîn derler. Cenâb-ı Hakk bunları **"İnde melîkin muktedir"** (Kamer: 55) fermânı ile medheylemişdir. Bu cennet Arş'ın derecâtı üzerinde bastedilmişdir. Bu cennete girenlerde her tâife Arş'ın derecâtından bir derece üstündedir.

Yedinci tabaka: "Cennetü's-sıfat", "Derece-i Refîa" tesmiye olunmuşdur. Bunun zemini Arş'ın bâtınıdır. Buna girenler "Mukarrabîn"dir. Bunlar tahkîk-ı İlâhîde azm sâhibi olan esbâb-ı kudretlerdir.

Sekizinci tabaka: Makam-ı Mahmûd'dur. Buna "Cennet-i Zât" tesmiye olunur. Bunun zemîni Arş'ın sakfıdır. Hiçbir kimse içün bu makama vüsûla yol yokdur. Bu makam, Hz. Muhammed (Aleyhissalâtü vesselâm)'a mahsûsdur.

109– kul lev kânelbahrü midâden likelimâti rabbiy lenefidelbahrü kable en tenfede kelimâtü rabbiy velev ci'nâ bimislihî mededen.

Allahü Teâlâ emr ü nehyi, va'd ü vaîdi beyân etdikden sonra, imdi makdûrâtının nâmütenâhî olduğunu ve zât-ı Sübhânîsinin her şey'e kadir bulunduğunu i'lân ile buyuruyor:

Ey Ekmelerrüsül!

"Eğer denizler (kürenin bütün suları) Rabbimin kelimâtı içün mürekkeb olsaydı ve bir o kadar mürekkeb de imdâda gelse, Rabbimin kelimâtı bitmeden evvel o biterdi" diye söyle.

O'nun kelimâtına nihâyet yokdur, sıfât-ı kadîmesine taallûk etmişdir, onun içün gayr-i mütenâhidir. Ya'ni eğer denizler mürekkeb, Arz'ın ağaçları kalem olsa, onlar Rabbinin kelimâtını yazsa, onlar biter, Rabbinin kelimâtı bitmez.

110– kul innemä ene beşerün mislüküm yûhä ileyye ennemä ilâhüküm ilâhün vâhıdün femen kâne yercû likäe rabbihî felyaǧmel ǧamelen sâlihan ve lâ yüşrik biǧıbâdeti rabbihî ehaden.

Ey Peygamber-i Hakk!

Kelimetullahın çokluğunu onlara tebliğ etdikden sonra, hikmet ve fıtnatla, tevâzuan i'lân et, söyle, beşeriyyetini i'tirâf et. Ben de sizler gibi beşerim, de.

Ey tâlib!

Cenâb-ı Hakk Habîb-i Edîbini Kitâb-ı Kerîminde her sınıfın isti'dâdına göre ta'rif buyurmuşlardır.

İlme'l-yakîn îman mertebesinde bulunanlara Resûlûllah'ın bir tecellîsini, bir mazhariyyetini, Ayne'l-yakîn îman mertebesinde bulunanlara diğer bir tecellî ve mazhariyyetini, Hakka'l-yakîn îman mertebesinde bulunanlara da, diğer bir tecellî ve mazhariyyetini beyân buyurmuşdur.

Sonra burada mühim bir incelik vardır. **"İnnemâ ene beşerün mislüküm"**: "Ben sizin hey'et-i umûminiz gibi bir beşerim.

Ben sizin mecmûunuzun misli gibi bir beşerim. Yoksa sizin içinizden biriniz gibi bir beşer değilim" ma'nâsınadır.

Buradaki incelik nedir? Bir insanın bu âleme gelmesinin sebebi, diğer insanlardan ayıran bir sıfat-ı kemâliyyesi olması dolayısiyledir. İşte Resûl-i Ekrem beşeriyyetin bütün sıfat-ı kemâliyyesini câmi' olarak tenezzülen bu âleme gelmişdir.

Bu incelik anlaşıldıkdan sonra nazm-ı kerîmin ma'nâ-i zâhirîsine dönelim:

Ey Peygamber-i Hakk! İ'lân et, beşeriyyetini i'tirâf et, "sıfat-ı beşeriyyede ben de sizlerin misli gibiyim" de. (Yalnız Allahü Teâlâ benimle sizin aranızı, bana ikrâm etmiş olduğu nübüvvet ve risâletle ayırmışdır.)

İmdi, burada bir incelik daha vardır:

Benî Âdem, beşeriyyet ve isti'dâd-ı insânîsi nokta-i nazarından nebî, velî, mü'min, kâfir müsâvidir. Onların aralarındaki fark, îmânın fazîleti, ıstıfâ kanûn-ı Sübhânîsine mazhar olarak vilâyet, nübüvvet, ma'rifet, vahy nokta-i nazarındandır.

İşte Cenâb-ı Hakk Zât-ı Ehadiyyetini Cenâb-ı Ahmediyyete fethetmişdir, **"Fe evhâ ilâ abdihî mâ evhâ"** (Necm: 10) sırrına mazhar kılmışdır.

"Bana vahyolundu ki; ma'bûdunuz, Allah'ınız ilâh-ı vâhid'dir, ehad'dir, samed'dir, ferd'dir, şerîki, nazîri, vezîri yokdur. O, vücûdünde müstakildir. Îcâd ve izhârını dilediği gibi yapar. Binâen'aleyh sizden her kim Rabbisinin likasını recâ eder, o mükâşefeyi, o müşâhedeyi arzu eder, vâsılînden olmak ümmidini besliyorsa amel-i sâlih işlesin. Rabbisine yapdığı ibâdetde kimseyi şerîk etmesin. Evvelâ kendisini şerîk kılmasın. Yapmış olduğu amelinde kendini görmesin. Namazında, orucunda, hayrında sahte benliği bulunmasın. Riyâsı, sum'ası, kibri, nuhveti olmasın."

Ey tâlib!

Amel-i sâlih, Resûl-i Ekrem'e mutâbaatdır, onun izinden yürümekdir.

Riyâ ise, Allah'ın gayrısına yapılan ameldir.

*

Sûre-i Kehf'in meâl-i âlîsi burada bitdi.

Sûre-i celîlede: Makam-ı temkînde tahakkuk etmek isteyenlerin yolları gösterildi. Hangi amelin insanı Hakk'a yaklaşdıracağı, mahall-i kabûle vâsıl olacağı bildirildi. Rızâ ve teslimi bırakıp riyâya, sum'aya saplananların Şeytanın mürîdi oldukları anlatıldı. Hak ve hakîkat düşmanlarına karşı insanın nasıl olacağı beyân edildi.

Tevhıd ve makam-ı ma'rifete terfi' ancak Resûl-i Zîşâna mutâbaat ile hâsıl olur. *Zîra* onun göstereceği yolda i'vicâc ve inhirâf yokdur, i'tidâl vardır, istikamet vardır. Bunlar sûre-i celîlede beyân edilmişdir.

—